

OCTAVII
FERRARII

Profusionum & Epistolarum

PARS TERTIA

Accessit

PANEGYRICVS
LVDOVICO

MAGNO
FRANCORVM REGI

DICTVS

EDITIO SECVNDA.

Patauij, typis Petri Mariæ Frambotti. 1674.

Superiorum Permissu.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1950

VIRO CLARISSIMO

IOANNI MARIÆ
BERTOLIO
APVD VENETOS

Causarum patrono disertissimo.

OCTAVIVS FERRARIVS FEL.

T nostra necessitudini, & hospitij Superis, tuisque summis in me studijs, atque officijs iniuriam facere viderer, si te indictum præterirem, Bertoli spectatissime. Cum præsertim studiorum similitudine, & quadam artificij societate, veluti ijsdem sacris nectamur. Quanquam hoc ipso dispares, quod tu recta eludo, in Solem, ac pulcrem, in castra, atque aciem forenssem processisti: mihi in Exedraë umbraculis delitescenti, inglorius, & in arcto labor. Ego fessâ etate dicendi artifex; tu florentibus annis, orandi summus. Ipse demum tibi in isto Imperij, & gloriæ domicilio, in ista luce regnanti, & primas

§ 2

in

in scena partes, tibi iure vendicanti, de cauea, inter festos faueo, plaudoque: ita tamen, ut tibi nunquam maiorem eloquentiae tribuam laudem, quam humanitatis.

Quantum porro est, in eo Principum confesso, frequenter verba facere, quod unicum sapientiae, ac prudentiae sacrarium hodie in terris habetur, & ijs silentibus dicere, à quibus Oracula extremus Orbis petit, nec audiri modo patienter, sed etiam laudari, & iudicio eorum, qui cunctos mortales intelligentia antecunt, probatum discedere? Quid ceterorum tribunalium, quotquot Venerum forum arctant, Maiestas, & Quadraginta virorum sanctior Arcopagus, Iustitiae delubrum, quotidie voce tua personat, teque disceptante, iurisque nodos, atque enigmata solvente, lucemque ingenij, & consilij tui porrigente, maximarum causarum momenta expendit.

Non enim, qui hodie mos est, tu iura, legesque primoribus labris, & tanquam canis è Nilo, delibasti, nec cruda adhuc studia, sola audacia, & inani verborum volubilitate fretus, nugae canoras, ac verba in labris nascentia, in forum attulisti, sed pectus incoctum generoso honesto, his sacris admouisti, longaque exercitatione, & serijs meditamentis arenae prolusisti.

Vnde factum est, ut admodum adolescens, in locum principum Oratorum veneris, magnam ingenij, non laudem modo, sed admirationem breui consecutus. Quod quidem ingenium, ut olim de Hortensio dictum, tanquam

quam Rhodie signum, simul adspectum, & probatum est. Ipsisque togatae militiae rudimentis, prona in te civium studia, paratus fauor, stipata multiplici circulo corona, erectus Iudex, crebrae assensiones, altum silentium, aut letum murmur, clamores interdum, atque admirationes, orationis ubertatem, & copiam, vim, atque incitationem, ijs admirantibus, apud quos, nihil admirari magna sapientiae pars est.

Hac sicut tibi ingens decus, & famam, ita inexplicabilem occupationum seriem, & infinitos forensium rerum labores, circumdedere, clientum turba dies, noctesque obfesso, ut vix curando corpori spatium detur, verumque illud reddas, sicut magnae fortunae, ita, & magna virtutis, magnam esse seruitutem. Prolata in noctem Iudicia, noctes ipse lucubrando, vigilatae, brevis, ac fugitiua quies, cum ante galli cantum. Consultor ostia pulsat, cibus raptim delibatus, prandium militare; inter libellorum fascies, codicumque & schedularum struem. Ut facile appareat, in tanta Fortuna, quam parum tibi sis amicus, & alijs quidem abunde, tibi maligne consulas, clientibus eximie, salutis tuae, non satis caueas, totque viuendi pretia, merentibus amicis, improvide contemnas. Nam cum perpetua contentione, corpus, animumque frangas, metuunt omnes, qui te amant, ut sis vitalis.

Ingentia quidem tot laborum, sudorumque pramiam, nec ulla iustior acquirendi ratio, cum nec venire hoc beneficium oporteat, nec perire, uberrimi fructus, inuidio-

se opes, quas ex sine crimine sordium honestè partas, honestius profundis, nunquam laboribus, nunquam sumptui parcens, & solius laudis avarus, ne questus, aut lucri causa, ad tui vilitatem descendere videaris, sed iusta gloriæ cupiditas cui soli seruis, & flagrans mortales inuandi studium, eo adegerunt, unde te recipere, ac pedem referre, nec decorum existimas, nec tutum. Cum præterea nemo, ut ait ille, minui velit id, in quo magnus fuit.

Ceterum, me nihil auribus tuis dare fatebuntur, qui te norunt, quique ianuam, & vestibulum, quod maxima ciuium frequentia, & summorum virorum splendore celebratur, domusque paratum, & comptum, videntur. Abacos argento onustos, pictis tabulis inuidenti pretij, tectos à summo ad imum parietes, cuncta auro, ebore, & Lydio lapide renidentia, stragulam vestem Sarrano succo ebriam, picturas textiles, & hoc ipso pretiosorem, quod trita est, librorum suppellectilem, & Pinacotheca decertantem bibliothecam, clarorum virorum imagines, viris doctis patens hospitium, sed magis heri ipsius pectus, pari apud te, ut cum Plinio loquar, studiorum reuerentia, & studiosorum amore. Quicquid denique pretio, varietate, peregrinitate, bonorum oculos tenere potest, egros vrere, & torquere, ibi conspicitur.

Iam vero aditum Vicetia suburbanum, animi tui magnitudinem ostentat, nescio celerius, an sumptuosius exstructum. Situs ipse quadam fortunæ blandientis indulgentia admirabilis. Molliter assurgenti cliuo imposi-

sum

cum Prætorium, colles Theatrali modo inflexi, procerum
villis confiti, & cuneatim inspersi, veluti corona am-
biunt. Colles vitiferi, & ut olim de Campania di-
ctum est, temulentia nobilis succo, per omnes terras in-
clyto.

Ex parte altera, amenissima planitie in immensum
diffusa, prospectus longe pulcherrimus; cuncta ubere gle-
be, & arbusci honore ridentia, oculorum pabulum letif-
simum, tota vitalis, ac perennis salubritatis Cæli tem-
peries. Hoc tibi prolatis rebus, Urbani laboris, men-
struo secessu solatium, paratum tibi, brevis usure domi-
no, sed amicis seruiens diuersorium.

Ædes ipsæ, quanquam angusti collis inuidia in ar-
ctum coactæ, sicut albarij operis candore, e longinquo,
vanquam e specula micantes, & Statuarum tholo immi-
nentium supercilio, spectabiles, ita structura, ordine,
& descriptione, quantumuis numerosæ familie capaces,
illusis auro parietibus, aut magnorum artificum penicillo
radiantibus, magni animi esse ostendunt, istis delectari,
nec affici, posseque testantur priuatum hominem, qui pro-
ceres, & summa capita inter clientes numerat; Princi-
pum ritu, minime inuidiose habitare.

Hac tamen monere te debent ut viuas, & tot elo-
quentia, & fortunæ bonis fugacissimis, in longum frua-
ris, teque diu fruendum amicis impertias. Vale & me
ama. Patavij Idibus Februarij MDCLXXIV.

Noi Reformatori dello Studio di Padoua.

HAuendo veduto per fede del Padre Inquisitore, che nel Libro intitolato, *Octavij Ferrarij Prolusionum, & Epistolarum Pars Tertia*, non vi sia cosa contro la Santa Fede Catolica, e parimente per attestato del Segretario nostro contro Principi, e buoni costumi, concedemo licenza à Pietro Maria Frambotti di poterlo stampare, offeruando gl'ordini &c.

Dat. li 21. Luglio 1673.

{
{ Angelo Correr Cau. Pr. Ref.
{ Battista Nani Cau. Pr. Ref.

Gio. Battista Nicolosi Segr.

OCTAVII FERRARI VENETA CONSTANTIA

Prolusio: XXVII.

Vibus artibus, & institutis Veneta resp. singulari omnium seculorum exemplo, mille ducentos, & quod excurrit annos, intactam cum Imperio libertatem conseruauerit, nominisque famam, vltra anni, Solisque vias extenderit, immensa quaestio est, quæ clarissima ingenia, ab omni aeuo fatigauit, aut elusit. Nam cum omnia orta occidunt, & aucta senescant, longiusque ævum ingentes animos destruat: quum maximis olim Imperijs summa dies incubuerit: Spartaque, & Athenæ, ipsaque terrarum domina, gentiumque Dea, illa inclyta Roma, aut hodie Regna ferant, aut in loco, vbi fuere, quaerantur. Sola hæc post hominum memoriam seruitij, scijque expers, maximis, ac prope supremis, olim, & nuper periculis defuncta, viget, floretque, atque æternitatis amula, Orbis, ac naturæ miraculum perennat.

Cuius miraculi non vnâ causam apud scriptores inuenio: non illos modo, qui ciuili Philosophiæ porticum fulciunt, sed eos etiam, qui per ludicra, & amœna, blandaque auditu, sapientiæ austeritatem emolliunt. Inter quos eminet, auctor haud obscuri nominis, Traianus Boccalinus, qui velut ab actis literarij Senatus, Parnasi diurna confecit, resque ad Heliconem gestas, per ambages, Deorumque ministeria, & ingentium animarum Elyfios, novus Menippus, populis nunciauit. Is ergo, in Apollinis Regia, quæ nam Veneti Imperij diuturnitatis causa esset, à

A

sapient-

5
 sapientia proceribus serio disputatum, & in Senatu sententiis
 variatum, memorat.

In eo quidem magna pars consentiebat, longæque domina-
 tionis causam, optimis legibus, & propè diuinæ Reip. formæ es-
 se adscribendam. Quæ vera Politia sit, ex optimatibus, & no-
 bilium populo, mirabili temperamento, mixta, & constata.
 Quam Reip. formam, veteres Urbium conditores, optarunt ma-
 gis, aut finxerunt, quam assecuti sunt. Cumque eius regiminis
 vinculum, & firmamentum, ingeniorum princeps Aristoteles,
 in bonorum, & facultatum æquatione statuerit: quamvis Vene-
 tiis, magna opum inæqualitas sit, & quod ubique euenit, alibi
 ingentes diuitiæ, alibi res tenues, & diuitibus imperans, hone-
 sta paupertas: nihilominus singularis concordia, sacer Orbis
 amor, ciuium animos, æterno foedere deuincit. Quandoqui-
 dem, vridem Aristoteles monet, non opes, sed cupiditates, sunt
 exæquandæ. Vt ciues diuitias possideant, nec possideantur: sint-
 que affluentibus opes, non superbiæ, & luxus, sed moderationis,
 & munificentia instrumenta.

Quum pauperes diuitibus non inuideant, aut saltem minime
 inuisi, minimeque contempti, insito libertatis amore, qualicun-
 que statu contenti degant, quod non censu, quæ res Romanum
 Imperium euertit, sed virtutis commendatione, honores, ac
 magistratus demandantur: & egentissimo cuique, optima mens,
 ac virtus, & virtuti innixa honorum, ac summi fastigii spes, sa-
 tis amplum patrimonium sit. Tantum autem abest, à diuitibus
 pauperes contempti, aut iniuria affici, vt vltro eos ambient, præ-
 sent, atque omni obsequio demereri contendant: eorum, quo-
 rum maior in ciuitate numerus est, suffragiis honores consecu-
 turi. Nullum in publico diuitis, & pauperis discrimen, nulla,
 opum ostentatio, nulla ex diuerso fortunæ exprobratio: nulquã
 inanes tituli, nomina ex iniuria nata, humani fastus ludibria,
 quibus ciuiliis æqualitas tollitur: idem habitus, cultusque: nihil
 eminens præter virtutem: vnum inter ciues de virtute, & pie-
 tate in patriam certamen,

In hanc sententiam, Senatus pars maior concessit. Alii tamen proluxa vitalis Imperij spatia, ad inflexum Iustitiæ rigorem, referebant: quod Principatus, & libertas, summi & infimi eodem foro vtantur: quodque proceres, rerum capita, non solum pari poena, ac vilissimus quisque, sed seuerius plectantur, ac rioribus quæstionibus subiecti. Nempe vel ob leuissimam culpâ, supremo Decemvirorum tribunali obnoxii: per longas quæstionis moras, & arcanas impenetrabili secreto, testium interrogationes, omnibus tremendo. Quo genere cognitionis, nisi ob grauiora delicta, vulgus exemptum, mitioribus Iudiciis exercetur. Vt rerum ciuiliū ignari, hanc legem, aliquid iniqui habere, falsò arbitrentur. Cum nulla res perinde exæquandæ libertati sit, & ciuili disciplinæ adstringendæ: quod asperioris Iudicii metu, potentiores ab infimorum iniuriis, & vexatione absterreantur.

Nonnulli perpetuitatis causam, ipsius Vrbs situm censebāt, omnia miracula excedentem. Quæ errante solo, firmissima, fluitantibus mœnibus, munitissima, totius Orbis nauigabili cōmercio, atque omnium gentium hospitali adpulsu, extremæ Thuli exposita: eadem cœcis vadis, & refugi maris breuibus, infido litoris accessu, magnis classibus imperuia, procantium Principum insidias, felicissime elusit.

Saniore, longum reip. ævum, patriciorum moderationi deberi affirmabant. Qui summis magistratibus domi, ac militiæ functi, vniuersæ classis Imperatores, ac totius continentis, cum summa potestate, Legati, finitis honoribus, se sponte in ordinē cogent, & cum priuatis vulgarentur: nulla veteris Fortunæ imagine, pari cum tribulibus amictu, turbæ immixti, in foro obambularent, nulla re ab iis diuersi, qui nunquam honores attingissent, sola canitie, & obuia comitate, ac rerum gestarum amplitudine conspicui.

Sed qui domi plebeia toga, modicum ciuem componere docti essent, foris iidem, in Vrbiū præfecturis, Legationibus, & prouinciarum regimine, splendore, & maiestate Principum opes

prouocarent. Nam cum alibi interdum, Præfati, & Legati in-
 citandi sint, vt paratu, cultuq; personam quam gerunt, & Prin-
 cipis vicem tueantur: Venetorum Magistratum profusa ma-
 gnificentiâ, ædium ornatus, equorum, & suppellectilis pretia,
 familiæ cultus operosior, conuiuiorum sumptus, ludi, spectacu-
 la, largitiones, crebro sumptuarijs legibus sunt coercenda. Vt
 pastores populorum ex imperio, nihil præter benefaciendi li-
 centiam sibi assumant: post imperium, nimie generositatis, &
 munificentie causam dicant. Cuius generositatis, ac munifi-
 centie plane Regiæ, vnicum fortasse ad hanc diem exemplum,
 in splendissima omnium, quas Sol vnquam vidit, Valeriana
 Legatione, non solum vniuersa Italia attonita suspexit, sed ea-
 quoque gens admirata est, quæ tantum sua mirari consuevit.

Plerique, tandem Remp. stetit incolumen arbitrabantur,
 quod cum omnia eius consilia, pacem, & tranquillitatem respi-
 ciant, nihilominus in omnem belli euentum, veluti in procinctu
 excubet, & altissimo otio, omnia armorum apparatu strepant.
 Vt peruigili cura pax nunquam inermis, belli ostentatione, ex-
 ternum bellum submoueat. Nam intestini nullus inter eos me-
 tus, apud quos, cum in petendis honoribus, forti locus sit, quod
 est populare, ne quis ciuium, à Reip. administratione excluda-
 tur: soli tamen virtuti suffragia fauent, quod vnicum Aristocra-
 tiæ firmamentum: eo validius, quia annali lege, sensim, & per
 gradus, honores demandantur: minoresque magistratus, maio-
 rum rudimenta, & probatio sunt. Vt olim magna mysteria, non
 tota simul tradebantur, sed eorum consumationem, initiatio,
 progressus, atq; oris obsignatio, certis annorum spatijs, atque in-
 teruallis, præcedebant. Nullus iuuenis, præ proprio ambitu,
 atque immaturis honoribus, senectutis præmia occupat. Quod
 Romæ aliquando neglectum, inter collapsi Imperij causas, nu-
 meratur.

Ceteri demum omne æui senium, à Rep. depelli, inexpugna-
 bili arcanorum custodia, contendebant. Quo fidem, & ratiur-
 nitatem, quam vix in vno, aut altero, Reges, ac Principes ex-
 peri-

perirentur, in ducentorum, atque eo amplius Senatorum populo, sanciri, vix credibile videatur. Et cum alicubi venalium animarum, arcani prodiga fides, auri lenociuius constupretur, Veneti silentii religionem, Eleusiniis mysteriis sanctiorem, garula posteritas, seculis omnibus loquetur. Ut quilibet Patrum illud Themistoclis vsurpare possit: qui oris graueolentiam exprobranti, id eo fieri dixit, quia in eius pectore arcana putrescerent. Animantium generosissimo, animam foetere, haud absurde credimus.

Hæc, & alia quam plurima, quæ non attinet percerere, in Heliconio Senatu, Venetæ perennitatis causam indagando, à primoribus Patrum loco sententiæ dicta, e Musarum sinu deprompta, Bocalinus referebat. Quæ sicut eximia sunt, excelsa, immortalia, & ex ipso prudentiæ sacrario desumpta: vero tamen mîndra, & quæ humana mens assequi nequeat, semper apparebunt. Vnum modo in tanta præconii claritate prætermissum, satis mirari non possumus: quod perpetuitatis fundus, ac fundamentum est, quodque tanto ceteris laudibus antistat, quanto res Venetæ, Regna, ac liberae ciuitates, diuturnitate, & sanctitate superauit. Perpetua nempe in rebus aduersis, & difficilissimis temporibus, constantia, inuictique animi firmitudo, ac sublimitas, plane incomparabilis. Cuius inter innumera documenta, vnum, & alterum, specimen dedisse, satis fuerit.

Bellorum, quibus à primordio Urbis Resp. exercita est, sævum in primis, & diuturnitate, ac periculi magnitudine, anceps fuit, quod cum Ligure gestum est, per alternas clades, diu dubitante Fortuna, in quos maris Imperium transferret. Post cruenta igitur prælia, classesque toto æquore disiectas, atque incensas, & vtrumque mare cædibus infectum, quasi non satis virium in hoste potentissimo esset, vno, eodemque tempore tres alij, ad euertendum Venetum Imperium sunt coorti, Ludouicus Pannoniæ Rex, Aquileiensis Antistes, & toties foederum ruptor Carrariensis.

Ergo paulo ante Veneta classe, hostium insidijs ad Polam ex-
cepta,

cepta, ac prope proſtigata, hoſtes victoria elati, non iam in longinquis oris, manum conſerere, ſed ipſam Urbem, atque Imperij vitalia, ſocijs armis, octo, & XL triremium claſſe petere conſtituunt. Non alias ſæuior tempeſtas Reipub. incubuit, omni ferme maritimi belli robore, ea clade amiſſo. Cum claſſis altera, periculi ignara, res Liguſticas infeſtando, Inferum mare percurreret.

Vno impetu circumiecta Vrbi oppida oppreſſa, ac direpta: Clodia magnis operibus circumuallata: portus fauces, demerſis onerarijs, obſtructæ: maritimi tractus, ſuburbanæ deliciae, ferro, atque igni vaſtatae: captæque demum Clodia, Urbis mœnibus adſultatum. Hinc infeſtis Patauinorum armis, inde Carnorum exercitu, atque hoſtili claſſe, Vrbe terra marique clauiſa, ac veluti indagine cinctæ, ingens annonæ, ac rerum omniũ, in ſterili elemento, inopia, malorumque extremum fames inceſſerat. Inter tot fortunæ minas ciuitatè deſtituta, trepidis rebus, ingenti plebis conſternatione, & captiuitatis, quæ morte durior eſt, imagine oculis obuertiſante, ſupra fidem eſt Venetos, non modo de Rep. non deſperaffe, ſed inaudito animi vigore, ad extremum à patriâ diſcrimen propuſſandum, inſurexiſſe.

Nam ciues omnes inenarrabili pietate, leuando ærario opes effundere: & alij alia, ad ornandam claſſem gratis conferre: plurimi triremes priuato ſumptu inſtruere: inſtitores, atque opifices, certatim in claſſem nomina dare. Patres indefeſſo ſtudio, conſilio, ac manu rem gerere, famemque, & inopiam tolerando, ceteris patientiæ exemplum, & incitamentum eſſe. Dux ipſe vnicus, cuius ſicut nomen, & genus, ita virtutem, ac fortunam, pari diſcrimine, præſens refert. Dux inquam vnicus, conſcienſia claſſe, dies nocteſque non tam conſilio rem adminiſtrans, quam corpore certamina miſcens, inuictum fatiſ caput, publicæ ſaluti deuouere.

Iniecta interim de pace mentio eſt: ſed cum hoſtis nimia Fortuna vâcors, eas leges diceret, quæ ne victis quidem, captisque tolerabiles eſſent: ijs generoſe repudiatis, omnium conſenſu decretum

ereturum est, aut vincendum esse, aut pereunti libertati immoriē-
 dum. Qua destinatione, atque inconcussæ mentis rigore effe-
 ctum est, vt breui, superbo hosti vices, artesque suæ redditæ
 sint: Venetique obsessi expugnantium opus gererent: atque Im-
 perij amulos, tandiu prauæ spei incubantes, cum cæde, atque
 ignominia repulso, obsiderent. Quis credat repentina conuer-
 sione, Ligurem humanæ vicissitudinis immemorem, ad incitas
 redactum, laqueisque suis præpeditum, intra Clodium, terra,
 marique clausum, diræ famis tormento, quo maxime pugna-
 uerat, tanquam peregrinam feram, domitum, eo ad actum, vt
 venia, viraque per infimas obtestationes, & lachrimas nequic-
 quam implorata, se irati victoris arbitrio permiserit? Qui cum
 à nouissima meritis, supplicium exigere posset, insita clementia,
 ac moderatione, non longi carceris pœna contentus, innume-
 rabilem captiuorum turbam, vita, ac libertate donauit. Sed gē-
 tis ferociam, ac vires, ita in posterum contudit, ac fregit, vt ali-
 quando cum Venetis, æquo Marte manum conseruisse, vix ho-
 die fides sit. Certe cum alias non semel periculosius laboratum
 sit, nunquam tamen propinquiore hoste, ac prope intra mœnia
 recepto, de aris, ac focus dimicatum constat. Adeo propiores
 periculo fuere, qui vicerunt.

Neque tamen hæc Venetæ Constantiæ summa laus fuit. Nā
 Pannonius, & Ligur, & Patauij Regulus, quota portio Europæ,
 in exitium Veneti nominis Cameracensi scedere coniuratæ?
 Cum Cæsar, duoque maximi Reges, maiorque potestas, quos
 Venetæ virtutis, & gloriæ fulgor vrebatur, incertum maioribus
 odijs, an viribus, ad excindendam libertatem arma contulerūt.
 Quæ quondam Germanum, Scythicumque bonum, inde etiam
 expulsa, totoque Orbe profuga, hunc nidum, veriùs sacrarium
 inlederat. Quasi libera Ciuitas, populis famulantibus, serui-
 tium è proximo exprobraret: atque ad asserendum Orbem, ve-
 luti signum è specula tolleret: gentesque ad iuga faciles, voca-
 ret ad pileum. Hinc causæ irarum, & cæca cupido perdendi
 exemplum, regnantibus suspectum, atque inuisum.

Sed

Sed quasi singuli, euertendæ potentia, tot seculis, optimisque legibus, & obstinata populorum fide, corroboratæ, impares essent, horribili secrete, vt incautos improtusis turbo opprimeret, conspirarunt vniuersi. Vltimumque telum Religio, res imperiosissima, obtentui sumpta, superique & inferi, ad classicum vocati. Vt quos innumerabiles copiae, & excita vltimo Orbe, ignotarum gentium manus domare non poterat, tormentaque, & fulminatrices machinae percellere, profundo Iupiter ipse rues tumultu, etiam Acherunta ciens, Orbis ruina inuolueret: nec tam praesenti metu, anxiae mentes, quam post futuri euentu torque-
rentur.

Hinc extremo Aquilone effusa procella, Alpesque Latio immissae; inde Regum alter Italiae imminens, tectior alter, non mitior, Saturnius ipse, rubente dextra manubias quatians, ac turba minor Regulorum, patriae seruitium exteris dominis gratificantium, iras & questus commodans, Ciuitatem vnam, Iustitiae, ac libertatis Regiam circumfistunt, primo impetu, nisi in Venetos incidissent, deuoraturi. Iam tum lacerandi imperij spolijs, ac victoriae praemijs, tanta virium fiducia fuit, ante certamen diuisis.

Quis haec intrepidus aestimare possit? quis non Venetis ferale carmen caneret, ac libertatis funeri, non ingemisceret? quis sola armorum ostentatione, nobilissimam Urbem, à culmine ruituram, barbarique furoris praedam, inuidiae sanguinem daturam, non exhorresceret? Primo congressu, vāsani ducis vnus, praecipiti temeritate ingens clades accepta, florentissimo exercitu proffigato, vnoque inde momento, totius continentis imperium, sponte abdicatum. Quod consilium veluti praecipus, & desperationis plenissimum scriptores inculant. Verum non fuisse illam desperationem, sed materna Reip. viscera, eo facto, subiectorum incolumitati consulere voluisse, ne furenti hosti carissima pignora objiceret, sociosque amittere, quam perdere maluisse, euentus comprobauit.

Fides Numinum! Gens vna virium modica, & si cum tot hostibus comparetur, pene dixerim nulla, in hoc concussi O: his

motu, tot terroribus circumuenta, accisis viribus, amisso exerci-
tu, totque validissimis Urbibus sponte exuta, intra æstuariorum
recessus coniecta, quodque illi fatale semper fuit, ab omnibus
destituta, non modo sæuienti fortunæ animum non submittit; sed
eam omnibus horis prouocans, prope à tumulo alacrior, & ge-
nerosior consurgens, salutis contemptu, salutem sibi, ac populis
parit: atque ex ipsis æstuarijs vires exerens, ac veluti de genu
pugnans, supremo virtutis conatu, audaciæ miraculo obstupe-
factos hostes primo submouet: deinde Vrbe hac nostra, fortius
recepta, quam consultius relicta, & incredibili animi magnitu-
dine, vsque ad extremum defensa, omnem in posterum victorię
spem hostibus infestissimis præcidit.

Non fuit illa ira Numinum in res Italas, quum Romana liber-
tate euerfa; alterum Latij lumen obscurari, ac prope extingui
passa sunt: sed æternę destinationis consilium, vt hoc tentamen-
to, Veneta virtus, & constantia inclaresceret. Visique sunt su-
peri hanc nostram Urbem, studiorum commercio, omnium gen-
tium hospitam, nobili experimento, veluti Theatrum delegisse,
in quo ipsi ad spectaculum effusi, dignum toto Orbe, dignum
Cælo, compositum par ostentarent, libertatem, & Reges.

Cum has Latiales Athenas, non Xerxes immensæ, ac imbellis
barbariæ ductor ignauissimus, sed Cæsar ybique victor, & triū-
phator, stipantibus Regibus, Italo satellite, tot ferocissimarum
gentium agmina, & veterani exercitus robur trahens, circumfe-
deret; atque ingentium tormentorum, non intermissa fulmina-
tione quateret.

O Priame.

O patria, ò diuum domus Ilium, & inclyta bello

Mania Dardanidum!

Intra hæc mœnia ad letum impigra iuuentus, & deuota patriæ
nobilissimorum adolescentium manus, vltima libertatis vota,
Principis, & Senatorum liberi, obsides fidei, & constantiæ pi-
gnora huc missi, in ferrum & flammam ruerent, palamque face-
rent, quanto ferocior esset impetus vindicandæ libertatis, infe-

B

lici

lici conatu mutandæ seruitutis: simul periculum facturi.

Numero deprensa, loquoque,

An plusquam mortem virtus daret.

Ergo post summum virtutis specimen vtrimque editum, Veneta vis, aduersis rebus admirabilior quam secundis, hostem sæpe à summis mœnibus deturbatum, eo adegit, vt conuersis signis, in cœpto absteret, magnoque vellet esse redemptum, nunquam Venetos laceffitos esse: multum imminuta fama, postquam bellator tantus, tota virium mole, tot fœderatorum auxilijs, vnius Urbis manibus hærens, iras, ac minas inglorius perdidisset.

Hæc pauca ex immensa copia, ad Venetam virtutem, & constantiam indicandam satis esse poterant, nisi longe nobiliter ex pluribus his temporibus, immenso quidem pretio, sed inæstimabili laudis incremento, Superi repræsentassent. Quinque & viginti annorum bello, quod non modo vltra spem gerendi, sed vltra fidem gesti peractum est, cum hoste omnium maximo, & potentissimo: belli præfecto, atque administro, purpuratorum principe, omni Imperatoria laude spectatissimo. Vt non solum nos, qui bellum auditu accepimus, sed illi ipsi, qui rebus gerendis interfuerunt, aut præfuerunt, tandiu immensæ potentæ obfisti potuisse, tamque decoris, & commodis conditionibus, bello finem impositum, vix sibi credant: posterius, aut fabulam, aut miraculum sint existimaturi.

Tandiu, inquam, cum hoste prope sempiterno, perpetua Venetæ virtutis, & gloriæ materia, æquo Marte pugnatum, qui vitij nostris, quam sua virtute felicitior, omnium gentium quas adiuit victor, prodigioso virium incremento, ad Orbis Imperium non æquis passibus grassatur: qui Reges famulos habet, populos mancipia. Qui cum innumerabile pondus auri, in tot exercituum stipendia, ac profusissimas voluptates, prodigosque nepotatus, quotidie absumat, opulētissimas Asiæ gazas, Orbisq; tributa, & rapinas, gentium spoliarium, exhaurire non potest. Aduersus hunc hostem, sæpe quidem alias, sed per interualla, &
ipi.

spiramenta, bellatum: nouissima hac quinque & XX annorum contentione, quæ res humanas miscuit, Veneto vires, & animum suffecisse, nec nisi incolumi, vt in tali fortuna, Reip. maiestate, in pacem consensisse, constantiæ exemplum est, cui comparari non possit aliud.

Sed totius belli seriem, causasque & modos, Principum consilia, casusque ancipites, sæuum fortunæ ludum,

*Dicitur ut opes, & lamentabile Regnum
Eruerint Thraces.*

ac supremum Cretæ laborem, decora ingenia, ingeniorumque, ac sapientiæ princeps Nanius, memoriæ posterum prodent. Tantum sanguinis, & auri effusum, quantum, vix vlla ætas repararet: millies quingentis centena aureorum millia, siue vt clarius barbarè loquar, centum & quinquaginta milliones, in vnum bellum, ab vna ciuitate, impensa: quam summam vix ipsa gaza Turcica expleat. Plurimos patricij sanguinis, iustiales bellorum animas, religionis, ac libertatis victimas, Coelo transcriptas. Arctatum classibus mare, constrata naufragijs litora: tot ducum funera, & magni exempla fati: captas Vrbes, ac dirutas, & exundantes persuso sanguine campos: humanum genus cædibus exhaustum,

Et quæ animus meminisse horret, luctuque refugit.

Sed vnus Vrbs metropolis, in quam vis omnis, tempestaque belli conuersa est, triennalis obsidio, supremum Venetæ constantiæ opus, fama sua in secula veniet: sicut totius Orbis oculos, mentesque, rei miraculo attonitas nuper in se conuertit. Circa miseras infelicis belli, captæque, ac vastatæ Insulæ reliquias, supra vires, & supra fidem decertatum: ac de singulis glebis, sudore, ac sanguine vndantibus, frustillatim, vt sic dicam, cum barbaro disputatum. Nec aperta modo vi, ac teste Coelo consentam manum, sed in terræ viscera itum, atque effossis cuniculis, & scrobibus in profundum actis, cæca nocte prælia commissa: impacta, corporibus corpora, & mutua strage obstructos cuniculos.

Nova bellandi ratione inducta, fertilique in mortes ingenio; accelerandis fatis, & humano generi facilius delendo. Ignavum visum est, solo ferro rem gerere: longum opus, latera, ac iugulum gladio haurire, & mucrone corusco, ora fodere. Per lenta sanguinis effugia tarda mors credita est, nec vna fatis. Totius belli fatum igni permissum est: & quasi non fatis esset animam eripere, ingeniosa rabies excogitavit, quo pacto totus homo periret, nihilque sepulchro relinqueretur, mille leti generibus hoc deerat, vt poena viuos funeraret.

Per eisdem cuiuculos, ignium conceptacula, vice teli incendio pugnatum: admoti propius Inferi, ante sepultis, quam mortuis, & pro sepulchro pugnantibus, communes rogi. Inde furentium flammaram impulsu, euerfis tumulis, exanguia corpora, veluti tormento in sublime excussa, ac Cœlo reddita, nubibusque immissa: semusta membra, torridi artus, laniata viscera, trunci informes, per inane iactati: foedaque volitantium cœduerum procella, inter ingentia murorum fragmina, & diuulsas cautes, viuentium capitibus incussa, partem cœdis peragit. Nec arces modo, & propugnacula; tonante terra, ruinis obruta: sed ipsum solum ab ima sede emotum, & toto cardine conuulsum.

Et vt omnia continenti incendio, veluti summa seculorum die, arderent, in acie, ac mœnium oppugnatione, vix vllus ensis vsus. Flammis, testisque facibus armatae manus, ignium missilia, nec iam ferro, sed vitro conclusa pestis, vltra mortem sauit, oraque, ac stridentes oculos vastans, hominis figuram populatur. Minima tamen leti inuidia, si ingentium pilarum ruina respicias, quæ ignium alimentis foeta, mortarijs in aethera emissa, ac pondere decidua, stragem tectis, ac domibus ferentes, & luctantibus intra flammis disruptæ, dissilentium fragmentorum grandine, non vnã mortem spargebant. Innocentiore fulminum iactu, quæ ferme in auia, & deserta, arboreque & saxa, saero sulphure dæseuiunt: certis hic semper ictibus, & per conferatam turbam, nunquam aberrantibus; nusquam tuta fuga, tor-

tis vibratiffue flammaram difcurfibus, proxima quæque, foeda laceratione corripientibus, & hos ruina, illos afflatu, omnes terrore conficientibus. Ardentes vbique rogi, tumuli nufquam.

Triennium de propè captæ, atque incenfæ Urbis cineribus, ac fuprema fauilla: de effoffi cespitis montibus, de arenæ fanguine rorantis cumulis, pari vtrimaque obftinatione luftatum. Diruta domus, collapfa templa, æquata fole turrium faftigia, & Creta, quod fuit ante, folum: nudum folum, ac ruderibus informe, altius exaggeratæ inhumatorû offium ftrues, totaque Urbis cadauer, & fepulchrum. Iam in ipfius vifcera, ferpente cuniculorum ductu, hoftis penetrauerat, fenfimque erodente dolabra, & vorantibus caminis, decrefcens folum pedibus fubducebatur, fumaque, & ima tellus, furdo recessu, fugiebat. Cum Veneta virtus, exiguo vallo dirempta, refidui fole particulas, pretio fanguinis vœnundaret. Idem animorum habitus, plenum fiducia pectus, in emortuis vultibus fpirantes minæ, ac fupremo conatu obnixâ constantia, quamuis vltimum neceffitatis telum, in extremo rerum articulo, fatalis fociorum difceffus prægrauaret. Inde aucti hoftibus animi, redintegrata fuprema oppugnatione, omniû acerrima, infelix, & irrita. Tantæ cladis, & periculorum fupervittem gratulamur, totiufque belli, & fupremi actus grauffimum teftem præfentem fufpicimus, illum Martis, ac Mufarum ramum Equitem Grimaldum,

Quaque ipfe miferima vidit,

Et quorum pars magna fuit.

Puduit fuperos tantam Venetorum virtutem longiore difcrimine damnare. Confecta pax eft, in eas lèges, quibus fecundiores, ne incolumi quidem re, optari non potuiffent. Ita poft quinque & XX annorum certamen Infularum nobiliffima, ad Græciæ Imperium, teftè Ariftotele, natura, fituque facta, omni mari imminens, omnibusque fere Græcis, ad mare accolentibus. Illa inquam, quondam centum Urbibus potens, legibusque & colonijs confito Orbe, quam Tonantis natalibus illuftrior, impotenti domino conceffit in prædam.

Plus

Plus tamen, tandiu generose repugnando Venetus, quam amisit, consecutus est. Aeternam constantiae famam, immortale decus, in rem Christianam meritum incomparabile. Immanissimo hoste represso, & ab omnium ceruicibus, ac iugulis interim submoto, Italia conseruata. Nam, absit dicto inuidia, quod Thracius furor Latio haecenus non incubuerit, hasque beatas terras, barbarus praedo non perfultauerit, nec aras, ac templum incenderit, cunctaque caede, ac sanguine repleuerit, Veneta virtute, & constantia effectum est. Illa Scythicam rabiem, Orbis praedatricem, illa rapinas, ac supra, illa captiuitatem, extremamque cladem auertit. Haec Latij claustra sunt, hic murus ahaenus, hoc Christianae rei propugnaculum: & vtinam haecenus. Dura virtus, & imperterrita, indomitum robur, omnique clade super eminens animus, quamuis infinitae potentiae impar, non tam victus, quam vincendo defatigatus, ad extremum cesserit, gentes omnes, ac populos belli gloria vicit, & si non de hostibus, de fortuna triumphauit. *Secunda felices, aduersa magnos probant.* Dixi.

AMPLISSIMO ET PRÆSTANTISS. VIRO D.D.

NICOLAO PRVINERIO

S. ANDREÆ MARCHIONI

Senatusque Delphinatum Praesidi, & Christianissimi Regis ad Venetam Rempublicam Legato.

Ottavij Ferrarij Felicitatem.

Avdax facinus, ac penè improbum aggressus sum, cum imperavi mihi, ut Veneta Reip. laudes parcè, ac iciunè, non semel perstringerem, qua nullius praconij indiga est, tantum claritatis superfluit. Sed quid aliud potui, aut debui, immensis eius beneficij, & inaudita ad hunc diem munificentia ornatus ac prope obrutus? Malui equidem à me facundiam, quam pietatem desae-

raci.

rari. Licet enim in tanto rerum fulgore, uniuersus Orbis laudibus eius strepat: Venetumque nomen, laetis undique acclamationibus ad astra tollatur, & facunda Virorum ingenia, huic uni rei quotidie insudent: qua inuidia est, cum vulgo vota, & gaudia miscere, & plaudentibus populis adstrepere?

Sic Superos placamus, quos cum quotidie gratulando fatigemus, nunquam tamen obtundimus: nec cuiquam vitio datum est, Decorum beneficia humili prece dispunxisset: etiam si omnibus horis, laudes, gratesque ingerantur. Ea tamen rerum amplitudo est, atque exundans praconij copia, ut cum plurima dixerimus, longè maiora super sint, qua & indicta alijs, & dici de alio eadem non possint. Ut non tam vetera, & exoleta, ad fastidium recantanda, aut interpolanda sint, quam exuberante laudum subnascentium materia, nil nisi modus adhibendus, ut tenuitati ingenij, & inopia orationis, sola nouitatis gratia blandiatur.

Audax nihilominus facinus, ista attigisse, & haud scio, an confidentius, tibi qualecumque opus, fortasse in hac praecipiti senectâ, & improspera valetudine supremum pietatis meae in remp. monumentum, inscripsisse. Sed quem alium tanta claritudinis restem aduocarem, quam, qui Regum summi mentem, & Oracula, apud virorum summos, loquitur? Hoc est, non tam laudes audit, quam amat, ac fruitur, praesensque gloria fauet, quae etiam absentes in sui admirationem rapit. Te inquam, inter nobiles doctissime, inter doctos, nobilissime, inter utrosque, optime, qui rem Venetam tanti facis, quanti ab omnibus ordinibus aestimaris, quos inclyta sapientia, ac beata facundia, tibi deuinxisti, flagrantissima gratia, & pari ueneratione.

Ita profecto est, ab Rege unico, ad unicâ Remp. mittendus erat, non de multis vnus, sed plurimorum instar, si modo ex plurimis reperiri queat, qui tecum comparari possit. In omni studiorum genere eminentissimo, qui sicut Delphinatum Senatui, cui praesides, diuini, atque humani Iuris scientiam: ita Veneto eloquentiam, & Homericis senis mella, approbasti. Omitto splendorem, & magnificentiam, ac formae decus planè Regium, quae tu totus excolendo inge-

nio

nio, intentus, tanquam inania, transmittis. Itaque malui ego Te, quam fortunam tuam venerari, doctissimis sermonibus, sed praeprae cultissimis literis captus, ac delinitus, quas Latina apes, floribus, ac nectare compleuisse, visa sunt. Quum igitur tot, tantisque laudibus floreas, nil mirum est, etiam alienis, societate gloria, prolixè sanere. Quanquam, ne aliena quidem illa sunt, sed tui decoris non exigua portio est, nihil illi ad laudem deesse, qui à Rege omnem laudem supergresso, ad mortalium laudatissimos legatus est. Vale. Patavij Nonis Novembris MDGLXX.

CHIRON, SIVE DE RECTA
Institutione. Prolusio XXVIII.

Roscus ille, quem solum dignum Cicero putavit, qui scenam intraret, quique artis praestantia consecutus est, ut in quo quisque artificio excelleret, Roscius diceretur. Hic inquam aiebat, quo plus sibi ætatis accederet, tardiores tibicinis modos, & remissiores cantus esse facturum. Sed mihi contra, vltu venire uideo, ut quo propius ad docendi, vitæque finem uerigo, fataque aurem vellunt, & vasa colligere iubent, eo intentius mihi laborandum sit, ac veluti maioribus tibijs canendum, vocisque, ac laterum contentione acrius enitendum, ut florentissimam iuventutem, seculi, ac reip. spem, sollicita vota parentum, ad laudandarum artium studium, supremo conatu accendam. Sicut agitadores olim in flectenda meta vehementius anhelabunt, & sicut cursores confecto prope spatio, gradum addunt, viresque & impetum intendunt.

Nam cum annos septem, ac triginta huic uni curæ impenderim, ut fugientes, ac prope intermortuas literas politiones, qua voce, qua scriptis pro uirium tenuitate sisterem, atque excitarem, studiumque eloquentiæ, atque eruditionis, iam penè exolescens foedaque barbarie oppressum, reuocarem: graui mœnore saucius, ualde metuo, ne illud eiusdem Roscii usurpare co-

gar,

gar, qui libero questu testabatur, se adhuc reperire discipulum, quem quidem probaret, potuisse neminem, Non quod iuvenes nostros indoles, aut ingenium deficiat, quodque idoneis doctoribus destituantur: sed quod sua, aut parentum, ad vota properantium, & ideo, ut ait ille, cruda adhuc studia in forum propellentium, ambitione transuersi rapiantur, aut eorundem auaritia, quaestuosas tantum artes sectantium, ab ingenij cultu abducantur, aut demum insita desidia, & inertiae dulcedine, magna pars torpescant, seque otio, ac voluptatibus corrumpendos dedant, somnoque, ac ludo iuuentæ florem demergant.

Et alias quidem, non semel hoc eodem in loco iustis querelis, ac libero dolori indulsi, præ properam parentum festinationem molli brachio castigavi: magistrorum vanitatem increpui, qui ut se magnos faciant, eloquentiam pueris induunt adhuc nascentibus: superciliosos quosdam, & subagrestes, qui stultis opinionibus inflati, tantum quod ipsi sciunt, scire alios putant, ac volunt, quique humanitatis studia, idest hominum peculiaria, non esse scientijs, ac disciplinis necessaria, prædicant, & Grammaticæ purgamenta appellant, reos peregi: adolescentium mollitiem, ac desultoriam leuitatem insectatus sum: in literarum ofores, totamque illam manum impetum feci: mirificas pugnas edidi, & omnes profudi vires animi, atque ingenij.

Sed proh Deum, atque hominum fidem, non multum me profecisse, meamque orationem, aures vestras præteruectam, intelligo, meque in titulum sepulchri laborasse sentio. Amoeniora studia, & pulcherrimæ artes passim contemnuntur, ac tantum non proculcantur: grassatur vbique barbaries: turpis bonorum scriptorum neglectus: nullus Græcis literis, exiguus Latinis honos habetur: & ut omnia vno verbo complectar, literæ elegantiores, ac reconditæ, longum Italiae Vale dixerunt, & ad Gallos, ac Barauos, sublata postliminii spe, trans Alpes commigrarunt.

Hæc licet ita se habeant, donec spiritus hos reget artus, muneris meo non deero, & quanquam mordax verum, ingratum deli-

delicatis auribus esse sciam, potiusque vaticinari, quam præcipere videri possim, vsque ad invidiam proclamabo, supremaque & moriente voce, præsentis, ac postfuturos testabor, literarum squalorem, ac labem, eloquentiæ fugam, & solitudinem, & cultioris doctrinæ interitum, prauæ & corruptæ educationi esse adscribendum.

Præclare, ac sapienter mihi quidem fecisse videtur Crates ille Thebanus, qui dicere solebat, se si fieri posset, editissimo Urbis loco concenso, proclamaturum: quo tenditis homines, qui rei faciundæ omne studium impenditis, filijs autem, quibus opes felicturi estis, exiguam curam adhibetis? Sed Plato præstantius, qui consilium rem sacram esse statuit, neque aliud esse diuinius, quam quod de sui, ac suorum institutione sumitur: neque in vlla alia re maiorem diligentiam adhibendam esse. Hinc ipse Plato gratias naturæ agere solebat, quod homo natus esset, non animal brutum: vir, non foemina: Græcus, non barbarus, denique Atheniensis, & temporibus Socratis natus, in cuius sanctissimi sinu, ingenii cultum caperet.

Neque à magistri sententia, cetera discors Aristoteles desce-
xit, qui in Lib. de Rep. cum Politiam, siue Remp. esse statuisset, in qua ad eam gerendam, & Magistratus capiendos, tam pauperibus, quod est ex statu populari, quam diuitibus, quod est ex paucorum factione, eam temperationem vtriusque esse docet, vt quæ ad Democratiam inclinat, dicatur Resp. quæ ad Oligarchiam, Aristocratia. Quod, inquit, in optimatum statu, præstantes, & clari viri sunt: quippe in diuites maxime cadit liberalis educatio, & nobilitas, quæ ad virtutem consequendam pertinent: Nam bene nati, & bene educati facilius in viros bonos euadunt.

Nemo igitur philosophum reprehendat, quod alibi nobilitatem esse dixerit, virtutem generis, & veteres diuitias. Quas scilicet extremæ fortis institor in sordido ministerio, ac vilissimus quisque infami quæstu, facillime consequitur. Quandoquidem sine opibus liberalis institutio perfici non potest. Nam

alibi

alibi statum reip. optimum esse tradit, cui proposita est virtus præstans cum liberali educatione: ad quam, duas res esse necessarias contendit, naturæ bona, siue indolem, & diuitiarum adiumenta & copiam, sine quibus educatio esse non potest. Quippe vita beata ex virtute non impedita consistit. *Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat Res angusta domi. Magnum mentis opus, nec de lodice paranda sollicita.*

Cumque plurimas rationes conseruandæ reip. idem attulisset, ad extremum colligit, omnium quæ antea disputata sunt maximum esse, vt resp. conseruentur, institui conuenienter singulis reip. formis. Aliter enim in optimatum, aliter in paucorum statu, aliter in populi dominatu instituebantur. Nam legum optimarum & decretorum, quæ ab omnibus reip. gerentibus facta sunt, nullam esse vtilitatem, nisi ciues bene educati, ad illis parendum sint veluti præculi, & præparati. In quo ætate sua grauissime peccatum tradit Aristoteles, quod in paucorum dominatione propter affluentes diuitias, vulgo liberi mollior, ac delicate, in statu populari, proterue, & petulanter educarentur.

Ex quo fiebat, vt in Oligarchia liberi indulgenter habiti, nullis honestis, ac præclaris studiis, atq; exercitationibus, ad reip. gerendam præpararentur, tenuiorum autem filij id factitent, & præclare exercebantur: atque ita bene instituti, & exculi, diuitum filios, vt ignauos, rudes, & luxu fluentes contemnerent, atque ideo eorum imperium grauarentur, illudque demum euertere vellent, ac possent. Contra in Democratia, quæ libertate, & æqualitate consistit, liberi licenter, ac proterue instituebantur, vt pro libidine non ex præscripto legum vitam ducerent. Quod falsa persuasione legibus parere, seruitutem esse existimarent, atque eam demum veram libertatem esse crederent, quæ quodcumque libet, liceat; Idque, inquit Aristoteles vitiosissime. Neque enim seruitus, sed salus reip. putanda est, viuere conuenienter, & parere legibus, cum hoc vno liberi homines sint, quia legibus seruiunt.

Nec in Rep. modo, sed in Regio dominatu, id accidisse summus auctor obseruat. Nam inter causas euertendorum Regnorum, quæ hereditate obueniunt, illam præcipuam affert, contemptum dominantis, & eiusdem in subiectos, iniuriam, & contumeliam. Nam sæpenumero euenire, vt primi dominationis auctores, virtutè militari, ac ciuili excellant: sed heredes, & posterius, omni luxu, ac licentia, Regio scilicet more, educentur, nullasque bonas artes pacis, ac belli condiscant. ex qua praua institutione, duo consequi, Principis contemptum, quem odio grauiorem, ac periculosiorem Philosophus statuit, & eiusdem regnantis petulantiam, siue iniuriam in subiectos. Molliter namque & delicate educati, ætatem in voluptatibus traducunt, & ideo à suis contemnuntur, vt eo fastigio indigni, ipsi vero voluptatum fruendarum causa, in ciuium bona, liberos, & vxores violentas manus iniiciunt.

Hinc est, quod inter præcepta stabiliendæ, & conseruandæ Tyrannidis, primum illud, ac præcipuum idem posuit, si Tyrannus, neque sodalitates ciuium, neque disciplinas, neque liberalem institutionem, neque scholas, neque iuuenum studia æmulantium cœtus permittat. Tum quod amicitia, ac notitia ciuium inde concilietur, tum quod ciues in illis bene instituantur, recteque educati, magnos animos, ac seruitutis impatientes gerere incipiant, facile ut in Tyrannū conspirare velint, ac possint. Vitij igitur potius ciuium, quam virtutibus Tyranni lætantur, quod patientiores seruitutis arbitrantur, quos non decet esse nisi seruos, omni scilicet liberali disciplina destitutos.

Cuius præcepti memor Dionysius Siciliæ Tyrannus, Dionis regno eiæ filium, sic educari iussit, vt indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam vt narrat Cornelius Nepos, puero priusquam pubes esset, scorta adducebantur, vino, epulisque obruebatur, neque vllum tempus sobrio relinquebatur. Qui vsque eo vitæ statum commutatam ferre nõ potuit, vt postquam in patriam rediit pater, cum appositi essent custodes, qui cum à pristino victu deducerent ille ex desperatione, e superioribus

re parte ædium se deiecerit, atque ita interierit. Idque fecisse Thrasibulum notat Aristoteles, qui Gelonis fratris filium praua educatione, atque assentatione, voluptatum illecebris corrupit, ac perdidit, vt solus Imperio potiretur. Quod & Mylesij intellexisse videntur, qui quos populos bello deuicerant, nullas eis aliam pœnam irrogabant, nisi vt ne liberos suos literas edocerent, quo facilius non in homines, sed veluti in pecudes imperium exercerent. Quo consilio Iulianus ille religionis nostræ defertor, & hostis, vetuit Grammaticos, ac Rhetores christianos, artem suam profiteri. Quod factum tanquam crudele, & impium ipse Ammianus, licet Ethnicus, & summus alioquin Iuliani admirator, libere non semel detestatus est.

Theodorico Gothorum Regi celebratissimo in Regnum successit Athalaricus, Amalafunta, Theodorici filia genitus, annorum octo: quem mater educabat, ingenio, ac iustitia præstans, animoque plane virili. Volebat autem, vt tradit Procopius, eum mater institui in modum, quo Romanorum primores solebant. Itaque & præceptorem ei dederat, & de Gothis tres elegerat senes, solertia, & æqui cultu præstantes, quibuscunque assuesceret. Non probabantur hæc Gothis qui cupiditate licentiæ in subditos, barbaricum regimen præ optabant. Forte euenerat, vt peccantem aliquid in cubiculo puerum, mater alapa obiurgaret. Qui lachrimans in partem ædium viris sepositam se proripuit. Qui in eum inciderunt Gothi, grauitè id tulerunt. Congregati ergo eorum primores ad Amalafuntam vbi venerunt exoptulabant, non recte puerum, neque vt Regem deceret educari. Qui magna ausurus, qui bello decora sit quaesiturus, debere liberum à Magistrorum metu, armis tractandis erudiri. Ne Theodorico quidem placuisse, vllos Gothorum pueros, ad ludum literarium mitti, quippe solitum dicere, fieri non posse, vt qui didicissent flagra extimescere, ad contemptum ensium, hastarumque assurgerent. Ipsum Theodicum tantum Regem, ne auditu quidem literas attigisse. Quare tu quoque aiebant, Regina literatores istos iube valere. Non placebant ista Amalafunta,

lafuntæ, sed infidias Gothorum metuens assensum simulavit, & ab actis magistris, ac senibus, pueros æquales filio dedit, qui cum simul adoleuerat, in vinolentiam, ac stupra incitantes, breui prauis moribus imbuere, matrique per stuporem ingenij, non modo immorigerum fecere, sed & ita eius securum, vt aperte in eam coniurantibus barbaris, nihil id pensi faceret, ne tum quidem, cum eam omni exuta reuerentia, de penatibus regijs excedere iuberent. Breui ille quidem ex quotidiana crapula in tabem incidit, & fato functus, prauæ institutionis hunc fructum tulit.

Ceterum quantam curam, ac studium instituendis liberis Græci, ac Romani impenderint, quid attinet memorare? Omitto Spartanos, quos impense laudandos tradit Aristoteles, quod de puerorum virtute publicè vehemētissime laborauerint. Quorum dura, & tetrica educatio, hoc sæculi languore, ac temporū licentia merito fabulosa videbitur. Cum pueri, & adolescentes sine tunica, solo pallio contecti, & ad cutem rasi, ac nudi pedes, sæuissimas hiemes, exercitas, æstates tolerarent, ac nuda ferre humo sine stramentis breues somnos captarent, nec ante cibum caperent, eumque vulgarem, ac promiscuum, quam de more gentis illum furto comparassent: corpora perpetuis palestræ laboribus indurarent, & ingestas ad necem plagas in experientium tolerantia, sine gemitu concoquerent. Nunquid tu, ait Seneca, inuisos Lacedæmonijs liberos suos credis, quorum experiuntur indolem publicè verberibus admotis? Ipsi illos patres adhortantur, vt ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros, ac semineces rogant, perseuerent vulnera præbere vulneribus. Quod Cicero 3. Tusc. ante retulerat. Spartæ pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, vt multus è visceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam, vt cum ibi essem audiebam, ad necem. Quorum non modo nemo exclamauit, sed ne ingemuit quidem.

Sane Lycurgus, vt quanta vis in educatione esset, comprobaret, duos catulos isdem prognatos canibus, diuersa omnino ratione

ratione enutriuit, alterum culinæ, alterum venationi aptum reddens. Mox conuocata concione, Magnum, inquit, Spartani, ad virtutem momentum habet consuetudo, & nutritio. Simulque duos illos catulos productos, posita in medio hinc patina, inde lepore, dimisit, quorum alter illico in patinam, alter in leporem irruit. Atqui, inquit Lycurgus, iisdem nati parentibus, diuersa educati ratione, alter ventri deditus, alter venaticus euasit.

Sed quid attinet vetera altius repetere, ac longe exempla arcescere? Si proxima, & quæ non auditu cognoscenda, sed oculis spectanda habemus. Tradit Aristoteles gentes, idest barbaros, facile imperia occupare, sed non diu retinere, quia prudentia, ac sapientia destituantur. Adiicit, in hoc tamen plurimum institutionem, ac disciplinam posse. Et Græci quidem, sicut & Romani olim, omnes alias gentes, atque exteras nationes, superbè nimis barbaras appellabant. Quod insolentis contumeliæ genus etiam ad posteros emanauit. Diu enim Italia nostra, Germanos, Gallos, Anglos, Barauos, à quibus misere postea deuicta, vastata, ac proculcata est, barbaros appellauit, ueluti literarum rudes, atque imperitos, & robore virium stolide quidem feroces, verum ingenio hebetes, tardos, & Cælo suo simillimos. Sed postquam in eos populos cum mansuetudine, literæ, ac disciplinæ inuictæ sunt, gentesque feræ, armis, ac ferro innutritæ, paulatim studijs demitigari cœperunt, atque ingenij cultum capere, & quantum naturæ deerat, studio, ac labore, rectaque & ciuili institutione supplere, iam non indocti, informes, ac barbari, sed literarum, artiumque, ac disciplinarum gloria eo prouecti sunt, ut quos armis deuicerunt, æternū manfuris ingenij monumentis, omnique scientiarum, & eloquentiæ cultu longe antecellant. Et quod pudet dicere, & res ipsa, inuitos cogit confiteri, Italiam terrarum omnium alumnā, gentiumque magistrā, non tam auito decore, atque imperio, opibusque, ac diuitiis, quam quod fortuna reliquum fecerat, libris, ac disciplinis spoliarunt; Vt quadam ingeniorum populatione, inter prædam, Musarum manubię conspiciantur. Et sicut

olim

olim Romani ex captis Urbibus Deos euocabant, sic isti laudandas artes, rerumque laudandarum disciplinas, quibus vnica à vieta Italia, vincebantur, ex antiqua Regia, ac penatibus aduectas, liberali exilio in nouas sedes nequicquam nobis gemetibus transtulerunt, nihilque præter veteris fortunæ memoriam, atque inuidiam reliqui fecerunt. Eo in literis progressu, ea scriptorum quotidie subnascantium fama, ac veneratione, vt vltro nobis conuicium regerere, voceque nostras reddere, ac nos barbaros, fortasse, haud iniuste appellare possint.

Contra Græcia, omnium disciplinarum parens, & propagatrix, literarum ciuitas, omnisque doctrinæ delubrum, postquam immanissimo Turcarum iugo succubuit, ac dira captiuitate, sæuissimo interdicto, liberaliter institui, atque educari vetita est, plane rudis, & inculta, miserandum in modum deformata maiestatem, veteres moriens reminiscitur Argos. Verum ego liberius, altiusque processi, dum me tot calamitatum, ac præsentis desidie piget, tædetque: nunc ad inceptum redeo.

Sanè incolumi Græcia, incredibile memoratu est, qua cura studio, & solertia pueri instituerentur. Nam teste Platone, literas, palæstram, & musicam, quidam etiam picturam edocebantur: quæ inde artes populares sunt appellatæ. Totus octavus Politicorum liber huic curæ ab Aristotele impenditur. In quo infans ab ipso ortu, & nutricis lacte, imò ab ipsa procreatione, diligentissime instituitur, & omnia morosissime præscribuntur. Ne pueri inter seruos, & nequam mancipia versentur, atque à rerum illiberalium auditu, atque aspectu, longe arceantur: neque ab omni solum verborum obscœnitate, historijque peccare docentibus abstineantur, sed quod fortasse Christiani non faciunt, sedita picturarum spectacula, eliminantur, histrionibus, ac mimis procul summotis, ne spectare assuescerent, quæ postea imitarentur.

Nec priuati modo ciues, & vulgi pars vltima, quibus ad vitæ comparandum necessaria arctior institutio ducebatur: sed principes ipsi, ac magna nomina gentibus imperatura, impensiore

fiore cura, ac disciplina in id fastigium attollebantur: vt non tam imperio, quam virtute ceteris mortalibus præstarent. Summis vtar, nec nostræ fortunæ exemplis. Philippus Macedonum Rex, non tam sibi natum Alexandrum, quam florente Aristotele editum, sibi gratulatus est. Extat apud Gellium epistola eius ad Aristotelem vere regia, cuius sententia hæc fuit. Philippus Aristoteli salutem. Certiorem te facio, filium mihi genitum esse. Nec perinde Diis gratiam habeo, quod omnino natus est, quam quod nasci illum contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, vt eductus, eruditusque abs te, dignus existat, & nobis, & tantarum rerum successione. Vale. Vt scilicet is, cui totius Orientis imperium, totque victoriarum fulgorem, atque humanæ fortis fastigium fata destinauerant, eius disciplina adolesceret, quo nullum maius, ac diuinius ingenium natura procreasset.

Rex enim sapientissimus nihil à se tot laboribus, atque expeditionibus, totque victorijs, quibus Græciam concusserat, ac tū putabat, si filium rudem bonarum artium, ac desidem, in rerum maximarum apparatu, Macedonia reliquisset. Itaque satis gnarus, quantum sibi Epaminondæ viri fortissimi, & summi philosophi contubernium, ac disciplina profuisset, quodque plura consilio & eloquentia, quam vi contecisset, Aristotelem ingentibus præmijs euocatum perpulit, vt prima literarum elementa puero traderet, vt in illa ætate cum paucis comparandus esset, imperaturus omnibus. In quo quantum ille seuera lege profecerit, scientiasque omnes, ac disciplinas, tanto doctore, non summis labris degustauerit, sed pleno pectore hauserit, & imbibierit, seque Orbis imperio, non bellica modo laude, verum pacis artibus, omnique virtutum genere dignum reddiderit, nemo nisi in literis hospes ignorare potest.

At priuati homines vulgo, nec laboribus, nec sumptui parcebant, vt filios liberaliter instituendo, ad magnæ fortunæ cultum excitarent. Quamuis enim Rhetores, ac sophistæ, magna mercede artem suam venderent: vt Isocrates mille drachmis, idest centum coronatis, Gorgias minimum C. minis, idest DC.

Coronatis, minime tamen parentes ea summa deterebantur; haud ignari, nulla re melius, ac fructuosius pecuniam collocari, quam in liberorum institutione, ac veluti virtutem facerari. Quare cum Aristippus, tradenti filium in disciplinam mille drachmas postulasset, dicenti illi, tanti mancipium emere possum, habebis, inquit, duo mancipia, filium, & quod empturus es. Nihil enim rudis, atque indoctus à vilissimo seruo differt. Idem enim interrogatus, quid differret doctus, ab indocto, mitte inquit ambos nudos ad exterarum gentes, & discas. Alter enim quamuis atavis regibus editus ad propulsandam famem, baiuli, aut fossoris, & bubulci operam locare cogetur, aut laturam humeris facere.

Maior etiam Romanorum in educandis liberis cura, & diligentia fuit, quo sanctior initio Resp. & incorruptior. Nam ut omittam pueros, quandiu praetextati erant, id est vsque ad xiv annum & ultra, sub rigida paedagogi custodia fuisse, & postquam transferant in viros, per annum tyrocinij, toga brachium continuisse, atque in exercitatione campestri, cum ceteri solo subligari succincti essent, semper tunicatos incessisse, tanta pudoris reuerentia, ut nec parentes cum liberis, nec foci cum generis lauantur. Illud incredibile omnibus iure videbitur, ante lucem in scholas ire consuevisse. Sane Iuvenalis testatur praepetores, Grammaticos, ac Rhetores, media noctis hora sedisse, cum nemo faber, nemo carminator, vigilarer, totidemque olte-cisse lucernas, quot pueri starent, *cum totus decolor esset Flaccus, & haberet nigro fuligo Maroni.*

At hodie qua ratione pueri instituuntur, opus inuidia, ac periculi plenum est, profari. Valde enim vercor, (eos semper excipio, qui liberos suos sancte, & accurate educant) valde inquam vercor, ne illud Isocratis verum sit, Principes, inquit, omnium maxime institui, & erudiri conuenit, minime omnium erudimur. Aut quod Plato indignatur, ciuiliu virorum liberos, nihilo meliores esse quam cerdonum. Prima, ac penè tota parentum, si qui sunt, culpa est, & iusta Quintiliani quere-la.

la. Vinam liberorum nostrorum mores non ipsi nos perderemus. Infantiam statim delicijs solvimus, mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes, & mentis & corporis frangit. Ante palatum eorum, quam os instituimus. Gaudemus, se quid licentius dixerit: verba ne Alexandrinis quidem permittenda delicijs, osculo excipimus. Nec mirum, nos docuimus, ex nobis audierunt: nostras amicas, & si quid turpius est vident. Coniunium obscœnis canticis strepit, pudenda dictu spectantur: fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt hac miseri, antequam vitia sciunt esse.

Nimia inquam parentum diligentia liberos perdit, & omnẽ profectus spem intercipit. Præcipuè matris, vt est sexus mollior, & amoris intemperantior. Semper anxie pauet, ne si somnus intempestiue abrumpatur, deterior valetudo fiat: ne tencram cutem matutinum frigus perstringat, aut Sol adurat; ne scholarum carcere, & magistri, operam acerbe exigentis duritie, indoles obtundatur. Itaque cum marito dies, atque noctes, inter suspiria, & gemitus conqueritur, ex quo puer in literariũ ergastulum compactus est, quotidie statum, habitumque teneri corpusculi in deterius labi, senili tristitie frontem corrugari, lapsas genas, pallidulum os, totumque corpus in maciem fluere, breui tabe periturum.

Quare finit eum irriguo, improboque somno pinguescere, & antequam scholas petat, crustulo, aut sorbitiuncula, aduersus crassos dies, lucemque palustrem egregie munit: e schola veluti à prælio reducem osculis fatigat, & latin' saluæ, rogitat. Hinc nihil puero corruptius, inquit Seneca, cui nihil vnquam negatum est, cui lachrimas sollicita semper mater absterfit, cui de pædagogogo satisfactum est.

Hæc leuia sunt, & tolerabilia, si non indulgenter modo, sed licenter, & proterue pueri edncarentur, & quidem parentum exemplo deteriores fierent. Nam, si patrem *damnosa iuvat ales, ludit & infans Bullatus, paruoque eadem mouet, arma fritillo.* Et pro libris, ac paginis lusorias chartulas, diurna, & nocturna.

manu versare, ac miscere gaudet: & ne pecunia desit, aut parentis marsupium exenterat, aut aliquid genere suo indignum meditatur. Interim in foro aleatorio dolos, ac fraudes condiscit, & inter infelicium querelas, rabiemque, ac desperationem, diraque numinis execrationes, quibus caput suum detestatur, perisum, superos contemnere, assuescit.

At alius pacis studijs destinatus, quid aliud domi videt, præter belli imaginem, castraque & armorum struem, & in ipso limine pendentes hastas, & gladios, & foetos ignibus tubos? Versatur inter satellites, & percussores, qui cædibus auctorati, latrocinia locant, qui humana capita licitando, civium sanguine sanguinantur. Inter hos, cruenta ministeria, & gladiatorias palmas iactantes, quomodo puer mitem animum, & placabilem induere potest, & pacatas Musas colere, atque humaniores literas in tanta feritate perdiscere? Nam hos immanitatis doctores, fingi cæreus, quotidie audit, & videt. Itaque ant scholas, ignaum opus, & umbraticum auersatur, vel si illuc à patre coactus confert, ut olim Hercules Lino, præceptor, tabula caput committat: serit rixas inter æquales quam primum humano, sanguine manus imbuere cupidus, & inter fortitudinis argumenta, præmaturum carcerem, aut iuvenile exilium numerabit.

Et mirabitur quisquam, sæuo hoc tyrocinio imbutum, noctu per Urbem discursare, non vno igne missili succinctum, in viatores impetum facere, atque intemperijs agitatum, horrendo strepitu, & clamore, domos, ac vicos complere, neque vno fulmine detonare. At pater Deum, atque hominum fidem inclamat, suam rem perire, seque eradicari. Sed senex bulla dignissime, huc recidit prava, ac soluta educatio, & *crimina nostra sequuntur ex nobis geniti, morum quoque filij*. Tu hæc illi monitasti, & ut civibus metuendum faceres, tibi ipsi terribilem reddidisti.

Alius mitior, non honestior, cum primum in ludum venit, ternas condiscit, & in amoris rota misere distrahitur: vix pubescens in Venerem prurit, nec tam libris, quam liberis operam dare

dare festinat, solusque cubat inuitus : & aut maritas periculosè
 procat, aut inter summænianas vxores, in honesta tabe elum-
 bis, ac putris, Pieridas, puellas castissimas, auersatur. Sed lip-
 pus parens, hanc illi seabiem affricuit, dum spectante puero, in-
 custoditis amoribus peccat.

Ergo praua, ac mollis educatio, & vitiorum exempla, quo-
 ties magnis auctoribus animum subeunt, bonam quamuis indo-
 lem distorquent, & labefaciunt, atque adolescentium animos
 veluti sydere afflatos, ad studiorum labores, ineptos, ac nau-
 seantes, patrique simillimos reddunt. Sed iam satis, & fortasse
 nimium querelarum fuerit. Itaque dicendi finem faciam, si cum
 Plutarcho pronunciauero, Vnum, primum, idemque medium,
 & vltimum in hac re caput esse, educationem rectam, legiti-
 mamque institutionem : hancque vnã ceteris omnibus præ-
 stare, & adiumentum ad parandam virtutem, & consequendam
 felicitatem afferre. Nam reliqua humana bona, ad quæ gene-
 ris humani cæca cupiditas, obstupescit, exiguæ sunt, & caduca
 lubrica, atque incerta, nec digna, in quæ, opera, ac studium
 impendatur. Nobilitas, res aliena est, & degeneri onerosa : di-
 uitie à fortuna pendent, quæ illas sæpe numero adimit haben-
 ribus, & non sperantibus offert : gloria instabilis, ac vitrea est :
 infidæ, ac fallaces amicitie : pulchritudinem, anni prædantur
 euntes : sanitas, morborum, atque ætatis spoliū : robur athle-
 tica laus, quoque abrutis animantibus superamur : doctrina
 omnium, quæ adsunt bonorum, sola immortalis est, ac diuina.

Quare expergiscimini per fidem vestram, & torporem ex-
 cutite. Laborum radix amara est, fructus dulcissimi. Tales de-
 nique vos præstate, quales liberos habere optatis : quos nisi
 egregie institueritis, vobis quod viuant, non quod recte vi-
 uant, sunt imputaturi. Nam nasci fortuitum est, recte institui
 omnia vincit argumenta. Dixi.

CECROPIDES, SIVE DE VERA
Nobilitate. Prolusio. XXIX.

Nillum ne ineuntis anni literarij exordium, nulla studio-
rum auspicia sine querela abibunt? Nunquam sine iur-
gio, atque indignatione faustis ominibus, ac precationibus va-
care licebit? Semper ego in ipso sacri operis vestibulo invidia
seculo, & moribus faciam? Semper redeunte questu, pereun-
tes bonas literas complorans, in earum funere præficæ more,
lamentabor? Recurret quotannis eadem declamatio, & mihi
hominum ineptias, ac stultitias, quæ deutorandæ videntur, siue
morose, siue ingenuo liberoque fastidio, non ferenti, perpetuū
aduersus eruditæ humanitatis ofores bellum erit? Diutius ego
vos obtundam, & prius ego quiritando, quam vos audiendo,
defatigabor? Ac tandem me iurdis cecinisse intelligam?

Hactenus redintegrata toties lamentatione, causas omnes
excussisse videor, cur literæ interiores, quas ab humanitate ap-
pellarunt, qui hominum proprias, ac peculiare esse intellex-
runt: cur inquam literæ hæ nostræ iaceant, despiciantur incul-
tæ, inhonoræ obsolescant, ac tantum non ludibrio habeantur.
Neque attinet hic eas causas inculcare, ac verbis inuerrere.
Vnam tamen, eamque præcipuam à me prætermittam esse vi-
deo, quod literas elegantiores, non inutiles modo, sed viro ho-
nesto, ac nobili plane indecoras, quidam perversa persuasione,
cum supercilio pronunciant, atque si Deo placet, infra Gram-
maticorum sublellia detrudunt. Et cum ipsi literarum admo-
dum nihil sciant, literati, ac doctoris nomen ad contumeliam
trahunt, quasi literas ignorare, eam demum nobilitatis nota, &
argumentum sit.

Nec politiores modo literas, ac studiorum amoenitatem de-
spicatu habent, sed quicquid vsquam artium, ac disciplinarum,
quæis

quæis vita constat, rem plebeiam, ac sordidam, & generoso ho-
mine indignam prædicant, nec in ordinem modo redigunt; sed
propè inter mechanicas, ac mercenarias connumerant. Nam si
teste Tullio, illiberales, & sordidi quæstus sunt mercenariorum
omnium: omnes prope artes mercenarias esse, & pacta stipis
exactione, auctoramentum seruitutis præferre, illoto ore disse-
minant. Nullam enim gratis humano generi prodèsse: nullam
sine mercede operam suam præstare: nullam lucro vacuum esse:
sed velut in meritoria taberna, bona sua mortalibus vende-
re: nec multum interesse, vtrum quis linguam, aut calamum, an
humerorum operam locet, cum vtrunque venalis proster, &
emptorem quærat.

Quod nullus fere sine pretio artem suam, aut exerceat, aut
doceat, resque interim pulcherrimæ, præconis voci subiectæ,
inter licitantes, & coactores distrahantur. Cum ipsa Cælo de-
lapta sapientia quæstui sit, ac sub titulo pendeat: cum salus ho-
minum in lucro, morbi in redditu, fertilis animarum negotia-
tio, quotidiana captura, mortisque arrhæ, ac præmia necis opi-
ma. Cum prudentum responsa magno veneant, palam sportu-
læ, & plerique antea velint inaurari, quam consuli, quando
aurea nunc verè sunt secula, plurimus auro, venit honos, quo vno
Oraculorum adyta recluduntur. Cum denique ipsa regina,
eloquentia, institoria sit, venalis lingua, clamores, ac iurgia,
promercialia, fori tabes, & ærugo, nec iam facundiæ præmium
fama sit, sed vitanda fames obtentui. Omnium denique, aiunt,
artium, & facultatum perpetua quædam mercatura, & nundi-
natio, vbique pretium in pretio, lucri scabie, & contagione, ar-
tes ipsas plebeias, ac prope seruiles reddi, & ideo nobili viro
indignas, quarum contactu, & sordido ministerio, generis splê-
dor contaminetur.

Quasi verò non & ipsa ars militaris, ac bellica disciplina,
quam isti omnibus præferunt, solamque nobilitatis effectricem
prædicant, æra non mereat, atque ob stipem sacramento roge-
tur, & vt ille aiebat, denis in diem assibus, corpus, & anima non

non

æstimetur: venalis spiritus, pretium sanguinis, locatæ mortis, funus, velut in arena auctoratum. Nec multum eos Vatis præstantissimi iuvat auctoritas. *Excudent alij spirantia mollius æra, Credo equidem, viuos ducent de marmore vultus, orabunt alij melius causas &c. Tu regere imperio populos Romane memento. Hæ tibi erunt artes.* Quasi sine literis, sine civili disciplina, ac reip. peritia, aut populi regi, aut imperium conseruari possit. Quasque sublati studiorum pretijs etiam studia peritura non sint, vt minus decora.

An igitur Nobilitas id fastigij inter mortales obtineat, vt literas, ac disciplinas infra se positas despeçter, & veluti capitale census, miseræque plebis opificium, ac pabulum longe submoueat, ac ne congressu quidem dignetur, cognoscere operæ pretium fuerit. Idque haud difficile fuerit, si ipsam intus, & in cute nouerimus, & veris demum pretijs æstimauerimus.

Nobilitas, quam Aristoteles in Rhetoricis appellat *ἐν τιμότητι ἀπορογώνων*, progenitorum splendorem, & honorificentiam: & *ἰ. i. i.* Politic. ἀπερλευ γένεσις, virtutem generis, explicatius lib. *ix.* veteres diuitias, & virtutem. Nobilitas inquam, aut laude bellica, aut præcellenti eruditione, ac sapientiæ studijs, eximia denique virtute, primò exitit, nec alia ratione à vulgò, & plebe discreta est, seque super ceteros extulit: vt nobiles proprie sint *ij.*, quorum maiores longo ordine virtute præstantes, *ijdem.* que potentes, atque honorati fuerunt.

Illud quidem certum est, nobilitatem apud omnes gentes, in magno honore, ac pretio semper fuisse, & hoc est quod Cicero eam vocat blandam conciliatriculam, quia sæpe pop. Romanus multis per se ignotis, quia claris maioribus orti erant, magistratus, & imperia mandauit. Quodque præcipuum est Aristoteles in Ethicis, inter ea, quibus felicitas imminui, ac veluti contaminari videtur, nobilitatis defectum ponit, aitque non valde aptos ad felicitatem haberi, qui aut adpectu deformes, aut sint ignobiles.

Idem i. i. i. Politic. causam affert, cur nobiles in pretio sint.

ΕΙΧΟΣ

Ἐικὸς βελτίους εἶναι τῶν βελτιόνων. Verisimile est præstantiores, & meliores esse eos, qui ex melioribus nascuntur. Est igitur vt ait Seneca de benef. sacra magnarum virtutum memoria, & esse plures bonos iuvat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Hoc debemus virtutibus, vt non præsentēs solum illas, sed etiā ablatas è conspectu colamus.

Causa autem, cur omnes nobilitati faueant, vt Aristotelis interpretes docent, est communis opinio, qua creditur, suorum quemque maiorum similem esse. *Fortes creantur fortibus, & bonis, est in iuuenis, est in equis patrum vis, nec imbellem feroces, progenerant aquila columbam.* Et Euripides. Proh vt maiorum laus recte se habet: non oritur bonus ex malo patre. Quæsiuere autem ijdem, quæ causa efficiat, illam vsitatam similitudinem morum, & ingeniorum inter patres & filios. Pannætius putabat, id ex eo euenire, quod non tantum è corporibus parentum generentur corpora filiorum, sed etiam ex animis animi. Quæ sententia ab ipsis philosophis explosa est, & à religione nostra merito damnata. Duæ ergo ab ijdem afferuntur causæ, vna, quod cum corporum temperatio, eadem ferre in parentibus, & liberis esse soleat, ex eo fit, vt ad easdem res, natura procliuēs sint, ac propensi: cum animi mores corporis temperationem sequantur, vt integro libro docet Galenus: altera est educatio, quam Philosophi veluti alteram naturam esse statuerunt. Atque ita verisimile est, vt ex Aristotele dicebamus, præstantiores, & meliores eos esse, qui ex melioribus nascuntur, quo vno se nobilitas iactat.

Contra tamen alij serio disputant, & nobilitatem, si literis, ac virtute careat, nullo prope loco, ac numero habendam esse, censent, sed veluti mutilam esse, orbam, ac nullam, cumque modo, qui sit optimus, esse nobilissimum. Nam vt ait Minutius Felix, omnes pari sorte nascimur, sola virtute distinguimur. Nunquid enim foeminae principes, matronæ summates, ac regie nutus, mundius liberos parere solent, quam egestate pressa, & stans olidum in fornice mancipium? Non ijdem sordibus, &

naturæ iniurijs premitur, atque inuoluitur, caprimulgus, ac fosfor, & princeps gentibus imperaturus? Ex eodem carcere, atque olente sinu, in hunc mundum deuoluitur, similiter à steru vitam auspicatur, iisdem vinculis adstringitur, atque humi re-pit, omnis humanæ opis indigus, tam Regis filius, quam pau-per ruris colonus. Idem omnibus ad vitam introitus est, idem exitus; & quæ veneraris, & quæ despicias vnus exæquabit cinis.

Præclare Seneca Epist. XLIV. Si quid aliud est in philoso-phia boni, hoc est, quod stemmata non inspicit. Omnes si ad primam originem reuocentur, à Dijs sunt. Bona mens omni-bus patet: omnes ad hoc sumus nobiles: nec reiicit quemquam philosophia, nec eligit. Patricius Socrates non fuit: Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locauit manus: Platonem nō accepit nobilem philosophia, sed fecit. Adicit, neminem re-gem, non ex seruis oriundum esse, neminē non seruum ex regi-bus. Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum for-tuna versauit. Quis ergo est generosus? ad virtutem bene à natura compositus. A primo mundi ortu, vsque in hoc tempus, perduxit nos ex splendidis, sordidisque alternata series. Non facit nobilem atrium plenum imaginibus, nemo in nostram gloriam vixit, nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus fa-cit nobilem, cui ex quacunque conditione super fortunam li-cet surgere.

Nam quod Aristoteles nobilitatem in parte felicitatis nu-merauerit, satis tamen esse statuit, si quis infami, ac pudendo genere editus non sit. Quod vero fortes creentur fortibus, & bonis, & suorum quisque maiorum similis sit, hoc non modo perpetuum non est, sed raro admodum contingit, & frequens vsus falsi euincit. Nam vt ait Manilius. Degenerant nati pa-tribus, vincuntque parentes. Est Homericum Oraculum. Pauci filii parentibus similes, plures vero peiores, pauci patribus me-lioies. Quare Græco prouerbio celebratum est, ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πηματα. Heroum filij damna, & perniciēs, sicut Augu-stus filiam ac neptem, toridem vomicas, & carcinomata appel-labat:

labat: nec aliud frequentius in votis habebat, quam *αἰδ' ὀφείλον*
ἀγαμός τ' ἕμιναι ἀγνός τ' ἀπολείπειν.

Memorable est, quod tradit Spartianus in Vita Seueri. Reputanti mihi inquit, neminem prope magnorum virorum optimum, & vtilem filium reliquisse, satis claret. Denique, aut sine liberis interierunt, aut tales habuerunt, vt melius fuerit, de rebus humanis, sine posteris discedere. Romulus nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius, quod vtile posset esse reipub. Quid Camillus, num sui similes liberos habuit? Quid Scipio, quid Catones, qui magni fuerunt? Iam vero, quid de Homero, Demosthene, Virgilio, Sallustio, Terentio, Plauto, ceterisque aliis loquar? Quid de Cæsare, quid de Tullio, cui soli melius fuerat, liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit: cum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Falsus est etiam ipse Traianus, in suo municipe, ac nepote deligendo. Sed vt omittamus adoptiuos, veniamus ad genitos: quid Marco felicius fuisset, si Commodum non reliquisset: quid Severo si Bassianum non genuisset?

Quinimmo magnorum virorum, ingenioque ac doctrina præstantium filios ferme, aut hebetes, ac stupidos, aut amenes & furiosos fuisse ab alijs obseruatum est. Hinc illud in scelis iactatum. Filius Hippocratis stultus. Quanquam de filio alijs Hippocratis, non autem Medicorum principis, id intelligendum esse, Casaubonus ad Athenæum obseruat. Addunt Socratis, Aristarchi, Cimonis, Periclis, Ciceronis liberos eodem fato fuisse. Causamque afferunt, quod natura in generatione præstantium ingeniorum deficiat, & veluti effœta reddatur. Quæ est ratio Aristotelis, qui in Rhetoricis, ait, nobiles vt plurimum producere liberos dissimiles: quia nobilitas, sit multorum maiorum virtus, ac multitudine illa præstantium maiorum natura defatigata, præstantes producere cesset.

Præter hæc omnia, Nobilitas, res admodum est anceps, & incerta. Cum nemo præstare possit, se generoso sanguine ortum esse. Vetus enim querela est, ab Homericis vsque ducta.

temporibus, neminem originis suæ certum esse. Nam interrogatus Telemachus, cuius filius esset, respondit, se Vlysse genitum esse, ut sibi mater dixisset. Nemo enim inquit patrem suum demonstrare potest. Sed vnus matris fide, ac testimonio id constat. Quis autem recipere audeat, nunquam à muliere iura coniugalis thori temerata? Quis magna adulteria ignorat, generis labem, seruili amplexu contaminatum sanguinem, suppositos foetus, & non agnoscendam parenti prolem, ignobili vultu, matris crimen prodentem? Vtinam vero olim ipsæ Regiæ domus, atque alta puluinaria, hac labe intacta fuissent: nec aliquando, furto conceptus, & quolibet sanguine cretus, insertus sceptris, fortunæ mimum instruxisset, liberis populis imperaturum mancipium.

Ariston Spartaë regnum obtinens, ut narrat Herodotus lib. VI. cum è duabus vxoribus nihil liberorum tulisset, tertiam duxit, quam ab amico abduxerat: quæ intra breuius temporis spatium, nondum exactis decem mensibus, illi Demaratum peperit. Ariston, cum ei sedenti in Senatu cum Ephoris, famulus nuntium natum filij attulisset, sciens quo tempore duxisset vxorẽ, mensesque computans, iureiurando affirmavit, non esse filium suum. Aristone defuncto Demaratus regnum obtinuit. Sed quod à patre auditum fuerat, illi de iusta regni possessione controuersiam mouit. Nam à Cleomene, & Leutichide accusatus, neque Aristonis filium esse, neque ritè Spartaë regnare, iisdem Ephoris testibus adhibitis, qui Aristoni assidentes, hæc ab eo audierant, etiam corrupto in hanc sententiam Delphico Oraculo, regno deiectus est.

Ille domum reuersus, cum bouem Ioui immolasset, matrem accersit, & positus in eius manu extis, Per ego te mater, inquit, cum alios Deos, tum Iouem hunc domesticum, quem tango, precor, atque obtestor, ingenue dicas, quis nam re vera meus pater sit. Nam aduersarij obiciunt, te à priore viro grauidam ad Aristonem venisse: alii etiam procacius referunt, te cum agasone, atque asinario rem habuisse, illiusque me filium esse.

Qua

Qua de re ego te obsecro, vt verum dicas. Si quid enim eorum quae dicuntur, fecisti, non tu sola hoc admisisti, sed quod multae aliae audent.

Cui mater, fili inquit, quoniam hoc à me precibus contendis, tibi rem edisseram. Tertia nocte postquam Ariston me domum duxit, spectrum quoddam, ac simulachrum Aristoni simile ad me venit, quod postquam mecum concubuit, coronam, quam gestabat, reliquit. Dein cum Ariston superuenisset, coronam conspicatus, sciscitabatur, quis me ea donasset. Ego ipsius munus esse dixi: eo negante, iurandum interposui. Maritus intellexit, rem diuinam esse, & Herois cuiusdam factum credidit. Quod autem ille negaret, te filium suum esse, quia decem menses non essent exacti, in eo falsus fuit, quod mulieres, & nono mense, & septimo interdum pariunt. Hæc illa, sed fortasse Heros ille, & spectrum, ex carne, & neruis compactum erat, & rex ille, afinarij, non Numinis proles fuit.

Sed vt hæc atque alia non pauca illustrium domorum dehonesta præteream: etsi nobilitas turpi opprobrio intacta sit, si ad paupertatem redigatur, est plane inutilis, prægravis, & ludibrio habetur paupertas sub honore nobilitatis laborans. Hinc Polynices Regis filius exul apud Euripidem, illi qui dixerat, Non extulit te nobilitas ad magnum gradum? respondit, malum est, nihil habere: genus non aluit me. Et infra clarius. Opes hominibus sunt honoratissimæ, & habent maximam potentiam inter homines. Nam nobilis vir si pauper sit, nihil est. Procedant enim in medium duo, alter nobilissimus, quique milesimus ab atavis ramum ducat, sed egestate prematur: alter terræ filius, quocumque in fornice natus, in sordido artificio, magnas opes nactus, & magistratum adeptus. Hunc omnes colent, ac venerabuntur: ille iactans genus, & nomen inutile, despectus, atque inuilius, risu populum quatiet. *Nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos facit homines.*

Illustre exemplum est Amasis Ægyptij Regis, quem inter
initia

initia regni, quod esset sordido, & obscuro loco natus, Ægyptij contemnebant, neque animum inducere poterant, vt eius imperium ferrent. Erat illi peluis aurea, in qua tam ipse, quam omnes conuiuæ discubitori, pedes abluere solebant. Hanc ille conflauit, atque ex ea Numinis simulachrum confecit, & in celeberrimo Urbis loco collocauit. Ægyptii statuam adorantes venerabantur. Amasis conuocato populo, narrat ex illa pelui, in quam conuiuæ vomere, meiere, ac pedes abluere confueuerant, factum esse simulachrum, quod venerarentur: perinde sibi plebeio, in id fastigium euecto, debitum cultum ne denegarent.

Porro infinitum esset, ac putidum, omnes percensere, quos ex summis fortunæ, ac vitæ fordibus, ardens virtus, ad perpetuo duraturum nomen extulit. Et cum magni Reges, ac Principes sileantur illachrimabiles, idemque tumulus, qui corpus tegit, eorum memoriam obruat, noui homines, atque ima de plebe, in ore omnium vivunt, in temporum æternitate. Socrates patre marmorario, matre obstetrica natus est. Euripidis mater olera vendidit: Demosthenis pater gladiatorum faber fuit: Homeri non minus parens, quam patria ignoratur, & præposita ambitione, illi pater è Coelo petitus est, cui genitor in terris quærebatur. Terentius ne ingenuus quidem fuit. Plautus in pistrino versandæ molæ operam dedit, & veluti cum fati partiretur, diem pensandæ farinæ, noctem condendis Comœdijs impendit. Romanus maximus auctor eloquij, *novus Arpinas, ignobilis, & modo Romæ municipalis eques*. Virgilius naturæ miraculum, parentes habuit, qui magnæ matris ossa vomere vertebant, & ab aratro, ac pecore, ad ingeniorum Dictaturam vocatus est.

Quid cetera persequar? Ventidius Bassus, qui Romanorum primus de Parthis triumphauit, familiam ducit inter eos, qui altissimum dignitatis gradum consecuti sunt, ignobilissimi prius homines, & despiciatissimi. Nam vt narrat Gellius, loco humiliori, à Pompeii parente captus, & in triumpho ductus, cum adoleuisset,

leuisset, victum sibi ægre quæsiuit, eumque sordide inuenit, comparandis mulis, ac vehiculis, magistratibus, qui prouincias sortiti erant. Profectus cum Cæsare in Galliam, ac deinde civili bello, cum multa impigre, ac strenue gessisset, in amplissimum ordinem lectus, Tribunatum plebis, Præturam, & Consulatum adeptus est. Quod adeo insolenter populus Rom. cepit, qui eum meminerat curandis mulis victitasse, vt vulgo iactatum sit. Conuenite omnes Augures, Aruspices, Portentum inusitatum conflatum est recens; nam mulos qui fricabat, Consul factus est. Tandem ab Antonio prouinciis Orientalibus impositus, Parthos in Syriam irrumpentes tribus præliis fudit, primusque omnium de iisdem semper antea inuictis, triumphauit, publico funere elatus.

Est ergo Nobilitas, sola atque vnica virtus. Scilicet nominis splendor non alienus, & adscititius, sed recte factis partus, & vt ita dicam natus ex se. Sed contra alii pugnant, & veluti amentatam hastam intorquent. Ipsum Christum Dominum aiunt, tanti nobilitatem fecisse, vt Euangelii Scriptores, in eius stirpe exequenda, Reges, ac Principes, longa serie, prope ambitiose, ad pompam citauerint. Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Vt regia prærogatiua Dauidem Abraham prætulerint, qui tempore posterior fuit. Verum illi parum animaduertunt, non aliam ob causam Regis mentionem factam esse, quam vt sacrorum Oraculorum fides impleretur, qua prædictum fuerat, mundi seruatorem, de stirpe Dauid, atque Abraham oriturum.

Sanè Sancti Patres, præcipue Hieronymus obseruant, in tota Christi genealogia, excepta Sanctissima eius Matre, quæ necessario fuerat nominanda, nullam sanctarum mulierum astumi, sed eas solum memorari, quas ipsæ sacræ literæ reprehendunt, & quæ stirpis dehonestamenta, tutius silentio transmissa fuissent. Scilicet Thamar, quæ Iudæ socero suo, sub meretricis habitu, se prostituit: Raab, quam sacer codex, meretricem appellat: Ruth, quæ ante legitimas nuptias, Booz ambinit ample-

XUS:

xus: Berſabeam, quæ cum Dauide adulterium admifit.

Cuius rei cauſam religionis noſtræ proceres hanc attulere, vt appareret, Chriſtum, qui propter peccata veniebat, de peccatoribus naſci voluiſſe. Nam qui ſemetipſum exinanierat formam ſerui accipiens, ac ſeruile ſupplicium ſubiturus, & demiffionis exemplum futurus erat, factum omnem, ac ventofam maiorum oſtentationem, fumoſasque imagines auerſabatur. Ex quibus famoſis mulieribus, præcipuam fuiſſe Raab interpretes confirmant, illam ſcilicet, quæ Hiericunthe Hebræorum exploratores excepit, quæ & alienigena, & meretrix fuit. Quamuis enim non meretricem, ſed hoſpitam, quæque cauponam exerceret, quidam affirmant, ideoque ad eam exploratores diuertiffe, neque credibile videatur, illos ad publicum ſcortum ſe recipere voluiſſe, ceteri omnes meretricem fuiſſe confirmant, in primis Rabbi Chimichi; qui hoſpitas, ſiue cauponarias, corpus hoſpitibus vulgaſſe tradit.

Vnde Iuriſconſultus de iis, qui notantur infamia, inter lenocinium facientes, caupones, ſiue ſtabularios recenſet. Et viri docti ad Theophraſti characteres obſeruant, olim apud Græcos, ſicut, & in quibuſdam Italiae locis, non multo honeſtiorẽ fuiſſe cauponam, ſiue tabernæ meritoriae locum, quam lenonis, aut meretricis: & apud Hebræos, eandem vocem Zonah, & meretricem ſignificare, & cauponariam. Nec multo aliter apud Latinos, qui cauponam ſtabulum, quique eam exercet, ſtabularium dixerunt, & meretrices proſtibula, quod ante ſtabulum, ſiue pro ſtabulo corporis copiam facerent, vt illa *Copa Syriſca caput Graia redimita mitella, Crispum ſub crotalo doctæ mouere latus.*

Sed eam, quæ fuit Vriæ, adulteram fuiſſe nemo dubitat. Dauid autem genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ. Vbi iidem Doctores tradunt, eius, quæ fuit Vriæ mentionem factam, vt documento ſit, quod nemo debeat erubeſcere propter progeneros, ſed dare operam, vt eos virtute ſua clariores efficiat: & quod omnes accepti ſint Deo, etiam ex ſcorto nati, dum-

modo virtute sint præditi.

Hæc à nobis hæcenus disputata sunt, non vt Nobilitatem in inuidiam, & contemptum adducamus: generis enim splendorem, & magnarum virtutum memoriam, debito honore prosequimur, & Venetos proceres addiçto obsequio veneramur; Quod vnicum hodie, sicut libertatis, ita intactæ, nullisque sordibus, aut peregrina barbarie contaminatæ nobilitatis, vltra mille, & ducentos annos, exemplum in terris extat, quæ Regium fulgorem non inuideat. Cum maiorum recte factis quotidie noua decora domi, forisque adiiciant, nec alienæ tantum famæ incumbant, sed sapientia, militari adorea, atque omni virtutum genere, auorum gloriam, aut æquent, aut supergrediantur, quodque Italiae principes sint, non tantum maioribus, sed sibi debeant.

Nequaquam Nobilitati obrectamus, neque enim nos generis, aut pudet, aut piget: sed vt omnes demum intelligant, Nobilitatem, bellica, aut ciuili virtute, sicut primo penetibus inferri, ita conseruari, atque subinde augeri: magnumque onus generose editis impositum esse, non degenerandi à maioribus, eorumque imaginibus premi: & quoties domum subeunt, & circa limen, animorum ingentium simulachra, fixaque hostium spolia spectant, sibi exprobrari intelligunt, imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Nec latere posse degeneres, quod maiorum gloria, vt ille aiebat, posteris quasi lumen sit, neque bona, neque mala in occulto patiatur.

Ex altera parte, quibus generis claritudinem nascendi fors inuidit, animum ne despondeant, aut abijciant, sed in sua manu, ac virtute situm intelligant, e sordibus, & obscuritate emergere, seque in splendorem asserere, supra fortunam surgere, & ita inclarescere, vt etiam eorum luminibus officiant, qui more prædicarum, maiores suos laudare, se ipsos non possunt. Vt à Solone præclare pronunciatum sit, Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis.

F

Eatide

Æacida similis, Vulcanique arma capestas
Quam te Thersea similem producat Achilles.

VENETA IN REGES, AC POPVLOS

Beneficentia. Prolusio XXX.

D Vos summos ciuilibus prudentiæ doctores, Aristotelem, & Corn. Tacitum hoc anno, cum Deo, explicaturi, ac de Optimo reip. statu, ex iisdem disputaturi, nefas esse putamus, aliunde, quam à duabus præstantissimis rebus publicis, Romana, & Veneta, auspicium petere, & exemplum. Præsertim cum plurima vtriusque ciuitatis ita esse similia, vt consilio, laboribus, fortunæ varietate, euentu ipso nihil videri possit similius, Clarissimi Scriptores memoriæ prodiderint.

Nam vtriusque origo, ex paruis, atque obscuris initijs, quam penè par, & gemina? In eo tamen discrimen apparet, quod Romana, non ex tenuibus modo primordijs, sed etiam sordidis, ac pudendis ad summa rerum excreuit. Nemo sane Venetis incertam conditorum originem, Vestalis incestum, & velando crimini Deorum adulterium exprobrauerit. Nemo pastorum, conuenarumque plebem transfugam ex suis populis, nemo perditorum hominum colluuiem, ac sentinam, Urbium suarum purgamenta obiecerit. Nemo prima incenia fraterno sanguine madentia, ac parricidio fundatam urbem, fundendi per totum Orbem cruoris, & concessæ atrocinationis omen tristissimum.

Vtrinque quidem res angustæ, & summa initio paupertas. Vt mirum sit à Scriptoribus liuore suffusis, quod erat vtriusque commune, id solis Venetis fuisse obiectum. Illi quidem Hunnorum rabie Italiam vastante, cunctaque diuina, atque humana ferro, ac flammis miscente, ex continentis incendio, ac ruentis patriæ rogo elapsi, in stagna maritimis æstibus irrigua, atque intimos Adriatici sinus, nihil præter victos Deos, mentem-

que

que inuictam, & altera sacra libertatem, idest omnia sua bona, secum extulerunt.

Sed qui inde Venetis obscuritatem, & paupertatis sordes inhumanè obijciunt, næ illi pauperis Euandri regnum, dispersa mapalia, septemque collibus, iura orbi daturis oberrantia armenta, stramineam Romuli casam, inter certantia Cælo Capitolia, studiose seruatam, ignorant. *Tantaque res paucis, pascua bobus erant.*

Sic Veneti Hadriaci secessus latebras, libertatis sacrarium, & incunabula, idest paruas insulas, & incultas, palustres Cyclades, refugi æstus dorla, solis marinis auibus, ac paupere piscatore habitata, primas attegias, inuersa carina, aut culmo, vluaque limosa contectas, qua nunc auro radiantia D. Marci tecta, regix moles, arcesque scandentes, se Cælo inferunt, adeo non erubescunt, vt vltro iacent, atque impudent: & quod illis vitio vertitur, in laudem trahunt, & Cassiodori verbis gloriantur. *Paupertas illic cum diuitibus sub aequalitate conuiuitt: vnus omnes reficit cibus: nesciunt de penaribus inuidere, & sub hac degentes mensura, vitium fugiunt, cui mundus obnoxius est.*

Quis credat grauissimi auctoris, & eorum temporum æqualis testimonio, ipso Urbis initio, aureo vere, atque innocentix seculo, eundem summis, atque infimis cibum velut in vna familia, & cœnobio fuisse, æquales domos, eandemque materiam ædium, & mensuram, quo ne plus quidem aut optare Lycurgus, aut fingere Plato potuisset, atque hoc mirabili temperamento sublatam ex Vrbe inuidiam, qua vniuersus Orbis deflagret?

Gloriantur, inquam, hoc prisæ simplicitatis ingenio Venetix, vt Cassiodori verbo vtar, prædicabiles: tum quia nonnisi summæ virtutis, ac sapientix est, hæc ex minimis maxima fecisse: tum quia tantæ Urbis atque Imperii primordia, magistrâ paupertate steterunt, atque hinc iustitia, seueritas, parsimonia inuenta sunt. Quod si Liuius inter ceteras Rom. reip. laudes, hanc magni operis initio posuit, nullam vnquam fuisse ciuita-

tem, inquam tam feræ avaritia, & luxuria, duo discordia mala, immigrauerint: nec vbi tantus, ac tandiu paupertati, ac parumonia honoris fuerit; illud verius de Veneta pronunciare possumus, nusquam paupertatem honoratiorem fuisse, & vnde diutius avaritia, luxus, atque ambitus, rerum publicarum tabes, ac venenum exulauerint.

Nam si inter Lycurgi instituta illud laudatissimum fuit, quod aurum, atque argentum, sacram famem, omniumque scelerum materiem à Ciuitate in totum abdicauerit: quid illis hominibus innocentius dici, aut fingi potest, quibus pro funesta pecunia, eodem teste Cassiodoro, diu sal fuit, nullusque abditæ terris la mine color, sed vt idem ait, *moneta illic quodammodo percutitur virtualis*? Ita prisca illa, atque heroica permutandi ratione inducta, pro nummis sal expensus, eaque specie res omnes aestimata, sine qua vita humanior nequit degere, & cui debet omnis cibus, quod sit gratissimus, eius sapientiæ augurium, vnde sapere Reges, ac principes didicerunt, qua nihil toto Orbe conditius vnquam fuit. Et hanc salariam monetam, homines fatui, atque inficeti, quorum non est in toto corpore mica salis, irridebunt?

Proh vitæ tuta voluptas pauperis, angustique lares. Illi, quibus omnis in ipsis, census erat, sponte aurum proscriperunt, vt aurum habentibus imperarent: & cum agri desissent, quos colerent mare, quo nihil sterilius, cum foenore exercere, & vada falsa arare ceperunt, vt vbi nihil nascitur, omnia abunde supererent, sale omnia comparantes, quo cetera sterile scere creduntur, nihil vnquam foecundius experti, siue humanas dapes eondirent, siue mentes. Nec pudet eos, eodem Cassiodoro prodecente, aliquando solis piscibus victitasse, inemptis, ac vernis dapibus, ad explenda naturæ desideria contentos, ex eodem elemento, quod illis macellum, & pulmentaria suppeditabat, gentilem pecuniam cibus irrorantes, & mola salsa, à sacrorum libamentis ad mensas translata. Qua salubri, & restricta frugalitate ad bellicos labores, & in vltima terrarum expeditiones indurati,

durati, ferinam venatorum cæde paratam, aut vltimis ab oris naufragio quæsitos pisces, & peregrini Cæli volucres, irritamenta luxus, ventrisque & ganæ paratus, vel ignorabant, vel ipsis hostibus in vltionem optabant.

Viderint igitur, qui prodere non dubitarunt, si cui populo licere oportet, consecrare origines suas, & ad deos referre auctores, Romanis, an Venetis id dictum magis conueniat, facileque iudicet, à Parthenopæa sirene, haud iactentur pronunciatum esse, *illam homines, hanc posuisse Deos*. Mallem dixisset, quod alter, *hanc posuisse homines*.

Certe Romanorum origo seruitio Regum subiecta: Venetorum eadem, ac libertatis incunabula, cum qua illi nati, & educati, imò propter quam. Cuius vnus amor, & flagrantissimum studium, priscos illos conditores, non vulgus, aut populi fecem, sed magnarum Urbium florem delibatum impulit, vt ex ance-nissimo Italiæ tractu discederent, & patrio solo, quo nihil mortalibus dulcius, relicto, domos, aras, penates, vltimum visuri, se in desertas Insulas, & in hospita telqua, vlgine, ac paludibus circumflua coniicerent, & purissimis Solibus, pingue Cælum, ac putres nebulas antepo-nerent.

Potuerant illi quidem cum reliquis Italiæ populis, exitum illius tempestatis expectare, manere in Urbibus, in quibus geniti erant, in quibusque genuerant, inter auitos penates, & sepulchra maiorum, se melioris fortunæ spe sustentare: maluerunt omnium egeni, inopem paupertatem, quam dite seruitium tolerare, fortes ipsam libertatem, quam toties iugulis quæsierant, nonnisi cum anima amittere.

Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis

Libertate caret, dominum vehat improbus, atque

Seruiat æternum.

Sed vt illuc, vnde nobis sermo iste ortus est reuertamur, plurima Romanæ reip. similia fuere, quæ rerum Venerarum florentissimus Sabellicus non vno loco exsecutus est. Nam, quod Romanis, inquit, Hernici, Æqui, ac Volsci fuerunt, Venetis,

netis Dalmatæ, Liburni, & Histri. Grauiſſimus illis Gallicas hostis, quibus omnia præter Capitolium ademit: nec his quidē sub Pipino omnino leuis, quibus præter Rivum altum nihil reliquum fecit: nisi quod Roma auro, hæc virtute redempta est. Vtrimque in summa inopia, ac fame, ostentandæ fiducia, panis in hostium castra iactatus. Formidabiles Latio Cimbri, ac Theutones: Gothi, Hunni, Longobardi, non minus Adriæ metuendi. Infesta Latino nomini Carthago, infesta & Veneto Genua: centum, & amplius annos maioribus pro odijs, quam viribus vtrimque pugnatum, vtrimque propiores periculo, qui vicere. Excisa quidem illa Imperij æmula, terrarum Orbis auida Carthago à stirpe interiit, stat Genua, sed adeo imminuta claritate, vt aliquando cum Venetis ex æquo bellasse, totque clades, & prope exitium intulisse, vix fides sit.

Diutissime ab illis cum Mithridate pugnatum, nec ab his breviori spatio cum Philippo Vicecomite. Sociale bellum illi longe in Italia grauiſſimum gessere, Veneti, ne non per omnia eorum æmuli crederentur, coniuratas totius fere Europe vires, non sustinuerunt modo, sed ad extremum fregerunt.

Cetera hunc in modum prope paria, ac gemina, in vniuersum tamen, sicut nemo est tam stolidus, aut decocti pudoris, vt Venetos cum populo gentium victore, rerum gestarum gloria, gloria, ac fulgore, atque Imperij, quod Solis terminis circumscriptum fuit, amplitudine contendere audeat: ita sanctissimis institutis, iuris æquatione, pietate, constantia, fide, si non pares, nequaquam inferiores: sed vera religione, imperij diuturnitate, totque seculis conseruatæ libertatis gloria longe superiores fuisse, sine inuidia, aut asserationis suspicione, pronunciare possumus.

Præcipue Iustitiæ laude, quæ sicut ceterarum virtutum, ita rerump. & imperiorum fundamentum est, ita excelluisse, vt non modo Romana, sed ne Spartana quidem res, de hac cum Veneta in contentionem descendere possit. Romanorum quidem bellica laus, ac militaris gloria, Orbisque victorijs, ac triumphis pe-

ragratus, extra omnem comparationis aleam eminent: magnitudine animi, sicut & imperij gentes omnes superarunt. Verum illa magnitudo atque elatio, cum ferme iustitia vacaret, pugnetque non pro salute communi, sed pro suis commodis, non modo id virtuti non esse adscribendum viri sapientissimi censent, sed potius immanitati, omnem humanitatem repellenti. Nihil enim honestum esse posse, quod iustitia vacat.

Quod enim Plato de Lacedæmonijs dixit, omnem eorum morem inflammatum fuisse cupiditate vincendi, & aliena occupandi, id rectius de pop. Romano vsurpare possumus, vt animi magnitudine maximè excelluit, ita omnium gentium principem, vel potius solum, quod sine iniuria fieri non potest, esse voluisse. Nam vt ille generosè obicit. *Si vos omnibus imperitare vultis, sequitur, vt omnes seruitutem accipiant.* Nolo hic cum Sallustio inuidiose declamare, Remp. Romanam, Carthaginis metu sublato, ex pulcherrima, atque optima, pessimam, & flagitiosissimam factam esse. Illud tamen negare non possumus, haudquaquam falso pronunciatum esse, Romanis, cum nationibus, populis, regibus cunctis, vnam, & eam veterem causam bellandi fuisse, profundam cupiditatem proferendi imperij, ac diuitiarum.

Dum enim augendæ potentie bella ex bellis ferunt, & proxima quæque victoria instrumentum sequentis est, dum in remota terrarum procedunt, & vltra terminos rerum, metasque naturæ auaras manus extendunt, dum vincendo solitudinem faciunt, Imperium illud, vt Romani Scriptores dixerunt, secundum Deorum opes maximum, totum ex iniuria, & iniustitia cõstitutum fuisse nemo negare ausit, meritoque à Carneade olim didicimus esse, Romanis, si iusti vellent esse, hoc est aliena restituere, ad easas, & mapalia redeundum, atque in egestate viuendum.

In hoc Romanæ reip. longe Veneta dissimilis. Illa ad augendum per fas, ac nefas imperium instituta: hæc ad moderate sine cuiusquam iniuria conseruandum. Illa ad fera munera militia: hæc ad festam pacem, & tranquillitatem. Illa maximas nationes

nes contriuit, ac funditus evertit: hæc iacentes erexit, oppreſſas ſubleuauit, & à latrocinio domeſtico aſſeruit, terras non concu- piſcendo tranſiens, ſed vindicando. Illa. *Ad iuga iam faciles po- pulos & ſeua volentes, Regna pati,* ſeruitutis compotes fecit, aut iugum mutare coegit: hæc gentibus ſeruire paratis dominos de- traxit, & vel inuitas, liberas eſſe iuſſit: huius denique eximia, ac prope diuina virtus, aduerſis intercedendo, ac fortuna occur- ſando magnis Orbis luctibus, funeribusque ſubleuit.

Tranſeo vetera, & veluti naſcentis reiſ crepundia: primos illos Vrbiſ conditores, ab ipſo elemento, in quo libertatis ſedē poſuerant, libertatis iura auſpicatos, de humano genere bene- mereri coepiſſe, mare ipſum liberum reddendo, quod innumeri prædones, perpetuo cuncta curſu infeſtantes, velut tempeſtate clauſerant, terris maria, littora mari, reſtituiſſe, & diſiunctiſſi- mis regionibus Vrbi admotis, gentes omnes tuto commercio, hoſpitali ad pulſu miſcuiſſe, ſibi que iam tam viam ad hanc po- tentiam feliciter præſtruiſſe. Saracenos capta Vrbe Roma, di- repto Vaticano, Italiam vaſtantes, iterum, ac tertio magnis cla- dibus affectos. Normannos eadem tentantes, ac Pontificiæ di- tioni infeſtos, toto æquore caſos, & proſtigatos.

Sed iſta leuia ſunt, ſi cum expeditionibus in Syriam, ad Chri- ſti D. ſepulchrum à barbaris vindicandum conferantur. Qua- tempeſtate claſſem ducentarum nauium non ſemel inſtructam, Orbis obſtupuit: totque Vrbes munitiſſimæ, aut expugnatae, aut in deditiõnem acceptæ, Venetæ virtutis, ac fidei perpetuo duratura trophæa præfulgent.

Proximum erat, vt qui loca Chriſti natalibus, ac morte ſa- crata à dira captiuitate aſſeruerant, Vicariæ Dei maieltati ad- uocationem commodarent. Nam vt omitam, Pontifices, quo- ries in rebus aſperis Venetorum auxilium reſpexerunt, nunquã ſua ipſe fraudatos diſceſſiſſe, Alexander III. iniurijs, atque im- pia Zenobarbi inſectatione vexatus, ac profugus, nuſquam gê- ritum tutius perſugium, ac portum, quam apud Venetos repe- rit, quorum iuſtis, pijsque armis ſuperbiſſimi hoſtis contumacia

per-

perdomita, Romæ Pontifex, Roma Pontifici restituta est .

Hæc in hominem vnum , licet hominum summum , pietas & religio : illud in populum vniuersum immortale beneficium , Actiolini supra Busirides , & Phalarides , tyrannorum immanissimi , sociatis cum Pontifice armis oppressio . Qui omnia diuina , & humana violauerat , vexauerat , euerterat : cuius rabie , atque immanitate hæc ipsa loca , humano sanguine redundauerant , cuiusque iussu , vnico post Syllam exemplo , xii Patauinorum millia , vnus mortis tempore necata sunt : reliqua multitudo , horrendis latorijs constipata , cœnoque , ac sordibus more pedudum demersa , inedia , vigilijs , sanie , ac pœdore confecta .

Et quasi fatale esset huic Vrbi nobilissimæ , à Tyrannis lacessari , & à Venetis eripi , cum Mastini Scaligeri armis , & imperio premeretur , & nusquam salutis spes affulgeret , Veneti licet bello Ferrariensi districti , quodque admirabilius est , cum per id tempus nullum Patauino hostem infestiorum experti essent , insita generositate , & clementia , & vel hostes adiuvandi , ac propagandæ libertatis studio , iniuriarum oblitæ , non prius ab armis cessarunt , quam potentissimi hostis , opes prosternerent , ac feruile iugum publicis ceruicibus depellerent .

Qua quidem in victoria , non solum Venetorum pietas , in utrunque de se meritos , quam æquitas , & altitudo animi enituit , exteris quoque scriptoribus commendata . Nihil enim minus Venetis , vt ait Sabellicus , toto illo bello quæsitum , quam Imperij fines quoquo modo promouere . Nam præter fractas Tyranni vires , quas facile euertere potuissent , & nobiliore , atque opulentiore totius continentis Vrbe , atque agro potiri , hæc ipsam Urbem suam iure belli factam , Marsilio Carrariensi privato tunc homini habendam permiserunt , atque Vbertino , qui illi successerat , duo non obscura oppida , Castellum Baldum , & Bassanum , cum suis finibus dono dederunt . Ex quo apparet , vt ait Blondus , nullam tum Venetis prorogandi imperij curam , fuisse , sed vt inuisam omnibus , infestam libertati tyrannidem de medio tollerent , & ferocissimum hostem , cuius armis Italia

contremuerat, in ordinem cogerent, vt victo demum, & pacem demisse petenti, non modo non denegarent, sed vltro inter patricios adſcriberent.

Verum æterni Numinis decretum erat, vt hæc eadem Vrbs, tot caſibus iactata, tot periculis defuncta, atque omnia perpeſſa, quæ captiuitas gignit, tyrannidis compedibus ſoluta, ſub Veneti imperij manuſuetudine conquieſceret. Poſtremus eius regnator, inſigni crudelitate, ac perfidia, in Venetos ingratus, per quos eius maiores ad principum ſaſtigium, ex priuata fortuna, euecti fuerant, non vexare modo ciues, & omni ſæuitiæ genere graſſari, ſed eo væcordiæ, ac furoris prouehi, vt Venetorum arma, temerario bello laceſſere auderet, externos Reges, ac Principes in eorum perniciem concitaret, neque tamen iure belli agere, ſed dolis, & latrocinio, immiſſis percufforibus, patriciorum capita licitari, Urbem incendere, veneno puteos inſicere, donec iuſto bello perdomitus, ſera magis, quam immerita ſupplicia perſolueret, atque hæc Vrbs, muſarum ſedes, & domicilium, tuto vacare literis, ac ſapientiæ, & ſecura pacis otia, libertatis beneficio, agitare poſſet.

Cuius libertatis, non ſi uendæ modo, ſed ceteris populis cõmunicandæ, ac defendendæ ſtudio, Veneti Florentinorum reip. à Philippo Mediolanenſium Duce, grauiſſimo bello vexatæ, & ad extrema adductæ, vt ſuppeticas irent, difficillimo, ac diuturno bello, quod totam Italiam concuſſit, aduerſus potentiſſimũ hoſtem implicari non recuſarunt. Vt longo poſt tempore eodem Pontificijs armis appetitos, & de libertate periclitantes, iterato beneficio conſeruarent.

Hæc in ipſa Italia aduerſus regulum libertati inſidiantem generoſe acta: quis credat eodem ſubleuandis populis, & ab iniuſta vi tuendis, Turcicam potentiam laceſſere, & in extrema periculorum venire, minime veritos eſſe, vt Caramanos fratres, quos Ottomannus regno ſpoliauerat, ſociatis viribus in auitam ditionem reſtituerent. Quo bello validiſſimis Urbibus expugnatis, fratres in paternum regnum inducti ſunt, Veneti nihil ſi-

bi præter victoriæ gloriam referuarunt, perinde generosum esse rati, regna donare, & odisse.

Hæc in reges, & ciuitates, illa in vniuersam Italiam, cuiuscumque seruitio expositam, non semel repetita beneficia: cum Gallicis armis attonsa, & proculcata, Regno Neapolitano, solo nominis terrore, momēto temporis subacta, tam prope à captiuitate esset, quam olim ab imperio. Venetorum consilio, atque opibus potentissimi Regis vires contusæ, Rex ipse in vitæ discrimen adductus, & discessu fugæ propiore, trans alpes se recipere compulsus: illi ipsi, qui immani scelere, externa arma ad suum patriæque exitium euocauerant, ab exitio vindicati.

Quid autem ea commemorem, quæ aut ipsi nos vidimus, aut à parentibus proxime accepimus, nullo vnquam tempore à ferenda laborantibus socijs ope cessatum esse, vereque Regum, ac populorum, portum hunc tutissimum, ac perfugium fuisse, & Carolum V. post fractas Gallorum opes, post domitam Germaniam, post Orbem nominis fama, ac terrore completum, nascentibus belli reliquijs, foederatorum Germaniæ principum, repentino incurso, Oeniponte prope oppressum, non aliud perfugium in re trepida habuisse, quam Venetam prouinciam, ibique arcto licet comitatu, iuxta veterem fortunam summis honoribus exceptum, tam vicissitudinis rerum humanarum, quam Venetæ moderationis nobile exemplum præbuisse: & quamuis armis antea disceptatum fuisset, nondum plane sopitis veterum simultatum offensis, magnis comodis, atque imperij ratione fides antiquior fuit: illustriore exemplo, quam cum à Rege Francisco, quondam captiuo suo, impune abire permissus est: illuc enim publica fide se contulerat, huc sola Venetæ integritatis fiducia.

Quid præterea memorem Francorum Regibus ciuili bello iam ætatis, & furiali seclatorum perfidia pene obsessis, immensum auri pondus ferro validius, non semel tam piè, quam generose transmissum? Præcipuè vero Henricum Magnum, illud belli fulmen, quem fortuna regno arcebat, ut regnum vni sibi, atque

iniuictæ virtuti deberet: quem ciues & exteri, religionis prætextu, quod ferme velamen perfidiæ obtenditur, nefaria conſpiratione ſceptro, ac folio deturbare nitebantur, & præſenti ope, in rebus egenis fultum, & adhuc nutante partium fortuna, officijs, ac veneratione, à Venetis ante omnes Regem acclamatum, ſecuto prærogatiuam, Pontificis M. & procerum conſenſu. Cuius rei merito ille, præter ſingularem benevolentiam, arma illa victricia, toties ſuo, atque hoſtium cruore rorantia, enſemque fulmineum, æternum amoris, & grati animi pignus, Reip. cime-
liis ſacravit.

Quid aliud Ferdinandum Mantuæ Ducem, à Ducis Sabaudia imperij cupiditate, iniuſtisque armis tutum præſtitit? Quid ipſum Sabaudia Ducem, quanquam de rep. non optime meritum, & ex æmulo ſupplicem, aduerſus immenſas ſoceri vires & imperioſa mandata defendit, quam Italicæ libertati, & ex æquãdæ Principum potentia, atque inferioribus auxilio leuandis perpetuo excubans Veneta ſollicitudo, quæ nullius rei obliuifcitur, niſi iniuriarum?

Idem ſtudium, eadem pietas alterum Mantuæ Principem, quem non religionis obtentus, ſed inania ſuſpicionum auita dominatione, totis Germaniæ viribus, deijcere conabantur, conſilio, pecunia, ac milite, diu ea fide ſuſtinuit, quæ nullius vnquam potentia minis, ac periculis intremuit. At poſtquam aduerſa Italia fata præpotuere, hæcque imperii, Deumque ſedes, à feris gentibus, ferro, ac peſtilentia armatis, direpta, perpopulata, exhausta funeribus eſt, in eo concuſſi Orbis motu, cum omnes imminentis ſeruitij horrore perſuſi torperent, expedita, ac prope diuina conſilii vi, atque arcanis pro publica ſalute molitionibus, foediſſima tempeſtas in alias terras, repēſa clade, exonerata eſt. Quid porro aliud Vallem Tellinam, eodem religionis prætextu à Rhætorum imperio diuulſam, acriq; regum æmulatu iactatam, priſtinis Dominis reſtituit, niſi peruiſil Venetorum cura, ne illa Italia clauſtra hoſtibus obſeſſa, externis auxilijs aditum intercluderent? Quid plura? Parmenſium Dux eadem

dem clientela Latialis fulminis manubiis non est ambustus.

Libertatis, ac beneficentiæ iam sola fides, Italiæ præsidium, ac decus, sit mihi fas interrogare, quod à Traiano laudator eius sciscitatus est, satisne imperij réditus computaueris; & cum Regibus, ac populis nunquam benignitas tua clausa fuerit, quomodo tot impendiis, tot erogationibus sufficere possis? Cum præter voracissimas bellorum impensas, Principibus hospitio per omne æuum excipiendis, militarium laborum congiariis, studiis, ac disciplinis, vsque in inuidiam locupletandis, ærarium quotidie exhaurias, imò plura leuandæ sociorum necessitati, quam tuis vsibus effundas, dubitare cogimur, num satis census vires expenderis, satisque caueris, ne nimia profusione conturbes. Et herculè tantum profusum est, vt si rem ad calculos vocemus, & quantum à te tot seculis, in aliorum auxilium, & retinendæ libertati erogatum est, computemus, non dico Italiam, sed magnam Europæ partem, si venalis pendeat, redimi potuisse arbitramur. Et nihilominus de ratione tantum tibi reliquum factum est, vt proximè xxv annorum bellicos sumptus, sine cuiusquam iniuria, ac populorum gemitu, toleraueris.

Non tibi auriferi amnes flauentes arenas euolunt, non effossa montium viscera, naturæ latentis opes effundunt, non presæ argento onerariæ, empta naufragiis peregrini litoris spolia, important, non populorum lachrimis, ac rapinis ærarium suppletur. Sed priuata frugalitas, totque seculorum continentia, sed subiectorum, opes, ac vitam, por tam grato, ac benefico Principe, idest pro salute, atque incolumitate sua certatim deuouentium alacritas, publicæ beneficentiæ inexhaustus fons est: & cū id vnum tuum esse existimes, quod donasti, tuum esse deberet, quod quisquam habet.

Verum, proh superum fidem, quis vnquam tecum, non dico paria fecit, sed magnam nominis partem dispunxit? Non tu quidem beneficia foeneras, nec kalendarium conteris, & largitionum mercaturam exerces, vt quod olim de vno homine dictum est, de te verius vsurpari possit, multa rogantibus, plura
sponte

sponte donare: beneficia inuitam accipere, sed ea properantius, quam æs mutuum reddere, ab nullo repetere, sed magis laborare, ut illi quam plurima debeant. Et utinam hætenus, atque intra accepti obliuionem res staret, & non ubi beneficia excelsere, odium pro gratia redditum esset.

De nullo conquerimur, sed neque id possumus tuto: hoc postremo funestissimo bello, quo Christianæ rei propugnaculum collapsum Italiam nudauit, quis præter paucos admodum, ad commune incendium accurrentes, latam in rebus asperis opem remensus est? quis in communi discrimine priuatim se gratum, atque accepti memorem ostendit? *Incundioſam liberalitatem, gratus debitor facit: clarioſam ingratus.*

Dii te tot periculorum superstitem, Inuiſta Virgo, fortunent, ac ſoſpitent, in cuius opibus, & conſilio Italiæ ſalus, ac libertas ſita eſt, hac immortalis pietatis, ac munificentiæ ſama, atque incomparabili laude, apud præſentes, populosque nepotum, florens, pollensque eſto, beneficiorum publicum exercere perge, ut cum magnam Orbis partem liberalitate complexa ſis, ſolam accepti paginam reſpicias, nihil à quoquam reſpoſcas, aut reſcribi poſtules, & cum innumeri mortales in ære tuo ſint, nihil illi tibi, tu veluti nouis tabulis, omnia virtuti, ac felicitati tuæ debeas. Dixi.

AMPLISS. AC PRÆSTANTISS. SENATORI

ANGELO MAVROCENO D. MARCI PROC.

Octavius Ferrarius Felicitatem.

Etenam beneficentiam Regibus, ac populis tam salutarem, quam invidendam, & hoc subiectorum populorum uerius patrocinium, quam imperium, rudi opere deformatum, Nomini tuo sacrare, & tua in patriam, & meæ in te pietati congruens fuit, & flagrantissimo tuo mortales iurandi studio, debitum. Qui priuata generositate, publicæ æmulus, ac promerendi fauoris, & conciliandæ hominum gratiæ artifex mirus, non preces modo occupas, sed uota anteuertis, & perijisse tibi diem existimas, in quo benefaciendi occasio sublata fuerit. Vt non modo, si fas est dicere, cum publicæ munificentia certes, sed patriæ ipsi benefacere contendas.

Nam largus opum, animique ingens, sicut splendore, ac magnificentia, & omni maioris fortune paratu, publicæ maiestatis non exigua portio es, ita nuper prope singulari exemplo patriæ profuisti, atque optimi ciuis famam adeptus es. Cum priuatorum auaritia publicum agrum furtim occupante,

pante, & vicini cespitem sibi affigente, regundorum sinu, & diuidendi soli Præfectus, totum id munus, tuo sumptu, nusquam arario grauis, tolerasti, in eo officio ciuium admirationem, colonorum amorem consecutus, in quo vitare offensam difficile fuerat.

Neque hic tuum de patria benemerendi liberale studium constitit. Nam ad Sarmatiae Regem Legatus extra ordinem, omnium consensu destinatus, quam de te expectationem excitaueras, regio omni apparatu, populis sua tantum admirantibus conspiciendo, superasti. Et quanquam Regni illius, per certamina procerum adhuc fluctuantis, turbe, atque imminentis belli metus, profectioem distulerint, penes te publici iudicij, & profusi sumptus gloria remansit.

Sed ista leuia, & vix tua videri possunt, si cum reliquis animi, corporisque dotibus, sublimi indole, atque ingenio rerum omnium capacissimo conferantur: quodque studij nostris dignationem circumponit, cum literarum, ac sapientiae cultu, quo rarior est in tanta fortuna, magis admirando. Cuius ego fructum vberimum me non semel cepisse, ingenue profiteri possum. Cum tu Patauino secessu ingentium curarum laxamenta quarens, instar refectionis existimas laboris mutationem, auide libris inhians, & quoties me, quod crebro facis, ad sacra familiaritatis tue vocatum, alloquio, ac mensa dignaris, de Imperiorum conuersionibus, sapientum placitis, rerum pub. formis, atque arcanis dominationum omnis tibi sermo consumitur.

Vt mirari subeat, quo pacto tot negotijs, atque amicorum officijs districtus, interiores literas, in complexu, in oculis habere

habere possis, & bibliothecæ, in non ostentationem incolæ etiam nocturnam partem veteris memoriæ medicamentis vindicare, grande incitamentum studijs inertibus, & in umbra educatis. Iam vero totius Orbis descriptionem, terrarumque situm tanquam unguis digitosque tuos ita nouisti, ut nullus angulus sit, nullum ignobile saxum, cuius nomen extemplo expedire non possis.

Iam corporis proceritas, frontis honos, & eximia oris species, animusque pulcherrimè habitans, obuia comitas, ædesque, cum in Vrbe; tum in oppido, quod beneficiario iure obtines, magnificentissime extructæ, in quibus haud perinde aræ, & stagna, & insula manufactæ, atque in immensum porrecta ambulacra, tonsis viridibus, ac uiuo tegmine confita, spacia, & prospectus miraculo sunt, quam magnorum artificum spirantia simulachra, & veterum monumentorum reliquijs redimita conclauia, longo magnificentie spectaculo, eruditum ubique domini ingenium loquuntur, nihil tamen ipso domino præstantius habent, quod ostentent.

Hæc & alia, quæ magis exera, quam apud te sunt, ora ciuium, atque exterorum in te conuertunt: quibus tu modestia, facilitate, & ciuili sensu par es, neque ultra, in altitudinem animi compositus, & spernendis inanibus validus. Cui moderationi, ut ego, quem tua magis uirtus, quam fortunæ fulgor cepit, consulam, atque obsequar, ante dicendi finem faciam, quam tu ex patriæ disciplina, de omnibus benemerendi. Nam tibi expeditius est benefacere, quam Rhetori bene dicere. Vale.

Patauij Nonis Nouembris MDCLXXIII.

H

OCTA

EX DISSERTATIONE

AD

THUCIDIDIS

SENTENTIAM

*Tardos, & hebetes, quam acutos, & ingeniosos Reip.
adminiſtranda aptiores ſunt.*

Opulos magno ingenio præditos, literisque, ac disciplinis excultos ad popularem statum promiores fuisse: sed eosdem, quo plus ingenio pollerent, libertatis avidiores, quam retinentiores extitisse satis puto hæcenus demonstratum esse. Præcipuè exemplo Atheniensium, qui Græcorum acutissimi, & sapientiæ studijs præcellentes, brevis aulibertatem nacti sunt, & ab ipso ingenij acumine, ac leuitate, in ipsa reip. forma, ac statu constituendo discordes egere. Tradit enim Plutarchus, quod est planè admirabile, tres Athenis, de statu conuertendo factiones extitisse; nam qui Astu, editiorem Urbis locum incolebant, populari statu gaudebant: qui regionem Urbis humiliorem, Oligarchiam præferebant: qui vero Piræarum, potiorem ducebant, plebis, & optimatum temperationem.

In vniuersum, quibus à locorum situ, ac puriore Cæli tractu acuta ingenia sunt, ij se ad imperandum, aptos esse agnoscunt: & ideo seruitutem maxime execrantur, ac pro libertate acerrime pugnant. Ex quo fit, vt non solum vnius imperium auersentur, sed etiam Aristocratiam, siue optimatum regimen pati nollint. Quales Ephesij, Milesij, & Siracufani fuerunt, quos accepimus, non solum optimatum regimen auersatos fuisse, sed ne ci-

uc. n

uem quidem ceteris præstantiorem ferre potuisse. Quod si quis virtutibus, & animi præstantia ceteros superaret, hunc relegare consueuerant, adiecto, si aliquis inter nos excellit, ne sit inter nos, sed alio hanc præstantiam ferat: vnde ortus ostracismus.

Vnusquisque enim qui ingenio præstat, se administradæ reip. atque imperii capacem existimat; atque ita populus, patricos, aut impatienter fert, aut ciuitate expellit, quo popularior status sit. Verum illud consequitur, vt cum æqualitas, sit vicissitudo parendi, atque imperandi, cum velint omnes perpetuo imperare, nec possint, discordiæ, ac seditiones, bellaque ciuilia exoriantur, donec attritis viribus, vni imperium occupanti succumbant, & cum omnes imperare velint, omnes seruiant, ac nimis auidè libertatem appetendo, in seruitium misere prolabantur. Huc accedit quod quibus ingenii acumen, eos consilii maturitas ferme deficit, neque res accurate perpendunt, sed impetu, atque celeritate, rerum momenta corrumpunt.

Ne vetera tantum sectemur, Florentinorum exemplum afferemus. Eos esse ingeniosissimos nemo dubitare potest, quicumque animaduertat, quot Etruria, & quam præclara ingenia, in omni disciplinarum genere protulerit. Imò, quod est fortassis singulare exemplum, vnumquenque scriptorum in suo genere, eundem primum, & perfectissimum fuisse, itaut nullus postea eorum gloriam, non dico superare, sed ne æquare quidem poterit. Nam vt ceteri omittantur, quorum ingens copia est, quis vnquam ad Dantis laudem accessit? Cuius admirabile, ac prope diuinum ingenium, & reparatarum per Italiam literarum beneficium, magis admirari, quam æmulari fas est. Quid? an vllus vnquam in diuerso poësis genere Francisci Petrarchæ sublimitatem, in corrupti sermonis nitorem, orationisque sine fuce, & ambitione ornatum assecutus est? Quis Ioannis Boccacii Itali Ciceronis, lacteum eloquentiæ flumen, ac styli maiestatem exprimere vnquam potuit? An quisquam in ciuilibus prudentiæ præceptis, ad illius, quem nominare non possumus, non dico famam assurgere, sed longo interuallo eius vestigia premere ausus est?

Vtinam ille non tanta libertate, ne dicam licentia vsus esset, neque sacra Eleusinia sub dium rapuisset, ac prophanorum oculis mysteria prostituisset, nullus, quem cum illo comparare possemus, reperiretur. Iam vero Francisci Guicciardini venerabile nomen, omnibus recentis seculi Historicis laudem eripuit, ipsis veteribus, prudentiæ palmam dubiam reddidit. Ioannes autem Casa, Latina, atque Etrusca Siren, soluta, ac pedibus constricta oratione, ceteris scriptoribus nomen abstulit. Ut interim omitram Angelum Politianum, P. Victorium, Marsilium Ficinum, Eruditionis, ac sapientiæ, quæ postea ad exteros migravit auctores, ac principes, & quem nostra ætas admirata est Galilæum, qui sicuti paucos pares, ita neminem superiorem habuerunt.

Iterum dico, singulare exemplum est, in vna Vrbe, ne dicam gente, sex, septem ingenia fuisse, quæ singula in opere suo, & prima & perfectissima, quod tantum olim de Homero, atque Archiloco dictum est, sine controuersia habita sunt, ac nullam tantum decus assequendi spem ceteris reliquerunt. Par quoque laus, & prærogatiua, in mutis artibus, pictura, & sculptura, cum in vtraque Michael Angelus Bonarotus, & summum fastigium tenuerit, & in Vaticano templo, cum ipsis superis, quos pinxit, aut finxit, penè adoretur, & veterum gloriam superauerit, & posteriores omnes ab æmulandi conatu absterruerit.

Ex his, & alijs manifesto apparet, Florentinos, situ locorum, atque aeris tenuitate cunctas nationes ingenij gloria superasse: & quod consequitur, atque ad rem nostram pertinet, præ nimio acumine libertatis audiores fuisse, quam capaciores. Id non Iouij modo, & aliorum Historicorum, sed ipsius Guicciardini testimonio confirmabimus. Nam Roma à Cæsarianis duce Bonbonio capta, & crudelissimè direpta, Clemente VII. Pontif. intra Adriani molem concluso, Florentini non contenti seruitutis iugum excussisse, eiectis Vrbe Medicis, odio in eosdem in abrupta, & præcipitia delapsi, non solum Medicorum fautores; & clientes, acerbissime insectari ceperunt, sed infano furentis plebis impetu, in eorundem nomen, ac memoriam sæuire, euerfis

tota

tota Vrbe eius gentis insignibus, Cosmi monumentum, & in eo Parentis patriæ titulum deiecerunt: Leonis X. ipsiusque Clementis statuas, in templo maximo detractas comminuere, nullumque contumeliarum genus in sacrosanctum Pontificem omiserunt.

Cum contra Nicolaus Caponius vexillifer, prudentissime moneret, esse quidem tuendam libertatem, sed non vltra irritandum Pontificis animum. Vera erant, sed superbis auribus repudiata. Cumque Pontifex ipse moderatè peteret, vt se modo Christi Vicarium colerent, neque consanguineos vltra insectarentur, Insignia gentis restituerent, ne admissi quidem Legati sunt. Frustra reclamante Caponio, mortalem esse Pontificem, ac dum viueret, cultu, ac veneratione, quæ libertati non officeret, placandum esse. Ea in irritum iactata. Imò ipsum vexilliferum suspitione perstrinxerunt, quasi Pontifici, & Medicis occulte faueret. Itaque magistratum abdicare coactus est, atque in eius locum subrogatus Carduccius, vir obscuris natalibus, exiguo rerum vsu, prauis moribus, & furiosus.

Ea res Pontificem, & reducendi consanguineos, & tot iniuriarum vlciscendarum cupiditate flagrantem ita accendit, atque efferauit, vt quod nemo vnquam fieri posse credidisset, cum Carolo V. à quo tot mensium carcere multatus fuerat, & acerbissimis iniurijs vexatus, in gratiam redierit: Regisque Galliarum, & Italarum Principum foedere reiecto, vt Cæsaris viribus, genti suæ Florentiæ Principatum redderet, atque ingratorum ciuium contumaciam contunderet. Illi quidem & Pontificis opibus, & Cæsaris potentia circumfessi, memorabili exemplo, & singulari virtute, vsque ad extremum libertatem tutati sunt, victique demum, exemplo fuere, tardos & hebetes, quod Thucydides ait, quam acutos, atque ingeniosos Reip. administrandæ aptiores esse. Sed perierant, nisi periissent, moderatione, & mansuetudine Principum experti, quanto, vt ait ille, libertate discordi seruientibus sit vtilius, vnum esse cui seruiant.

Moderata igitur, ac sedata ingenia, qualia Venetorum sunt, regen-

regendis populis, ac retinendæ libertati pondere, ac maturitate aptiora esse, nemo negauerit, idque exteri scriptoris auctoritate, ne qua assentationis suspicio subeat, confirmabimus. Io. Bodinus, vir acerrimi iudicij, ac profundæ doctrinæ, in libris de rep. nihil mirum esse ait, quod Florentini & Neapolitani, Venetos, atque Insubres ingenij acumine in priuatis rebus, rationibusque vincant, in publicis tamen vincantur. Nam Veneti, inquit, prudenter consilia capiunt; Quippe, & à sententia discere, & saniora consilia sequi non dubitant, vt qui ingenij viribus, nec plane confidunt, nec diffidunt omnino. Florentini vero, siue nimia disserendi subtilitate, siue ingenij ostentatione, quâ semel sibi proposuerunt sententiam, mordicus tueri pulcherrimum putant, & cum se imperio dignos esse singuli arbitrentur populare imperium semel maluerunt, quam optimatum. Hætenus Bodinus. Vere ignea ingenia, & accenduntur facilius, & efferuescunt immodice. Item superba sunt; Nam cum suam sententiam meliorem esse putent, aliorum opinioni peruicacius refragantur: nec æqualitatem, nec consiliorum maturitatem patiuntur: sed impetu quodam, atque ebullientis bilis æstu, in abruptum, & præceps auferuntur, suntque plerumque leuia, atque inconstantia.

Res ergo Veneta singulari Coeli, ac situs temperamento, salubrioribus, quam magnis ingenijs, iisdemque ad omnem diutissime consultandi patientiam subactis, cum vel minimarum rerum momenta lente, & serio expendendo, interdum dies noctibus iungantur, imperij diurnitate, & consilij præstantia, gentes omnes superauit. Nimium acumen facile retunditur, atque in se replicatur: celeritas igne quodam volucris exiguo momento transpirat, moræque impatiens inconstantia, & leuitas, rerum maximarum consilia corrumpit.

OCTAVII
FERRARII
EPISTOLÆ.

GEORGIO ARCHIEPISCOPO

ERBERDVRENSI

Gallarum Regis Legato. Venetias!

Mod Maximorum Regum

Auspicijs totum confecta duella per Orbem

Claustraque castodem pacis cohibentia Ianu.

oculis tuis admouere ausus sim, id facilitati

tuæ imputabis, atq; in nostrâ culpa tibi igno-

sces. Alterius enim Regis sicut maiestatem ist-

hic proxime refers, ac laureatos tripodas mouens, salutis Ora-

cula Sapientissimo Senatui enuncias, ita illius, qui Gallicæ gen-

tis fata moderatur, & cui pacatus Orbis se totum debet, mens,

atque imago, cunctorum ora in te circumagis, & scribentium

studia, ac vota prouocas. In Mazarino Galliarum sidere, ac

naturæ miraculo, laudes tuas agnosces, cuius sicuti merita pro-

pè æquasti, ita purpureæ, ac titulis proxime accedes. Neque

hic tenuitatem meam, atque infantiam excusauerim: Sublimia

diuinæ pacis consilia, satis est, si more sacrorum, simpliciter ca-

stèque memorentur: & per ipsa, mea in Gallicum nomen re-

uerentiæ constet. Si calculum tuum ferent, haud indigna puta-

bo, quæ ad Heroem transmittantur, illiusque adytis sacrentur.

Non postrema in parte tuarum laudum censebitur, te ingenia

fouisse, quorum hodie princeps habetis. Vale!

X. Decembris MDCLIX.

OCTAVIO FERRARIO.

Clarissime, & Excellentissime Vir. Accepi tuas literas,
quæ mihi fuerunt gratiores, ob donum Panegyrici duo-
rum supremorum Ministrorum Regum Franciæ, & Hispaniæ

I

sci-

scilicet Iulij Cardinalis Mazarini, & Ludouici Mendefij nobilissimi Comitis de Haro: qui iure merito à te inscriptus est. *Ianus Clausus*. Cum benignitati, consilijs laboribus, & caritati publicæ, vtriusque Viri magni, Pax reddita, per totam Europam debeatur. Legi, & perlegi hanc tuam Orationem, nunquam satis laudatam, verborum eloquentia, periodorum numero, styli maiestate, eruditione antiquitatis magis cultæ, & rerum dignitate. Sed maxime miratus sum iudicium rarum, in ipsis etiam Oratoribus, maxime, cum Quintilianus dicat, eloquenter dicere, nihil aliud esse, quam sapienter loqui. Nam tanta prudentia, ac tam incredibili arte, virorum istorum Principum laudes dispensasti, vt inde in certamine gloriæ, quod decet Heroas, nulla invidia confletur. Nostro tamen primas concedi debere subobscurè varijs locis, te insinuasse volo, & de illo comprobatum esse dictum ab antiquo poeta, de altero Iulio mundi Imperatore.

Micat inter omnes

Iulium sylvus velut inter ignes

Luna minores

Quapropter transmisi hanc eloquentissimam tuam elucubrætionem ad hunc Imperij Gallici Atlantem, totiusque Europæ pacificatorem. Cum Rex Christianissimus triumphans, in habitatione, potius pacis condiciones dederit, quam acceperit. Et rogavi eum, ausus proferre meum iudicium, vt hoc opus absolutissimum legeret, cum hoc fieri non possit, quin ab homine eruditissimo laudetur, & à potentissimo, & liberalissimo honorario donetur. Veruntamen id summe cogitavi secundum tuam mentem, vt eius animus optime affectus erga hanc Serenissimam Remp. magis, ac magis moueretur tuis argumentis, ad illius defensionem auxiliarijs copijs, contra furorem exercituum Otomannorum: & scio Regem adductum eius consilijs, sibi nos proposuisse triumphos, in huius Dominijs, inuictissimi religionis Christianæ propugnaculi, salute, & amplificatione, per commoda pacis, modo non aliunde turbata. Hæc sunt mea

vota,

vota, hic meus labor: hæc Legationis meæ præcipua, & vnica cura, cui novus fauor accedet, si me habeas, pro tuis meritis de re literaria.

Venetijs D. xvii, Decemb. MDCLIX.

Amantissimum seruum

Georgium Archiep. Erberdurensem.

C H R I S T I N Æ A V G V S T Æ

Suecorum Regina, Romam.

NVnquam ego te scripto coram venerari, Regiisque denuo vestigiis aduolui, licet alias in sacrarium inductus, ausus essem, nisi à Ioanne Vuilermanno V. C. clementiæ tuæ Oracula nuper reddita fuissent, quibus te flagrantissimis votis meis non abnuisse, certior factus sum. Salutem ille plurimam nomine tuo nunciauit, quasi alia esse possit, quam quæ sacro, ac venerabili ore tuo trahitur. Quæ sospite propitia terris Numina credimus, sine qua salui esse, nec possumus, nec cupimus. Postquã igitur hoc veluti afflatu instinctus sum, nec dubia veniæ spes affulsit, imperaui mihi, & à fugiente pudore extorsi, vt nouæ foeturae libellum, puluinaribus tuis inferre fas esse putarem, qui nihil sani habet præter argumentum, quo solo prouocare aspectum tuum, & placida maiestate perfundi non diffidit. Ludouici Magni, Gallici Martis trophæa, eodem spiritu percenset, quo nobis olim Suecica Pallas dicta est. Geminum sidus, duplex æui miraculum, Christina, & Ludouicus, egregium par compositum, ad quod respiciat intentus operi suo Deus. Ille imperitantium maximus, tu Augustarum prima. Ille belli, tu pacis studiis incomparabilis. Vterque sine exemplo, sine æmulo, vterque fato maior, imo fati melioris origo, vterque domita, impietate triumphator, vterque humani generis spes, ac delicia. Audeo dicere, ille propagato imperio præstans, tu abdicato nobilior. Sicur igitur ille gloriæ tuæ perpetuus fautor, &

I 2

Re-

Regia contentione amulus semper fuit; tu laudes eius, quibus Orbis personat, auida bibes aure, & in tanta celebritate, non tam ipsi, quam tibi plaudes, quoties gemina virtute, ac decoris socierate, te tibi redditam inspicias: hoc ipso etiam illi par futura, si in tanto fastigio, quod ille non dedignatur, te quoque à plebeis ingenis adorari permittes. Vale Augusta, Pia, Felix, Inuicta. Patavii Cal. Iun. MDCLXIX.

Signore Ottavio Ferrari. Ho ricevuto con particular gradimento il vostro Panegirico, e vi ne ringrazio. Mi sarà però carissimo di ricevere in avvenire ogn'altra vostra compositione, per la stima ch'io fo della virtù vostra, e Dio vi prosperi.

Roma li xv. Sess. MDCLXIX.

Christina Alefandra.

F R A N C I S C O C A R D I N A L I
Barberino.

PUrpuratorum Eminentiss. Sit enim hæc tui præfatio verissima, dum MAXIMI titulum exorata terris Numina maturant. Me quidem indulgentia tua, quam semper plenissimam expertus sum hortata est, ut auderem, te ad pauperis mensæ ANALECTA rogare, quem ne pleno quidem conuiuio, nisi festis dapibus, ac lectisternio adhiberi fas esset, Honorificum fore arbitratus; si tenue Opusculum aliquo cultissimæ tuæ Bibliothecæ angulo dignareris, ubi inter plebeia scripta delitesceret. Nam te oculos, quibus Christiana res, & literaria vitur, ad hæc finiola deflexurum, superba spes, atque improba videbatur. Et ideo Epistolam libello comitem adiicere abstinui, ne te officii grauarem, bisque in publica commoda delinquerem; Nihil tamen profeci. Nam tua in tanto culmine, atque omni disciplinarum genere sublimitas, descendere huc, & se ex æquo conueniri non abnuit: nec veniam modo, sed for-

tes

tes ex adytis indulfit, sacris apicibus professa, tibi non ingrati-
tam pietatis meae testificationem accidisse. Id enim verò, ru-
borem mihi ex alto exciuit, calamumque ac penè mentem ex-
cussit, vt aliquid te dignum concipere, nedum eloqui attonito
non vacet. Itaque ad vota confugio vt tibi, per te, generi hu-
mano prospera omnia, & digna seculo, digna maximo patruo
contingant: & in eadem domo, Sacrorum, ac literarum regi-
men, & Latiale caput, Orbis non semel aspiciat & veneretur.
Vale.

AL O Y S I O C A R D I N A L I

Homadao.

N Vnquam ego ita votis meis indulsi, neque literaria medi-
tamenta tanti feci, vt ea digna existimarem, quæ erudi-
tissimis oculis tuis vltro se offerreat. Sed præter communis pa-
triae sacramentum, & singularis humanitatis tuæ famam, quæ
ipsum muricis fulgorem præradiat, accessit Bartolomæi Plateæ
Viri optimi adhortatio, factaq; spes non ambigua, fore vt qua-
liacunque demum ea essent, non sereno modo aspectu dignare-
ris, sed intra tuos, hæc est Musarum penates admitteres, ac pe-
ctus istud tuum, omnis diuinæ, atque humanæ sapientiæ delu-
brum, aperires. Non ergo audaciam deprecor, cui tu, tibi que
pariter ignosces, qui vt mihi licere putarem, permisisti. Libelli
mei, reijcula Musarum suppellex breui tibi reddentur. Reli-
quum est, vt tu vetus obsequium meum, ac venerationem, pro-
pensityssimæ facilitatis tuæ foedere sancias: ego quæ mihi cum
Orbe Christiano communia sunt, vota faciam, vt aliquando
vestigis tuis aduolui, inter adorantes liceat, tuque nominis
præfagium impleas. Quod fastigium tandiu tibi debitum, & si
celeriter contingat, omnium tamen expectatione serius futu-
rum est. Vale.

Eidem Lutetiam.

Sicut omnis tui Regnator Maximus, Augusti decora, & trophaea, iuvenis aequavit, aut vicit, atque humanae fortis fastigium excelsit: tu eius maiestati proximus, & continuus, Etrusci equitis gloriam fide, ac literarum patrocínio, longe superas, & quotidie Hero, divinae liberalitatis exercendae, materiam suggeris, Regiamque munificentiam, aut incitas, aut absoluis: nec tam Imperii curas disponis, quam Musarum regimen, ac tutelam sustines. Ita earum cultores, ubique terrarum, novis proventibus ditati, citius accipiendo defatigantur, quam, aut Rex donando, aut tu profuse largitioni causas, & modos supeditando. Ipse quoque, te duce, atque arbitro, aris admotus, inexhaustae scaturiginis aureis laticibus proluor, ac veluti è Iovis dolio, supra spem, & cogitationem, iam quartum, vberime auctus, ad inopiam redigor, verbaque mihi deesse intelligo, (quis enim certare officiis cum Rege, ac Regiae fortunae administro, sanus ausit?) quibus sacra Pluto peragam: cui Rex, tua ope, oculos pedumque officium reddidit, ne in immerentes, ceco impetu incurrat, muneraque non proiciat, sed collocet. Tu Divum Interpres, preces, ac vota, Regiis vestigiis obsigna, me, que caelestis beneficentiae nunquam futurum immemorem testare, & ut aliquis ex studiorum laboribus pietatis fructus, in Dominum constet, immensas eius laudes, quas proludens delibavi, Historiarum monumentis, quibus insudo, maiore sono, ac veluti instinctu executurum. Vale.

Patau. à die v. Martii MDCLXIX.

Eidem Lutetiam.

Quandiu ego tibi pro radiante metallo, & literis auro contra caris, epistolas steriles, ac simpliciter ingratas rependam? Quae quidem, etsi erubescere non dicantur, totae

te tamen, quamuis ferreo mucrone exarate, pudore suffunduntur. Nam si vel vna Regum omnium clarissimi largitio, & exemplo generositatis, obstupefacere mortales, & beneficii magnitudine, eum, cui hæc fortuna incumbit, ita prægrauare potest, vt mentis inops, obmutescat: quid illi fiet, qui tones repetiuis congiariis obrutus, sub ingenti titulo deficiens, nimia felicitate laborat, & gaudij impetu prope delipens, cogitandæ, ne dum referendæ gratiæ impar, prius accipiendæ, quam Rex largiendo defassatur?

Quantquam ingens piaculum est, eum superis, ac Regibus rationem subducere, & Calendarium conterere. Cum hoc ipso munerum diuinitas constet, quod nulli imputatur: quodque non aliter, cum rerum omnium dominis summa initur, quam vt qui multum iis debent, eadem plurimum debere cupiunt. Ergo mente, calamoque submisso, terram peto, & ad aram Regiæ clementiæ procumbens, notas subinde victorias, noua decora, pacatumque vnus nitu Orbem, proderet posteris pergam, quæ sicut humanæ fortis fastigium, ita fidem exsuperant. Quod vt debeam, ac possim, tu solus prestas. Inelyte Heros, cuius in tanto rerum molimine, vna cura est, vt ingenia se proferant, atque ostentent. Cumque Imperij rationes administras, tam abstinenter, vt alienas, tam scitulo, vt tuas, ex hac frugalitate, velut ex fonte, Regia liberalitas excurrit, quam tu cum in aliis rebus modereris, ne prodigenter exhaustæ, constare tamen rationem putas, vt aiebat Plinius, etiam si in fouendis literarum studiis modum excesserit. Et cum in morosissimo ministerio, quod difficillimum est, Regi satisfacias, ac populo, in promo- uendis ingeniis, nunquam tibi iatisfacias. Itaque vix vnquam sine te dicendus Rex veniet, qui plusquam Regiæ liberalitatis titulos per Orbem disponis, sacrorum opera ingeniorum contrahis, & quicquid vbique terrarum eximium est, iam pridem Domino auctorasti, nouosque subinde gloriæ mancipis, & famæ redemptores, immortalitatis sænus exercentes, perducis, etiam post fata daturus in omnem memoriam tam clarum ca-

put, qui nunc summa omnia Regi, tibi Regem debent. Vale.
 Patau. iv. April. MDCLXX.

Eidem. Lutetiam.

VNici exempli Regem, in ipso maximarum rerum apparatu, dum nouis victorijs, ac triumphis proludens, classicum intonat, terrasque, ac maria sola nominis maiestate concutit, non Musis modo, Spartana nobilitate, litare; sed earum cultores opimis muneribus locupletare, sibi que, vel hoc vno omnem posteritatem demereri, miraculo propius esset, nisi tot admirandis mortale fastigium, seque, ac famam pridem excessisset. Vt hoc ille saepe velit, & semper possit, ac de celsissimo rerum culmine se ad haec curarum minima demittat, tu praestas, Heros spectatissime; grande munificentiae incitamentum, ac decus, vt tanti ille literas faciat, quanti tu ab illis probaris; qui cum Imperij neruos, sanctius aetarium, a quo veluti fonte, in tot millia mortaliu, totque fortissimos exercitus, vitalis succus, & sanguis dimanat, pertractans, enixè caueas, ne nimia profusione inarescat, ita sacras largitiones temperas, vt ad ceteras erogationes attentus, quicquid promouendis ingenijs dependitur, non filci detrimentum existimes, sed foenus. Tu quidem suffragatione benignissima studia Regi commendas, vnde aeterna tibi per omnem aevum commendatio, quae semper vero minor futura est. Nec aliud tibi ex tanta fortuna, quam delegatae liberalitatis gaudia vindicas. Hoc ipso felix, quod felicitatem optime feras, nunquam periclitaturus, ne Priuatus non sis, qui in tanto fastigio nunquam priuatus esse desisti. Me autem tot stipendijs auctoratum in ipso belli limine accingi decet, vt inter tubarum cantum, & tormentorum fragorem, Regijs laudibus incondite obstrepam; & ille sibi accrescere putet, quicquid tibi gloriae adstruitur, sitque hoc ipso maior, quod maximi sunt, quibus ille maior est. Vale.

Patau. Cal. Aprilis MDCLXXI.

Eidem. Lutetiam.

IN ipſo maximi belli prociñtu, & concuſſi Orbis inſolito mo-
tu, veſtro Ioue, vt pacem gentibus præſtet, in perduelles ful-
mina expediente, voraciſſimis tot exercituum impendiis, eun-
dem pacatis Muſis, fere na maieſtate aſſidere, illiſque annonam,
atque aurum coronarium, rato victoriarum omine profuſe lar-
giri, vix ipſi nos credimus, quoſ animi tui, vno Rege minoris,
magnitudo, & conſtans de literis, atque ingeniis benemerendi
ſtudium, in tantæ fortunæ partem prouexit. Hæc miracula, ne
ſeculis quidem melioribus audita, quando verbis æquare ar-
duum, atque irreligioſum, teque à ſumma rerum, ac ſublimi mi-
niſterio auocare, publicæ rei incommodum, ac prope nefas eſt,
ſacrorum more, breui voto deſungemur Deos precari, vt Prin-
ceps ipſis ſimillimus, æterna laude florentem gloriam operibus
augeat, ſeroque Cœlum repetat, cui terrarum tutela, & ſecuri-
tas tradita eſt, teque incolumi diu fruatur, cuius fide, & conſi-
lio Gallia ſigna toto Orbe victricia attoniti venerabimur, Va-
le. Patav. xviii. Aprilis MDCLXXII.

N. PERAVLTIO. PRIVATARVM

Comiti. Lutetiam.

REgiæ beneficentiæ radiis peruſo mihi, ac prope hebeſcen-
ti, novus ex iſto Cœlo fulgor ira mentem perſtringit, vt
inter deſtituta vota torpens, bona mea vix capiam, nedum com-
putem, aut ambitioſe in verba exurgam, altiſque vt ſpirare,
ita eloqui geſtiam. Eſt quidem magnum, & fortunis omnibus
præferendum, inter adorantium turbam, Regiis veſtigiis pro-
pius adſitui, & cuius nutu cuncta terrarum fouentur, repetitis
adoreæ incrementis ditari. Proximum tamen eſt, Viri ſapientiæ
ſtudiis clariffimi, non ſolum ampliſſimo iudicio honeſtari, ſed
vtro ad familiaritatis ſacra perlici, vota præuerti, & quod ſpe-
rare

rare nimium erat, vltro offerri, atque in sinum conici. Verum quo propius Rex maximus, beneficiis in genus humanum, ad Deum accedit, eo tu inauditæ liberalitatis pararius, proxime Regem refers, cuius Heros ille incomparabilis Colbertius, mēs est, tu dextera. Vterque profusam largitatem quotidie excitat, ac prouocat; vterque, veluti à memoria beneficiorum, & sedulus Nomenclator, nouam subinde segetem, ac materiem, demerendi studia, talium auido subiicit: vterque suffragator, ac testis, literatorum felicitati excubat; cuius illud summum est, quod eos fortuna dignos putauit, qui vestro seculo nascerentur. Nec mirum à vobis tanti literarum, ac sapientiæ studia æstimari, quæ vos in id fastigium extulerunt. Necessè est eos abundare virtutibus, qui alienas sic amant, fouent, & in lucem, famamque prouehunt. Ergo, super cetera decora, quibus, & te ipsum, & famam superas, mansuetiorum Musarum, & interioris literaturæ cultus eximius te mihi, & omnibus, qui amant bonam mentem, arctiori fœdere obstringit, vt tibi innotuisse grande pretium sit, vltroque exorandus venias, quo te religiose coli permittas. Nam ego tuæ humanitatis fructum Regiis muneribus propè exæquo, omnium certe triumphis antepono. Sed nihil aliud ex tenui fortuna mea tam profusæ beneuolentiæ rependere possum, quam summam nominis tui venerationem, sanctèque polliceri, me, quantum literulis nostris, quantum studiis assequi potero, adiuurum, vt pietatem in te meam, non tu modo sentias, sed vt seræ gentes, populique nepotum intelligant. Vale. Carcauij gloriæ impensius faueo. Seguini humanitas, vel potius summa sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis mihi est. Capellano, virorum summo, & inter præcipua seculi ornamenta numerando, omnia debeo. Pro te, & Colbertio emori possum. Iterum Vale, & salue.

Patauii x i r. Aprilis MDCLXX.

N. MENESTRELIO. REGIORVM
ædificiorum Prefecto. Lutetiam.

ET si immensum quid, atque inæstimabile est, quod iam toties Regiæ munificentia incrementis cohonestor; ingens tamen largitioni decus, ac pretium accedit, quod tu amplissima dignitate præditus, ex diuite Pactolo fluentes vndas, quæ Musarum arua rigantur, deriuans, simul humanitatis tuæ fontes aperis, Herique elementiam, ac liberalitatem; non tam dispensas, quam extendis, ac perficis, ac Regium nectar, auro, gemmisque propinas. Ego, sicut tot munerum magnitudinem solæ veneratione concipio, ita me tibi, secundum Regem, plurimum debere intelligo; ac per eiusdem genium obtestor, vt mihi Numen cunctis gentibus salutare subinde propities: nam quoties ingentium beneficiorum reputatione, genua eius aduoluar, toties Principalis profusionis ministrum, inter fortunæ celsioris instrumenta numerabo. Vale.

N. MENESTRELIO ET N. PE-
raultio. Lutetiam.

VTri vestrum, quos Regum optimus, sui similes effecit, plus debeam incertus sum: vtrique tantum debere me intelligo, quantum nunquam soluendo futurus sim, etiam debitorus, cum soluero. Qui ergo in me fouendo, atque ornando, operam sociastis, ac symbolam contulistis, permittite vt vos gratulatione coniungam, sitque vobis hoc pietatis officium commune, qui vt hoc gaudium mihi cum paucis contingeret, confecistis. Vos itaque Ledæa sidera, humili prece deueneror, quorum aspectu benefico, ac salutari, nouis Regiæ beneficentiæ decoramentis auctus, nil ultra Superos exposco. Nam effusissimæ Regum, maximi indulgentiæ, ac maximi virorum Colbertii propensissimæ voluntati, & suffragationi, grauissimi iudicii vestri calculum,

lum, inusitata humanitate adiecistis; quod ego, atque ipsum munus iuxta æstimo. Vestrum igitur est, qui mihi hanc felicitatem sponte conciliastis, eandem porro tueri, & me oneris magnitudine fatiscentem fulcire, ac regere. Mihi vero enitendum intelligo, ut vestrum hunc consensum complectar, teneam, atque in dies augeam. Interim preces meas, ac vota Heri vestigiis sistenda delego, ut Orbis terrarum sospitorem diu Superi sospitent, diu Gallicum Cœlum sibi incumbens sacra vice Colbertius sustineat, Vosque idem Cœlum clarius faciatis. Valet.

VITALIANO CARDINALI
Vicecomiti. Romam.

HAud equidem sine Numine Divum euenisse existimo, ut quo tempore tibi purpuram Christianus Orbis gratulatur, eodem, veluti de industria, lætitiæ causas cumulante fortuna, novum decus genti tuæ per se clarissimæ, in speratò additum omnes impensius gaudeant; cuius primordia hætenus ignorata, nuperimè detecta sunt, ut vna eademque opera, Vaticano Ostro, ac Regia dibapha reniderent.

Quamuis enim Vicecomitum domus, tot retrò seculis, non per Insubriam modo late princeps, sed magnam Italiæ partem imperio complexa, vetustate originis, rerum gestarum fulgore, ac tot virorum, omni laude præstantium prouentu, præcipuè Cæsarum, ac Regum affinitate, nulli genti concederet; circa Eriprandum tamen, veluti generis auctorem, hætenus hæsit, omnis quidem memoriæ clarissimum ducent, ac fortissimum; sed qui in libera ciuitate, ut iis temporibus, non ultra priuati ciuis statum assurgeret. Atque ita altius Maiores repetere genti vestræ hucusque negatum est, ut Regiam stirpem indole magis referret, quam sciret, ortusque suos mirari, quam nosse posset.

Sicut olim septemflui Nili causas

Per secula tanta latentes,

Arcanumque caput natura non prodidit ulli.

Nec fabula mendax

Au.

Auſa loqui de fonte ſuo;

Et te terrarum neſcit cui debeat Orbis.

Eadem plane ratione vetuſtatis iniuriã Venetã obſcurante, & ſumma imis æquante, domus Vicecomitum initia, cæcã nocte ad hanc diem latuère, caputque eius, ac ſons Scriptorum ingenia torſit, ac ſedulo ſcrutantes eluſit; vt ipſi Inſubriæ Duces, qui cum potentia, & opibus Regium faſtigium implerent, nomen modo ſibi, atque originis prærogatiuam deeſſe intelligentes, cunctã ſedulo, ac moroſe inueſtigando fruſtra fuerint; totque Scriptores, quorum fœcunda illa aula ſemper fuit, cum ſolertiſſima indagatiõne id vnum gratificari Dominis molirentur, vt dignam tantis Principibus originem eruerent, nil niſi vota fecerint; quidam aſſentandi ſtudio, ad fabulas dilapſi, neſcio quem Anglum, gentis conditorem, ex Troiæ ſumantis cineribus excitauerint.

Quis credat, vnus hominis ex eadem gente, ne quis alienus beneficium imputet, ſtudio, ac ſingulari induſtria, vltimæ ſtirpis originem ex profundo vetuſtatis, poſt mille annos erutam; atque ſolerti inueſtigatiõne illuc peruentum, quo nihil maius, atque auguſtius res humanæ habent? Et cum plerisque in Maiores ſuos inquirentibus, aut paſtor, aut id quod dicere nolo, occurrat, is gentis ſuæ Faſtos euoluens, incidit in Reges; & ne ſolus Superũ beneficio fruereſſetur, ac theſauro incubaret, vniuerſæ genti commune gaudium fecit, non tam de Regibus, quam de poſteris optime meritus; cum illis haud degenerem prolem oſtentet, his Regiam dignationem circumponat.

Is eſt Vercellinus Maria, S. Alexandri Demarchus, non veſtræ modo gentis; ſed totius Inſubriæ, belli, paciſque ſtudiis lumen longe clariffimum: qui ſicut Regum fortunam æquat animo, ita ſe magnis Regibus ortum, & reperit primus, & ſplendore, ac magnificentia ſtirpem aſſerit; de quo vt vetus illud vſurpem, quidquid dixerõ, minus futurum eſt.

Hic igitur inter acies, & prælia, exacta ætate, cum ad ſummi ducis

ducis gloriam, totque militares adoras, ingenii cultum, atque optimarum artium honestamenta addidisset, quantum otii à bellicis expeditionibus subducere vnquam potuit, totum id sapientiæ, atque amœnioribus literis impendens, rarissimum illud Superum munus, facere scribenda, scribere legenda consecutus est.

Dum igitur omnis ævi memoriam sedulus indagat, nec vulgata modo rerum monumenta, atque illustrium familiarum stirpes, ac stemmatum flexuras attente examinat; sed omnia tabularia excutit, supremas morientium voluntates, iura connubiorum, tabellionum acta, & ephemerides, Principum pacta, conuenta, Templorum archiua, Cæsarum indulta, Regumque diplomata; quin & sellariorum scrinia, chartasque emporeticas; omnia demum, quibus vitæ vsus, atque humanitas & regitur, felici curiositate rimatur. Dum nihil intactum præterit, lacerasque vetustatis reliquias, annorum iniuria nondum victas pertractat, codicesque, ac membranas situ putres, carie rugosas, ac tineis perfossas, exolescentibus literis, ac peregrino notarum ductu aciem fugientibus, euoluit; nec vllis vnquam sumptibus, ac laboribus parcit, ad ipsum gentis cubile peruenit, ac retrusas imo telluris tanti fluminis venas aperuit, Nilumque de fonte bibit.

Hoc est ab ipso Longobardorum Rege Desiderio, veluti à stipite, Cæsarum, Regumque propagines deduxit, totamque Vicecomitum gentem, nusquam intercisa serie, à stirpe ad hanc usque ætatem, ordine enumeravit; indeque orsus est, vbi magnus ille Princeps regnandi finem posuit. Vt impotentis fortunæ Iudoxia regnatricis domus, rerum culmine euoluta, ac mille casibus iactata, rursus per Berengarios, ac longo tempore post, per Insubriæ Duces iterum rediuiua, lacertos moueret, ac veteri fortunæ, citra Regiam appellationem par esset: vt demum in æquum redacta, vicissitudinis rerum humanarum nobile exemplum esset; dignatione tamen, opibus, & clientelis decus auitum referret, ac pristinæ maiestatis fugitiuam memoriam vtcunque tueretur.

retur ; ſequē virtute ſua inuoluens, procul à magnæ fortunæ periculis, tutiore ſecreto, ſub Regis maximi tutela conquieſceret ; & quod olim per Vicariam Comitum poteſtatem, dignitatis nomen fuerat, perpetuò duraturum titulum vniuerſæ genti adſcriberet.

Quamobrem minimè inuidioſè

*Exclamare libet populus quod clamat, Oſiri
Inuento.*

ἰνυρίαντες, σωφρονοῦντες. Inuenimus, gaudeamus. Neque tamen ille inuſitata felicitate, qua eſt ingenii moderatione, animum intemperanter ſuſtulit, ſicut nunquam rebus aduerſis deiecit ; ſed totam inuenti huius gloriam addiſtiſſimo in Regem obſequio poſthabuit, cuius maięſtatis intereſt, regia ſtirpe ortos habere ſubiectos, cum ipſi famulentur & Reges.

Nulli autem ex numeroſa Vicecomitum Heroum ſobole iuſtius quam tibi id opus inſcribi potuit, quem ſuper cetera decora, ſicut dignitas Regibus æquat, ita cultus minio lepore vernans à regnantibus non diſcernit, quando tam Regia chlamys, quam Trabea Quirinalis, eodem aheni incoſta ſacri muricis cruore irradiat.

Gaude igitur Princeps Eminentiffime, nouo hoc ſummo, & priuato, & publico familiæ incremento ; atque ita rem gere, vt te atavis Regibus editum nunquam pœniteat, aut pudeat, vtque tibi è proximo in id ſtagnum gradus ſit, cui falces, & ſceptra ipſi ſubmittunt Reges. Faxint interim Superi, vt cuius gentis ortus, poſt tantum æui repertus eſt, eiufdem finis ſeculis omnibus ignoretur. Vale.

I A C O B O D E A M O R E V. C.
ex ſodalitio Somaſche.

SExtus menſis agitur, cum me pertinax valetudo diutiſſimè conſtictatum penè extremis metis admouit. Nam dum aurem velle ſeneſcēta, coeptum opus vrgeo, & Muſarum gaudia
fatis

fatis properantibus rapio, quæque in manibus erant perficere auidius cupio, languorem nactus sum, & cum scriptis extremam manum vellem, pene supremam diem imposui. Nam primum molesta vertigo tentare caput, dein studiosis flagellum incutiens Heroica illa passio, misero tumultu vexare mentem cœpit. Inde Medicis traditus sum, diuque tortus, sanguinis quater emissi pretio, esse quandam studiorum intemperantiam didici. Et quanquam, quod erat periculosius, vertiginem depuli, grauedo tamen, & stupor caput obstinate obsidet, nullisque remedijs ad hanc diem domari potuit.

Itaque studiorum triste iustitium colo, domique clausus, literis tâquam sacris parcere cogor, & propter vitam viuendi perdere causas, quo tormento haud scio, an crudelius Sicula Aula excogitare poterit. Clausum mihi Gymnasium est, & dum ceteri Musis operantur, ipse veluti prophanus sacris abistere iubeor, silentium imponitur, intra domum exulare iubeor, & quod vnum malorum solamen, scribendi, legendique commercium, seuera lege interdicatur.

Hic rerum mearum status erat, cum suauissimæ literæ tuæ, tot curarum dulce lenimen, adsuere, oppositus fortunæ seicienti clypeus, ipsiusque AMORIS nepenthes. Mirum quantum ea res deiectum animum erexerit, vt feriatum diu calamum arripere, quo tibi pro tanta humanitate gratias, vacillante dextera, referrem, & à Prolusione solatium peterem, quam ceteris ingenij tui monumentis parem fore auguror, hoc est dignam, quæ non semel legatur. Siue ergo plures hiemes, siue vltimam Superi dederint, ego omni ope enitar, ne te ad amicitia sacra prouocasse pœniteat. Vale Musarum AMOR, & præstantissimum Faa, à me plurimum saluere iube,

Pat. XII. Maij MDCLXVIII.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

Quam mihi grati, & accepti fuerint libri tui Prolusionum, & de Re Vestiaria, verbis assequi minime possum. Miratus sum in ijs profundam, & vniuersalem eruditionē, ingeniique vim stupendam: nec minus arrisit ipsa materies, quæ cum & te iam digna esset, & omnibus, qui veterum monumentis insudant, dignior tamen à te effecta est, quæ frequenti omnium lectione, atque studio coleretur. Hanc enim, Doctissime Ferrari, ita elucubrationibus tuis ornasti, & auxisti, vt credam neminem fore in posterum, qui aliquid operi tuo (quod totius antiquitatis vestiariæ instar est) adiacere possit. Ex hoc intelliges, quam pretiose ea, quibus ditare me voluisti volumina (quæ quidem perennia Bibliothecæ meæ futura sunt ornamenta) tum operis merito, tum auctoris existimatione conseruaturus sim. Ea vero, quæ magno, immo omni laude maiori Colbertio nostro, & tuo, literatorumque Mœcenati, dicas, & consecras, mittam, cum opportuna se tulerit occasio. Superest, vt tibi gratias agam quam plurimas, hortorque te vehementer, vt qui natus es in publicos vsus, publici iuris facere pergas, sublimes illos ingenii tui partus, quos aurea Augusti ætas libenter suos agnosceret, vt eam, quæ toti Orbi illustrando par est, lucem, in solam Parauinæ Urbis Academiam effundi, non finas. Vale & me nulla in re, quæ ad gloriam, commendationemque tuam pertineat, defuturum vnquam, existimes.

Venetijs Pridie Non. Sept. MDCLXX.

Nicolaus Prumerius Santandreaanus
Regis Christianissimi
ad Sereniss. Remp. Legatus.

NICOLAO PRVNERIO SANT ANDREANO
Regis Christianissimi ad Venetos Legato.

Summe Virorum. Si vnquam alias, certe hoc tempore, laborum omnium vberimum fructum cepisse mihi videor, quibus tu in tanta claritate, tam benignum testimonium miscuisti. Equidem cum meditata literaria, incultos, ac male natos libellos, ad te transmittere ausus sum, id vnum contendi, vt essent venerationis meæ pignus, ac monumentum: præclare actû fore arbitratus, si illis hunc honorem præstitisses, vt inter ignobilium scriptorum turbam coniecti, desertum aliquem nidum in tuo Musæo occuparent. Nam te aulæ regnatricis negotijs, & altioribus studijs districtum, huic oculos flexurum, improbum votum videbatur: cum illa præterea, literatorum vulgo, & studiorum otiosis scripta essent. Verum, quæ tua, summa eloquentia, summaque eruditione præditi, in tanto culmine facilitas est, non oculos modo commodasti, sed calculum quoque adieccisti, quodque vota exsuperat, in eas laudes effusus es, quæ etiam duro ore ruborem exprimere possunt, nedum illi prægraves, cui sicut ingenium, ita frons imbecilla est. Quibus etsi obruta mens stupet, ac prope effluit, satis tamen intelligit, quantum dignationis præconio accedat, quod ab eo proficiscitur, qui omni laudis genere cumulatus, quo vno ipse præstat, id in aliis amat, aut honesto errore effingit. Ipse quidem primo congressu, quo tibi obsequium, cultumque detuli, præter incomparabile decus, quo Regum Maximi maiestatem, apud summos hominum tueris, tuam in omni doctrinarum genere versatissimi, inelytam sapientiam, literasque reconditas, & exquisitas, totius antiquitatis cognitionem, præstans ingenium, ac veluti in numerato, veneratus sum. Sed vt solida demum admiratio constaret, tu suavissimis literis effecisti, quibus te ad reliquas dotes, latinæ orationis accuratam, & sine molestia diligentem elegantiam, quod in ista fortuna rarissimum est, adie-

cisse, planè declarasti. Sicut ergo innotuisse tibi, inter præcipua fortunæ munera numero, ita qualescumque in re literaria conatus, principi Viro non improbatos, humana sorte maius existimo. Grande mihi incitamentum, ut tanti ceteris sim, quanti à te fieri, opto magis, quam mereor. Vale Galliæ, & literarum sidus. Patauij à die vi. Nou. MDCLXX.

*Eidem Prolusionis, cui titulus est VENETA
CONSTANTIA, Nuncupatio.*

Avdax facinus, ac penè improbum aggressus sum, cum imperavi mihi, ut Venetæ Reip. laudes, parcè, ac ieiunè, non semel perstringerem, quæ nullius præconij indiga est, tantum claritatis super fluit. Sed quid aliud potui, immensis eius beneficijs, & inaudita ad hanc diem munificentia ornatus, ac prope obrutus? Malui equidem à me facundiam, quam pietatem desiderari. Licet enim in tanto rerum fulgore, vniuersus Orbis laudibus eius strepat, Venetumque nomen lætis vndique acclamationibus ad astra tollatur, & foecunda virorum ingenia, huic vni rei quotidie insudent: quæ inuidia est, cum vulgo vota, & gaudia miscere, & plaudentibus populis adstrepere? Sic superos placamus, quos cum quotidie gratulando fatigemus, nunquam tamen obtundimus: nec cuiquam vitio datum est, Deorum beneficia humili prece dispunxiste, etiam si omnibus horis, laudes grateque ingerantur. Ea tamen rerum amplitudo est, atque exundans præconij copia, ut cum plurima dixerimus, longe maiora supersint, quæ & indicta aliis, & dici de alio eadem non possint. Ut non tam vetera & exoleta, ad fastidium recantanda, aut interpolanda sint, quam exuberante laudum subnascentium materia, nil nisi modus adhibendus, ut tenuitati ingenii, & inopiæ orationis, sola nouitatis gratia blandiatur.

Audax nihilominus facinus, ista attigisse, & haud scio an confidentius, Tibi qualecunque opus, fortasse in hac præcipiti senectâ, & improspera valetudine *supremum pietatis meæ in Remp.*
monu-

monumentum inscripsisse. Sed quem alium tantæ claritudinis testem aduocarem, quam qui Regum summi mentem, & oracula, apud Virorum summos loquitur? Hoc est, non tam laudes audit, quam amat, ac fruitur, præsensque gloriæ fauet, quæ etiam absentes, in sui admirationem rapit. Te inquam, inter nobiles doctissime, inter doctos nobilissime, inter utrosque optime, qui rem Venetam tanti facis, quanti ab omnibus ordinibus æstimaris, quos inclyta sapientia, ac beata facundia, tibi conciliasti, flagrantissima gratia, & pari veneratione. Ita profecto est, ab Rege vnico, ad vnicam Remp. mittendus erat, non de multis vnus, sed plurimorum instar, si modo ex plurimis reperiri queat, qui tecum comparari possit: in omni studiorum genere eminentissimo, qui sicut Delphinatum Senatui, cui præsidet, diuini atque humani iuris scientiam, ita Veneto eloquentiam, & Homerici senis mella, approbasti. Omitto splendorem, & magnificentiam, ac formæ decus, plane Regium, quæ tu, totus excolendo ingenio intentus, tanquam inania transmissis. Itaque malui ego te, quam fortunam tuam venerari, doctissimis sermonibus, sed præcipue cultissimis literis captus, ac delinitus, quas latinæ apes, floribus, ac nectare compleuisse, visa sunt. Quum igitur tot, tantisque laudibus floreas, nil mirum est, etiam alienis, societate gloriæ, prolixè fauere. Quanquam, ne alienæ quidem illæ sunt, sed tui decoris non exigua portio est, nihil illi ad laudem deesse, qui à Rege, omnem laudem supergresso ad mortalium laudatissimos legatus est. Vale.

Patauii Non. Nouembribus MDCLXX.

Eidem. Venetias.

Qui ad publicam venerationis, ac pietatis testificationem, priuatum literarum officium adiicere audet, tempora tua, qui non audet, humanitatem moratur. Malui ego in illa peccare, quam huius fructu iucundissimo carere. Neque tamen longior mora erit, quam vt ego iterum audaciam excussem:

sem: tu quod frontem perficui, & gnauiter impudens factus sum, imputes tibi. Vale.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

MVtuam à me non desiderabis operam, Vir Erudite, si quantum pro tuo in me beneficio singulari, debeam, fatis intelligis. Inscriptisti mihi aureum libellum: quid referam, nisi epistolam crasso filo contextam? Ornasti me laudibus, sed immeritis: quid rependam nisi tenuem, & ieiunam gratiarum actionem? Equidem æquo animo non ferrem, vinci me abs te tantis officiis, nec esse in præsentiarum, quod opponerem, nisi meam erga te voluntatem, quod vnicum gratitudinis meæ solatium est, probe cognitam, ac perspectam haberes. Enimuero amori tuo, vtinam ceteris rebus possem, amore certe respondeo, & tuæ de me gratuita iuxta, & honorificæ opinioni, tam iusta summi tui ingenii existimatione, vt neminem tibi antepo- nam, comparem paucos. Nec immerito, quod olim de Tullio, atque etiam de Liuiο dictum est, ingenium Imperii Romani magnitudini par habuisse, id de te, qui & totius Italiae Tullius es, & alter Patavinorum Liuius, cum Veneta Rep. collato dixerim. Illius quippe gloriam scriptis tuis adeo promouisti, vt iam incertum sit, plus ne illi tu, an illa tibi debeat. Fruere itaque diu parta laude, & qui eloquentiæ tuæ mella, recondita- que eruditionis semina vbique sparsisti, fauos vbique degusta, & fructus mete: memor interim tua plurimum interesse, vt qui VENETAM CONSTANTIAM tam insigniter com- mendaueris, tuam in me amando desiderari non sinas. Vale, & me tibi semper deuinctissimum crede.

Venetiis à die v. Ianuarii MDCXXI.

Nicolaus Prunerius
Santandreanus.

IOAN-

IOANNI CAPELLANO REGIS

Consiliario. Lutetiam.

Nondum priores meas, & adiectos libros ad te peruenisse, & tuaque postremas sero mihi redditas, animi discrucior. Nam quæ incunte Octobri datæ sunt, eas nonnisi hoc mense, annoque vertente accepi. Cuius moræ causas nonnisi in tabellariorum incuriam referre possum. Nec tam me librorum iactura mouet, quæ facile reparari potest, quam quod aliqua in ijs literis perscripta erant, quæ nollem ad alienas manus peruenisse. Inter cetera petebam à te, vtrum Ampliss. Colbertius veterum Numismatum studio teneretur. Cogitabam enim aliquo munusculo, optime meritum colere. Tribus ferme ab hinc mensibus vir nobilissimus, ac doctissimus Berruyerius ad me inuisit, multaque de te amicissime retulit. Aperui ipsi consilium meum, totamque tenuis tributi seriem explicui. Numismata selectiora, & aliquot lucernas sepulchrales, non spernendi artificij, item ærea sigilla, ac Romanæ antiquitatis venerandæ rubiginis reliquias. Laudauit ille propositum, eaque non indigna censuit, quæ in summi Viri Musæo, aliquem angulum occuparent. Adiecit se post mensem ad vos reuersurum, tecumque de hoc negotio acturum, qua potissimum ratione tuto, & commode transmitti possent. Sed nihil hæcenus de eo audiui.

De Historico munere, hæc pauca accipe. Ante aliquot annos Urbis Mediolani Decuriones, Viri Nobilissimi, eo me honore dignum putarunt, vt Iosepho Ripamontio, nunquam satis laudato, sufficerer, adiecto annuo ducentorum aureorū honorario. Id ego munus initio modeste deprecatus sum, tum conscius imbecillitatis meæ, tum quia alijs curis, ac publice docendi occupationibus distinebar, neque commoda valetudo erat: sed præcipue quia haud inscius eram ingredi me periculose plenum opus alex. Sed amicorum consilio, propinquorum precibus, ac pietati in patriam dedi, ne diutius abnuerem. Rogauit tamen

in

in primis, vt quoniam à seculi huius exordio auspicari commo-
 dum putabam, vt mihi subinde scribendi argumentum, rerumq;
 causa, & consilia, arcana Principum, & meditantia, & quæ-
 cumque priuatos latent, suppeditarentur. Qua de causa sæpe
 in patriam reuersus sum, & præcipue Demarchum Caracenam
 Prouinciæ Gubernatorem conueni, vt eorum mandata acci-
 perem. Sed opinione mea frustratus sum. Nam ne verbum
 quidem extundere potui, spe, ac promissis oneratus. Interim
 Decuriones vrgerè opus, eiusque editionem pene conuicio fla-
 gitare. Octo libros confeceram, eosque Urbis principibus reco-
 gnoscendos obtuleram. Sed multa deesse videbam, facileque
 intelligebam, cupere quosdam à me, non Historiam, sed Pane-
 gyricum texti, vt melior ciuis viderer, quam Historicus. Ea res
 me à scribendo deterruit, diuque captum opus intermisi. Inte-
 rim cum ararij rationes admodum perturbatæ essent, ac de im-
 pensis coercendis referretur, Historiographi stipèdium, superua-
 cuus sumptus quibusdam visus est, decretumque ne illud pro-
 cederet, nisi pensum persolutum esset. Quæ attentior diligen-
 tia animum lucro capi haud facilem alienauit, & à scribendo
 abduxit, neque ultra vt reuiferem patriam, aut exorsa perfice-
 rem, mihi imperare potui. Nisi quod, cum Episcopus Erbe-
 ruder sis, Regius ad Remp. Legatus proximis mensibus, gratias
 mihi Cardinalis Mazarini nomine, ac iussu, egisset, quod eius
 laudes in ea Oratione, quæ Ianus Clausus, inscripta prodijt, de-
 hibassem, hortari me cæpit, vt in incepto persistere, pollicitus
 se cum isthuc redisset, cum eodem acturum, vt mihi rerum gesta-
 rum nôtiria submitteretur. Sed post eius discessum, Mazarino
 rebus humanis exempto, etiam spes ista decoxit. Itaque fere
 animum despondi, & ad aliud studiorum genus reuolutus, im-
 perfectum opus, tantum non tenebris damnari. Nam præter-
 quam quod certa rerum cognitione, ac necessarijs adiumentis
 destituor, fixum mihi, atque immotum, ne quid falsi audeam:
 sed ne quid veri non audeam, obstat immanis reputatio, quo
 pacto id tunc præstare possim, nisi animam, tamquam rem su-
 per-

peruacaneam, vero impendere velim. Cum ipsa Regis nuperâ munificentia non exiguâ mihi conflauerit inuidiam: vt ipsi amici mihi frigide gratulati sint, nec obscure iecerint, huiusmodi bona, tacite, atque in situ, surdo gaudio fruenda esse.

Ceterum Originum Italicarum specimen habebis in editis iam epistolis. De Plinio placet consilium: & vtinam tantum vitæ, atque otij superfit, vt vel tenue, tanti conatus vestigium extare possit. Scripsit ad me nuper Martinus Foghelius, esse apud vos summum Virum, mihiq; beneuolum, qui Dissertationis meæ, de Lucernis Sepulchralibus, studio teneatur, cuius exscribendæ illi potestatem feci. Proinde permitterem ipsi, vt eam publici iuris faceret. Præcise negaui, quod nondum sumprema manus illi accessisset. Sed si tu ille es, nullus enim isthic est, cui plus ego debeam, recipio fore, vt quam primum, non solum tibi eius videndæ copia fiat, sed vt tibi propria dicetur. Vale.

Eidem. Lutetiam.

C Vr tandiu cultissimis literis tuis responsum distulerim, duc fuerunt causæ. Altera quod singulis hebdomadis nunciû expectabam, peruenisse istuc arculam numismatum: quod si recte calculum pono, iamdiu factum oportuit, etiam si illa tardior corbitis fuisset, tranquillo in mari. Iam enim sextus mensis agitur, cum itineri commissa est. Expectationis tædio fessus Venetiis à tabellariorum magistro percunctatus sum, quænam tam lentæ spei causa esset. Retulit ille, se nuper accepisse, post varia itineris impedimenta, omne id mercimonium Basileam esse delatum, non dubia spe fore, vt breui ad vos perferatur. Sed prima, ac præcipua causa cunctationis fuit, quod iisdem literis, te certiozem facere cupiebam, tandem aliquando Regis Panegyrico, vltimam manum impositam. Verum argumenti maiestas, atque amplitudo, me ad hanc diem exercuit, vt non semel prope desperauerim, poste aliquid Rege dignum procedi. Minimumque abfuit, quin calamum frangerem, & coeptum

M opus

opus in spongiam induerem. Non est ergo mirum, si diu cum opere luctatus sum; quum tollere manum de tabula nescirem, & si illis, qui scriptum videre, mihi nunquam satisfacerem. Sed quominus opus extemplo typis vulgandum committam, obstat ingens verecundia, tum metus, ne id tuto facere possim. Eam nunc sunt tempora, ut ne Reges quidem laudare impune liceat. Cum amici, & populares moneant; non invidiæ modo, sed periculosæ plenum opus alicui esse, certantibus inter se Regibus, alteri aduocationem commodasse. Itaque constitueram, aut laudationem suppresso auctoris nomine, edere, aut istuc vulgandam transmittere. Cum quædam in ea sint, quibus se aliqui ex vestris perstrictos, suspicari possint. Quæ tu clementer æstimabis; aut pro arbitrio nigrum theta illines. Obsecro igitur te, atque obtestor, quo ingenui animi candore præstas, ut quam primum sententiam tuam ad me perscribas, & quid factò opus sit, in re ancipiti moneas. Et quoniam præcipua laudationis pars in eo vertitur, ut omnibus Regis honestamentis, redditam Europæ pacem anteferat, ita imprimi debet, ut ante annum, in lucem prodiiisse, videatur. Libellum, quo moti belli causæ redduntur, à Serenissima Ducis Bavariæ Vxore, accepi, & summa cum voluptate perlegi, aliisque legendum tradidi, quanquam pauci admodum hic sunt, qui sermonem eum, calleant, sicut plurimi mores oderunt. Quominus, quid de eo sentiam, adscribam, vetat eadem causa, quæ Panegyricum sufflammat. Tu eripe me his inuicte malis, & virorum summum Colbertium à me plurimum venerare. Vale.

Eidem. Lutetiam.

Quantus animi mei æstus, ac fluctuatio esset, dum Panegyrici editionem meditarer, quam ancipiti sententia distraherer, puto te ex postremis meis intellexisse. Cum itaque anxius hærerem, & hinc me officij ratio admoneret, inde temporum reputatio aurem velleret, nihil antiquius habui, quam

quàm vt de re tanta summos Vicos, ac sapientissimos Venetijs confulerem, quibus opus perlegendum tradidi. Hi postquam cuncta serio examinarunt, consensu statuerunt, nullam esse causam, quæ eius publicationem demorari posset, nec inania suspicionum pertimescenda. Quandoquidem nihil ibi appareret, quo se quisquam, vel alienissimo animo, læsum, aut perstrictum, iure queri posset. Tantorum virorum auctoritatem defugere, religio fuit, eaque res curam omnem, quæ me, sub pectore fixa coquebat, leuauit, omnemque sollicitudinem absterfit. Itaque nulla interposita mora, scriptum prælo commisi, & post paucos dies iturum ad vos confido.

Talia agitanti, commodum superuenit Clarissimus & humanissimus Abbas Seguinus, qui mihi significauit, quod à literis tuis paulo ante intellexeram, vetera numismata & sigilla isthuc tuto esse perlata. Quæ res me incredibili voluptate perfudit. Et si enim thesaurus nõ erat, valde tamen metuebam, ne qualia, cunque obseruantia meæ pignora, itineris fortuita interceptissent. Et quo cumulatiùs gaudium esset, rerulit idem, se à Præfecto Regiæ Bibliothecæ accepisse, non gratum modo, acceptumque manu sculculum incomparabili Heroi, fuisse, sed præcipuam numismatum partem, Regio Augustali sacratam esse. Idem harum rerum, si quis alius, callentissimus, dum veterum nummorum reliquias apud me curiose scrutatur, & excutit, latens, mihi que hætenus ignoratum Orthonis Græcum numisma, eruit, inuentu rarissimum, quale in maximo pretio penes Ducem Aurelianensem fuisse, ipse Seguinus, scripto prodiderat. Magna mihi cum eius modestia contentio fuit, vt illud munere acciperet, nec aliter exorari se passus est, quam vt illud sacris Regis Cimelijs offeret. Ita hæc omnia, quibus maiora, ne sperare quidem ausus essem, tibi referam accepta.

Ceterum Peplum Venetum, tibi non iniucundum spectaculum fuisse, & si plus benevolentia, quam iudicio datum intelligo, id verò solide triumpho. Nam abs te laudatissimo prædicari, qualiscumque laboris fructus amplissimus est. Nescio quo

pacto in tanta clarorum virorum, quos Peplus explicuit, turba, me Venetus Capellus effugerit, qui tuo testimonio immortalitatem nactus est. De Molino, ut ille Auilæ monumentis multa suppeditare potuerit, ita luculentissimæ Historiæ partem aliquam ab eo conditam, credere nefas. Nam auctor præstans ingenium, & exquisitam eruditionem, paremque facundiam adscribendum attulit. Me quidem Molini præstantissimi, & incomparabilis Viri memoriæ totum debeo, qui cum me in hæc loca euocauerit, fortunæ meæ dux, atque auctor fuit. Non Moecenicus, sed Andreas Maurocenus Historiam Venetam, post Bembum, ac Parutam S. C. contexuit: quam nunc Baptista Nanius, ceteris omnibus gloriam prærepturus, in omne æuum extendit.

Quod vero quærebas à me, quis nam ille Gephyrius esset, qui me tam illiberaliter accepit, nomen excidit mihi. Sed ego palinodiam cogito. Verum ut illuc præuortar, quando nam per fidem tuam Virago Aurelianensis, Gallica Pallas, ingenio tuo ab interitu vindicata, sicut illa patriam asseruerat, ad nos perueniet, in Iarario dedicanda? Quid gaudia nostra moraris: quid spes, ac vota crucias? ego expectando delassatus sum. Potuisses eam Seguino committere, nusquam tutius, ac verecundius quam in eius contubernio commeasset. Vide ne par esse possis inuidiæ nostræ. Eidem ego, si commodum fuerit Pænegyricum perferendum tradam. Te vero donec spiritus hos reget artus, ut genium, ac tutelam, rerumque mearum decus, atque ornamentum venerabor. Vale. x. Octobris MDCLXVII.

Al Sig. Ottavio Ferrari.

Signor mio. Io voleuo differire il scriuerui, sino che haueffi riceuuto risposta alle ultime mie, se il Sig. Abbate Seguino, venendomi à visitare, non mi haueffe obligato di darui auiso, e contezza delle cose passate, doppo il suo ritorno, per conto della curiosa Medaglia Greca di Oshone, che voi li haueuate donata, e che egli rice-

riceuette da presentare al Re, à nome vostro. Non è però che egli non credesse, ch' il Sig. Cartani, che hora hà la carica dello studio di Medaglie di S. Maestà, dal Sig. Colbert, ve ne haueffe già informato, conforme alla parola, che ne haueua data. Ad ogni modo però egli ha desiderato, ch' io vi facessi intendere, che si tosto, ch' egli fu ariuato, fu à render conto al Sig. Colbert del suo viaggio, ed à farli vedere frà le altre cose, il gran numero di Medaglie scielte, che egli haueua ritrouate, ò comprate per il Rè in Roma, & altroue, conforme alli suoi ordini. Frà le quali egli li mostrò il vostro Othone, tanquam inter ignes minores, spiegandoli il preggio di questa Medaglia, col distenderli sul nobile modo, con cui v' erauate priuato, da gratificare il nostro Monarca. Nel seguente giorno, il Sig. Colbert hauendo disposta S. Maestà per quest' acquisto, si ritrouorono in vn' hora più libera da negotij appresso Sua Maestà, che hauendo considerato tutta questa bella raccolta d' Antichità, con diletto, e gusto, e reso anche capace dell' Historia della maggior parte di esse, il Sig. Seguino con bocca dolce produsse dal seno il vostro Othone, ed offerendolo al Rè per conto vostro, glie n' accennò la rarità, e l' eccellenza, con termini etiandio più potenti, & efficaci, ch' egli non haueua fatto nel lodarlo al Sig. Colbert, allargandosi insieme, nel vostro zelo ardente per il seruitio di S. Maestà: nella riputazione, che vi setè acquistata nelle lettere, col vostro sapere, ed eloquenza, e nel Panegirico, in cui vi impiegauate all' hora, à sua gloria. Il che fu sentito dal Rè con molta sodisfazione, attestata con parole, che dauano ad intendere, che questo dono li fosse stato molto grato. Doppo questo io ho inuiato à S. Germano il vostro Panegirico, & il Sig. Colbert mi hà scritto, che prenderebbe il tempo di leggerlo, e che me ne farebbe intendere il suo senso, e parere; Ne dubito punto, che hauendolo trouato etiandio più raro, che l' Othone, egli non ne habbia fatta l' offerta à S. Maestà à nome vostro, ò che con occasione si fauoreuole, egli non habbia rinfrescato nella di lui memoria, l' impressione auantagiosa, ch' ella hà ricevuto del vostro merito, con gl' officij miei antichi, e noui, di questo grand' huomo. Quanto all' esemplare che hauete hauuto caro, fosse portato al Sig. Ambascia-

dore

dore di Venetia in questa Corte, hò esseguito il vostro ordine, essendoli stato consegnato, ed io m'assicuro, ch'egli ve ne ringrazierà, se pure non l'hà già fatto, hauendoli scritto ch'io à vostra istanza glielo haueua mandato, e come vn omaggio, che per ogni ragione erauate tenuto di renderli.

Io vi consiglierei, di supplicarlo, che egli mi si offerisce, di chiudere nelli suoi spacci, ben raccomandati gli auuolti, che per maggiore sicurezza io vi potrei ricapitare per mezzo suo, senza rispetto di farne abuso, perche io non lo farei che in occorrenze, doue ci andasse del vostro interesse più rileuante. Questo è quanto che ha uerete per questa volta. Doppo la mia scritta, il Sig. Menestrel Tesoriere generale delle fabriche hà hauuto l'ordine di farui ricuere la medesima gratia di S. Maestà, che l'anno passato. Ne ha uerete la lettera di Cambio il primo giorno. Disponeteni al ringraziamento.

Vostro humiliss. & obedientiss. Ser.
Chaplain.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

IAm diu est, Vir Clarissime, quod communi amico Io. Capellano misisti Numismata, quæ Illustrissimo Viro D. Colbertio redderet, quæque ab eo mihi tradita sunt in Regio Gemelio asseruanda. Ac de his quidem, si tibi antea non scripserim, ea potissimum causa fuit, quod Illustrissimus Colbertius hinc aberat, vna cum Rege Christianissimo in Belgium profectus. Accidit illud quoque, quod Clarissimum iuxta, & doctissimum Virum Abbatem Seguinum, ex Italia reducem expectabam, vt ex eo rescirem, an aliquid forte esset meis literis adiiciendum. Eum enim enixe rogaueram, vt Patauij te inuiseret, teque plurimum meo nomine salutaret. Nec vana fuit expectatio mea. Cum enim is ad Regem peruenisset, rationem legationis suæ redditurus, quanto studio, qua cura, ac sollicitudine, tu noua, & exquisitoria inuestigaueris numismata Regi diligenter

ligenter exposuit, tuumque egregium Othonem ei tuo nomine obtulit: adeo ut non opportuniorem mihi ad ineundam tecum amicitiam, comparari posse aditum crediderim, quam si ex me cognosceres, quid in eo congressu actum fuerit, & quantam ex Seguini sermone, virtutis tuæ, & meritorum existimationem, Rex conceperit. Nec minorem ex eo colloquio voluptatem cepit Illustrissimus Colbertus, cui nihil æque iucundum est, quam id omne, quod ad Regis gloriam, & Regni decus pertinet. Hinc illi summa cura est, ut Bibliothecam, & Cimelium Regium, quam fieri potest maxime exornet. Quamobrem id abs te summi opere contendo Vir Clariss. ut non solum melioris notæ numismata, & alia antiquæ suppellectilis monumenta, sed etiam manuscriptos Codices, si quos forte in istis locis offendas, ad nos mittere non graueris. Quod à te in eas res expensum fuerit, id confestim ad te perferri curabo. Neque hoc à me reticendum est, munus tuum Illustrissimo Colbertio pergratum fuisse, eumque tibi ob eam rem, gratias habere maximas. Digna is adeo iudicauit Numismata, quæ vel saltem plurima, in Cimelio Regio seruarentur. Hæc illius iussu, in tam honorifico loco reposui. Quod quidem tibi non iniucundum fore existimat; Regem quippe certiosem fecit, hoc munus à te esse profectum, ut memoris, & grati animi argumentum, eoque te voluisse testatum facere, quo tu animo esses, qua voluntate erga Regiam Maiestatem. Hoc utique fuit summi Viri de te iudicium, & per honorificum testimonium. A me autem expecta Vir Clariss. quicquid ab amantissimo tui, ac tuæ virtutis obseruantissimo potest expectari. Vale Vir Clarissime VII. Id. Jun. MDCLXVIII.

*Tuus ad omnia obsequia paratiss.
P. de Carcauy Regiæ Bibliothecæ
& Regij Cimelij Præfectus.*

P. Car-

P. CARCAVIO REGIÆ BIBLIOTHECÆ

Præfæcto. Lutetiam.

S Alus, quam nomine tuo dixit, Vir sapientia, atque humanitate Clariss. Abbas Seguinus, me pridem tibi deuinxerat: sed multo ante studiorum tuorum claritudo, ad nos vsque diffusa, in admirationem cultumque rapuerat, cogitantem, quo maxime modo, obsequium tibi deferrem. Diu contatus sum, quippe verebar, ne te Musarum Aeditimum, sanctorisque ararij custodem, ac literarij lustris Censorem, à grauiissimo munere, ineptijs meis auocarem. Cum superueneret literæ tuæ ornatissimæ, & quales ab eo expectari possunt, qui inter literas, ac libros perpetuo degit, ingeniorum censum nouis operibus locupletaturus. Fateor vir Cl. me tanta latitia perusum esse, vt penè gaudio desipuerim. Prolixa beneuolentiæ tuæ significatione essebar, quæ à me tanti æstimatur, quanti tu ab omnibus, qui studio antiquitatis tenentur. Gestiebam impensius, tenuè munusculum, Heroi incomparabili Colbertio, non redditum modo, sed gratum, iucundumque fuisse; Verum in quo explicando, non verba modo, sed propè animus deficit, eiusdem donarij portionem, Regiis Cimeliis sacratam esse: quod ego omnium triumphis antepono; & sidera vertice tetigisse, mihi visus sum. Quid quod Clarissimi Seguini suffragatione, & grauiissimo testimonio, in ipsa me sacrorum penetralia inductum, atque ærea stipe, propius altaribus admotum, attonita mens trepidat, & sicut aliquid grandius ore mortali concipit, ita torpente lingua, & calamo, sola veneratione procumbit.

Ceterum quæ de Codicibus manu exaratis, & veterum numismatis perscribis, à me curabuntur ea fide, & sollicitudine, qua Regum iussa capessere fas est. Quod ad veteres num nos pertinet, cum nullas à Seguino literas acceperim, quid illi super duplici Musæo, quorum alterum Venetijs, alterum in hac Vrbe iniecit, decretum sit, haud mihi compertum est. De libris

MANUS

manuscriptis, arduum magis, ac spissius negotium erit: quandoquidem non pauci ex Germania, atque Anglia, plurimos hinc asportarunt, ab illis emptos, qui senio victas, situque putridas chartas, auro mutari facile passi sunt, pari auaritia, & literarum neglectu. Neque ita pridem certi homines, à Christina Augusta delegati, Bibliothecarum spoliis naues onerarunt. Nam de illis qui in Coenobiis religiose asteruantur, obtinendis, vix vlla spes relicta est. Nihil tamen intentatum relinquam, omnemque lapidem mouebo, vt generosis summi Virorum optatis fortuna respondeat. At hercules in tanta gratulatione, rebusque supra vota fluentibus, ea me cura anxium habet, quod cum ante menses duos, Regis laudationem, huc miserim, nondum ad vos peruenisse, intelligo. Itaque amplissimum Colbertium, per Regis genium obsecro, atque obtestor, vt in libellis, sicubi delitescunt, eruendis, operam, & auctoritatem impendat. De quo etiam nuper ad Clariss. Capellanum, perscripsi. In reliquis V. C. sic habeto, pro ingentibus tuis meritis, adnifurum me, omni officio, ne te certasse priorem vnquam poeniteat. Nam, vt cetera deficient, saltem praesentes, ac posteros testabor, quantum mihi dignationis accesserit, quod cultorum tuorum albo adscriptus sim. Vale.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

VT fidem meam exsoluerem, Mombazanum de statu Imperij Romani, vna cum literis Venetijs discessurus misi. Vtrum acceperis, incertus sum. Romæ nunc dego, quæ Urbium Vrbs, hospitem retinere, variisque oblectamentis exhilarare potis est. Cum viris doctis assidue versor: Hos omnes humanitate, & eruditione Illustriss. Falconerius superat, cui me abs te commendari cupio. N. interdum conuenire soleo, sed minuit praesentia famam, Leonem Allatium in ipso Urbis accessu, cum morte lustantem offendi. Eius interitu bonæ Itæ, & Græca eruditio non leue detrimentum ceperunt. Magni

N

Suc.

Succorum Cancellarij filius, Comes Gustavus Adolphus Deſ
 laguardia, hic iam duos menſes moratur. Intranſcurſu itineris,
 alpexit magis, quam inſpexit; Mulorum ſedem hanc veſtram
 Urbem, vbi biduum, incommoda valetudine vexatus, dolente
 inſalutato diſceſſiſſe, ſuaque fata incuſat; quod tuo recreari ſer-
 mone, & ciuilis prudentiæ præceptis imbui prohibitus ſit. Et
 deſtinauerat quidem redire huc, vt duos ſaltem menſes conti-
 bernio tuo frui poſſet. Vetant iuſſa parentis, qui eum domum
 reuocat. Tibi ergo plurimam ſalutem impertio. Addictum ob-
 ſequium tuum, & cuncta venerantium officia Chriſti-
 ſtæ detuli. Excepit illa porrectiſſima fronte, ſubinde rogans, nū
 recte valeres, & quid ex ſtudiis tuis publici iuris faceres: cetera
 eadem clementia, ac facilitate. Ad extremum iuſſit, ad re ſcri-
 berem, & de ſolito eius Regio favore certiorem facerem. Ver-
 ba inferam eius ore excepta. Saluta nobiliſſimum, & politiſ-
 ſimum Ferrarium, noſtra gratia, & nomine, diligenter, amiceque.
 Si in literis tuis ad me, quanti æſtimes, quamque honorificum
 Regium iudicium ſit, ignueris, ſpondeo id Auguſtæ non ingra-
 tum fore. Nam ſi de rebus tuis, vt ſæpe facis, a me quaſiueris,
 ex literis tuis, pietatem, ac venerationem tuam, ipſi ſubijciam.
 Nobiliſſimus Profeſſor eloquentiæ, Ienæ, Cornelium Nepotem
 iterum cum notis editurus eſt. Si iſthic codex manu exaratus
 extaret, cuiusque inſpiciendi copia fieret, ego cum Boſio pluri-
 mum debiturus eſſem, Vale.

Romæ XXI V. April. MDCLXIX.

Deuotiſſimus

Io: Valermann Suecus.

IO ANNI VALERMANNO V. C.

Romam.

ET literæ tuæ & Monzambani opus, reddita mihi ſunt. Sed
 quominus illico reſponſum darem, & gratias agerem, il-
 lud

lud causæ fuit, quod in iisdem significaueras, te ipso momento, quo illas scripseras, in procinctu fuisse, vt Ferrariam versus iter capesses, vt inde Romam te conferres. Ne igitur literæ interciderent, de aduentu tuo in Urbem nuncium opperiri statui. In hac expectatione tempus elabatur: & ego officij negligens merito videri possem, nisi spes esset, futurum, vt humanitas tua, hanc tarditatem, æqui, bonique faceret. Te igitur Vrbi incolumem redditum, etiam, atque etiam, gaudeo, quodq; in ista communi omnium gentium patria, & oculos admirandis spectaculis, & animum doctorum virorum contubernio oblectes, tibi gratulor. Falconerium isthic humanitate, ac doctrina ceteris ante cellere, talemque tibi visum, qualem ego descripseram, vehementer lætor. Quam primum fieri poterit, te illi enixe commendabo. De altero, qui nunc Mundi Cymbalum audit, elusam fuisse spem tuam minime miror. Quidam enim famam habent, quidam merentur. Leonem Allatium Virum doctiss. rebus humanis exemptum doleo, quam vis ille extremos ævi cardines attigerit, nec minus dierum plenus, quam bonorum operum, naturæ satisfecerit. Sed talium mors, & si lege fati matura est, omnibus acerba contingit.

Illud super omnia altius in animum meum descendit, illumq; sollicitum habet, ereptam mihi fortunæ inuidia occasionem, obsequium, cultumque meum deferendi magni Cancellarij filio, quem maioribus ire per altum Auspicijs manifesta fides. Nunc hac spe deuolutus, vota facio, vt patris Viri Amplissimi gloriam toto Orbe diffusam, æquet, vel etiam, dicam non inuito parente, superet. Tu illi obsequium meum, perpetuum, & constans addicito. Sed quas tibi laudes, gratesque peragam, quod me Augustæ vestigijs venerabundum adstitueris; eiusq; Oraculi responsis beaueris? Non nouum ex adytis effatum, aures meas, atque animum impellit, nec primum Regiæ clementiæ, ac mansuetudinis exemplum me supra humanæ felicitatis fastigium attollit, mentisque, & linguæ inopem tantæ fortunæ reputatione attonitum reddit, ex quo laudes eius, quis

utramque Solis domum implevit, ore rudi concipere, & cingentij culpa deterere, ausus sum. Nil ergo reliquum est, quam veternes in re literaria conatus, atque obscuros labores, iam olim ipsi addictos, & consecratos, noua maiestatis luce, ac radijs salutariibus perfundat.

Doctissimi Bosii lucubrationes in Cornelium Nepotem, nondum videre mihi contigit, & si magno earum desiderio flagrem. Neque spes ulla est, repertum iri Codicē manu exaratum, in ea Vrbe, in qua eadem prope typis impressorum inopia est. Dabo tamen operam diligenter, vt V. C. votis inferuiam. Tristissimum popularium tuorum naufragium, perculit mentem meam, reputatione humanae infelicitatis, vitæque tot casibus obnoxia. Sed incolumes licet bonis omnibus exutos, enataste, non minima solatii pars est. Tu Vale, & me ama.

Pat. Cal. Mart. MDCLXIX.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

Munificentiam Venetam aurea Panegyri profecutus, non luisti me à munificentia tua admiratione procul esse, quem misso Prolusionis munere, scilicet ingenti eloquentia thesauro, nimis liberaliter auxisti. Hæc vero maxima humanitatis tuæ accessio est, quod hominem in obscuritate sua latentem, vltro vestiges, ac donis exornes. Neque enim tibi sat fuit literarias opes in populum spargere, nisi in me vix vlllo mortaliū censu degentem, & eruditorum luci iam diu subductum, gemmeam largitionem destinato conferres. Fruere laudis tuæ granditate, atque ex isto benemerendi studio, nempe ex scriptis tuis adde novum gloriae tuæ præconium, quod licet omnium gentium prædicatione percrebuerit, par tamen nomini tuo esserunt solius auctoris libri, in quibus totius Europæ Gymnasia, & Bibliothecæ suum colunt Apollinem. Demum in recenti, & immortali monumento exponis quidem munificentiam Regiæ affectam maiestatis, sed eam ego magis inspicio tuis ingenij diuitijs

nitijis locupletatam, quam nummorum aceruo pretiosam. Ob-
testor enixe elegantissimæ vrbauitatis genium tuum, vt inter
perpetuos clientes pergas me asserere.

Additissimum.
Paulum Faà.

V. C. ET OPTIMO PAVLO FAA

ex Somascha sedalicio

Octavius Ferrarius. S. P.

Nemo non cupit innotescere tibi literarum gloria celeberrimo. Nihil ergo mihi debes, si obseruantiam singularem leui munusculo testatam esse volui. Super tot virtutis tuæ decora, peculiariter obstrictus humanitati tuæ, qua antio publicæ acroasi, non solum aures patienter commodare dignatus es, sed et hinc non displicuisse qualemcumq; conatum ingenuo candore professus es. Itaq; & laudes quas apud Venetos proceres sparsisti, & quas *μὲν* in literis tuis congeris, æqui bonique facio. Quippe abs te tanto viro laudari, laudatissimum puto. Meum erit posthac iudicium tuum non fallere, & in tui cultu paria facere, qui sicut ingenio, ac sapientia polles, candore, & humanitate, quod rarissimum est, super ceteros emines. Vale Vir Doctissime.

BARTHOLOMÆO ZENO

Senatori Veneto.

Cum ego tot annos in ære tuo censear, qua tuis, qua parentis Amplissimi beneficijs maximis affectus, haud equidem mihi novum, mirumque accidit, transmissum ad te libellum, non minimi fieri. Sed supra fortunam meam est, tam prolixa beneuolentiæ tuæ testificatio, quam ex cultissimis literis tuis percepi. Licet enim laudes, quas modio effundis obscuritas

tas mea deprecetur, quis est tam obtuso corde, qui summis viris placere non exoptet? Ego sola argumenti fiducia, obrepere occupationibus tuis ausus sum, qui publicam Munificentiam ore rudi decantavi, cuius tu, parenisque pars magna estis, eamque privata generositate animose æmulamini. Illa opes fovendis ingenijs effundit, tu ipsis immortalitatem largiri poris es. Ita plus tibi debeo, quanto pretiosiores animorum diuitiæ sunt, quam corporum. Vale, & parentem, vnaque spem surgentis Iuli, meo nomine plurimum saluere iube.

DANIELI IVSTINIANO
Bergomi Episcopo.

SI vix vlla postliminij spe exultantem largissimis tuis præconijs pudorem reuocare possem, certe nouo rubore, a vertice ad talos suffunderer, singulari eloquentiæ tuæ artificio delinitus, qua ex infimis summa reddere consueuisti. Vel saltem vt Petronianus ille Eumolpus, ad recentem hunc plausum caput operirem, & extra Musarum templum fugere inciperem. Iteratas pleno modio laudes, sicut non agnosco, ita tanti facio, quanti ille ab omnibus fit, cuius facundia æternæ Maiestatis exemplo, in minimis ludere amat. Sed sicut olim in Circo ignauia agitantes spectantium vocibus, ac fauore ad cursum incendebantur, equi aurigarum hortatu, ac flagello anhelabant ad me. tam: tu quoque, qui Muneri præfides, lentum curforem, siue potius caballum in cliuo fessum, atque ilia ducentem impellis, & concitas.

Cui faueas video, vincet cuiuscumque fauebis.

Verèor tamen, ne quæ sequuntur rectius aptari possint

Fauimus ignaui, sed eum reuocate Quirites

Et date iactantis undique signa togis.

Vt eumq; fit, quod rude & impositum de re Vestiaria opus, non tibi displicuisse testaris, ex eadem indulgentia est, qua vilem pannuciam, ne centonibus quidem bonis dignam vltra Penelopes,

pes, atque Arachnes telam producis, & soloci filo, aurea ingenij tui licia intertexis. Sed qualicumque operi id vnum deesse intelligo, quod trabeam tuam, ac Tyriam togam, veterum palmaris, ac triumphalibus, non nisi voto inserere hactenus licuit. Quo si me, ac genus omne bonorum superi damnauerint, tunc bona fide in caeca fessor mihi plaudam, & Vaticano alieno incoctum vellus, super omnes peplos, atque exuuias ostentabo. Tu quidem mihi per festos Christi rediuiui dies felicitatem auguraris, quasi alia maior contingere possit, quam quæ me rite initiatum, in benevolentia tuæ adyta induxit, & si dicere fas est, Cælo inseruit. Sed coram sacrorum Antistite hæc epistola breuior, ac modestior esse debet. Vale.

Pat. x Cal. Iun. MDCLXIX.

VINCENTIO PASQUALIGO

Patricio Veneto.

Ingenij tui primitias, ac generosos foetus, quibus ego te iubente obstetricatus fueram, ea lætitia, & gratulatione excepti, atque exosculatus sum, qua alienos partus tanquam suos complectuntur, & fouent, qui in lucem prodeuntibus operam, ac vota commodarunt, & prima gaudia delibarunt. Assuescant illi risu parentem agnoscere, vt Deus illos mensa, Dea eubili dignetur. Ego quidem foetum adhuc à matre rubentem sedulo inspexi, indolemque, ac lineamenta explorans, cereos artus, ac fingi faciles, molli manu pertractans, scribendis satis superos aduocaui. Sed qui tunc rigidi Censoris personam induens, triste supercilium admouit, nunc exporrecta fronte inter plaudentes sedeo, votisque meis blandior, ac tibi gratulor, quod hæc, non tamquam infantia crepundia, atque ingenij rudimenta, sed seria plenæ maturitatis meditamenta, & consummati operis fastigium, doctissimus quisque æstimabit. Vale.

OCTA-

OCTAVIO FERRARIO

Franciscus Redi. S. P. D.

Perlegis, an noua doctissimaque Italicarum Originationum prohibent studia? Perlege, paucis enim Vir maxime, te morabor. Dominum Vanden Busch, nobilissimum, clarissimumque philosophum, qui meum de Viperis libellum tibi reddet, ita tibi commendo, vt maiore studio, magisque ex animo commendare non possim. Vale Vir Maxime, & seculi nostri decus. Florentiæ Prid. Cal. Febr. MDCLXX.

V. C. OCTAVIO FERRARIO

Ioannes Fredericus Gronouius. S. P. D.

Olim gestiebam epistola tibi reficere memoriam mei, Vir summe, & aliquid nugarum noui prouentus ad te mittere. Sed rari hinc, illuc certo consilio, & recta proficiscuntur; rariore me admonent, quippe pars maior medico tantum Apollini famulantes: si qui tamen admonent, ferè tempore non nostro. Interim haud destiti, vt in quemque incidi, forte inde venientem, de rebus tuis inquirere: & saluum quidem, atque honestum, sæpe te audisse letatus sum, de studiis tuis, nihil admodum nunciabant. Hoc igitur nunc tute me docebis, & ideo auide arripui occasionem, quam præbuit hic Io. Nicolaus Pechlinus, loco per bono huius municipii natus, iamque compos artis Machaoniae honorum, quos dare solemus Vniuersitates literate, me quoque teste, inter plausus maximos ex merito captorum, nec leuiter humanioribus imbutus. In quibus scit parum profecisse, si quis Ferrarium ignoret, & ignorare autem, quisquis non inter prima seculi ornamenta ponat, & si detur aditus, videre, atque audire cupiat. Illum igitur, suo, meoque officio gratum tibi, & vt iamdudum, vberissimi, & politissimi ingenii tui mirator est, ita in posterum etiam singularis humani-

ratis

tatis prædicatorem fore, spero. Utinam autem onerare illum possem, quasi mulum Marianum! Acciperes vno comæatu, & Plautum, & Sallustium, & Quintilianum, & Liuium, quos omnes multis partibus nitidiores, nuper ab officina præstitimus, & intellectu faciliores reddidimus. Accederent duæ *Αυτιένης*, de Centesimis Vsuris, & tænore vnciariorum, cum Martino Schokio (est ille ex Groningensi Sophista viri Brandeburgensis Consiliarius, & Historiographus, Professorque honorarius, Francofurti ad Viadram) decertatæ. Qui non modo capere non potuit, quæ de istis in pecunia veteri prodidimus, verum etiam multis & argumentis, & acerbis dictis oppugnauit, non malo tamen euentu in publicum opinor: reuocauit enim quæstionem illam altius penetrandam, & eruenda quædam, quæ adhuc latuerunt. Sed scis quam recisæ sint peregrinantium sarcinæ: faxo tamen, vt dumtaxat aliquid feratur, neque ad te veniat a symbolis.

Si quæris, iam quid moliar, passus sum me induci, vt alienæ curæ *ἰσχυοδίατης* fierem. Auctor enim librario eram, vt prælo supponeret Iacobi Palmerij Crentemenisii, Equitis Galli doctas exercitationes, in omnes fere Græcos vetustiores. Feci, sed hac lege, vt postrema spectatione singulorum foliorum fungerer, quando mercenarij correctores plerumque defunctorum laborem præstant. Præterea in Hesychium collegerat vndique, & editas antehac, & ineditas eruditorum emendationes Cornelius Schreuelius, cuius morte destituti, insisterunt mihi, non vt me id munus facerem (sciunt enim non mihi tantum esse otii) sed vt minus in eo operæ peccarent, & quæ vellem de meo interponerem. Dices potuisse me horas melius collocare, fortasse, si meæ vel libidini, vel laudi velificari vellem. Sed amor commodi multorum, & studium literarum quoquomodo iuvandarum vitæ, & huc me descendere compulit, cum deesset, in quem alium id onus deuoluerem. Est, & qui Tacitum, cum Lipsii, Salinerii, Pichenæ, Merceri, Frinshemii, integris, aut ferè integris, aliorum

rum

aliorum selectis notis promiserit . Ei quoque seruo , & subinde aliquid olim obseruatum impertio . In Gelium aliquid instituebam more maiorum , hoc est solidum , & omne meum . Id nunc quieuit , sed cum Deo beneuolente repetur . Si vel incipientem telam tractares , non te poeniteret , quantum ibi restet negotij . Atque en gustum . In Præfatione &c . Tibi quid videtur ? Heinsius noster nunc degit apud dominam Comitatensem Hagam , impetratis à legatione feriis , rei priuatæ causa , eo facilius , quod cum amicitia inter nos , & Sueonas per hoc bellum refrixisset , & ob resarciendam illam , frustra nos isthuc mississemus extra ordinem , vicissim extra ordinem legarunt illi , qui hic instauraret istud colloquium : & spes est rem conuenturam , postquam sat bonis (vt ferunt tempora) rebus , conditionibusq; nostris pax tantum non composita putatur . Is Prudentium recensitum adornat , & iam Elzeuio dedit . Habes verbosam epistolam , quam tu punias licet , Vulcanum ea pascendo , auctorem autem reddendo *αὐτῶ τῶ μέτρω καὶ λῶιον* . Vale Vir Excellentissime , & me ama . Lugduni in Batauis à d. 111. Idus Quintiles . A . MDCLXVII .

V. C. OCTAVIO FERRARIO

Iohannes Fredericus Gronouius . S. P. D.

Fere biennium est , Vir Excellentissime cum ad te scripsi , & alia per Pechlinum medicinæ studiosum , & mittere me aliquid orforum meorum . At iste literis acceptis , quicquid illud erat , reliquit , Fors fuit , vt pertulerit , reddideritque literas . Gaudeo igitur hanc mihi nasci occasionem , vel fidei meæ liberandæ , vel officij repetendi , per hos , iuuenem nobilissimum , & virum elegantissime doctum , Veronenses . Atque vtinam , quæ ad Plinium proxima foetura enisus sum , eadem via curare potuissem . Nam cum librarius nouam editionem scriptoris eximii adornaret : ego autem paulo ante , optimum in membranis exemplar tractassem (præcipue ob ea , quæ ad rem nummariam

spe-

ſpectant, ſed inſcatus fide, ac præſtantia manus præcæ, totum volumen contendendo, tranſij, (quod à libri xx capitis xv i parte, uſque ad libri xxxv i cap. i i i. pertinebat) quæ varietates *διδακαλίαν* quendam habere videbantur, eas breuiter explicatas, ne tam nitida charta, & ſcitæ literarum formæ perirent, homini dedi. Videbis ibi vt ſpero aliquando honorificam nominis tui mentionem, nondum enim videre potes, neque ad umbilicum opus peruenit. Eidem librario, & ad alterius Plinij epistolæ, quæ etiam ad incudem reuocauit, quæ habebam obſeruata conceſſi: ſed hæc quoque operæ morantur. Tibi quam res ex ſententia procedant quid moliaris, & quam ſerues memoriam noſtri ex tuis geſſio cognoſcere. Vale Vir ſumme καὶ εὐμερῶν διατέλει.

Lugduni Batau à d. vi. Non. Mart. A. MDCLXIX.

IOANNI FREDERICO GRONOVIO

Viro incomparabili S. D. Octauius Ferrarius.

Binas meas non eſſe tibi redditas, ex literis, quas mihi cum Liuius tuo nuper attulit Iuuenis ornatiffimus Ottolinus Veronenſis intelligo, ac vehementer doleo. Illis enim quas à Pechlino Viro laudatiſſimo accepi, non ſtatim reſponſum dedi, quod vna Regis Panegyricum tradere deſtinaueram, quem nondum à typographo receperam. Poſt aliquot dies, & libellum, & literas commiſi Iuueni Germano, qui ad vos recta proficiſci dicebat. Patriam memini fuiſſe Hamburgum, nomen adeo perplexabile, vt illico mihi exciderit. Et quoniam id quod euenire diuinabam, altera duo exemplaria diuerſis non eodem tempore ſtudioſis tradidi, quorum alter ſe in tuo contubernio vixiſſe, gloriabatur: nihil tamen literarum adieci. Sed ante annum commendavi tibi popularem meum ſummo loco natum, qui celebres Belgii, & Galliæ Academiæ, ad capiendum ingeni cultum inuiſere deſtinauerat. Sed vtrum alicubi deſideat, an diem ſuum obierit, in compertum mihi eſt, cum nihil de eo ha-

tenus audiuerim. Utinam ex tribus exemplaribus, vnum saltem redditum tibi sit, non quod tanti existimem, sed vt aliquod singularis in te meę obseruantię, simul Regię munificentię monumentum extaret. Nam vt in postremis narrabam, iam quartum Regio honorario auctus eram.

Prioribus autem literis, quantum memoria assequi possum, gratias tibi ingentes pro singulari humanitate tua refereram: quod me ijs laudibus cumulasses, quas integra fronte cognoscere non possum. Quodque studiorum tuorum rationem communitasses, quorum fama terrarum Orbem iam dudum replesti. In his spem faciebas Plauti, Sallustij, Quintiliani: ex quibus Quintilianum iam teneo, Liuium autem recenti tuo beneficio ab Ottolino accepi, eo cultu, ac veneratione, qua omnia tua prosequor, cum iam dudum eodem munere sublesta fide N. fraudatus fuisset. Ita quasi bis acceperim, alterum tantum debeo. Auide etiam nuper perlegi, quę infatum scripsisti. In quibus nescio magis solidam doctrinam, an facetiarum leporem admiratus sim. Magno velit ille redemptum, intactum Palæstram. Ore hominem strenuum, & laboribus plane inuictum, cum quo nos, qui aliquid quotidie molimur, comparati, desideriosissimi videri possumus. Adiciebam molli brachio, probare me non posse, tuum otium rem pretiosissimam, alienis operibus censendis infumi, atque atteri. Sicut ægre fero nomen tuum longe clarissimum, quod Turnebis, Scaligeris, Lipsiis, Casaubonis, Salmastiis dubiam eruditionis palmam facit, inter plebeios Scholiastes, & alienorum laborum confarcinatores, ac plane exillones conspicit. Quin tu humiles has curas alijs mandas, vt tibi quanti sis, quanti ab omnibus æstimatoris. Is enim profecto es, ex cuius fontibus, vel doctissimus quisque sata sua irrigare possit, ne dum alienis fontibus obstetriceris. Tacitus altissima, ista tua eruditione plane dignus est, in quem & nos exiguam operam, nequaquam iratis Dijs impendimus. Itaque impatienter expectamus: sicut quod solidum, & tuum in Gellium meditaris, nam ex ipso gustu, quales futurus sit Acellus, diuinare possum.

sum, ita Deus parem inceptis exitum largiatur. Quæ de Clariss. Heinsio adscribis gratissima sunt, utque illi plurimam salutem à me nuncies etiam, atque etiam rogo. Alterius literarum fastidium, ac delicias, & inane contentionis studium quidni vehementer admirer? Postremis tuis spem facis novæ editionis Plinii, quo nihil mihi gratius accidere potest. Nam eum scriptorem in deliciis semper habui, & in quo emendando non leuiter versatus sum, licet ultra xv librum laborem extendere non licuerit. Vfus autem sum Codice MS. Pici Mirandulani, qui Venetiis in priuata Bibliotheca asseruatur. Sed vix spes superest, cetera perfici posse. Quod in tuis obseruationibus honorificam mei mentionem feceris, agnosco humanitatem tuam, idque mihi summæ dignationi fore scio. Quantam tu mihi tribuas, quod voto petere, immodicum sit.

Ceterum quam sit studiorum meorum curta suppellex non ignoras: magnum spirare parum posse. Nuper Analecta de re Vestiaria typographo tradidi, idest, exercitationes ad Alberti Rubenii Commentarium de Lato Clauo. Inuitus quidem ad hoc genus scribendi contentiosum accessi. Sed aliquid reponere coactus sum, ne silentio causam prodidisse viderer. Tuum erit iudicare, vtrum ad veteres commentationes, aliquid noui accesserit. Sed istæ nugæ sunt, si cum tuis studiis conferantur: mihi satis fuerit vestigia tua, si premere non licuerit, adorare. Tu perge ea scribere, quæ laudent omnes, & admirentur, vix vnus, vel paucissimi æmulari possint. Vale & me ama.

Patavii vi. Nou. MDCLXIX.

Cl. & Maximo Viro Octavio Ferrario
Iohannes Fredericus Gronouius S. P. D.

Omnibus lætitijs incesso, vt vidi, accepique literas tuas, Ferrari Excellentissime. Sed quid dico, incesso? quo tempore, non surgere, non rectus stare sine manum præsentibus, vix federe, ingredi omnino non poteram, beneficio fem-
stris

ſtris morbi, qui me ſub lodice gementem non ſemel cogitare, de ſupremis, legendo autem, & ſcribendo, quæ vera mihi vita eſt, multam ſalutem dicere iuſſerat. Quantum interim gaudiſ capere poteſt animus, corporis dolore, atque infirmitate minutus, & debilitatus, tantum avidiſſime hauſi, à tam docta, tam diſſerta, tam beneuola blandaque manu. Cui tamen ne nunc quidem pari copia, me reſpondere patiuntur reliquæ mali obhærentis, & identidem admonentis, quaſi ſæuos impetus repetituri. Tenent etiam occupationes, non magnæ, & ſeriæ, ſed multæ & moleſtæ: creant enim Præſidem Collegii noſtri in annum Ordines, deprecâtem, & inuitum, quod vulgo ob vmbraſ honoris, & lucella quædam magnum habetur: at ego iſtis carere malleſ, quam totos dies diſtingri, audiendis ineptiſſimis libris adoleſcentum inter ſefe, cum diuerſitoribus, & hõſpitibus, cum præfecto Vigilum, & excubiis. Inter hæc tamen, cum egregius Steno valere diceret, & nunquid vellem rogaret, tui ſalutandi officio deeſſe nolui. Adieci Opuſculum non meditatũ, nec multa lima erudiatũ, ſed proſuſ ex occasione natũ, cum membranarũ, vt videbatur optimarũ, non eo conſilio breuem uſum cepiſſem. Vale Vir ſumme, & me ama.

Lugduni ad Renum à d. 111. Cal. Ian. MDCLXX.

PETRO BASADONÆ D. M. PROCVRATORI
Academiæ Moderatori.

Sicut ego in tui obſequio, ac veneratione nemini mortalium concedo: ita gaudiũ impetu, atque intimos ſenſus pertentante latitia, vix vllũ parem habeo. Cum te flagrantiffimis votis tandiu expetitũ, Muſarũ ſacris præfectũ nuper accepi. Hoc enim vnum felicitati noſtræ, hoc Academiæ ornamẽto, hoc eadem ſacra colentium ſaluti, atque incolumitati deerat, vt tuæ fidei, ac ſapientiæ ſtudiorũ regimen, ac tutela commendaretur, quem præſidentes ſtudiis Deæ propius audiunt, cuius ore locuturæ eſſent, ſi humanos tonos uſurparent.

vt ab ingeniorum principe literæ nostræ, non dignationem modo acciperent, sed exemplum. Non tam igitur tibi, quam nobis, & seculo gratulamur, parum superis visum esse, te Senatorum summum, nisi etiam literatorum esses. Quique in ea procuratione, non alienis oculis cognosceres, alienis auribus vtereris, & vt cum Tertulliano loquar, Immusicus de Musicis, iudicares, sed virtutem veris pretiis æstimares, quæ te prope inæstimabilem reddidit. Sed me gaudij exuberantia transuersum rapit, redditque immemorem, coram studiorum Censore, epistola breuiorem esse oportere, ac modestiorem. Vale Reip. ac literarum sydus. Patavii VI II. Martii MDCLXXI.

OCTAVIO FERRARIO

Petrus Basadonna S. D.

Velim tibi persuadeas, me Patavini Gymnasii clauo accessisse lætatum, quo te propius admirari, ac impensius fouere contingat. Ceterum in hoc literarum regimine minus proficientem idem pudor excusabit, qui me hucusque ab impari prouincia dehortatus est. Interim cum præcipuum istius Archilycei decus in te consistat, vt ante amoris mei, sic in posterum etiam muneris erit, incolumitatem tibi, ac felicitatem precari quam diutissime. Vale à d. IX. Martii MDCLXXI.

MARCO ANTONIO IVSTINIANO

Senatori, & Equiti.

Pincipibus placuisse viris non exigua laus est: sed eorundem laudem promereri, omnia vincit argumenta. Ego quidem non alio nomine ausus sum VENETÆ CONSTANTIÆ leuiter adumbratâ imaginē oculis tuis sistere, quam quod non exigua laudum portio maioribus tuis debebatur, qui sicut rerum gestarum gloria, ac pietate in patriam, ita excelsi atque inuicti animi firmitudine, nemini mortalium concesserunt, & publi-

publicæ Constantiæ decus, consilio, ac manu adstruxerunt. Vnde tibi mens solida, ac pectus inconcussum, supra fortunam, imò supra genus ipsum emineret. Ita nisi tibi patriæ laudes placerent, placere tu patriæ tantopere non posses, quæ amplissima ad Regem Maximum Legatione, atque inusitatis prudentiæ, & generositatis exemplis, maiorum fulgorem, totque auro- rum titulos in te renouatos, & auctos, gratulatur. Sed quod tu patriæ laudatorem, tot laudibus oneras, ac prope obruis, amore nimio peccas, & dulcissimo errore, ea mihi tribuis, quæ tibi debentur ex asse, celsus eloquio, & optimarum artium laude, cumulatissimus. Ego vero infirma alioquin fronte nondum ruborem excussi, adeo mihi ex alto suffusus est. Cumque mihi in itinere literæ tuæ redditæ essent, prope fuit, vt in aliquam metabernam conicerem, donec pudoris æstus detumesceret. Siue igitur tibi ludere placuit, siue eloquentiæ tuæ vim, in nudo, ac sterili argumento exercere, etsi me præficæ similem non ignoro, quæ alios laudare, se ipsam non potest, iuvat me tanto Virro, talem videri, qualem esse oportet eum, qui publicam rem iusto præconio venerari, & per hoc grauissimo iudicio tuo, ac patrociniò, non vsquequaque se præstare indignum, haud vana spe concipiat. Tu si habeto laudatæ VENETÆ CONSTANTIÆ, mihi grande pretium, & incitamentum fore, in tui obsequio, & cultu, constantissime perseuerare. Vale.

Oëtauij Ferrario

Daniel Iustinianus S. D.

Qvod Gallici Regis laudes Panegyrica Oratione, Eruditissime Ferrari, complexus es, anceps hæreo, num sit tibi gratulandum magis, an Regi. Qui enim stylus Ludouicæ prædicat, immortale tibi præconium defert, & vna Galliarum, ac literarum Regem coronat. Hostiles ille acies gladio vincit: tu vetustatem, calamo: pollet ille Marte, non minus ipse armata Pallade: eaque cum Regiâ fortunâ tibi societas,

tas, ac foedus est, vt ipse ab eius ferro, illa ab aureo Ferrarj clo-
 quo impetret apud posteros commendationem. Non erat itaq;
 cur vereris ad Regij apicis maiestatem, velut peregrinum, &
 ignotum caput accedere, tua tibi virtute, non tam per Alpium
 iuga, quam extremas Orbis partes, & diuisos penè ab Orbe Brit-
 tannos viam aperiente. Quoties enim ad vtrumque Solem Pa-
 tauinae Urbis Academia, à te mutuata vocem personuit? Nunc
 vero tantum à te celebritatis Galliarum Regnatorem collegisse
 arbitror, vt licet Macedonis victorias exæquet, haudquaquam
 Græco Duci Homericam tubam, inuideat. Ambitione quadam
 Regiam moderationem sane sollicitasti: quinimmo effecisti ne
 Gallicus Alexander, plures Imperio suo adijcere Orbes exoptet,
 sed amplioris gloriæ cumulo vnus illum, & Vniuersus Orbis sibi
 Regem deposcat. Debuerit iam Gallicis armis non vnâ lucu-
 lentam victoriam Italia: debebit modo Italo oratori Gallia am-
 plissimum rerum suarum gestarum monumentum. Debebit ve-
 ro tandiu terrarum Orbis ingens Numinibus beneficium, quan-
 diu te ad Venetæ, & literarię Reip. decus integrum, incolumemq;
 præstiterint. Vale Idib. Mart. MDCLXIX.

DANIELI IUSTINIANO

Bergomi Episcopo.

Quod proximis tuis me tantopere laudaris, tantum tibi de-
 beo, quanto minus mihi: quantum interest inter maximū
 omnium gentium, ac seculorum Principem, qui se ab
 obscuris, & ignotis hominibus laudari patitur, & inter ima de-
 plebe virum, atque vmbatilem, qui à clarissimo ingenio tuo
 laudibus obrui salua fronte, ferre non potest, Ex quo enim ego
 in sacrarium inductus ad purpuram adorandam admissus, vota
 precesque rudi ore concepi, sicut audaciæ veniam impetraturum
 me speravi, ita quamuis gaudio amens, nunquam tamen illa
 præconio digna putavi, cum non minus inconcinna, atque inep-
 ta Regis prædicatio esset, quam inde commendationis spes, im-

P

proba,

proba, & stulta. Quando tu isto Pontificali culmine, sed magis virtute celsus, & veterè illa in res meas indulgentia, ac facilitate, non excusare modo balbutiem, sed vltro laudibus cumulare, atque humili penna humum radentem, ad astra tollere, Regumque præconem indoctum, ore illo Masarum, & Gratiarum plenissimo, amplissima laudatione exornare, in animum induxisti, qui solus Reges digne laudare potes, quem merito laudent Reges. Hoc sanè meæ fortunæ Regiis præstant, quod ille huius verò; ego, nisi id tua gravitas, & moderatio vetaret credere, per iocum. Quanquam à tui similibus, etiam ludicri gratia commendari, summa dignatio foret. Tu quidem, ut tibi verba tua referam, Homerus es, sublimitate ingenii, & carminum dulcedine, iam pridem notus, quacumque literis honos constat: ego Therfites, vel si ita vis, Alexandri Chærilus. Etsi tu postquam apes, & lituo insignitus, sicut humanis rebus, ita Musis nunciū remissisti, ut beatam illam ingenii venam, viresque pudor, & sacrorum procuratio cohibuerit. Facundia tamen, & incorrupto latinæ orationis nitore, admirabilis. Quid enim literis tuis purins, acutius, & castigatius vnquam fuit? Sic enim soribus, quem admodum sacra colis: sic Oracula loquebantur. Me verò, quanti à te sum, nunquam penitebit, & quoniam officiis nequeo, votis me exsoluam. Ut te tandem Vaticanum ostrum Regibus exæquet, qui Regum opes animo æquasti. Tunc sacrum hinc inde muricem laudibus venerabor, nec Regum qualicumque laudator dici, vel deprecabor, vel erubescam. Vale.

Patauii xv. Martij MDCLXIX.

OCTAVIO FERRARIO

Daniel Iustinianus S. P. D.

EXcitat me, ut acceptis non ita pridem tuis literis aliquid respondam, non modo laudum exaggeratio, quibus me cumulasti, verum etiam inducta consuetudo, quæ fit, ut quæ dies humani generis Seruatorem, e tumulo vocavit ad vitam, & crebras

bras pro amicorum felicitate supplicationes audiat. Atque ut horum alteri satisfaciam, fateor, absit verbo fucus, ita me iudicam à te Gallico Regi Panegyrim voluptate perfudisse, ut delatæ deinde ad me tuo nomine, à Io: Baptista Rubeo, viro mihi in paucis charo, ceteræ tuæ Prolusiones, recenti gaudio triumphare iusserint. Siue enim in iis exteros Reges laudibus attollis, nihil abest, quin ipsi credant, Musas Patauii, veluti patriis in sedibus confedissee: siue Venetam, aut Patauinam Urbem, laudibus exornas, ad exteros quoque profers literarum pomaria. Adeo vel cum pro ludis, iam in eruditorum certamine vicisti, & quos laudas, vel si priuati sint, vltra priuatorum sortem, ad publicæ gloriæ, famæque spem erigis. Fieri autem non potest, ut excidat, aut mea, aut Orbis totius memoria, tûm illud, à me Venetiis iam ante acceptû de re Vestiarum opus. Et quale opus, Deus immortalis! Sane miratus sum in tanta vestium varietate, nunquam tuam Musam cothurnos abiicere. Amica tibi in omnibus Attica Pallas: ibi vero etiam præceptrix accessisse videtur, ut si iterum cum Lydia puella in certamen venire velit, pretiosius opus haud valeat concinnare. Cedro me hercule dignum opus, quod antiquitatis mores perire posteris non patietur: quo stolata incedet eruditio, cuiusque vestes, nulla rodet tinea oblivionis. An igitur in tanta meritorum vbertate, quæ extorques præconia, tui moderatio, aut arcebit, aut compefcet? Quæ mihi vis est, indulgentiam malè dixeris. Obstat nimirum tuæ pudor virtuti, & quantum ille cupit, se quadam demissionis nebula condere, tantum ista, suâ luce nitens, nescit mortalium oculos effugere. Neque vero minora tibi debeo vota, quam præconia, æque de tui salute, ac commendatione sollicitus. Nominis tui immortalitati, longioris æui perennitatem, quàm habiturum sit, nequeo optare: restat, ut quæ in te pars infirmior Parcarum arbitrio obnoxia est, ne à portione multum diuertat, eam quoque quoad fert humana conditio immortalem velim. Vale.

Bergomi xxi. Cal. Maii MDCLXIX.

FRANCISCO REDIO V. C.

Florentiam.

DVplici me munere beasti, Vir summe, cum humanitate, & sapientia præstantem conciliaſti mihi, & ſcripta tua præſtantiora, tranſmiſiſti. Ille quidem, quæ ſumma exiſtimatio eſt, amicitia tuâ dignus; tu omnium cultu. Eum omni officio excepi, ingenij tui monumenta, veneratione. Incertus ego ſum, quo nomine plus tibi debeam, etiam cum ſoluero, debiturus. Tu quidem aliàs ſemper expectatione maior, nunc etiam te ipſo. Plane cauſam iſtam peroraſti, & refractoriolis ingenijs ſilentium indixiſti. Maſte hac iudicij dote, quod vnum exteris hominibus opponere Italia poteſt. Ego publice, proſtendi tædio diſtineor, & alijs occupationibus moroſis magis, quam ſerijs deſaſtatus, quominus originibus extremam manum imponam, impediſ. In quibus fortæſſe aliqua erunt, quæ vel Gallis approbemus: & ſi plurima illi occupauerint. Quibus ſi tu calculum adieceris, Cæli conuexa tetigero. Interim cum ſe prima dederit occaſio Conſtantiam Venetam, iſtius anni ſtudiorum Proluſionem mittam *χρησεα χαλκείων*. Vale Vir ſumme.

Patauij Non. Febr. MDCLXX.

ALOYSIO VALARESSO

Patricio Veneto. Veronam.

Non eſt quod literæ tuæ, Nobiliſſime adoleſcens, dare ſe in conſpectum erubeſcant. Non ſolum enim apud tuum amantiffimum, ſed vel apud minus familiarem, commendationem inuenient. Is enim nitor eſt, cultus, & lepor, eaque amoris teſtificatio, vt non ſalua modo fronte prodire in lucem, ſed cum admiratione, ac plaufu, vt in hac ætate, doctorum cætus, ac celebritatem frequentare poſſint. Vix ergo dici poteſt, qua lætitia inceſſerim qua voluptate perfuſus ſim, cum tuos in re lite-

raria

raria progressus, atq; acre ad summa quæque enitendi studium, conspexi. Illud vere profiteor, me in hoc gaudio, & gratulatione, Amplissimo parenti tuo minimum concedere. Quod autem vereris, ne exercitationes, quas ad me misisti, stomachum mihi moueant, aut superbæ auris fastidio excipiantur, agnosco modestiam tuam, quæ scripto propria laude insigni, vltro commendationem conciliat: sicut pudorem illum qui est tinctura virtutis, exosculor. Ipsa dies, & scribendi exercitatio, ac stylus optimus dicendi magister, rem tibi meliorem subinde præstabit, & aliqua iuuenili quadam impunitate redundantia reprimet, teque veluti extra ripas diffusentem coercebit. Id porro facile consequeris, primum si cum Quintiliano tibi persuaseris, primam, ac præcipuam orationis virtutem esse perspicuitatem: tum si Ciceronem nunquam è manu dimittens, Plinio iuniori assenseris, stultissimum esse, ad imitandam, non optima quæque sibi proponere. Sciò vt eiusdem verbis utar, quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, vt tibi ipse sis tanti, quanti videberis aliis, si tibi fueris. Vale, & fratrem tuum saluere à me plurimum iube. Pat. xv. Iulii MDCLXXI.

Eidem. Veronam.

Nihil mihi annum incohanti auspicius cōtingere poterat, quam humanitatis tuæ radiis perfundi, ratoque omne faustis comprecationibus superos adhibere. Cum tu vno, eodemque tempore sollicitatem mihi augureris, & præstes, quo sospite votorum summam attingo. Hoc ipso supra vota felix, quod te eos in literis progressus edere, video, quibus te ipso quotidie maior, spem quoque meam anteuertis, ea tibi præsidia, atque ornamenta comparans, in quæ nullum ius sæuienti fortunæ esse potest. Itaque tibi faueo, & mihi, in quem gloriæ tuæ non exigua pars redundat, quæ veterem Valareffiorum, literarum, ac sapientiæ famam breui regenerabit. Literis enim tuis nihil cultius, nihil humanius fieri potest, quamquam prolixo affectui in-
tempe.

temperanter indulgent. Vtcumque sit, nunquam me poenitebit abs te laudari etiam falso. Maeste hac virtute adolescens nobilissime, eum te praestare perge, cui Amplissimi parentis vota, ac publicae rei spes incumbat. Hac ego tibi vota rependo: hac renascentis anni strenua esto. Sic frater Venetorum spes altera, exemplum tuum strenue amuletur: sic vterque vestrum patriae, ac parentum vota laetus exsuperet.

Vale 111. Cal. anni MDCLXXII.

Eidem. Veronam.

QVam mihi Christi nascentis solemnibus felicitatem precaris, eius me compotem non vno laetitiae genere cumulans, reddidisti. Nam veteris obsequij mei memoriam apud te vigere, summo gaudio affectus sum, & te latinis literis benevolentiam testatum esse, omnibus laetitij incessi. Quippe non mediocrem in literis progressum intellexi, & tuam hanc indolem breui fructus, ac bonam frugem daturam, certam spem concepi. Vide quot me officijs deuinxeris, pro quibus ingentes gratias ago, redditurus plenissimas, cum se se occasio obtulerit. Interim currenti stimulum addere, superuacaneum puto, ut quam de te expectationem excitasti, eam porro sustineas, & tuearis. Illud vnum addam, si in incepto perstiteris, ingens tibi decus, & amplissimo parenti gaudium inestimabile accessurum: cum quo sicut ego tenerimo affectu decerto, ita me nunquam tui in literis profectus laetitia ipsi concessurum profiteor. Fortunet te Deus cum fratre adolescente optimo, eamque demum felicitatem largiatur, qua dignus maioribus tuis, Reip. ac patriae, vsui, atque ornamento esse possis. Vale, & me ama.

OCTAVIO FERRARIO

Alexander Perlasca. S. P. D.

Optimum omnium Rhetorem, criticum, & oratorem, omnium pessimus literator iubet saluere. Ne mireris quid ego non tressis homo, te summum artificem dicendi literis appellem, & tuis studijs conciliem; nemini hac tempestate plus tribuo, neque adeo quisquam est, cui plus tribui putem oportere. Tibi hoc felicissime contigit, ut ea gloria viuis fruaris, quam pauci post cineres habent summi viri. Quæ omnium doctorum hominum existimatio de te? Quis vniuersorum in te colendo, prædicandoque consensus? Quam multi editis libris testimonium tibi excellentissimæ doctrinæ tribuerunt? Quam multis tabulis pictis expressus pendes in Academijs, & in procerum pinacothecis ipsæ adeo Heroïnæ, & Reginæ te minime grauatae sunt, & encomijs, & præmijs prosecutæ. Nampe es optime meritis de literis, quas nemo colit ingenio, & industria maiore, addo etiam maiore fama, & gloriâ. Post Scioppii nostri sumus de literis actum erat, absque te fuisset, qui superstes relictus fuisti, ut orbitatem, atque solitudinem posses solari, & ea posses omnia docere, quæ quisquam optaret ediscere. Ego vniuersæ rei literariæ consultissimum Ferrarium tanti facio, quanti neminem alium, precorque omnes diuos, qui saluas esse doctrinas volunt, te ut diutissime seruent incolumem, atque tibi tanto viro, ultra communes metas prorogent æuum. Bartholomæus Platea maximo omnium nostrum dolore hinc Pataviû demigravit. Quanti illum debeas facere, nolo statuas ex testimonio, atque prædicatione mea. Vbi enim virum degustaueris, & ex vû familiari ceperis cognoscere, haud dubito quin eum sis dignissimum iudicaturus, quem omni studio, atque beneuolentiâ debeas complecti. Capiant te mores hominis tam suaves, tam liberales, tam sinceri, ut nihil æquè. Proficiscentem & vdis oculis sum prosecutus, & faustis ominibus; magisque

que modo carendo, quam antea fruendo sentio, atque intelligo, qualis vir Platea sit. Dolorem melum, quem ex conjunctissimi, & amicissimi viri, professione summum capio, illa res mitigabit, si cognouero eum tibi carissimum esse. Vale.

v. Idus Quintil. MDCLXVIII.

ALEXANDRO PERLASCHÆ V. C.

Mediolanum.

Non periisse tibi veterem sodalem, studiorum contubernio, arctissima familiaritate conjunctum, eundemque summum virtutis tuæ admiratorem, laudumque præconem, cetera inutilem, est quod gaudeas, ac vitæ redonatum, novis prolixæ humanitatis honestamentis cumules. Quamquam in ipso morbi lumine, cum deficiente vita cultissimas, ac ipsavilissimas tuas mihi legi mandassem, sicut beatæ facultatæ copiam, ac nitorem admiratus sum, ita laudatione obrutus, ora pallentia, mortisque tincturam, suffuso rubore infeci: atque exitij certus, viventi funebres ludos, si irrisio in istos mores caderet, fieri mihi credidi, nondumque composito lugubris munera nenia accini, instantis leti solatium tuli. Tanti erat perire, ut à viro laudatissimo, suprema condere nurr, eiusque beneficio superstes, funeri ac posteritati interesset. Et cum vivus præconij invidia par futurus non essem, mors pudorem absolueret, tuncque omnia tibi deberem, cum nihil superis, ac mihi. Verum ne ingratus morerer, valetudinem meam rursus locavit in solido pax superum, super futuri tantisper, ut si non rem ipsam, studium certe meum, voluntatemque probarem, & sola debiti professione nomen dispungerem. Sed quæ tu mihi ex amore in me nimio tribuis, ea tibi ex vero deberi satis intelligo. Voces tamen tuas reddere pergam, quod & te ultra commendationem omnium protuleris, & ne videaris laudem senerasse. Quis enim non dico in patria magnis ingeniis semper scæta, sed quacumque literis honos est, ad laudes tuas exequendas par esse potest? Quis ad orationis

nis

nis maiestatem assurgere? Quis tam rarani, atque exactam eloquentiam infinitæ prope humanitati, ac modestiæ coniunctam non admiretur? Testantur id Historiarum fragmenta, quæ suauitate, splendore, ac sublimitate dicendi cum vetustate contendunt, sanosque homines à scribendo deterrent. Utinam vero cetera ingenij monumenta debere diutius nolles, nec spem eruditorum torqueres, sed claustra tandem refringere patereris. Ingens eorum, longaque expectatio est, quam frustrari adhuc, & differre sine nota non potes. Rumpe moras, quod ego à te, & priuato, & publico literarum, ac patriæ communis nomine etiã, atque etiam contendo. Ceterum tot meritis veluti cumulus accedit, quod nuper Bartholomæum Plateam mihi conciliasti, virum, vt vno verbo absoluam, tui simillimum. Vitæ sanctitas summa, comitas par, plenum ingenio pectus, mores antiqui, literæ interiores. Magna eum fama, vt de Isæo Plinius prædicat, præcesserat, maior inuentus est. Flagrantissima Heri incomparabilis gratia fruitur, ciues omnes iam cepit, me totum tenet, ac possidet, seque ac patriam quotidie cohonestat. Testimonij tamen tui gratia cumulatius diligam, & in eo colendo, tecum paria faciam. Sicut abs te diligi, votorum summa est. Vale.

Patani à d. xx Octob, MDCLXVIII.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

Alexander Perlasca. S. P.

Quæ sint vicissitudines nostræ, & quo turbine versentur res hominum vides, Maximum ornamentum huius ætatis Ferrari. Cum enim sexto ab hinc mense dedissem ad te literas illiteratas, eæ tibi languenti à morbo sunt redditæ, tempore scilicet alienissimo, cum omnes literæ summum discrimen adibant in tuo capite, & cum minime me tibi obstrepere oportuit. Sed certe quod te seruauit salus, neque licuit doctrinis elegantioribus tantam plagam imponi, penituit Fortunam cogitati flagitij, ac metuit, ne non ferre posset inuidiam, si tan-

Q tum

tum lumen extinxisset. Nam interest omnium, qui amant, & qui colunt eloquentiam, te viuere diutissime, valetudineque com-
moda vti. Ergo ægrotasti, & quod volumus, conualuisti, atque
ad virium firmitatem redijsti, quod opto proprium, perpetuumq;
sit tibi.

Tu item cum tuo clienti respondere non esses grauatus, ad
cumq; cum eas literas misisses, quibus illi neque iucundius quid
quam esse potest, neque honorificentius, in ægrotantem incidi-
sti, & sane eo morbo ægrotantem, vt multi mirentur, me Libiti-
nam vitare potuisse. Neque enim morbo grauiore tentatus fuit
Poeta, se cum iudicantem vidisse Æacum dixit. Videor fortasse
multis viuere vltra colum. Me enim tum febris vrebatur, tum po-
dagra totum corripuerat: mirum est, ac ridiculum, qua soler-
tia multi, qui spei huius mei qualiscumque Sacerdotij immine-
bant, cuncta conquirerent: qualem noctem exegissem, an adhuc
viuerem, quæ spes, qui sermones hominum essent, quid pro-
nunciaret Medicus, quid opis medicina tulisset? Coruos hian-
tes fuscitavi, & ieiunos abegi. Non faciam, vt tam cito meo fu-
nere videri possint beati.

Inibi cum essem, vt non alloqui, non alloquentes audire pos-
sem, non lucem, non frequentiam ferre hominum, summum
fructum voluptatis, quam eram è tuis, & literis, & commenta-
tionibus percepturus, coactus fui in tempus commodius reiice-
re. Ad me cum redii, hoc est, cum ad aurium, oculorumque
vsum reuerti, non prius institui, quam vt poscerem, res mihi
tuas exhiberi. O beatam vbertatem dicendi! ò scribendi genus
aureum! quid è triuio? quid expositum? Sed faciam impuden-
tissime si Regum, Reginarumque laudatorem locupletissimum
postulem laudare. Quidquid est vsque literarum, quidquid li-
teratorum, si vnum in locum conferatur, vnum Ferrarium exæ-
quare non possit.

Quod tantum rebus meis tribuis, nihil in eis agnosco eiusmodi.
Sed tamen tuo siue iudicio, siue amore placeo mihi mirifice.
Me iam quis neget aliquid esse, quem stylus commendauerit
idem,

idem, qui solet summiorum Principum laudes celebrare? Ea pars epistolæ, qua Plateam nostrum tantum exornas, me cumulauit lætitia. Laudas hominem vetere Italia dignissimum, mihiq; multo iucundissimum. Sed inualidus adhuc, & è morbo superiore imbecillis, sum prolixior, quam ferant vires meæ. Opto te cum tibi carissimis, quam bellissime, prosperimeque valere: teq; precor enixe, vt Perlascam inter addictissima mancipia numeres. Vale.

Mediolani ad diem xix. Decembris MDCLXVIII.

Tuus vsu atque mancipio
Alex. Perlasca.

L V C Æ S C H O O K I O .

Augustam .

NÆ tu spissigradis vtere tabellarijs, tardioribus quam sunt corbitæ in tranquillo mari. Nam quæ incunte Februario scriptæ sunt, senescente demum Septembri mihi sunt redditæ. Sed diutina moræ tædium facile leniuit, cum humanitas tua, quæ officia meâ, leuia licet, tibi grata fuisse testaris, tum munus auro contra carum, liber scilicet doctissimi Spizelij, quem mihi fruendum eius nomine transfuisti. Quod te Paulus Bosca, ac Septalius Viri Clarissimi humanissime exceperint, id totum virtuti tuæ, non commendationi meæ acceptum feras licet. A me tamen omnia in te studia semper expecta. At Spizelio V. Cl. ingentes à me gratias precor referas: simulque testare, nihil eius opere doctius, nihil verecunda grauitate conditius fieri posse, eiusque nomen argumenti maiestate sanctum fore, & perpetuo cum iis ipsis duraturum, quos iterum ad aspiciendam lucem reuocauit, ac veluti Coeli atrium instruens, in bono lumine collocatos, pristinae famæ, ac venerationi reddidit: veteremque p̄phanam Academiam dispunctam, ac veterum colonorum demigratione ex auguratam, Cælitum concilio sacrauit.

Q 2

Quis

Quis ergo non illi multum debeat, cui Sanctissimi & disertissimi Ecclesie Patres tantum debent? Me quoque fateor super muneris dignationem erudita seueri, castique Operis lectione, non doctiorem modo, sed meliorem factum esse. Tu interim musteum opusculum fallendo æstiuo tædio frigide exsculptum, beneuolentia in te mea exiguum pignus, à me habe, ac me cum Clarissimo parente tuo ama, ipsi parenti in tui affectu minime concessurum. Vale XVI II Octobris die tuo Iustrico & nominali MDCLXXI.

OCTAVIO FERRARIO

Franciscus Sadarinus.

EVnt ad te, Vir Clarissime, Responfa mea, quæ recens publici iuris feci, sed pudibunda, timida, & cum flammeo, quia tuum aspectum, iudiciumque formidant. Decet enim nihil ad te adire, quod non fit ab ingenio felix, ab arte limatum, ab industria elaboratum, & Reip. literariae profuturum. Si tibi probabuntur, sublimi feriam sydera vertice. Laudavi te parce in Responfo XI. tum quia quidquid de te dixissem, minus fuisset tum quia vt merito laudandus es, ita satis laudari non potes. Erit messis tuæ præ ceteris responsum X, cui nisi te nugarum, mearum tædeat, & si per occupationes tuas licebit addere poteris secundum, sextum &c. Menda porro typographica, quæ oppido irrepserunt in totum librum, imò & peccata linguæ Latinæ, quæ familiaria sunt in foro versantibus, præcipue dum grauioribus negotijs occupatus, prouinciam corrigendi alteri demandare coactus sum, benigne condonabis, vt soles. Vale & decus litteratorum, & diu uiue.

Mediolani Idib. Decembris MDCLXXI.

FRAN.

FRANCISCO SADARINO V. G.
Senatus Mediolanensis à Secretis.

AIn vero orandi æque magnus, ac scribendi, ingenij tui mō-
numenta, quæ quinta parte nectaris Gratia imbuerunt,
ire ad me pudibunda, & obnupta, cum nuda facie vel doctissimis
ruborem incutere possint, & sanos homines à simili argumento
abstertere? Me quidem, nisi alias quantus esses ex scriptis tuis
cognouissem, vnæ literæ tuæ in admirationem rapuissent. Is ea-
rum cultus, ac nitor est, ac sine fuce, & ambitione latinitalis in-
doles excellit. Hac promulside responsa tua Delphico tripode
certiora, impatienter expecto, hoc nectare diutinam sitim exple-
turus. Quam tu quidem interim torques, pauca admodum de-
libanda apponens, ac veluti immodesto conuiuæ reliqua subdu-
cendo, cupiditatem irritas. Mihi vero partes *sauroꝝ et onꝝ*, haud
placent: sed circumferre manus per omnia fercula iuuat, quæis
languidus in cubitum se se conuiuia reponat, nihilque intactum,
aut illibatum-relinquere. Quanquam non degustasse modo sa-
tis erit, sed auide cuncta vorando, etiam reliquias reliquiarum
absumere. Non satis inquam erit totum opus ad vmbilicum
euoluere, nec satis vidiſſe ſemel, iuuabit vsque morari, iterumq;
à summo ad imum recurrere, atque ex eruditione fructum, ex
elegantia voluptatem percipere. Quod vero nomen meum vi-
cturis æternum monumentis inferere dignatus es, hoc est im-
mortalitate donare, id ego amoris tuo potius, quam iudicio tri-
buo. Ceterum cum à me corrigi aliqua postulas, te ipsum, meq;
ignorare videris. Quid enim corrigi à me potest, aut in te fas
est, vt cum Symmacho loquar? Hæc in antecessum. Cum voti
potens fuero, gaudia, gratæque expediam. Tu interim peritu-
ras tecum literas strenue sustenta, ac foue, & salutis tuæ consule,
qui ab illis sepe consuleris, qui patriæ, & ciuium salutis consu-
lunt. Vale. Pat. x Cal. Ian. MDCLXXII.

P. C. T. A.

OCTAVIO FERRARIO

Petrus Paulus Boscha. S. P.

Nisi me vnice diligeres homuncionem nullum, & ne de fa-
cie quidem notum, Eques Clarissime, profecto non aude-
rem ad te mittere lucubrations meas, iratis Musis naras. Ve-
rum cum tibi nec scriptor, nec Bibliotheca Ambrosiana vnquam
exciderit, mittere vtique historiam meam debui, vt intelligeres,
quanti te Collegium Ambrosianum faciat, tuique oculis Bi-
bliotheca vna obuersaretur, cum tu omnes tuis scriptionibus
exornes. Cum librum legeris, tradas ceterijs velim. *Ne togam
cordyllis, aut penula desis oliuis.* Mihi vero non ante respon-
deas, quam legeris, Sicubi scribentis peccata deprehendes,
nam vbique peccauit, vt discas ex epistola ad lectorem, ea repre-
hendes, & candide admonebis hominem, qui tuum iudicium,
veretur plurimum. Me ama, & bene Vale. Iacobus Philippus
Butius Collega meus, vir tui, & literatorum omnium aman-
tissimus, plurimam tibi salutem dicit. Iterum Vale.

Mediolani pridie Non. Ian. MDCLXXII.

P. PAVLO BOSCHAE V. C.

Ambrosianae Bibliothecae Praefecto.

TV quidem, Vir doctissime, sententiae Domitij Pisonis apud
Plinium fidem adstruxisti, qui aiebat thesauros debere esse
se, non libros. Cum Bibliothecae istius opes Regibus inuiden-
das, hoc est Musarum mundum, & Cimelia, Orbi spectanda
proposuisti, totiusque sapientiae ararium benignus Quaestor re-
serasti. Quae dum attente perlustro, nec satis est legisse semel,
sed iuuat vsque singulis immorari, penae oblitus sum, meo, ac
publico nomine tibi gratias agere, quantalcumque muneris ma-
gnitudo capit.

Tu enim literarum sacrarum non custos modo, sed promus, lu-
cem

cem in hac luce aperuisti, & Bibliothecam, cuius magnitudini ingenium tuum par est, ne in patria tantum inspiceretur, propter quam ipsa patria inuisitur, circumferens, atque extremo Orbi admouens, etiam absentibus rem publicam fecisti: excogitata ratione, quomodo clarissimorum ingeniorum populus, ac literarum nundinae, omniq; disciplinae indicatura, fieret liber vnus: & quod tu pectore complecteris, ita exteris communicaretur, vt nihil inde deperiret.

Mihi quidem dum in singula contemplationem iniicio, non vna laetorum, ac tristium species occurfabat. Videbar enim magna cum voluptate rursus in ea loca induci, per quae, vt ita dicam, infantia mea reptauit, ingenij cultum iuuenta cepit, firmior aetas in spem liberalioris fortunae assurrexit.

Sed percutiebat animum tot carissimorum capitum, quae saeva dies patriae abstulit, desiderium: in quorum sinu eductus, atque enutritus, praecipisq; ac monitis imbutus, tentare viam cepi, qua me quoque possem tollere humo. Vt penè vita taedio sit, ijs ereptis, per quos mihi vita iucundior, imo propter quos.

Tot praestantium Virorum prope alternis paginis continuata funera animum percellunt, & lauciant. Ipsa magni Federici Caelo recepta imago, dies, noctesque ex tanto interuallo menti insidens, acerbos luctus renouat & vix tantorum operum contemplatione maestitiam abstrudit.

Sed marcentem animum erigit, ac recreat orationis tuae nitentor, atque vbertas altius exaggerata, argumenti sublimitati vbique par. Nam me principibus Achiuis permixtum, ita gaudeo, vt rubore perfundar, illustrium Virorum comparatione, quorum magnitudo luminibus meis officit, detecta tenuitate. Vt omnia in opere tuo laudanda sint, nisi quod quadam amoris intemperantia, me quamuis laudis auarum, immodice laudas. Vt cumque tamen me iuuat, vel falsa praedicatione lactari, vna cum iis extento aëuo victurum, quorum tu nomina interciderere non es passus, eorundem memoriae insertus, ac posteritati proditus.

ditus. Sicut intra pinacothecæ spirantia simulachra, summorum artificum penicillum calamo prouocans, imaginem quoque tuam aduersus æui impotentiam dicasti. Vale & tot amicorum & collegarum superstitem doctissimum Butium plurima salute imperti: quam tibi vna mecum precatur Bartholomæus Platea. Vir seculo maior, cuius probitate, & consilio Ecclesiæ huius regimen, ac disciplina fulcitur. Iterum Vale & me ama.

Pat. Idib. Ian. MDCLXXII.

OCTAVIO FERRARIO

Carolus Maria Magius S.P.

Summum istud literarum regnum, quod auspiciatissima felicitate Musarum, & cumulativissimis tuis meritis obrines, Vir præclarissime, iamdiu suspicio, venerorque, quod tibi per literas multo antea declarassem, nisi visum esset silentium ipsum ad venerationem pertinere, & infantiam meam, nimis firmo epistolarum testimonio, tibi testatam esse noluissem. Verum tacendi consilium necessitate tandem consulendi victum est, in re præsertim literaria, de qua præter te vnum, vix est ad quem fidentius referamus.

Paucis ante annis ad Græcas literas animum appuli, quamvis ætas ipsa, non tam annorum cursu, quam valetudinis incommodis in otium deuexa Grammatici laboris patiens non videretur. Breui tamen intellexi esse pretium operæ & aliquam percepi, si non ex fructu, certe ex consilio voluptatem. Illud in opere moram obiicit, & molestiam, non solum hinc non esse, cuius ductu, & auspiciis rudimenta ponantur, sed neque ex iis ipsis, penes quos iam diu est regimen literarum, vnum existere, qui paulo difficiliora possit expedire.

Primum omnium venit mihi in mentem dubitare, an in effe-
renda syllabarum quantitate ratio accentus syllabæ ipsius vi,
an naturâ potior censenda sit. Exempli causa in verbo *φάνορα*,
accentus acutus primæ syllabæ impositus videtur postulare, vt
sub.

subsequens corripatur, quæ tamen vi, ad lege positionis esse producenda. Auxit dubitationem auctoritas, & eloquentia Petri Pauli Carauagij Viri ornatissimi, qui in Musica, & in omnibus aliis mathematicis scientiis apprime versatus disertissime disputat, rationem accentus id non postulare, vt subsequens syllaba breuius efferatur, sed tantummodo, vt vox cui accentus insidet, siue pronunciando tollatur, siue submittatur, quod sine subsequenti syllabæ breuitate, commode fieri, ex ipsis Musicæ elementis clarissime docet. Accedit vsus Græcorum poetarum, qui in carminum dimensione, & metro, nullam omnino rationem accentus habent, sed solam vim, & naturam syllabarum attendunt.

Illud quidem Martialis me non fugit, in epigrammate, nifalor, de Latino, Græcas Musas præ nostris satis exleges esse. Nos colimus Musas verecundiores. Quis tamen audeat affirmare, si hæc fuisset accentuum potestas apud Græcos, eam non quandoque, sed semper fuisse neglectam in rhythmis, ibique vbi numeri iucunditatem, & delicias spectari scimus, & quotidiani sermonis violentia perpetuum auribus dolorem afferri. Id etiã in mentem venit, quod de accentibus dicitur, eos ab antiquis Græciæ scriptoribus omnino non fuisse vsurpatos, sed deterioribus postea seculis inuectos. Vnde licet subuereri, ne per neotericorum inscitiam aliqua barbaries sit oblita Græciæ, & castissimo, ac ingenuo sermone hæc infusa peregrinitas. Contra pugnare videtur recentiorum consensus, & facto vmbone phalanges. Ne id quidem spernendum censeo, quod apud Calabros in ora maritima, cui ab antiquis Græcorum colonijs, etiam hodiè Magnæ Græciæ nomen est, Taranto, & Otranto efferuntur secunda breui, qui vsus potius sequutus rationem accentus, primam syllabam accentis, quam positionem secundæ, videtur repetitus ab antiquioribus Græcis, qui eo quondam loci colonias deduxerunt. Sunt hæc futiles nugæ, & quod aiunt, lyræ, lyræ, de quibus sane tanti Oraculi cortina non esset adeunda. Verum elegantia, & suauitas morum tuorum, aliquot ante an-

nis mihi spectatae Mediolani, & domi quondam Marchionis Pi-
rouani Viri præclarissimi, in doctissimis tuis disputationibus
vsurpatae, facile persuaserunt, vt inscitiae potius meae necessita-
ti, quam sapientiae tuae dignitati, consulerem. Quamcumque
mihi legem dixeris, in hoc, & in omnibus alijs, quae tum ad rem
literariam, tum ad commodorum tuorum rationem pertinue-
rint, hanc scito mihi fore sanctissimam. Vale patriae, ac Musis.
Mediol. pridie Idus Ian. MDCLXXII.

CAROLO MARIAE MAGIO V. C.

Senatus Mediolanensis à Secretis.

Non tam auertus equos Pataui Sol iungit ab Vrbe, vt nomi-
nis tui fama nondum ad nos peruenerit. Neq; mihi nunc
primum literarum officio innotescis. Nam pridem cum patriam
reuiserem, surgenti tuae spei tacitus faui, teque à Clarissimorum
Virorum contubernio, cum quibus ad propagandas bonas lite-
ras societatem inieras, aestimaui. Sed præcipue P. Francisci Ri-
nuccini, viri summi, atque incomparabilis prædicatione plurimi
facere cepi. Præter hæc omnia carminum tuorum dulcedine, &
granditate mirifice captus sum: nec minori voluptate, licet in re
tristissima affectus sum, cum Cææ munera nænia, Regis maximi
funeri impensa perlegi. Vides, quot nominibus, non notus modo
mihi, sed carus, æque sis, ac periuendus, literarum, morumq;
mirabilis. Hæc tamen exigua pars laudum tuarum, quæis lati-
nitatis gloria præcellis: quasi in hæc studia non diuerteris, sed mi-
graueris. Si nihil aliud, hoc literæ tuæ testantur, cultu, ac splen-
dore, & singularis humanitatis notis, vsque in inuidiam eximæ.
Cum tu mihi imi subfelliij viro, literarum regnum, aut optes, aut
destines, à quo tam longe absum, quam tu prope ab eruditionis
fastigio. Ad quod nihil tibi deesse video, nisi perfectam Græ-
carum literarum peritiam, in quam generoso mentis impetu ra-
peris, iterque asperum, & confragolum, ac patissimorum solo-
tritum, sine face, & viatico ingrederis, tibi vni pulcherrimi in-
cæpti

cepti laudem, atque exitum debiturus. Quando iam literæ, quibus olim scientiarum decus, & imperium stetit, neglectæ, ac desitutæ, sine interprete, ac doctore, non exulant modo adytis, arisque relictis, sed prope efferuntur, secum breui etiam Latinas eodem fato tracturæ, quarum vita, & spiritus inde ducitur. Quo magis nobis enitendum est, ut miseris pereuntium reliquias, ab ipso rogo rapiamus. Tibi præcipue, cui integer æui sanguis, ac plenum ingenio pectus cõstat. Nam mihi summa dies incumbit, ingratumque est, excisa vitam producere Troia. Ceterum *tuum* tuum paucis expediam, &c. Sed de his nimis multa apud te, qui iam ab omnibus consulereis, Delphicosq; tripodas mouens, Amplissimi ordinis Oracula loqueris, fatorumque Urbis Interpretes, ac minister, cum præstantissimo Sadarino paria facis. Vale.
Pat. ad d. xx Ian. MDCLXXII.

V. C. ANGELO A NVCE

Abbati Cassinensi.

Pater optime, doctissimeque. Iniuriam singulari humanitati tuæ facere videar, si tardum hoc, ac pene serum literarum officium apud te excusem. Alioquin vel severo Iudici causam approbaturus. Summa enim defensionis meæ est, non ante scribere voluisse, quam opus tuum omnibus numeris absolutum, à capite ad calcem perlegerem, eademque opera tibi gratularer, meque incredibili voluptate perfusum significarem.

Cassii montis delubrum, Tonantis sede augustius, ingressus, teq; duce, & sacrorum interprete in penetralia inductus, ingenii tui præstantiam cum loci maiestate certantem, veneratus sum: incertusque hæsi, vtrum magis superos deceret, Latine orationis nitor minime fucatus, an interior, & recondita eruditio, an veteris memoriæ, totiusque antiquitatis exacta cognitio, an omnia simul. Quæ seculi languor, & bonarum literarum contemptus admirabiliora redderet. Nec minor mihi fructus quam voluptas constitit. Non pauca enim repperi, quæ origines meas Ita-

licæ linguæ revarent, testaturus in loco, quid ego à te didicerim. Nunc gaudeo tibi, gaudeo Italia, cui tu fugientes literas fistis, earumque gloriam senescentem, insigni merito reparas.

Ceterum de rerum tuarum statu, nobisque consiliis me Abbas Matina, omni commendatione maior, & alterum Cassi Cæli lumen, certiorém fecit: quæ ego gravitatis, & prudentiæ plena non possum non summopere commendare. Quod scilicet paratis honoribus tranquillissimum otium prætulæris. Lituus, & infula, non pauperes illæ modo, miserum ac ieiunum calamitosa virtutis solatium, sed optimæ etiam, quæ sepe in cœcum cadunt, inertisque otij & insitiæ quandoque velamina sunt, meritis tuis inferiora censentur. Servile imperium, honestæ compedes, & ab institutis studijs auocamenta. Te decet lana Tyrio medicata veneno, nedum plebeius violarum color, & emortue ipsi virescens pannus. Plus est censuram exercendo, moreque ac literas ad examen exigendo, de futuris Præfulibus arbitrium ferre, quam Præfulem esse. Magnificum Musis præsidere. Solida gloria tua est, & purpura præferendum decus, in Francisci Barberini purpuratorum Eminentissimi contubernium adscitum esse, cuius animi sublimitas, & literarum tutela muricis fulgorem præradiat. Illi ego vetere cultu, ac reverentia procumbens, & per ipsum humano generi omnia summa, & prospera precor, Orbisque vota subsequor, ut exerciti quondam imperij gloria novetur, & augeatur.

Analecta de re Vestiaria nuper à me edita, in istum tuum benignissimum sinum, cum primum se occasio obtulerit, mittam. Tu & si in omni laudis genere vincis, numquam tamen in amore superabis. Vale literarum decus.

Patau. x Cal. Nou. MDCLXX.

OCTAVIO FERRARIO V. C.

P. Franciscus Carus S. P. D.

SI ex tua Panegyri, quæ hodie mihi reddita est quidquam hæssisset illius tuæ venustatis, & mirificæ in dicendo elocutionis, non hæc ad te mea gratiarum actio erubesceret. Sed quando eam vix cursim attingere licuit, quodque vna in me lectio nunc primum relinquit, hoc totum re vera sit admirationis, haud quaquam est, cur ex me sermonem te ipso dignum expectes. Reor tamen fore, cum ex diuturna eius lectione profecerim (quod mihi ex voto proculdubio continget) ne hac tua humanitate sim abusus ego, quem in agendis tibi gratijs non tam pusillum habebis. Interim quod nunc à me flagitat, eximia tua liberalitas, & ea quam soles capere in nos erudiendo voluptas, non ero tam ignavus, ut omissum patiar. Quid hoc? enimvero gratiarum actio. Sed ipsum omnino est, cui me imparem significare non vereor, donec à te aliquid mihi auferam, quod nec tibi censeas negligendum. Vt cumque sit habeo gratias, & eo quidem ritu habeo, ut non verbis officia consent, sed re, cum bene intelligas, eam esse mirificam, studijsque omnibus cultam, quæ à me nominis tui, laudisque immortalitati defertur, venerationem. Si & illud, Vir humanissime non sis etiam hoc nomine accepturus, quod in me pro mea fide recipio: scilicet non fore vnquam, ut opus hoc tuum, cedro, auroque dignissimum non ego præ manibus geram, admirer, consulam, & ex eo veluti ex arca quadam gemmis refertissima, quidquid studioli mei egestatem ditare potest, non referam. Ex quo vides, quam tibi persuadere hoc etiam debeas, fortasse habere te multos, beneficiorum assiduitate quam coniunctissimos, nullum tamen, qui eorundem præ magnitudine, atque excellentia sit magis me ipso deunctus. Fac tu serues perpetuo miram hanc, iuuandi me voluntatem, cui ego, alioquin gratissimus, etiam si morem æque non gesserim, hoc tamen desponsum volo, ut affectione, studio, atque

atque observantia, non sim æternum defuturus. Vale.
Veronæ xi i Cal. Feb. MDCLXXI.

P. FRANCISCO CARO V. C.
ex Somascha Sodalitio

Quid tibi placuit pudorem meum onerare, & alienæ laudis ineptum præconem docere, quo pacto vel falsa laudatio sit peragenda. Tanti quidem fuit aliquid laboris contexendæ Panegyri impendere, ut abste præconium auferret, qui gloriæ, qua perpetuo flores minime avarus, eius fructum ceteris impertis, qui tibi vni debetur ex merito. Profusas laudes, sicut tenera frons agnoscere vetat, ita amoris exuberantiam agnoscere non finit humanitas, & à tanto viro profectas, suo pretio æstimare scio, & me non ijs, sed affectu metiri. Licet enim illis animi moderatio, & mens imbecillitatis conscia repugnet, iuvat tamen vel ludicri causa talem fingi, qualem eum esse oportet, qui abs te suffragium ferre optet magis, quam speret. Nisi enim mores tui mihi perspecti essent, suspicari liceret, iocari te voluisse, aut saltem in re tenui exornanda, facundiam ostentare. Id mihi incitamento erit, ne tu prædicationem omnino perdas, ego non iudicium, sed studium, & beneficium agnoscam. Ego qui tecum eloquentia nequeo, amore certare possum. Te mutuum facturum spero. Vale. Non. Feb. MDCLXXI.

PETRO BASADONÆ D. M. Pr.
Studiorum Moderatori

EGo te semper omni obsequio, ac potius pietate veneratus sum, teque magis, quam fortunam tuam, quæ licet, altissime conflurat, & amplissimis operibus increseat, virtute tua minor est, quæ te vulgo procerum eximit, & titulos omnes supereminet. Quis enim flagrantissimo studio eum non admiretur, ac propitium sibi cupiat, qui munere Divinum reparandis literis
secu-

seculo datus est, cui non summa gratulatio sit, eiusdem seculo, quod olim de Catone dictum est, nasci contigisse? Quem præfides studiorum Deæ suam vicem, studijs senescentibus præesse voluerunt, studiis ipsis consumatissimum, consilio, linguaq; principem. Cui innotescere, & in eius consuetudinem insinuari, grande fortunæ, ac laborum pretium existimatur.

Accedebant tua erga me, ac magni patrum Senatûs principis ingentia merita, quæ nulla vnquam obliuio deletura est, constantis beneuolentiæ tenor, peculiaris rerum mearum tutela, & quod ad famam pertinet, in ære tuo, & clientium numero censerî.

Quare quæ mihi Vir præstanti virtute Nigronius, ore isto tuo gratiarum plenissimo excepta reddidit, animum meum varie affecerunt. Molestum erat, me tibi suspectum negligentia videri, & officium meum molliter incusari: iucundum, requiri, idque singularis facilitatis tuæ, ac summæ sapientiæ argumentum erat, me tibi in tantis celsæ fortunæ occupationibus penitus non excidisse.

Nam quod ille subesse nescio quid opinionis incommodæ, & infedisse quasdam suspiciones innuebat, id mihi senio, ac diuidiæ fuit: quasi vnquam ita amens, eoque impudentiæ prouectus facerim, vt de Domino tam bono, & clemente secus existimarem, & collectam gratiam florentissimi hominis effunderem. Toties mihi perspectam, nec semel testificatam voluntatem tuam immutatam suspicari, esset querimoniam in Deos iacere, & mihi nentiam canere, cuius spiritus sacro, ac venerabili ore tuo trahitur.

Quæ in immerentem præteritis annis procella detonuit, meq; veluti sacrum, & intestabilem Bibliothecæ procuracione, id est Musarum pomærio extruxit, eorum artificio confata est, quos amicos habere, aut optaui, aut merui. Nec mihi ignarum, quo fulmine corruerim. Sed rerum mearum interfuit seruire temporî, & fulmen illud iustum putare, quod percussi adorant. Cuius ir. fortunii suspicione re ad spergere, sacrilegium esset. Tua subli-
mitas

mitas vilibus mortalitatis curis superuecta; tuus animus, cum magnus, & excelsus, tum apertus, & simplex, tuus candor, omnes, quos probas effusissime diligens, te Deo similem præstat, qui luore non tangitur.

Plebeiorem ingeniorum, animiq; pusilli, ac retracti ista ergo est, obscuro odio tumultuari, & surgentem laudem clanculū arrodendo, obierere. Nubes excedit Olympus, pacem summa tenent. Nam quod ob collegam mihi destinatum subossensus videri poteram, si qua fides, ea res non admodum me commouit, vt contra tendere vellem; etsi ante annos xxx, Triumvirorum privilegio mihi cautum esset. Cum viri insignis in eodem curriculum societas, subsidio mihi, atque incitamento, & toti Academiae ornamento futura esset. Id vnum modo deprecatus sum, ne quod tum iactabatur, stipendio meo detraheretur, quod illi accederet.

Imò magnificum tibi ad iuandas literas nato, honorificum, ac spei plenum, exempli nobilitate omnibus, te tuos, qui nunquam satis amantur, tueri, producere ingenia, atque in lucem, famamque prouehere, & quæ tibi summa votorum est, omnibus benefacere. Hinc ego semper malorum extremum putavi, si quis me frigore feriret, & animum tuum, qui mihi vita carior est, a me abalienaret. Quod si aliqua vnquam fuisset voluntatis tuæ immutatio, audeo dicere, tanti fuisse, iram indignationemque tuam mereri, quæ me dum allidit, comparat: *Quis nolit ab isto ense mori?* Sed Dii meliora.

Quare per ego fortunam, & genium tuum, per sacra Musarum, per quicquid demum sancti est, rogo, atque obtestor, vt tibi perloquar, ne semper in fide, ac debita tui veneratione constanter mansisse, atque esse mansurum, donec fatalis hora, quæ non longe abest, incumbat; & si residuæ aliquæ suspiciones sūt, ea lenitate, ac facilitate abstergas, qua tibi humani generis amorem conciliaſti, ac bona fide, serenaq; fronte, te ab eximio cultore adorari permittas, daturō in omnem memoriā clarissimū istud caput, si votis vires responderent. Nam noua ista, singu-

lari, & inuisitata humanitate, qua non pro fastigio tuo te metiris, æternum tibi deuincto, in reliqua vita nulla res tam erit proposita, quam vt fidem, ac pietatem meam tibi approbem, teq; quotidie de me, ac studijs optime meritum, non tu modo, sed posteritas omnis intelligat. Vale.

Patauij xv Non. Nou. MDCLXXII.

ALOYSIO VALARESSIO.

Veronam.

S Alua res est: non latinè modo scribis, sed etiam philosopharis. Quippe cum prima, & summa sapientia sit, mortem, commentari, Tu me, nobilissime Adolefcens, Christi Domini natalibus, non solum de uexæ iam senectæ, sed mortalitatis admones: Fatorum legem oculis ingeris, atq; Anni incuntis exordio, annorum clausulam, ac summam diem, tanquam laruam. Petronianam admoues, ac veluti iam composito, mortis carmen, ac neniã canis. Gratias ago immortales. Verum diu est, cum me, non senem modo, sed vietum, vetulum, depontanum, capularem, ac filicernium esse intelligo. Supremam horam neque deprecatur neque arcessit, cui interrito expectare licet. *Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus Omnibus est vita.* Etiam si nemo admoneat, tamen aurem vellit, & colligere sarcinulas iubet, corpus fluxum, ac putre, quassa membra, sensus hebetes, & fracti, annorum cuncta prædantium spoliũ: labens memoria, in quam primum ætas incurrit, tremula, & omnibus annuens anilitas, malorum thesaurus. *Vixi & quam dedit cursum fortuna peregi.* In affecto tamen corpufculo viret, ac floret pars melior, & memoria consiliorum & operum. Non improbe sperare iubet, non totum interiturum, magisque mortalitatem finiturum, quam vitam. Viget recordatio amicorum. Tui præcipuè, quo sospite, ac florente, me non esse senem intelligo, neque spes abest, cum spiritus hos deseret artus, victurum me in animo tuo, ea fiducia, quã mihi semper de indole tua &

S

gene.

generoſitate blanditus ſum : te quoque poſt fata victurum , nec futurum illis ſimilem, quorum vita & mors iuxta æſtimatur . Et cum me vixiſſe audieris , æternam mihi felicitatem precaturum quam nunc fluxam, & caducam, redeunte anno, auguraris. Hic fabulæ exitus eſt, hæc Mimi clauſula. Tu plande, ac diu Vale , extremum mihi Vale dicturus.

Pat. 14 Cal. MDCLXXIII.

FRANCISCO CARDINALI BARBERINO.

Alieno nomine ſcripta .

SI Romani Stoici ſententia ille plane infelix eſt , cui nihil vniquam contigit aduerſi, ac ſine animi morſu ævum traduxit, ipſe contraria ratione me beatum puto, in quem iam tot annos fortuna, nunquam ſæviendo defatigata, tot ærumnas, & inexplicabilem calamitatum ſeriem coniecit, nullamque à grauiffimis luctibus vacationem dedit . Perieram, niſi periſſem . Adverſæ res, vt ait idem, animum probant, felicitate corrumpimur. Itaque improborum hominum inſectationes, inſidiæ, fraudes, calumniæ, & ne ſimpliciter quidem graſſata rabies : tot pericula, tot metus, qui ſine interuallo in me incurſarunt, longi carceris pædor, & ſumma imis vertens fatorum crudelitas, nihil aliud efficere potuerunt, quam vt fortiter miſer eſſem, imò vt cum Poeta magni ſpiritus exclamare poſſem .

Sum felix tamen, ò ſuperi, nullique Deorum

Hoc auferre datum .

Non enerui, ac bracteata felicitate, quæ miſerum reddit, qui nunquam fuit miſer, ſed ſeuera, ac ſolida, quæ nos cum fortuna committit, & humanæ fortis admonitos, premendo extollit, locumque exercendæ virtuti præbet, vt ex inimicorum dolore triumphum iuſtiſſimum victores agamus . Vnicū inter tot acerbitates, atque amara curarum à ſapientia ſolatium, ac per veterum monimenta contemplationem circumferendo, firmare animum conſtantibus exemplis, & à literarum complexu veram

feli-

felicitatem scrutari, & vt aliquis fructus constaret, de eadem serio commentari, Tibique mortalium felicissimo qualecumque opus inscribere. Non tam quod genere, opibus, affinitatibus, clientelis, ac purpura iam quater in penates inducta, & Patru Pontificum Maximi rerum diuinarum, atque humanarum regimine præfulgeas, quæ licet in te sint, extra tamen esse semper sapienter putasti, quam quod Romani Senatus Princeps, & columen, innocentia, morumque sanctitate purpuræ fulgorem perstringas, & genus humanum emendare possis: Sapientia vero, atque animi sublimitate Urbani Pontificatum tota tibi mole incumbentem diuina quadam virtute sustinueris, & quod in tanta fortuna difficillimum est, plane omnibus, nunquam tibi satisfeceris. Idem vnicum in terris calamitosæ virtutis perfugium, nihil ex patru Imperio nisi benefaciendi facultatem tibi vendicans: præterea clementia, liberalitate, studiorum patrocinio, quæ te in id fastigium extulere, summus æui. Debeatur itaque tibi liber iste non ordinis, modo nostri, sed omnium fortunarum rationumque mearum patrono indulgentissimo. Neque aliud offerre poteram, cui fortunis omnibus spoliato aduersariorum inclementia, nihil reliqui fecit præter bonam mentem. Ceterum in ipso Opere eloquentiæ flosculos, & Rhetorum myrothecia frustra expectes. Non ista tempori, ac fortunæ meæ conueniebant. A lugente scripta, ac propè ab exequijs raptæ sunt. Animi merore tabescentis oratio interpres subtristis, horrida, incompta, ac prope atrata est. Tu ea fronte excipe, cuius serenitatem nulli vnquam turbines obduxerunt & VERÆ FELICITATI non tam suffragio faue, quam exemplo, eius summæ, & voti flagrantissimi terrarum Orbem compotem redditurus, cum te Patru folio locatum procumbens adorabit. Vale.

P E T R O C A R D I N A L I

Basadonna

ET si te summo venerantium cultu, plausuque obsessum, officijs delassari, ac pene obrui non ignoro, futurum tamen in turba gratulantium aliquem pietati meae locum sperare ausus sum, quâ inter Christiani Orbis gaudia procumbens, lætitiæ prope insanientis impetum effunderem. Licet enim à Venero in Vaticanum Sacrarium raptus, videaris quod est inter homines amplissimum consecutus, cum omni commendatione cunctis mortalibus emineres, nihil præter titulum adeptus es, id quod pridem eras, summi mortalium decreto renunciatus: idem tamen moderationis, ac modestiæ tenor, quo eosdem nos, eundem te putas, vltro purpuram adorandam obijcit, quæ virtute magis tua, quam nativo lepore vernans, cum pudore tuo decernat. Cum tu igitur totum hoc tibi debeas, summa felicitatis nostræ est, bonos omnes, licet sero, votis esse damnatos, ut non tam tibi, quam nobis gratulemur, quibus insolito spectaculo oculos implere diuinitus datum est, summum purpuræ decus, solis tibi meritis venale, non præstanti vltro oblatum, à qua, plus ne tibi, an à te Patrum Collegio dignationis accesserit, incertum. Illud firmum fixumque est, quamquam te Vrbis Domina Troianum sanguinem suæ stirpi repetens, septemque colles in tui venerationem surgentes, nobis inuiderint, hæcque terras ac Gymnasium tanto lumine spoliauerint, te altius euectum, propiori fidere res nostras affaturum. Hac vna spe tui desiderium, diffusum gaudio, lenimus, iteraturi gaudij fidem, nullamque requiem gratulationi daturi, si collata in spem maiorem humani generis vota, exortum terris Numen, rata fecerit, ac reddita. Vale.

Excellentissime & Celeberrime

FERRARI.

Quemadmodum ignoti nulla est cupido, ita, postquam No-
 minis Tui celebritas per Alpes in Germaniam nostram
 peruenit, & cum annis magis magisque accrescit, litera-
 tores nostri ad vnum omnes operam dederunt, vt pulcherrimos
 diuini ingenij Tui foetus sibi compararent. Quos inter cum &
 Musis fauentibus genitus Tibi sit Panegycticus, Ludouico XIV.
 Regi Galliarum dictus, haecenus autem pro erudito quodam-
 viro, tam hic, quam Patauij à me frustra quaesitus, intermittere
 non possum, quin ad Te accedam, etiam atque etiam rogans, vt
 eius exemplum aliquod mihi transmittere ne graueris. Quod si
 petitio ista hominis peregrini & fortè ignoti, nimis audax aut
 impudens Tibi videtur, cogites velim, me tantum bonitati
 Tuae tribuere, vt existimem, Te Germaniae nostrae, nec illum fa-
 cundiae Tuae thesaurum inuisurum; tantum quoque liberalitati
 Tuae, vt planè persuasus sim, donum illud, quod duobus abhinc
 annis, in aedibus Tuis, praesente Doct. Barnero, serena fronte
 mihi dedisti non rogatus, mihi nunc necessario roganti non de-
 negatum iri. Atque inuicem illius en dissertatiunculam hanc
 Philologicam, à Parente meo olim, cum in Academia adhuc
 versaretur, conscriptam, & nuper ex Hofmanni defuncti biblio-
 theca ad dominum reuersam; non quod eam cum incompa-
 rabili Panegyrico Tuo conferre, & quasi aequiualens donum
 esse velim: sed vt intelligas, me à nulla re magis abhorrere,
 quam à turpi ingratitude vitio, atque adeò, cum thura non
 habeam, vel farre rosto, & sale sparso, hoc est, quoquo modo
 possim, in Te religiosum esse cupere. Caeterum si quid est, in
 quo Tibi possim gratificari, siue hic, siue in Patria mea, nihil
 sum recusaturus, sed Germana fide temper acturus. Vale, o
 ingens eruditae Italiae decus, & si petitioni meae respondere
 placet, Panegyricum trans mitte ad Ioh. Bapt. Soverum & Mat-
 thiam

thiam Lauberum, mercaturam vnâ exercentes in domo, quæ
hic est, Germanorum, vulgò dicta. Dab. in Italiæ Italia, vt tu
Venetias per quam honorificè appellare amas.

vi. Maij MDCLXXIII.

Clarissimi Nominis Tui
cultor deuotissimus
Iohannes Fabricius.

IOANNI FABRICIO V. G.

S. D. Octavius Ferrarius.

MAgnum qualiscumque laboris fructum percepisse mihi
videor, cum Ludouici Magni Panegyricum à te postu-
lari intelligo. Neque ego illum tibi diutius deberi passus es-
sem, si quò terrarum te conuenire deberet, compertum habuis-
sem. Nunc tibi gratias ago, quod me lentum nomen esse, non
es passus: vtque promptius dispungerem, nouo me munere pro-
uocasti, docto, Iupiter, & laborioso, vt aureis ærea permuta-
res. Sed præcipue gaudeo, me non totum tibi excidisse: sed lau-
des, quas prodigè in me effundis, non agnosco, vetus studium
tuum, atque humanitatem amplector. Ceterum decurso spa-
tio supremum diem expecto, & surgenti gloriæ tuæ impensius
faueo. Quod vitæ paucillulum restat, iucundius fuet, si ne mor-
te quidem nostræ amicitiae memoriam interceptum iri intelli-
gam: Vale, & me ama.

Patauij Cal. Maij MDCLXXIII.

Virorum Optime & Celeberrime.

ITerum & duplici quidem nomine Tibi me obligatum esse
fateor, tum quod transmissio incomparabilis eloquentiæ Tuæ
thesauro, me, aut potius Germaniam nostram, ditiozem reddi-
disti, tum quod literas adiunxisti plenas beneuolentiæ, studij,

Gra.

Gratiarum. Pro utroque igitur munere gratias Tibi, quas debeo & possum, ago maximas, candidoque lapillo diem hunc notabo, qui tam egregium tui in me amoris pignus mihi attulit. Planè autem singularis & notatu digna est modestia Tua, qua laudes Tibi debitas prodigalitati meae adscribis, atque aded esse, quam dici maus Doctorum Princeps. Ego nunc Supremum Numen supplex veneror, ut canitiem Tuam firma roboret valetudine, tantumque Bonum erudito orbi diu seruet, & si fieri potest, de nostris annis Tibi augeat annos. Quodsi autem fata Te nobis ante tempus eripiant; tamen ingenij Tui præstantiam, eaque comparatam famæ immortalitatem eripere non possunt: Nam apud optimos, & doctissimos quosque semper honos, nomenque Tuum, laudetque manebunt. Vale & fauore tuo me complecti perge. Venetijs Idibus Iul. MDCLXXIII.

Clarissimi Nominis Tui
cultor & admirator perpetuus
Iohannes Fabricius.

Octavio Ferrario Equiti

Io. Andreas Quærens S.

Miraberis Vir Amplissime, sæculi decus, & Literariæ Reipublicæ ornamentum, quod ignotus homo, & nullius hætenus nominis has ad te literas dederim, & profano veluti pede in tuarum Musarum Sacraia irruperim. Sed non ea est tuæ eruditionis fama, ut quemquam etiam obscuro in loco degentem lateat, & facile de te silere patiatur. Impleuisti Orbem scriptis, quibus deperditam pene, certè iam in exitium ruentem Eloquentiam vindicasti, & in meliorem asseruisti fortunam.

Rara avis in terris, nigroque simillima cyano

consensus iam est, qui bono genio Latinas Literas colat, & Antiquitatis vestigijs inherens temporum vitia arceat, ac iniurias eluctetur. Singularis autem tua laus est, quod dum scribis, aut

lo.

loqueris fluenti in luxum quemdam, & Veneres seculo quomodo scribendum, & loquendum sit ostendis, & secus scribentibus, si quid sapiunt, non exiguum ruborem imponis. Qui enim Dij, Deęque ingenij vigor, quod rationum pondus, quę styli maiestas, quam strenuę tua mouet lacertos eloquętia! At quorsum hęc ego, qui laudare te nequaquã institui, sed audacię meę veniam deprecari, vtpote quę ad hoc literam officium tua eximia virtus perpulerit, & metuentem, tua etiam, quã clares humanitas confirmarit? Neque enim tuis laudibus recensendis quisquam sufficeret pręter te vnum; aut tu obscuri capitis testimonium magni facies, qui regijs toties auribus placuisti. Non despicias tamen opinor, te, tuaque altius admirantis obsequiũ, nec vota cupiętis summi honoris gratiã, tuis famulis admisceri, omnino damnabis. Animi erga te mei pignus opusculum etiam adieci, quod ad studiosos adolescentes rudi Mineruã conscripsi, & crudã adhuc ætate non recoctum, publicę tamen luci concessum ad te etiam mittere non modo non dubitauĩ, sed velut ad Sapiencię Præsidem Deum, ius, fasque esse duxi. Pagellas hęc si placido tu lumine dignatus fueris, & patrociniũ immerenti quidem, sed nulli mortalium cultu in te, & reuerentiã concedenti accomodaueris, amplissimum qualiscunque laboris mei fructum cepisse arbitrabor. Vale diutissime Musarum delictium, & vt facis perge nouis monumentis posteritati consulere. Bergomi Pr. Idus Aug. MDCLXXIII.

Ioanni Andree Querengo Viro Ornatissimo.

Octavius Ferrarius. S. P.

Hoc equidem miror, à te cunctanter, ac timide amicitiam nostram quæri, cum tu vltro prensandus sis, atque ambiendus, vt tui cupidum inter cultores admittere non fastidias. Nequę vëro te mihi ignotum, atque obscurum feceris. Tanta virtus latere non potest, & licet eam intra modestię fines coercetas, vltro erumpit, & facile amatores inuenit. Multa ego doctif.

Optimum Gipponum de te prædicantem audiui: & si nihil aliud de comperissem, literarum tuarum nitor, atque elegantia, magnum ingenij tui specimen esset, & non vulgaris eruditionis argumentum.

Est tibi præterea gentile decus Quæringorū, ex quibus Antoniū sapientiæ, & literarum gloria præcellentem, Itatorū vltimū appellare soleo. Huic proximus Flavius, licet magno proximo interuallo: Marcus autem Mutinæ Ducis ad Insubres Legatus, mihi olim omni necessitudinis genere coniunctissimus. Horum te imagines premunt, neque ignotum, ac desiderium esse patiuntur. Gratulor igitur tibi, gratulor seculo, & surgenti laudi plaudo. Tantum te oro, ne immodicis laudibus pudorem meum oneres, qui tenuitatis conscius, idunum in laude pono, apud tui similes, in aliquo numero haberi. Superi modo faxint, vt tota nobis liceat producere vita, Alternum hoc sanctæ fœdus amicitia. Ingenij tui fœtum, sicut exosculor, ita breui auide percurram, magna cum spe, me non sine fructu & voluptate id esse facturum. Vale. Patauij xx Aug. MDCLXXIII.

P A T R I A V E R O L D O V. C.

Ex Sodalitio Somasche.

Panegyricum amō, qui mihi Illustrium virorum benevolentiam conciliat, & dum Regem veneratur, procerum favore excipitur, tui præcipue V. C. qui liberalius in laudes laudatoris effunderis, quanto ille parcius, & aridius Regias percurrit. Sed nimio affectu suspecta laudatio tua redditur, & periret mihi frons, si ea de me dici crederem, quæ in te iustius vertantur. Amo Panegyricum, cui binas tuas debeo, nitore, & cultu Panegyri dignas, in quæis Latinæ elegantia flos cum humanitate decertat: hæc genus tuum, illa eruditionem ostentat, vtramque exosculor, & bona fide, id est Insubrica, duraturum, amicitia fœdus fancio. Serò tibi libellus redditus est, ob diuturnum rusticationis secessum, & incommodam valetudinem, quæ

T me

me vsque ad studiorum initia delassauit. Moræ iacturam, si qua est, alter foetus rependet, argumenti nobilitate Regis exornationi par, huius anni literarij auspicijs, utique felix, si suffragium tuum feret. Et quoniam ineptiarum mearum te cupidum ostendis, mittam breui & alia, quæ sub prælo sudant, donec nugarij tædio exclames: Ohe satis est! Alterum exemplar Viro præstantissimo Patri Cosmo, meo nomine tradas velim, & audaciam excuses. Vale.

*Iacobo Gronouio Friderici Filio
Iuueni doctissimo Florentiam.*

Nihil mihi humanissimis, & cultissimis literis tuis optabilius, & opportunius contingere poterat, leniendo acerbissimo dolori, quem ex immaturo parentis tui Viri incomparabilis interitu hauseram. Iis enim perlectis, Gronouium mihi redditum arbitratus sum. Ea ingenij indoles, is morum candor, & supra istam ætatem eruditio animum meum cepit. *Sic ille manus, sic ora ferebat.* Cuius te gloriam superaturum, doctesque regeneraturum, haud vana fides: eoque si viueret, non in vito dicerem. Felix ille quidem, nec sine Numine Diuum, fato suo extinctus est, ne publico interesset, ab illis miserijs vindicatus, quæ morte ipsa grauiore futuræ erant. Te cum fratre amantissimo ex tanto naufragio sospitem gratulor, & licet communi incendio propè ambustos, omnia bona vestra, idest virtutem, ac paterni fulgoris imaginem vobiscum asportasse, etiam, atque etiam gaudeo, quanquam publico, & priuato vestro luctu laucius. Quis enim florentissimæ Reip., literarum, magnorumque ingeniorum altricis, & propagatricis, infandas clades audiens, temperet à lachrymis? Quis parentis tui, tam clari capitis, mihiq; sancto amicitiaæ federe coniunctissimi desiderio, vitam sibi acerbam non putet? Te igitur nobis, ac resp. literariæ seruatam, ingenti lætitia perfundor, & ad istum tutissimum literarum, & calamitosæ virtutis portum, ac

per-

perflugium, receptum habuisse, id vero triumpho: Vbi Princeps Optimus, & literatissimus, in isto Musarum hospicio, maiorum gloriam supergreditur, quibus conseruatarum literarum decus Europa fert acceptum. Fruere igitur inuidendo tanti Principis contubernio, & quam de te spem maximam excitasti, me tibi in cauea plaudente egregie sustinere perge: vt ad concilianda tibi mortalium studia paternæ imaginis decus minimum momentum sit. Quod si aliquando, vt voueo has terras cogitabis, paratum tibi obsequium, atque animum propensissimum tibi persuade. Ego quidem, cum præteritis diebus de tuo aduentu à Patre Norisio V. C. certior factus fuisset, illi scripsi, vt te plurima salute impertiret, non vtique passurus, te officio certare priorem, nisi in ipso studiorum limine, laborumque & occupationum æstu deprehensus fuisset, cui officio puto ab eo satisfactum esse. Tu me cum fratre optimo amare perge, omni officio, sed potius pietate adniscendum, vt quanti apud me sis, re magis, quam verbis intelligas. Vale, & viros istic clarissimos Redium, Datum, & Magliabecium saluere plurimum iube.

Patauij xx Octobris MDCLXXIII.

Eidem Florentiam.

REm tibi isthic ex voto procedere vehementer gaudeo, vtque in dies commodior fiat, Deum veneror, qui læta, tristibus miscere amat, ne aut prosperis inflemur, aut frangamur aduersis. Tu modo cape animum, nec te merori diutius permitte, sed talem te præsta, vt fuisse tibi magnum parentem, aut obliuiscaris vnquam, aut nimium memineras. Ereptus ille tibi est, suo magis, quam publicæ, aut domesticæ rei tempore, ereptus seculo, literis, atque amicis. Graue vulnus, ac, te remoto, insanabile. Sed felix, vt de locero suo ille ait, non tantum claritate vitæ, sed etiam opportunitate mortis: sed meliore sui parte viuit, totque præclaris operibus à mortalitate vindicatus, viuet quandiu lite ris honos fuerit. Legitur, floret, in-

I 2 ma.

manus hominum, in pectora receptus, & cum maximis illis scriptoribus, quibus lucem, ac spiritum dedit, quosque in vsum hominum, ac famam restituit, eorum fronti adscriptus, nomen in ævum prorogabit, atque vel in te vno memoriam extendet, per quem nos orbitatem depellimus, nec in totum cum eo perituras literas, te herede, ac vindice, speramus.

Itaque desine querelarum: nam tristis, ac pene Tragica ærumnarum tuarum commemoratio animum meum confudit, ac prope lacrymas exciuit, nec semel casibus tuis ingemui. Parentis, ac patriæ prope geminatum funus, & absentia tuæ conditione negatum patri, inter liberos, supremos amplexus, atque oscula diuidere, & in carissimorum sinu spiritum edere. Ereptum tibi præsentibus lacrymis genitorem componere, & novissima pietatis officia parenti commodare. Consecuta deinde leviora quidem, sed insueto permolesta. Rei familiaris perturbatio, & in publicæ naufragio, priuatæ iactura, auocatus à studiis amenissimis animus, & imposta tibi necessitas demittendi te ad curas humiles, & abiectas, rei domesticæ procurationem. Sed reuocanda mens ad firmitudinem, cum humanæ necessitatis reputatione, & fortioris sapientiæ præceptis, tum parentis ipsius exemplo, qui olim ereptos sibi liberos moderate tulisse, suis ad me literis professus est. Sed grande tibi solatium à Duce ducum munificentissimo: nec minus tristium lenimen à doctissimo Magliabecchii, officiis, atque humanitate, quo vel vno æstimare Principem possumus, & cui super ingentia in rem literariam merita, me ob singularem in te benevolentiam, plurimum debere fateor. Accedit Patris Norisii, qua nec meliorem, nec candidiorem animam Sol videt, cõtubernium, quem ita diligas precor, quemadmodum me ille amat. Utinam vero, & magnanimi Principis auctoritas, & Magliabecchii studium, & preces istiusque Cæli, ac soli illecebra, retinax, vt cum Symmacho loquar, aduenarum lotos, patriæ, si non memoriam abstergat, desiderium leniat, hocque decus Italiae nostræ asserat, & amicorum vota absoluat. Tunc ego bona fide, tui amplectendi spem,

pu-

publicæ utilitati donabo, meque interim hæc voluptate fraudans, votum in aliud tempus differam, quo duraturum amicitiaæ fœdus, toto pectore adstringamus. Vale cum viris istis præclarissimis, ac me ama. Patauii XXI Decemb. MDCLXXIII.

*Ex Literis Io: Georgij Grauij V. C.
ad Illustriss. Ioannem Cappellanum.*

Hisce diebus amicus mihi legendum obtulit Octauij Ferrarij Panegyricum, quo Maximi Regum laudes exequutus est. Et legi, & obstupui, & me rapuit illa vis & vbertas ingenij, ille splendor orationis, illud pondus sententiarum, illa cogitationum altitudo. Dudum Ferrarij eruditionem, & facundiam suspicio, sed nunc adoro. In hac Oratione se superauit ipse, nec puto præstantius eloquentiæ monumentum Latinis literis consignatum hanc ætatem nostram vidisse. Eo ne careat mea Bibliotheca petij à Godino, vt id mihi quærat in vestris tabernis. Apud nostrates non reperitur.

Ex alteris ad eundem.

Non minoris facio, mihi crede, quod me insinuasti in amicitiam Octauij Ferrarij, quam meus mihi adhuc clausit pudor. Nam à pluribus annis excellentissimum viri ingenium, facundiam, & eruditionem sic colo, ac suspicio, vt in omni sermone nihil vsurpem libentius, quàm meritissimas eius laudes, testerque apud omnes, vnum nunc esse, qui pristinam literarum dignitatem in Italia sustineat, quique non tantum in suæ patriæ, sed & Europæ, & seculi sui decus fulgeat. Graui teste huius in Ferrarij voluntatis meæ priuatus sum Gronouio, qui me nuncquam vidit, quin audierit admirantem ingenii eius vim, & doctrinam, doctrinæque copiam. Heinsius noster superest, qui nunc omnium optime nouit, nullum esse nostrum congressum, quem non præconium Ferrarii, tanquam accessio legitima sua-

uiorem reddat. Hinc facile per te intelligis, quantum tibi me debere sentiam, qui fores mihi ad illius amorem aperuisti, & quanti apud me sit testimonium iudicii, quo in suis ad te literis me ornauit, longe quidem super mea merita, sed quod à tanto viro profectum, non potest non mihi esse laudi, & honori. Certissimum enim amoris documentum ab omnibus habebitur. Non patiar officium occupari ab illo. Iam literas ad eum dedissem, nisi solas mittere sine munusculo mihi esset religio. Primam quanque occasionem, quæ se dabit arripiam, Suetonium ad illum amandandi, cum testificatione mei studii, & amoris, quo eum pro sequor, &c.

Illustrissimo ac præstantissimo Viro
D. RAYMUNDO IOANNI FORTI
In Patauino Gymnasio Medicinæ Practicæ
Professori Primo.
Petrus Maria Frambottus F.

SI Medicinæ parens Apollo neminem consilii, atque opis indigum templo arcebat, ius mihi, fasque sit, non nouo hospiti, Oraculi sedem subire, & qui salutis effata, typis meis olim publici iuris feci, nouam prælo dignationem adiicere, ac **PETRISALII** Medici celeberrimi opus recenter excusum, tibi Medicorum facile principi sacrare. Et ille Pythius quidem, terrarum umbilicum colens, populos, ac Reges, ut est apud Ennium, consilium expetentes, suarum rerum incertos, ex incertis certos, compotesque consilii dimittebat. Tu Principes, ac populos, non consilii tantum, sed salutis, ac vitæ compotes reddis, tum cum nulla salutis spes affulget, & vitæ finis, atque ineluctabile fatum imminet.

Nec plebi modo, quanquam & hanc respicis, atque ignotis capitibus saluifer ades, animasque ademptas vulgo reddis: sed ipsi Reges, ac proceres, quique sibi Dii videntur, opem tuam

certatim expolcunt, quoties fata supremam necessitatem, summa infimis æquantem, intonuere, vitæque, ac necis mortalium domini, tui de Iudicibus sententiam laturi, arbitrium expectant, & aliqui penè tibi prius, quam Cœlo vota numerant: non vt ex incertis certi sint, sed vt sint, & valeant.

Damnastu quoque votis, fatis intercedis, æuque legem prorogas, & cum vita imperium reddis, ac scepra reponis. Itaque plures se tibi debent, quibus populi omnia serunt accepta: & hoc insuper tibi, per quem effectum est, vt plura etiam sperare liceat. Et quamuis te, summæ illæ potestates, amplissimis præmiis, & opimis congiariis, vsque in inuidiam complexi sint, salutis auctoramentum beneficio tuo minus est.

Inde tibi ingens dignatio, atque opes priuatum censum supergressæ, qualesque Principum seruatorem decent. Sed tu fortunæ vbique par, magnificentia, splendore, familiæ cultu, atque omni paratu, cum ipsis, quos vitæ redonasti, certans. Vt veteres illos Erasistratos, Musas, Aruntios, Stertinius, tam artis præstantia, quam præmijs æquaueris. Non horridus, & incomptus, & tristi supercilio morbum prægrauans: sed serenus, & blandus, miti alloquio ægrorum spem, ac vota proliciens. Non opum audis accumulator, sed quas honeste comparasti, honestius erogans.

Ergo te in Gymnasio oracula loquentem, densum humeris bibit aure, non vulgus, sed delibatus ex toto Orbe iuuentutis flos, id à te discit, quod penè solus potes. Nec per Italiam modo, sed apud exteras gentes, aduersus morborum legiones, & mortis imperium, solius Libitinæ damno, quotidie pugnans, plures propè palmas, quam dies numerans, in Europa admiratur, vt posse à te, si fas est dicere, depositos, & conclamatos feretro deripi, & funera retroagi, sibi persuadeat.

Faue igitur artificio tuo, & in hoc Medici spectatissimi Opere, magnitudinem tuam circumspecte, si non vitam, quam ceteris præstas, nominis tui præscriptione, immortalitatem largiturus. Nos cum tibi proluxa æui spatia vouemus, idem nobis,

ac

152

Octavij Ferrarij Epistola.

De liberis precamur, qui munere tuo, fragile ævum, & cadu-
cum extendimus. Vale bono publico.

Patavij xix. Nouemb. MDCLXXIII.

OCTAVII
FERRARII
FORMVLÆ
AD CAPIENDA DOCTORIS INSIGNIA;
ET
INSCRIPTIONES;

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-707-3000
WWW.CHICAGO.EDU

CTAVII FERRARII FORMVLÆ.

Diuinus vir Plato, cum sapientiæ arcana fabularum inuolucris tegeret, narrat in Protagora, Deos immortales antequam humanum genus conderent, solos Orbem coluisse, cumque fatale generationis tempus aduenisset, Prometheus, atq; Epimetheo fratribus negotium dedisse, vt singulis animantibus, prout in dias luminis oras ederentur, facultates, ac vires, & ad vitæ tutelam instrumenta distribuerent. Rogauit fratrem Epimetheus, vt totam muneris eius prouinciam sibi concederet. Cuius assensu cœpit animantium cuique suas dotes, ac naturæ præsidia, & munimenta parti. Et aliis quidem corporis robur, ac firmitatem donauit, imbecillioribus velocitatem, quâ aduersa effugerent, largitus est. Quibus corporis molem negauerat, ea pennis instruxit, atque in sublime sustulit, & Cœlum incolendum dedit: vt alia virium robore, alia celeritate præstarent. Hæc cornibus, illa dentibus instruxit, pleraque vnguibus armauit, hæc ad statariam pugnam, illa ad velitarem, instituit, & quædam viribus fidere, quædam in fuga salutem ponere cogit. Vbi veluti paria æquauit, ne mutua pernicie conficerentur, excogitare cœpit, quomodo ea à Cœli, & tempestatum iniuriis tuta redderet, vt sub dio sine noxa dies, noctesque degere possent. Itaque varia tegumenta tribuit, densis pilis, villisque obtexit, horrentibus setis, cortice, testis sepsit, squamas veluti cataphractis obduxit, velleribus molliter inuoluit, durissima cute, & corii laminis loricauit, pedes vngulis, calloque, atque osseo munimento calceauit: alia alijs alimenta prospexit.

In quo quidem fatale nomen expleuit, atque in ea partitione, veluti in Theatri missilibus, Epimetheus, hoc est improuidus &

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

OCTAVII FERRARII FORMVLÆ.

Diuinus vir Plato, cum sapientiæ arcana fabularum inuolucris tegeret, narrat in Protagora, Deos immortales antequam humanum genus conderent, solos Orbem coluisse, cumque fatale generationis tempus aduenisset, Prometheo, atq; Epimetheo fratribus negotium dedisse, vt singulis animantibus, prout in dias luminis oras ederentur, facultates, ac vires, & ad vitæ tutelam instrumenta distribuerent. Rogauit fratrem Epimetheus, vt totam muneris eius prouinciam sibi concederet. Cuius assensu cœpit animantium cuique suas dotes, ac naturæ præsidia, & munimenta partiri. Et aliis quidem corporis robur, ac firmitatem donauit, imbecillioribus velocitatem, quâ aduersa effugerent, largitus est. Quibus corporis molem negauerat, ea pennis instruxit, atque in sublime sustulit, & Cœlum incolendum dedit: vt alia virium robore, alia celeritate præstarent. Hæc cornibus, illa dentibus instruxit, pleraque vnguibus armauit, hæc ad statariam pugnam, illa ad velitarem, instituit, & quædam viribus fidere, quædam in fuga salutem ponere coegit. Vbi veluti paria æquauit, ne mutua pernicie conficerentur, excogitare cœpit, quomodo ea à Cœli, & tempestatum iniuriis tuta redderet, vt sub dio sine noxa dies, noctesque degere possent. Itaque varia tegumenta tribuit, densis pilis, villisque obtexit, horrentibus setis, cortice, testis sepsit, squamas veluti cataphractis obduxit, velleribus molliter inuoluit, durissima cute, & corii laminis loricauit, pedes vngulis, calloque, atque osseo munimento calceauit: alia alijs alimenta prospexit.

In quo quidem fatale nomen expleuit, atque in ea partitione, veluti in Theatri missilibus, Epimetheus, hoc est improuidus &

NEW YORK
THE
PUBLISHERS
OF
THE
NEW YORK
PUBLISHERS
75
NEW YORK

OCTAVII FERRARII FORMVLÆ.

Diuinus vir Plato, cum sapientiæ arcana fabularum inuolucris tegeret, narrat in Protagora, Deos immortales antequam humanum genus conderent, solos Orbem coluisse, cumque fatale generationis tempus aduenisset, Prometheo, atq; Epimetheo fratribus negotium dedisse, vt singulis animantibus, prout in dias luminis oras ederentur, facultates, ac vires, & ad vitæ tutelam instrumenta distribuerent. Rogauit fratrem Epimetheus, vt totam muneris eius prouinciam sibi concederet. Cuius assensu cœpit animantium cuique suas dotes, ac naturæ præsidia, & munimenta partiri. Et aliis quidem corporis robur, ac firmitatem donauit, imbecillioribus velocitatem, quâ aduersa effugerent, largitus est. Quibus corporis molem negauerat, ea pennis instruxit, atque in sublime sustulit, & Cœlum incolendum dedit: vt alia virium robore, alia celeritate præstarent. Hæc cornibus, illa dentibus instruxit, pleraque vnguibus armauit, hæc ad statariam pugnam, illa ad velitarem, instituit, & quædam viribus fidere, quædam in fuga salutem ponere cogit. Vbi veluti paria æquauit, ne mutua pernicie conficerentur, excogitare cœpit, quomodo ea à Cœli, & tempestatum iniuriis tuta redderet, vt sub dio sine noxa dies, noctesque degere possent. Itaque varia tegumenta tribuit, densis pilis, villisque obtexit, horrentibus setis, cortice, testis sepsit, squamas veluti cataphractis obduxit, velleribus molliter inuoluit, durissima cute, & corii laminis loricauit, pedes vngulis, calloque, atque osseo munimento calceauit: alia alijs alimenta prospexit.

In quo quidem fatale nomen explcuit, atque in ea partitione, veluti in Theatri missilibus, Epimetheus, hoc est improvidus &

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

5300 S. DICKINSON DRIVE

CHICAGO, ILLINOIS 60637

TS

PHYSICS 110

OCTAVII FERRARII FORMVLÆ.

Iuinus vir Plato, cum sapientiæ arcana fabularum inuolucris tegeret, narrat in Protagora, Deos immortales antequam humanum genus conderent, solos Orbem coluisse, cumque fatale generationis tempus aduenisset, Prometheo, atq; Epimetheo fratribus negotium dedisse, vt singulis animantibus, prout in dias luminis oras ederentur, facultates, ac vires, & ad vitæ tutelam instrumenta distribuerent. Rogauit fratrem Epimetheus, vt totam muneris eius prouinciam sibi concederet. Cuius assensu cœpit animantium cuique suas dotes, ac naturæ præsidia, & munimenta parti. Et aliis quidem corporis robur, ac firmitatem donauit, imbecillioribus velocitatem, quâ aduersa effugerent, largitus est. Quibus corporis molem negauerat, ea pennis instruxit, atque in sublime sustulit, & Cœlum incolendum dedit: vt alia virium robore, alia celeritate præstarent. Hæc cornibus, illa dentibus instruxit, pleraque vnguibus armauit, hæc ad statariam pugnam, illa ad velitarem, instituit, & quædam viribus fidere, quædam in fuga salutem ponere coegit. Vbi veluti paria æquauit, ne mutua pernicie conficerentur, excogitare cœpit, quomodo ea à Cœli, & tempestatum iniuriis tuta redderet, vt sub dio sine noxa dies, noctesque degere possent. Itaque varia tegumenta tribuit, densis pilis, villisque obtexit, horrentibus setis, cortice, testis sepsit, squamas veluti cataphractis obduxit, velleribus molliter inuoluit, durissima cute, & corii laminis loricauit, pedes vngulis, calloque, atque osseo munimento calceauit: alia alijs alimenta prospexit.

In quo quidem fatale nomen expleuit, atque in ea partitione, veluti in Theatri missilibus, Epimetheus, hoc est improvidus &

152 *Octavij Ferrarij Epistola.*

De liberis precamur, qui munere tuo, fragile ævum, & cadu-
cum extendimus. Vale bono publico.

Patavij XII. Nouemb. MDCLXXIII.

OCTAVII
FERRARII
FORMULÆ
AD CAPIENDA DOCTORIS INSIGNIA;
ET
INSCRIPTIONES;

NEW YORK

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTEN LENOX TILDEN FOUNDATION

75

1215 1215 1215

OCTAVII FERRARII FORMVLÆ.

Iuinus vir Plato, cum sapientiæ arcana fabularum inuolucris tegeter, narrat in Protagora, Deos immortales antequam humanum genus conderent, solos Orbem coluisse, cumque fatale generationis tempus aduenisset, Prometheo, atq; Epimetheo fratribus negotium dedisse, vt singulis animantibus, prout in dias luminis oras ederentur, facultates, ac vires, & ad vitæ tutelam instrumenta distribuerent. Rogauit fratrem Epimetheus, vt totam muneris eius prouinciam sibi concederet. Cuius assensu cœpit animantium cuique suas dotes, ac naturæ præsidia, & munimenta partiri. Et aliis quidem corporis robur, ac firmitatem donauit, imbecillioribus velocitatem, quâ aduersa effugerent, largitus est. Quibus corporis molem negauerat, ea pennis instruxit, atque in sublime sustulit, & Cœlum incolendum dedit: vt alia virium robore, alia celeritate præstarent. Hæc cornibus, illa dentibus instruxit, pleraque vnguibus armavit, hæc ad statariam pugnam, illa ad velitarem, instituit, & quædam viribus fidere, quædam in fuga salutem ponere coegit. Vbi veluti paria æquauit, ne mutua pernicie conficerentur, excogitare cœpit, quomodo ea à Cœli, & tempestatum iniuriis tuta redderet, vt sub dio sine noxa dies, noctesque degere possent. Itaque varia tegumenta tribuit, densis pilis, villisque obtexit, horrentibus setis, cortice, testis sepsit, squamas veluti cataphractis obduxit, velleribus molliter inuoluit, durissima cute, & corii laminis loricauit, pedes vngulis, calloque, atque osseo munimento calceauit: alia alijs alimenta prospexit.

In quo quidem fatale nomen expleuit, atque in ea partitione, veluti in Theatri missilibus, Epimetheus, hoc est improuidus &

futuri incuriolus apparuit. Nam cum omnes dotes, ac naturæ bona, in muta animantia stulte profudisset, nihil sibi superesse vidit, quod in hominum genus, exhausta liberalitate, conferret. Sero fratris amentiam Prometheus intellexit, hominemque imperaturum ceteris animal, omni ope destitutum, egenum, nudum, in nuda humo, sine tutela, sine telis, brutorum iniuriæ obnoxium, facilem cuiq; prædam, ac sævientibus feris ludibrium, ac lanienam animaduertit. Nec aliud illi in tanto discrimine aptius remedium visum est, quam vt à Vulcano, ac Minerua cū igne sapientiam furaretur, sicque vnicum hominibus telum, ac munimentum ei provide circumposuit. Deerat prudentia ciuili, sed ea in arce apud Iouem horribili custodia seruabatur. Nam alimenta quidem vitæ necessaria per sapientiam adepti, sine testo tamen, sine lare, sine lege, vagi, dispersi, atque inculti ferarum more degebant, iisdem feris ob imbecillitatem obnoxii. Donec Iupiter humanum genus miseratus, Mercurium misit, qui pudorem, ac iustitiam, qua in vnum coalescimus, Verbesque frequentamus, impertiret, nec reliquas modo facultates, eloquentiam, ac medicinam earum tantum studiosis, sed vniuersis Iuris sacra distribueret, legesque conderet, quibus pudoris, atque equitatis expertes, tanquam ciuitatis pestes plecterentur.

Si vlla arx est P. Amplissimi in toto terrarum orbe, in qua Astreae terris fugatae sanctum Numen seruetur: si quod sacrum, si quæ adyta Themidis, ac penetralia, hoc profecto vestrum delubrum est, non horribili quidem, sed arcta, & seuera custodia aduersus prophanos obseptum, quo nemo adspirare audet, nemo eniti, nisi quos æquus amat Iupiter, atq; ardens euexit ad æthera virtus. Virtus scilicet generis, & maiorum bona facta, hoc est purus, nullisque vitiorum, aut turpis lucri fordibus contaminatus sanguis, non curuæ, vilesque animæ, fedæ cupiditati demersæ, non plebeia pectora Urbium sex, ac purgamenta. Ita tamen vt non sola sanguinis prerogatiua, atq; alienum bonum admittatur, sed noua virtus, auitæ gloriæ æmula,

sed

sed laudis certamen, atque immensa contentio æquandi decoris, & si superi annuant, augendi, atque amplificandi nominis, ne alienæ tantum famæ incumbamus. Quid ego in hac honoris palæstra, in hoc virtutis stadio præstiterim hodierna dies ostendet, si modo clementiæ vestræ, atque incomparabilis facilitatis aura, tenues conatus attollet, ac subleuabit, atque ad tot annorum vota, ipsiusque felicitatis culmen, aditum patefaciet. Tunc ego vos non tanquam Iustitiæ sacerdotes, ac seculi decora, sed veluti beneficos, ac salutare genios venerabor.

Modica gaudia loquuntur, ingentia stupent, Lewis lætitia vocalis est, & garrula, vbi se animo superfudit, & ipsum, & linguam obruit, verbaque volatilia intra dentium septa cohibet. Ego ad vestrum beneficium attonitus hæreo, & si verba suppeterent, silentio tamen me exsoluerem. Quando facta verbis rependere, iniuria maiestatis vestræ foret. Itaque veneratione procumbo, & vestram beneficentiam tacitus adoro. Tuâ modo faciundiam Vir Clarissime imploro, vt quoniam ego tibi non possum, tu pro me istis satisfacias.

In quam terrarum parte Elysijs tractus, Fortunatæque beatorum sedes essent, sedula inuestigatione scriptores quæsiuerunt. Et eos quidem poëtarum princeps Orbi nostro inuidit, imaque tellure repostos, non procul ab Inferorum locis disinctos constituit. Alij Homerum secuti in Hispaniæ finibus collocarunt: nonnulli Indiæ conterminos dixere: quidam vltimis Britannis adstituerunt. Alij demum esse quasdam insulas in extremo Oceano prodidere, perpetua amœnitate vernantes; Vbi solum gemmea florum varietate picturatum, naturæ infertilitatis gaudio ludentis, ingenio, Coeli astra, illosque mundi oculos, prouocaret. Vbi æterno vere cuncta reniderent.

Placideque repensibus auris

Mul-

Mulcerent Zephyri natos sine semine flores.

Quorum leni spiramine nutantes vertice arbores, loquenti sibilum darent coma. Prata viridanti gramine ludentia, intercurrentibus riuis distincta, per quos lymphæ fugax niueis calculis repersa, lenè murmur crepantium frondium susurro, consociat. Ut variegatum mille coloribus telluris aulæum oculos detineat, nec æthereos odores spirantes flosculi, nares permulceant, auicularum liquido guttore melos funditantium concentus, aures pertentet.

Lusere ista poetæ, & auidæ nunquam desinere mortalitati vitam post funus prorogarunt, & corpore functis, corporis delicias, ac voluptates prodige indulserunt. Verum enim vero, si vsquam terrarum Elysij reperiuntur, in hac beatissima sede, atque hoc sapientiæ, & tranquillitatis sacrario locum occuparunt. Quorum incolæ, non ludis & choreis, & anteaactæ vitæ studijs, atque imitamentis legne otium terunt.

Non in gramineis exercent membra palaestris

Contendunt ludo, & fulua luctantur arena;

Non deniq; somno, mortiq; similem vitam post mortem degunt.

Sed genus antiquum, Troia pulcherrima proles

Magnanimùm Heroum, nati melioribus annis

Quique p̄ Vates, & Phæbo digna locuti,

Inuentas aut qui vitam excoluere per artes,

Quique sui memores alios fecere merendo.

Felices, atque innocentes animæ, queis neque candidiores, neq; sanctiores Sol videt, adhuc vitali aura fruentes, post exantlatos studiorum labores, post excultam omni disciplinarum genere iuuentam, post irrigatas sudoribus chartas, post vigilatas noctes, & indictum voluptatibus bellum, post inania curarum, & inertæ blandimenta abrupta, procul à vitæ tumultuantis strepitu, ac vitiorum contagione; denique post lauri ramum aduerso in limine fixum, in hunc tutissimum, ac beatissimum finem, non sine Numine Diuûm, concesserunt.

Ubi ex adytis Astræa iura populis describunt, humanoque
gene.

generi responsa reddunt, quotquot hæc penetralia infederunt:
 Sanctiores Elyfii, Themidis templa diuinam fidem spirantia;
 fatorum custodes tripodes: veri potens cortina: Castalium os:
 loquaces venti, & quadam diuinitatis cognatione æterni cur-
 sus mens conscia, inter odoratum lauri nemus, consulenti orbi
 sufficit, obstrueta Delphica antra, Pythiæ silentium, damnatas
 sortes, atque Oraculorum defectum, reparans.

Hac me cœlitum ciuitate iure suffragij hodie donatum, & in
 lætos holce locos, & amœna vireta fortunatorum nemorum,
 sedesque beatas inductum, vltra mortale gaudium fero, nec me
 satis, munusque vestrum, & fortunam meam capio. Ipse qui-
 dem ab incunte ætate, hanc spem propè improbam foui, huc
 omnes cogitationes, & conatus contendere, huc votis omnibus
 adspiravi, vt tantæ felicitatis compos fierem, & quodam Ambro-
 siæ poculo, exuta mortalitate, huic beatorum concilio infere-
 rer.

Non naturæ modo sponte huc vergens, sed maiorum imagi-
 nibus accensus, atque inflammatus, qui quod olim frequentes,
 ac veluti agmine facto hæc cœrula templa subiere, ac Phœbeam
 laurum inter Capitolinam quercum, non semel postibus affixe-
 runt, super inducto veteris Gentis cognomine, augustum sa-
 pientiæ ritulum, veluti inscitæ spoliū, blando omine, familiæ,
 ac posteris pepererunt.

Vt igitur ipse quoque nominis mei homo essem, id est auitæ
 stirpe haud degener, vestris auspicijs, vestraque indulgentia,
 Heroes inclyti, rite his sacris inauguratus, domestici cognomi-
 nis fulgorem, familiæ fastis præscriptum, nouis adoræ incre-
 mentis, pro viribus renouaui, ac gentilitias decoris notas rege-
 neraui.

Quas igitur vobis laudes grateque referam Elyfij nemoris
 incolæ, geminato cognomine maclus, ac vulgo exemptus, ac si
 dicere fas est, ducto nectaris succo, diuū epulis accumbere,
 iussus? Sed superū beneficia, vel hoc vno æstimantur, quod
 rationibus inferri, nedum rependi, est eorum magnitudinem ac
 maie-

maieſtatem ignorare .

Tantundem me tibi debere N. Heroum non vltime , profi-
teor, qui de Aſtreæ folio iura populis reddis, ac ſplendida fon-
tium arbitria facis, ſententias elogijs diſpungis ,

Audiſque dolos, ſubigiſque fateri .

Quem in trifti miniſterio ſeueritate , & clementia , & ſtudio-
rum amœnitate mixtum , non vt in Maronianis Elyſijs , Muſcũ
ante omnes , humeris extantem , plurima turba . ſed ſapientiæ ,
ac literarum gloria ſublimem , Pieridum chorus ſuſpicit . Tu
Patrum beneficium abſolue, tu Indigetum muneri, ſummam ma-
num impone, & me gentilitio nomine gaudentem, re ipſa talem,
traditis inſignibus, Nobiliſſime præco, renuncia, meque tibi alias
deuinctum, lento laurei ſerti nodo, propius obſtringe .

*Danieli Iuſtiniano Bergomi Epifcopo
Gymnaſium inuiſenti .*

Non nouus hic honos hodierna die mihi contingit , nec im-
prouiſa, atq; inuſitata felicitate perfundor, cum te è Pon-
tificio folio inter adoleſcentum ſubſellia conſpico, Præſul Am-
pliſſime & quod titulis omnibus præcellit , ſapientiſſime . Nam
quoad mens mea reſpicere poteſt , video te ſemper , non modo
ſtudiorum meorum fautorem indulgentiſs. ſed etiam auſpicem
fuiſſe , nec te ſolum ſed tres nobiliſſimos fratres tuos ſingulari
ingenio, ac virtute præditos , vna tecum eodem tempore Muſa-
rum lacris operantes , omnes poſtea ampliſſimis muneribus , &
ſplendidiffimis legationibus functos , & vt omnia vno verbo
complectar, tui ſimilimos . Sextus & trigefimus annus eſt, cum
ego peregrinus homo, hoc ſtudiorum curriculum, te præſente ;
teque tuos præbente diuos , ingreſſus ſum : atque illico , quod
gloriarı liceat , in intimæ familiaritatis tuæ iura vocatus , longo
uſu ingenium tuum & indolem diſciplinarum omnium capacem
admiratus ſum : & indefeſſum in ſtudijs laborem , aſſiduitatem ,
patientiam , atque inexplebilem diſcendi cupiditatem , alijs in-
exam-

exemptum proposui. Quare hic suggestus, hæc subsellia, hi parietes mihi gestire videntur, & in occursum tuum effundi, quod nunquam nobiliorem hospitem exceperint. Tu quidem emeritis stipendijs Græcè ac Latine doctissimus, ab his umbraticis curis ad administrandam Remp. vocatus, licet magnam expectationem aduersariam haberes, illam superasti. Donec Diuum prouidentia exercitam in Senatu facundiam, in templa, & ad rerum diuinarum contemplationem, & sacrorum regimen transtulisti, morum innocentia, & sanctitate, ante dignus infulis, quam à te infulæ dignationem acciperent. Reliqua animi tui decora, atque honestamenta, non sunt huius loci ac temporis. Interim precor, vt qua olim patientia iuuenis iuuenem Rhetorem infacundum audiuisti, eadem senem seruum tuum, deseruis hodie breuiter disputaturum feras.

*Petro Basadonna Legato Romam designato
Auditorium ingresso.*

MEmnonis statuam nascentis Solis radijs iclam, vocalem sonum edidisse, veteres scriptores prodiderunt. Nunc nouo rei miraculo tuum iubar exoriens umbraticum Rhetorem vocalem, atque obstreperum prope mutum reddit, & elinguem. Vox enim mihi intercluditur, atque animus deficit reputanti, te genere, ac virtute clarissimum descendere huc potuisse, vt inter adolescentium subsellia, magnus auditor nostris ineptijs aures commodares. Qui prudentiæ, atque eloquentiæ miraculo Hispanicam aulam, ac Regem maximum obstupescisti. Quique vt Brixensem Præfecturam, optimi populorum Rectoris exemplum, omittam, nunc ætate tantis rebus immatura ad summum Pontificem & Vicariam Numinis potestatem Orator tristissimis, ac difficillimis temporibus destinatus es, in illo Imperij, ac gloriæ domicilio Venetæ rei lumen, ac præsidium futurus.

Sed & alia via verendus occurris, & sapientiæ fulgore aciem

X

per-

perstringis, totos dies tetricæ Mineræ dare suetus, ac nodium partem amœnioribus studijs asserere. Hoc me tamen, ac præcipue illa tua insignis facilitas, placidusque oculorum vigor, quo populorum quacumque incedis ora, ac vota in te conuertis, hærentem, ac trepidum confirmat, os aperit, & vel mutis lapidibus dare vocem potest.

Salve ergo Musarum alumne, breui Musarum parens, vt auguramur, futurus, atque interim non infantiam, ac temeritatem meam, sed Tertullianum Latinorum Patrum præstantissimum, pro Christianis causam eximie perorantem, patienter audi: ego ad institutum aggredior.

STRENA AVSPICALIS

Anni MDCLXX.

I Neuntis anni auspicijs, hoc est ipsis Ianuarii Calendis, apud veteres bona verba, lætaq; preces mutuis officiis vsurpatas accepimus. Ovidius Fastorum 1. ad Ianum. *At cur bona tuis dicuntur verba Calendis, Et damus alterna, accipimusque preces?* Ego ex vetere ritu, & præsentē instituto vobis Auditoris optimi, auspiciatissimum incipientis anni primordium precor, vtque ista felicitas æternum suppetat, Deum veneror.

Eadem die stipēs æreæ, argenteæ, atque aureæ mutuo misistabantur, aliaque munera, quas Strenas dixere. Verum facilius est dare verba quam munera. Et ego pauper sum, & si diues forem, tot erogâdis muneribus, & spargendis missilibus tantæ multitudini, quæ vastam hanc exedram confertim stipat, impar essem. Quare cum non alia suppetant, me totum vobis, quantus sum, dô, dono, addico. Munus quidem exiguum, sed si animum donantis, & affectum respiciatis, haud quaquam spernendum,

Inter præcipua munera olim fuisse, palma, palmæq; fructus, cariotæ, & *data subniveo condita mella cado*. Quod palma viatoris præmium esset, inuictæ robore, quo grauius premitur,

ex-

exurgens: egregium omen, labores vestros debito premio non fraudatum iri. Mellita autem scit amenta, bellaria, & cupedia, cuidens argumentum, virtutis radices amaras esse, fructus autem dulcissimos. Sed & cerei dono mittebantur, labor idem, & opus apicularum, industriae vestrae, nocturnarumque lucubrationum symbolum, ceraeque atroci stylo fodiendae, tum future claritudinis, ac fulgoris, qui literaria meditantia, opusque Musarum latere non patitur. Tandem veteres laureae nouis eadem die mutabantur: blanda spes, & certa fiducia, fore ut breui triumphales lauri circa tempora vestra eant, quod votorum summam, & complementum, festinatis honoribus vobis auguror, atque in antecessum gratulor, votisque vestris simplicissime faueo.

Praefatio ad Theses Theologicas.

Cum olim à Simonide Rex Hiero quaesivisset, quid, aut qualis esset Deus, deliberandi causa sibi unum diem postulavit. Cum idem ex eo postridie quaereret, biduum petiit: cum sepius duplicaret numerum dierum, admiratusque Hiero quaereret, cur ita faceret, quia, quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior, Idque Tullius recte arbitratur Simonidem fecisse, ut erat, non suavis modo poeta, sed doctus, ac sapiens, quia multa venirent in mentem acuta, atque subtilia, dubitantem, quid eorum esset verissimum, desperasse omnem veritatem.

Quid ergo mirum si de Deo, ac diuina eius voluntate hodie, na die disputaturo mihi, mens trepidat, animusque attonitus obstupescit, & ignaræ mortalitatis tenebris demersus, ad immensum diuinitatis iubar perstricta acie caligat? Itaque si fas mihi esset, non biduum, aut triduum, sed longam annorum seriem, & si fieri posset, secula mihi ad deliberandum, iure postularem, iisque impetratis, quod ille aiebat, quanto diutius rem tantam meditarer, tanto mihi videretur obscurior.

Obruunt enim mentem, ac de statu deijciunt, æterna, solido adamante fixa Numinis decreta, quibus non solum res humane, terræque ac maria, inuiolabili lege reguntur, sed singulis hominibus non modo sua fors, ac viuendi ratio, verum morte obita, & salus, & exitium, illis sempiterna in Cœlo gaudia, his æterni cruciatus, & nunquam intermoritura supplicia, ac viuaces pœnæ statuuntur.

Id omne delira gentilitas Fati nomine complexa est: non tam in homines, quam in ipsos Deos iniuriola, quos ferrea lege, Parcarum decretis immutabilibus obnoxios, ac veluti capite minutos, impie commenta est. Hinc illæ sanguineæ Tonantis lachrymæ, filij Sarpedonis lethum, frustra deprecantes: hinc atrata Aurora, & rorantes pro Memnone luctus: hinc Veneris pro Cæsare, in irritum fuscæ preces, & Iouis fato minoris, misera, ac seruilis excusatio.

Sola insuperabile fatum

Nata mouere putas, intres licet ipsa sororum

Tecta trium, cernes illic molimine vasto

Ex ære, & solido rerum tabularia ferro

Inuenies illic, incisa adamante perenni.

Fata tui generis.

Triste hominibus solatium, quos eadem ineluctabilis fati vis, nexos, atque obstrictos, veluti damnata mancipia, addicta neruo, sub flagello domaret.

En Stoicam porticum supercilio fulciens Chryssippus, Fatum esse impie somniauit, sempiternam quandam, & indeclinabilem seriem rerum, in catenam voluentem sese, & implicantem, per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaque est. Quam impiam, & fœlestam sententiam, non hominibus modo, sed Dijs compedes iniicientem, etiam ipsi Christiana luce destituti exploserunt. Si Chryssippus inquit Fato putat omnia moueri, & regi: nec declinari, transcendique posse agmina fati, & volumina, peccata quoque hominum & delicta, non ipsis sunt imputanda, voluntatibusque eorum: sed necessitati cuidam, &

instan-

instantiæ, quæ oritur ex fato: omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri, quidquid futurum est. Et propterea nocentium poenas legibus inique constitutas, si homines ad maleficia non sponte veniunt, sed fato trahuntur.

Nos ergo felices, & futuræ salutis præsumptione beatos, quos non censu, aut vindicta, sed æternæ munificentia decreto, ac sapientia Deus, sui potens, iustæ libertatis, atque arbitrii compotes reddidit: omnia bona, malaque facta sibi debentes.

Ad hæc igitur implicita quidem, & intimo majestatis recessu abdita non tamen penitus, eiusdem Numinis indulto, humanæ menti inaccessa, quantum mortalis tenuitas assurgere potest, amice disceptanda, erigimur, freti humanitate vestra, freti sapientia. Nam siue vicerimus, siue manus dederimus, illud nobis ingenti solatio erit, tam forti dextra cecidisse. Quis nolit ab isto ense mori, & decus vestrum esse, vestrumque triumphum, vel casu nostro instruxisse?

INSCRIPTIONES.

IN TEMPLO S. FRANCISCI.

CHRISTI SERVATORIS EFFIGIEM.

Vultus placida maiestate Serenos deciduis æternæ clementiæ radiis atque admirandis operibus humano generi beneficos ac salutares ab obscuro & ignobili loco in hanc augustiorem sedem transtulit Pater Paulus à Plebe Sacci eamque collatitia piorum stipe ad fastigium perduxit aræque suggestu & peregrino marmore decoravit. Anno MDCLXIX.

Speçant oculi quod sola mente intelligitur adorat mens & stupet nec sibi credunt oculi cum diuina hæc signa naturæ leges ac terminos supergressa intuētur morborum omne genus depulsum quotquot in hominum vitam sæuiunt quotquot casus voti- uæ tabellæ vastam templi molem implentes narrant depositosq; & conclamatos à dæmonum vel mortis faucibus ereptos. Hæc qui quotidie videt nec credit oculis caret ac mente.

CATHARINO CORNELIO.

Magnitudine animi, & pietate in patriam auorum titulos supergresso. Qui Cretensi bello vestigia parentis sanguine impressa insistens, triennium Metropoli obsessa manu, consilio, exemplo nutantia fata, & summum Urbis diem moratus est. Sed dum
in

in vallo, ad portas, & stationes excubans, qua plurimum periculi hostibus occurset, ollæ incendiariæ fulmine tactus opportunè Coelo vindicatus est, ne ruenti regno superstes, Insularum nobilissimam Italiæ menia barbari furoris spoliū, quod morte tristius, spectaret.

Hieronymus & Federicus Fratri incomparabili.
H. M. P.

Elisabethæ Salomonæ
Patriciæ Venetæ
Nuptæ inuuptæ
Ipso sponsalium momento extinctæ
Nicolaus de Lazara Comes
~~Inter~~ veramque faciem desolatissimus
Pro thalamo tumulum posuit
Ut saltem cineres & ossa misceret.
Anno MDCLXXIV.

*Andree Contareno Nicolao Sagredo Petro Basadonne
D. Marci Proc. Studiorum Præsidibus.*

Quod seculi spem literarii Orbis vota & futuram Rempublicam excelso animo complexi noua Gymnasio decora indulserint præcipue aduersus Publicanorum auiditatem & rapaces nundinas larta tecta præstiterint æternum obstricta Iuuentus vt quorum Nomina in pectoribus omnium viuunt sint in ore posterorum hoc pietatis ac venerationis.

M. P.

Anno MDCLXXII.

E-

P E T R O S A L A E.

Omnibus animi corporisque dotibus præcellenti. Qui vix pubescens bello Insubrico Ticini Alexandriæ Valentis ac Mortariæ obsidione dura militiæ rudimenta summa cum laude posuit. Inde cum in Dalmatia strenuam Reip. operam nauasset in Insubriam regressus & Tribuni Equitum legatus mox equestris turmæ ductor bello inter Reges extincto dum in Cretam proficiscitur Punicorum Piratarum insidiis exceptus post longum certamen vulneribus concisus diram captiuitatem memorabili constantia triennium pertulit, nullisque præmiis aut minis ut religionem ejuraret à barbaris adigi potuit. Quare à Senatu Veneto redemptus nouisque stipendiis auctoratus Cretam repetiit ac primo Trierarchus dein aliquot onerariarum præfectus vbique consilio manuq; veterum ducum famam iuuenis æquauit demum intra Urbem reuocatus dum propugnaculum maxime hostibus infestum intrepide tutatur glande ictus dextro brachio tot victoriarum instrumento mulcatus plures militiæ titulos ac fortia facta quam annos numerans spiritum Principi impendit.

Daniel parens & Iacobus Abbas patruus è regione gentilis
monumenti inane sepulchrum statuerunt.

Anno MDCLXX.

C O N S T A N T I N O D O T T O R I O

Ingentis animi Iuueni qui in Dalmatia militiam auspiciatus flagranti Cretico bello illuc transit & memorabili Urbis obsidione strenui & maxime pugnacis nomen impleuit. Nam pro vallo excubans crebrisq; in hostem eruptionibus non vno vulnere

nere decorus terraq; tormentorum impetu excussa pene obrutus ac prope oculis captus cum illi Senatus emeriti decoris premium Taruisi armorum regimen obtulisset honesto otio labores ac pericula praeferens dum quotidie pectus mortis capax hosti obicit glande traiectus mortalitatem magis finiuit quam vitam.

Iulius parens desolatissimus quod accipere debuerat posuit.

Anno MDCLXX.

Alphonso Luschio Comiti

Qui multum maioribus plurimum sibi debuit & qua officis magnis qua Principum amicitia distentus è contubernio sapientiae nihil admirari doctus priuatae ac publicae rei gerendae artibus pollens conciliandorum animorum artifex mirus concordiae ac sedem sequester prima vitae tempora ac media patriae extrema sibi ac posteris impertit sacrata Historiarum monumentis eloquentia aliorum famam cum sua extendens quos sibi superstes ab iniuria oblivionis defendit.

N. N. Parenti Optimo Posuerunt.

CLARAE VAROTARIAE

Alexandri pictoris celeberrimi qui dubiam Titiano palmam fecit non tam nascendi sorte quam artificij æmulatu germanæ & pari. Cui ad penicilli gloriam seruata in omne æuum Virginitatis decus accessit. Obijt octogenaria spirantibus simulachris perpetuo victura, quibus illa telas animando tot fato functis immortalitatem largita est.

Ascanius Varotarius Venetus I. C. & Assessor superuacuos tumuli honores Amitæ incomparabili P.

MDCLXXI.

Y

PA.

Patri Magistro Ludowico Maiolo.

Qui incertum sapientia an eloquentia præstantior Vrbes ægentes torrente oratione ita in se circumegit vt cum ingens fama eum præcederet maior vbique inuentus sit. Nam viuidam facundiam vitæ grauitas & integritas & in negotijs expediendis conficiendisque mira dexteritas commendabat. Inde acrius desiderium extincti ciuesque & exteri cuius dicendi vim terroremque timuerunt eius beatum silentium mœsti venerantur.

Patres Franciscani B. M. Posuerunt.
Anno MDCLXVIII.

Friderico Colh Liuno.

Qui excolendo ingenio multis Orbis Gymnasijs aditis cum in Patauino non vulgaris indolis specimen edidisset summi honoris & reditus in patriam spem versans longæ peregrinationis & vitæ finem inuenit pro caduca æternæ viriditatis lauream adeptus.

N. N. Fratri desideratissimo hoc cinerum hospitium
prospexerunt.

OCTAVII FERRARII
PANEGRICVS
LVDOVICO
MAGNO
FRANCORVM REGI
DICTVS
EDITIO SECVNDA!

Patauij, typis Petri Mariæ Frambotti. 1674.
Superiorum Permissu.

PANEGYRICVS
 LVDOVICO
 MAGNO
 FRANCORVM REGI
 DICTVS.

LVDOVICO victoris gentium, terrarumque domitoris populi regnator maxime, idemque extra comparationis aleam imperitantium optime, humani generis amor, Christianæ rei titulus, & columen, Numen auditum longè mihi. Laudum tuarum quibus vltimus Orbis strepit, non minima pars est, quod te ab ignotis etiam, atque obscuris hominibus laudari permittis.

Væsana Pellæi iuuenis edictio, ne quis eum præter Apellem pingeret, aut ære duceret præter Lysippum: idem tamen in animi, morumque pictura, Chærii vatis incultos, ac male natos versus non aspernatus. Grauior Augusti factus, componi aliquid de se, nisi seridè, & à summis ingenijs vetantis, nomenque suum

Obruunt enim mentem, ac de statu deiciunt, æterna, solido adamante fixa Numinis decreta, quibus non solum res humane, terræque ac maria, inuiolabili lege reguntur, sed singulis hominibus non modo sua fors, ac viuendi ratio, verum morte obita, & salus, & exitium, illis sempiterna in Cœlo gaudia, his æterni cruciatus, & nunquam intermōitura supplicia, ac viuaces poenæ statuuntur.

Id omne delira gentilitas Fati nomine complexa est: non tam in homines, quam in ipsos Deos iniuriosa, quos ferrea lege, Parcarum decretis immutabilibus obnoxios, ac veluti capite minutos, impie commenta est. Hinc illæ sanguineæ Tonantis lachrymæ, filij Sarpedonis lethum, frustra deprecantes: hinc atrata Aurora, & rorantes pro Memnone luctus: hinc Veneris pro Cæsare, in irritum fulæ preces, & Iouis fato minoris, misera, ac seruilis excusatio.

Sola insuperabile fatum

Nata mouere putas, intres licet ipsa sororum

Tecta trium, cernes illic molimine vasto

Ex ære, & solido rerum sabularia ferro

Inuenies illic, incisa adamante perenni.

Fata tui generis.

Triste hominibus solatium, quos eadem ineluctabilis fati vis, nexos, atque obstrictos, veluti damnata mancipia, addicta neruo, sub flagello domaret.

En Stoicam porticum supercilio fulciens Chryssippus, Fatum esse impie somniauit, sempiternam quandam, & indeclinabilem seriem rerum, in catenam voluentem sese, & implicantem, per æternos consequentię ordines, ex quibus apta, connexaque est. Quam impiam, & scelestam sententiam, non hominibus modo, sed Dijs compedes iniicientem, etiam ipsi Christiana luce destituti exploserunt. Si Chryssippus inquit Fato putat omnia moueri, & regi: nec declinari, transcendique posse agmina fati, & volumina, peccata quoq; hominum & delicta, non ipsis sunt imputanda, voluntatibusque eorum: sed necessitati cuidam, & instan-

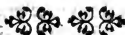
instantiæ, quæ oritur ex fato: omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri, quidquid futurum est. Et propterea nocentium poenas legibus inique constitutas, si homines ad maleficia non sponte veniunt, sed fato trahuntur.

Nos ergo felices, & futuræ salutis præsumptione beatos, quos non censu, aut vindicta, sed æternæ munificentiae decreto, ac sapientia Deus, sui potens, iustæ libertatis, atque arbitrii compotes reddidit: omnia bona, malaque facta sibi debentes.

Ad hæc igitur implicita quidem, & intimo majestatis recessu abdita non tamen penitus, eiusdem Numinis indulto, humanæ menti inaccessa, quantum mortalitatis tenuitas assurgere potest; amice disceptanda, erigimur, freti humanitate vestra, freti sapientia. Nam siue vicerimus, siue manus dederimus, illud nobis ingenti solatio erit, tam forti dextra cecidisse. Quis nolit ab isto esse mori, & decus vestrum esse, vestrumque triumphum, vel casu nostro instruxisse?

INSCRIPTIONES.

IN TEMPLO S. FRANCISCI.

CHRISTI SERVATORIS EFFIGIEM.

Vultus placida maiestate Serenos deciduis aeternæ clementiæ radiis atque admirandis operibus humano generi beneficos ac salutares ab obscuro & ignobili loco in hanc augustiorem sedem transfudit Pater Paulus à Plebe Sacci eamque collatitia piorum stipe ad fastigium perduxit aræque suggestu & peregrino marmore decoravit. Anno MDCLXIX.

Speçant oculi quod sola mente intelligitur adorat mens & stupet nec sibi credunt oculi cum diuina hæc signa naturæ leges ac terminos supergressa intuētur morborum omne genus depulsum quotquot in hominum vitam sæuiunt quotquot casus votiua tabellæ vastam templi molem implentes narrant depositosq; & conclamatos à dæmonum vel mortis faucibus ereptos. Hæc qui quotidie videt nec credit oculis caret ac mente.

CATHARINO CORNELIO.

Magnitudine animi, & pietate in patriam auorum titulos supergresso. Qui Cretensi bello vestigia parentis sanguine impressa insistens, triennium Metropoli obsessa manu, consilio, exemplo nutantia fata, & summum Urbis diem moratus est. Sed dum
in

in vallo, ad portas, & stationes excubans, qua plurimum periculi hostibus occurfar, ollæ incendiariæ fulmine tactus opportunè Coelo vindicatus est, ne ruenti regno superstes, Inularum nobilissimam Italiæ menia barbari furoris spoliū, quod morte tristius, spectaret.

Hieronymus & Federicus Fratri incomparabili.
H. M. P.

Elisabethæ Salomoniz
Patriciæ Venetæ
Nuptæ innuptæ
Ipso sponsalium momento extinctæ
Nicolaus de Lazara Comes
Inter veramque facem desolatissimus
Pro thalamo tumulum posuit
Ut saltem cineres & ossa misceret.
Anno MDCLXXIV.

*Andrea Contareno Nicolao Sagredo Petro Basadonne
D. Marci Proc. Studiorum Praesidibus.*

Quod seculi spem literarii Orbis vota & futuram Rempublicam excelso animo complexi noua Gymnasio decora indulserint præcipue aduersus Publicanorum auiditatem & rapaces nundinas larta teçta præstiterint aeternum obstricta Iuuentus vt quorum Nomina in pectoribus omnium viuunt sint in ore posterorum hoc pietatis ac venerationis.

M. P.

Anno MDCLXXII.

E-

P E T R O S A L A E.

Omnibus animi corporisque dotibus præcellenti. Qui vix pubescens bello Insubrico Ticini Alexandriæ Valentis ac Mortariæ obsidione dura militiæ rudimenta summa cum laude posuit. Inde cum in Dalmatia strenuam Reip. operam nauasset in Insubriam regressus & Tribuni Equitum legatus mox equestris turmæ ductor bello inter Reges extincto dum in Cretam proficiscitur Punicorum Piratarum insidiis exceptus post longum certamen vulneribus concisus diram captiuitatem memorabili constantia triennium pertulit, nullisque præmiis aut minis ut religionem eijraret à barbaris adigi potuit. Quare à Senatu Veneto redemptus nouisque stipendiis auctoratus Cretam repetiit ac primo Trierarchus dein aliquot onerariarum præfectus vbique consilio manuq; veterum ducum famam iuuenis æquauit demum intra Urbem reuocatus dum propugnaculum maxime hostibus infestum intrepide tutatur glande istus dextro brachio tot victoriarum instrumento mulcatus plures militiæ titulos ac fortia facta quam annos numerans spiritum Principi impendit.

Daniel parens & Iacobus Abbas patruus è regione gentilis
monumenti inane sepulchrum statuerunt.

Anno MDCLXX.

C O N S T A N T I N O D O T T O R I O

Ingentis animi Iuueni qui in Dalmatia militiam auspicatus flagrante Cretico bello illuc transit & memorabili Urbis obsidione strenui & maxime pugnacis nomen impleuit. Nam pro vallo excubans crebrisq; in hostem eruptionibus non vno vulnere

nere decorus terraq; tormentorum impetu excussa pene obrutus ac prope oculis captus cum illi Senatus emeriti decoris premium Taruisi armorum regimen obtulisset honesto otio labores ac pericula præferens dum quotidie pectus mortis capax hosti obiicit glande traiectus mortalitatem magis finiuit quam vitam.

Iulius parens desolatissimus quod accipere debuerat posuit.

Anno MDCLXX.

Alphonso Luschio Comiti

Qui multum maioribus plurimum sibi debuit & qua officijs magnis qua Principum amicitia distentus è contubernio sapientiæ nihil admirari doctus priuatæ ac publicæ rei gerendæ artibus pollens conciliandorum animorum artifex mirus concordia ac sèderum sequester prima vitæ tempora ac media patriæ extrema sibi ac posteris impertiit sacrata Historiarum monumentis eloquentia aliorum famam cum sua extendens quos sibi superstes ab iniuria obliuionis defendit.

N. N. Parenti Optimo Posuerunt.

CLARÆ VAROTARIÆ

Alexandri pictoris celeberrimi qui dubiam Titiano palmam fecit non tam nascendi forte quam artificij æmulatu germanæ & pari. Cui ad penicilli gloriam seruata in omne æuum Virginitatis decus accessit. Obijt octogenaria spirantibus simulachris perpetuo victura, quibus illa telas animando tot fato functis immortalitatem largita est.

Ascanius Varotarius Venetus I. C. & Asteffor superuacuos tumuli honores Amitæ incomparabili P.

MDCLXXI.

Y

PA.

Patri Magistro Ludouico Maiolo.

Qui incertum sapientia an eloquentia præstantior Vrbes ac gentes torrente oratione ita in se circumegit vt cum ingens fama eum præcederet maior vbique inuentus fit. Nam viuendam facundiam vitæ grauitas & integritas & in negotijs expediendis conficiendisq; mira dexteritas commendabat. Inde acrius desiderium extincti ciuesque & exteri cuius dicendi vim terroremque timuerunt eius beatum silentium moesti venerantur.

Patres Franciscani B. M. Posuerunt.
Anno MDCLXVIII.

Friderico Colh Liuono.

Qui excolendo ingenio multis Orbis Gymnasijs aditis cum in Patauino non vulgaris indolis specimen edidisset summi honoris & reditus in patriam spem versans longæ peregrinationis & vitæ finem inuenit pro caduca æternæ viriditatis lauream adeptus.

N. N. Fratri desideratissimo hoc cinerum hospitium
prospexerunt.

OCTAVII FERRARII
PANEGRICVS
LVDOVICO
MAGNO
FRANCORVM REGI
DICTVS
EDITIO SECVNDA!

Patauij, typis Petri Mariæ Frambotti. 1674.
Superiorum Permissu.

[The text in this block is extremely faint and illegible due to low contrast and poor scan quality. It appears to be several lines of a document, possibly containing names and dates.]

PANEGYRICVS
 LVDOVICO
 MAGNO
 FRANCORVM REGI
 DICTVS.

LVDOVICE victoris gentium, terrarumque domitoris populi regnator maxime, idemque extra comparationis aleam imperitantium optime, humani generis amor, Christianæ rei titulus, & columen, Numen auditum longè mihi. Laudum tuarum quibus vltimus Orbis strepit, non minima pars est, quod te ab ignotis etiam, atque obscuris hominibus laudari permittis.

Væfana Pellæi iuuenis editio, ne quis eum præter Apellem pingeret, aut ære duceret præter Lysippum: idem tamen in animi, morumque pictura, Chærilii vatis incultos, ac male natos versus non aspernatus. Grauior Augusti factus, componi aliquid de se, nisi seridè, & à summis ingenijs vetantis, nomenque suum

suum commissionibus obsolescere indignantis. Cum tam Jau-
datio publica sit, quam laus, verior quo simplicior, atque hoc
ipso ornata, quod ornamenta contempfit.

Quamquã vel à præstantissimis res tuas celebrari pene sit ne-
fas. Nam cum humanæ fortis fastigium excefferis, hoc habes
commune cum Superis, quos potestate refers, vt felix, beatusq;
dici possis, sine maiestatis iniuria laudari nequeas. Veneratio-
ne, & cultu religio constat: laus hominum est, humanæq; con-
ditionis merces, & solatium. Superos tamen, ac Reges gaude-
re cum laudantur ab hominibus, credi, interest vitæ.

Tu non tam gaudes, quam pateris. Nam etsi nomen tuum
vndiq; lætis vocibus tolli ad sidera, graue fit moderationi tuæ,
qui laudanda quotidie facere, quam laudibus ferri præoptas;
libertatis tamen sub optimo Principe argumentum, & fructus
est, ad Regem laudandum nec cogi quenquam, nec vetari.
Coacta laudatio conuicium est, & diuersa arguens exprobratio:
vetita, aut delibata, nimix deliciae, & superba modestia.

Quamquam in tanta amplitudine, ac maiestate, ne vetare qui-
dem id potes: & cum maximi, & florentissimi Imperij, sed ma-
gis tui potens sis, animis, & linguis imperare haud vales: vota-
que populorum, venerantium officia, effusas passim gratulationes
deprecari magis, quam prohibere tibi licet: quin præsentì deco-
ra ingerant, teque tibi reddant, & gaudij impatientia inconditis
vocibus circumsonent, pudoremque tuum onerent, ne dicam
obruant. Felicitas omnis res garula, ac prope amens est, sui-
que ostentatrix, dum immodicè gestit, officijs obtundit, quos colit.

Inuito tibi laudes gratesque audiendæ sunt, quas non Sena-
tus mōdo, ac proceres, totque fortissimi exercitus certatim ef-
fundunt: sed quibus inconditum vulgus, cuneique concentu so-
nantes, turbaque mulierum, ac puerorum adstrept: eo sincerius,
quod plebs assentari non didicit, lasciuia eadem & probris inge-
niosè præcax, quotiesque imperia grauatur, tam fortiter odisse,
quam intemperanter amare solita.

Qui ergo omnibus beneficium, ac salutem præstat, laudetur

ab omnibus; nec venerantium delectus sit, aut obsequij ordo, vbi non distinguitur affectus: non primæ & secundæ admissionis contumeliosa humanitas, vbi Princeps omnibus patet, & inæquo viuit Imperium. Immo tam vasti imperij fines ista libertas transcendat, Regemque laudari etiam ab ijs, qui non regnāt, tam vacuum sit, quam tutum. Tu quidem qui totum Orbem hominis tui fama & rerum gestarū gloria iuuenis impleuisti, eum laudum tuarum veluti Theatrum habes, nec cuiquam mortalium hanc gloriam inuides, vt te familiarius admiretur, & quos nascendi fors tibi sacramento non obstrinxit, votis ac veneratione nexos habes, vt te tanquam proprium ament, non metuant, vt alienum.

Me quoque in libera ciuitatē omnium, quibus Iupiter illucet splendidissima, quæque gloriæ tuæ impensius fauet, Musarum sacris operantem, & res huius æui prodere posteris aggressum, noui fideris exortus attonitum rapuit, vixque oculos, per tot miracula lassos attollere audentem, deciduis inusitatæ munificentæ radijs erexit, ac fouit, spemque fecit hospiti, templa trepide subeunti, rudeque aliquid, & inconditum meditati, paratam veniam. Nam sicut noui minus litat, qui paucas thuris glebas crepitantibus focus adnumerat, quàm qui pecudum cruore altaria inundat: ita ex æquo Numen propitiat, qui modulatum carmen puluinaribus infert, quique nuda prece, atque indocili numero, Deum esse probat, qui quocunque modo coli non indignatur.

Te quidem in celsissimo rerum humanarum fastigio Superi posuerunt: gentisque illius regimen, ac scepra commodarunt, quæ gentes omnes bellica laude superauit, quæque seculis omnibus victricia arma circumferens, terrarum orbem, non tam victorijs & triumphis peragrauit, quam iuuentutis examine, colonijs repleuit; vt iustius quam olim Romana propago, Mundi populus appellari possit. A qua innumeræ Vrbes, qua fidus currit vtrumque conditæ, ac propagatæ, sicut inter alias vrbes originis gloria caput efferunt, ita Galliæ maternæ venerationis

nomen profuso pietatis cultu indiderunt.

Cum præcipuè Orbis ipsius regia, ac penates Italia frequentissimis vrbibus confita, & exulta, Latij genium Gallica indole miscuerit. Non Cispalina modo regione per Insubres, ac Boios, Senonesque & Cenomanos genitricis nomen, ac decus incomparabile tuente: sed ipsa Venetia, quæ Italiae Italia est, non ab Enetis, ac Paphlagonibus obtusa, ac seruili gente, sed à Venetis Aremoricis rei maritimæ gloria præstantibus, natales ambitiose repetente.

Sicut Italiae, Orbisque domina futura, gentiumque Dea, illa inclyta Roma, ab iisdem oblecta, captaque est, & super Iliacam fabulam prope excisa: nisi ad vocem anseris accurrentibus Dijs, non tam seruatum, quam auro redemptum Capitolium fuisset. Tanto quidem in posterum terrore, & consternatione, vt Romani scriptores palam professi sint, Romanos cum cæteris gentibus de gloria, atque imperio, cum Gallis de salute certasse, & vtri essent, non vtri imperarent, bella gessisse. Alpibus Italiam non sine Numine Diuùm à natura munitam; Nam si ille aditus Gallis patuisset, nunquam vrbem summo imperio domicilium, ac sedem fuisse præbituram. Ita quoties inde clasicum concinnuisset, Italiam, ipsaque Alpium iuga insolitis motibus contremuisse, vt nulla in delectu vacationis venia esset, nec sexagenarijs, nec Sacerdotibus ipsis militiæ immunitas concederetur.

Ac ne qua pars terrarum Gallicis trophæis, ac originis gloria vacaret, indidem Boij, siue Baioarij in media Germania latè sedes posuerunt, tum cum ipso teste Cæsare, Galli Germanos virtute superarent. Vt voluentibus annis ex eadem regione Franci, reddita vice Gallijs infusi, atque insiti, cum nomine, maximum secundum opes Deorum Imperium constituerent; Sicuti in Hispania, domitis Iberis, ex victis, & victoribus Celtiberorum genus conflatum est. Qui Hispanorum omnium fortissimi, Numantina obsidione, ac viginti annorum bello triumphati, quam iugum ferre docti.

In vniuersum Gallos exundante multitudine cum eos non
cape-

aperent terræ, quæ genuerant, trecenta hominum millia ad fe-
des nouas quærendas emisisse, Græci, ac Latini auctores prodi-
derunt. Quorum pars in Italia confederit, penès quos, vt dixi-
mus, captæ atque incensæ Urbis, siue laus, siue inuidia fuit. Cum
pars altera Pannoniam occupasset, diuisis agminibus, alios Græ-
ciam, alios Macedoniam, cuncta ferro proterentes petijisse. Tan-
tumque Gallici nominis terrorem gentibus illatum, vt etiam
Reges non laceffiti, pacem ingenti summa redimerent, Ptole-
maeus congredi ausus, cum toto exercitu cæsus, vetere Macedo-
num, & subacti Orientis gloria spoliatus sit.

Mox Asiam immensa multitudine repletam, vt neque Reges
Orientis sine mercenario Gallorum exercitu vlla bella gesserint:
neque bello pulsi ad alios quàm Gallos confugerent. Tam ter-
ribili fama, tantaque armorum felicitate, vt aliter neque maie-
statem suam tutam, neq; amissam recuperare se posse, sine Gal-
lorum virtute arbitrarentur. Ita in auxilium à Rege Bithyniæ
vocos, regnum cum eo parta victoria diuisum, celebre Gal-
logræciæ nomen genti inditum. Qui sicut & Galatæ, totius
Græciæ, atque Asiæ bellicosissimi, inter imbelles & luxu fluen-
tes, neque cœli, solique delicijs fracti, atque emolliti, auitum
robur indomitum, ac pristinam ferociam perpetuo retinuerunt.

Domita quidem est, alternante vices fortuna à Romanis Gal-
lia, quodque ingens victis solatium, à Cæsare subacta, sed non
nisi per partes, & quod genti fatale semper fuit, intestinis discor-
dijs concussa & lacera, vel cuiuslibet duci facilis præda. Ita ta-
men vt prope libertatem staret: cum Gallorum alii socii, alii fra-
tres Quiritium, nō tantum Troiana origine sint appellati: magna
pars Romanarum virium, inuicto equitatus robore, ingens ac-
cessio, & victoriarum omnium instrumentum facti, & quod de
solis Batauis ille prædicauit, in vsum præriorum sepositi, ac velut
tela, atque arma bellis, quibus Orbis domitus est, reseruati.

Donec Romana re collapsa, atque à barbaris, tot iniuriarum
pœnas expetentibus, misere conuulsa, ac proculcata, Galli in-
spem libertatis arreçti, veterem fortunam, ac vires respicerent,

Z

siuque

fuique iuris facti, maximum omnium, ac potentissimum imperium, ante mille, ac ducentos annos sub Regibus constituerent. Cum reliqua per Europam regna eodem barbarorum iugo, atque immanissima Saracenorum seruitute pressa gement, aut fero admodum, ac lente, parua, atque obscura initia eluctarentur: vt nullum cum Gallico, aut originis vetustate, aut fortunæ amplitudine, aut diurnitate imperii, aut rerum gestarum gloria, in certamen descendere possit. Cum quædam hodie regna, olim Francorum prouinciæ, & Gallicæ clientelæ exigua pars fuerint.

Sed inuidiæ gentis rectores, ac dominos, maiores tuos, à magnitudine Imperii, & victoriarum numero, ac modo licet æstimare. Nam si tempora, ac mundi fastos euoluamus, satis constat, non Italiam modo, sed Europam fere omnem eorum virtute, ac felicitate immane seruitium depulisse, & ab alio Saracenorum colluiem, ac pestem excisam penitus & deletam: ab alio Longobardos tandiù Italiæ incubantes, & Pontificiæ maiestatis hostes insensissimos, non detractos modo, & expulsos, sed magnam Italiæ partem, victoriæ præmium Sacrorum principi adiudicatam: vniuersam ab Orientis Imperatoribus destitutam, ac furiali Principum æmulatione conuulsam, ac penè oppressam, nusquam alibi quàm in Gallica virtute perfugium habuisse. Vt demum Regum omnium maximus, ac fortissimus, in cuius fortunam, & exemplum certioribus auspiciis Ludouice assurgis, summum in Occidente Imperium constitueret.

Sed ne Augusta stirps Galliæ tantum moderatores, aut Imperio Cæsares dedisse videatur: quid ex hoc veluti Regum seminario, Siciliæ, & Neapoli petita scepra commemorem? Quid magnæ Britanniæ Principes commodatos referam? ac per Normannos, & Plantagenetas tercentum ibidem annos regnatum? Auocat enim nos, ac stupore percellit Gallicæ virtutis operum maximum, bellum Sacrum, & susceptæ toties in Palæstinam expeditiones: Christi Domini natale solum à barbaris assertum, crectaque Crucis trophæa, tot heroum sanguine rorantia: Lu-
douici

douici clarius cœlum facturi suprema meditatio, spesque Christi-
 tiani Orbis cum tanto nomine tibi ex asse legata.

Inde Hierosolymis, Cyproque & Græcię petiti Reges: vt de-
 mum lociis Venetorum armis, capta Bizantio, ipsaque Orientis
 regia in potestatem redacta, nihil in Orbe toto, Gallorum vir-
 tuti imperuim, atque inaccessum esse palam fieret. Qui si
 quam vincere, tam victoria vti didicissent, iam vobis vltima
 Thule seruiret, & nihil non Gallicum errantes Stellę tuerentur.

Hęc tibi clarior sanctiorque origo est, quam si à Ioue stirpis
 exordium peteres, & in nobilitatis partem crimen Deorum vo-
 cares, Sed quod vno Ioue minus est, maternum tibi genus,
 Augusta que coniux è domo Austriaca, qua sospite propitia ter-
 ris Numina credimus, quamque dignè æstimamus, cum inæsti-
 mabilem dicimus. Quę Orbem totum victoriis emensa, &
 vtrumque Solis cubile Imperio complexa, tot regum, Cæsa-
 rumque genitrix, Catholici nominis decus & tutela, inconcussa
 populorum fide, quàm tot exercituum robore firmius fulta,
 postquam Gallico sanguini immixta est, impotentem barbaro-
 rum dominatum, & quicquid vsquam armorum, ac virium est,
 obterit maiestate sua.

Quam prouidentia prodigiosis fortunę incrementis in id fa-
 stigium extulit, vt cuius amplitudini cogniti Orbis fines angu-
 sti essent, eiusdem auspiciis, ac virtute nouum Orbem gentibus
 aperiret. Vnde immensa victorię pretia, ipsiusque naturę mun-
 dus matronalis, ac illibatę Indorum gazę, non telluris modò
 visceribus abstrusę, aut profundo pelagi demersę, sed aurum,
 ibi vilissima rerum pars, ipsa soli superficie, & micantibus gle-
 bis irradians, aut montium cacuminibus germinans, aut fluuio-
 rum lapsu flauentes arenas oblimans, in nostrum Orbem effun-
 deret, atque inops seculum locupletaret.

Vt pro diuite metallorum vena inestimabili mercede Hispa-
 ni victis salutem rependerent, atque illata Euangelii face, tot
 mortalium millia ab interitu vindicarent, nouumque Orbem,
 non tam detegerent, quàm conderent. Diuinitus ad hoc opus

destinati, quod non vires modò, sed humanæ mentis captum longè exsuperat. Quæ enim alia gens oblita patriæ, ac necessitudinum, nouissimo, ac sine finibus Oceano, in incertum fortunæ euentum, sed certam mortem vela dare ausa esset, & per inhospita litora, atque intentata vada, per monstra, ac naufragia, opus Superis ipsis inuidiosum aggredi; immensamq; barbariem exigua manu subigere potuisset, cultumque & humanitatem inducere, nisi quæ dono diuum inuictò animi robore, corporeque ad laborem, inediæ, sitis, alioris tolerantiam obduro, tam vincere sciret, quàm victoriam ferre, gentesque subactas in officio continere, quæque mansuetudine alliceret, iustitiâ refoueret, iisque artibus quibus imperium comparauerat, partum conseruaret?

Nulli igitur mirum videri debet, vtrinque Augusti sanguinis mixtura, illud tibi regiæ indolis temperamentum obuénisse, vt gentis vtriusque virtutes habeas, nullis vitiis mendosa natura sit. Cum Gallica ferocia, vigorque indomitus, & illa igne quodam volucris celeritas, Hispana grauitate, consilij pondere, ac prouidæ cunctationis maturitate libretur. Absit modò fatalis æmulatio, tibi, & vxoris fratri, bonæ pacis studium mentemque propositi tenacem Superi duint, vestros motus cuncta terrarum sequentur: partiri Orbem tanquam priuatum patrimonium poteritis, cui integro vterque vestrum par est.

Ergo tot Cæsarium, Regumque, tot etiam diuorum sanguis, quibus imaginibus premaris, quantis trophæis exciteris, vides. Sed è proximo tibi parens, atque auus incumbit. Rex ille omnis memoriæ clarissimus, illud belli fulmen, ille summus Imperator, antiquis ducibus rerum gestarum fulgore aut par, aut superior. Cui viuenti Magni cognomen, cum Orbis consensus, atque hostium confessio deferret; titulis tamen omnibus augustiorem professus est. Quem fortunæ ludus impotens, & peruicax auito regno spoliavit, vt regno dignum ostenderet, quod ille totum virtuti suæ deberet, ac de ipsa fortuna prius, quàm de hostibus triumpharet, plusque à gladio, & iratis fatis impetraret,

ret, quam à fauentibus sperare vnquam potuiffet.

In quem prope extorrem, atque inopem, cum ingrati ciues, professi, aut occulti hostes, non immensum modò copiarum robur, sed ipsos Superos, & coeli armamentaria, atq; Acheruntæ concitassent, nec tam ferro, quàm auro, & quod vtroque potentius est, religionis obtentu pugnarent, nunquam de gradu deijcere, aut solida mente quatere potuerunt. Quin ille perpetuam Imperatoris, quàm militis officio fungens, ingentisque animæ vsquè ad reprehensionem prodigus, in prima acie semper dimicans, & in contemnenda morte periculosam Galliaë sapientiam sectatus, per partès, & veluti de singulis auiti foli glebis disputans, exigua manu innumerabiles copias funderet, ac profligaret, & per ingentes cædis acruos, ad regnum sibi viam ferro patefaceret. Interdum solo aspectu, atque oculorum coniectu, nominisque fama armatas acies in fugam verteret, ac munificentissimas arcès ad deditionem compelleret, atque inter arma senex factus, plures prope victorias, quam menses numeraret.

Vt demum Galliam tot malis fessam, atque internecinis odijs confectam, suoque & hostium sanguine vndantem, vel inuitam ad sanam mentem cogeret, iamque exitio proximam, incredibili animi magnitudine, inaudita clementia, insperata pace refoveret, atque in antiquum splendorem, ac dignitatem, quod nemo fieri potuisse credebat, restitueret.

Inde summus armorum, pacisque arbiter, pacem petentibus hostibus non abnuuit, nutum eius spectantibus vniuersis, cunctisque attonitis, ac pauore defixis, extremo Orbi leges daturus erat, nisi bellorum ciuiliū profanatione Regum capita licitante, parricidalis dextra, domestico latrocinio, cum rebus humanis exemptum, Superum concilio adscripsisset. Cùm scilicet fæderatis principibus opem laturus, tribus maximis exercitibus succinctus, qui Caroli rerum gestarum fulgorem, æquauerat, etiam fastigium æquaturus crederetur.

Atra dies, omniq; æuo execranda, Galliaë suprema fuisset, nisi caliganti mundo nouum sidus affulsisset Ludouicus, patre haud
qua-

quaquam inferior, daturus progeniem generosiorē. Cui genitor multa absoluenda, ingentemque laudis materiem, ac segetem, atque immortalium operum summum consumandum reliquit. Hoc est violatæ religioni nefas, ac perturbatorum sacrorum nunquam satis repressam licentiam, & tum maximè quassatæ Reipublicæ funeribus exultantem impietatem coerendam, atque in vltimas terras amandandam.

Sed quo spectatior virtus foret, id ab adolescente, commotis, ac prope perditis rebus negotium susceptum est; quod senex, tot bellorum superstes, in ipsa pace, ne tentare quidem ausus fuerat. Nam si rectè calculum ponamus, quamvis in sceptratus, & tanti Regis filius esset, religionis, rei imperiosissimæ, disfidio, conuulsa, atque in partes & factionis distracta rep. & nefariorum dogmatum peste vbique grassante, validissimis Vrbi- bus contumaci perfidia infessis, cum magna pars procerum eadem labe infecti, nouas acies minitarentur, & qua ciues, qua hostes ad patriæ incendium concirent, reliqui puerile rudimentum, ac muliebrem imperiam aspernarentur, precarium regnum Ludouico obuenerat.

Accedebat matris optima quidem fides, sed consilium prope exitiale. Cum ad conciliandas principum mentes aurum profunderet, quod in supplicium erogari satius fuerat: totque annorum parsimonia, cumulas à marito opes, peccandi inuitamenta, noxia largitione dispergēs, hac veluti illecebra, inexplebiles cupiditates irritaret, & pro carnifice, ac laqueo perfidiam præmijs accenderet. Quæ vbi malos sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est.

Fidem superat potuisse adolescentulum, non præsentia modo atque impendentia mala, ac triste Galliæ fatum eluctari, seque ac regnum ab impotenti famulorum dominatu inaudita virtute, & felicitate in libertatem asserere. Nam ab eo, quod erat maximum, incipiens, latius serpentem defectionis tabem, ferro, & igne expugnare, eiusque fomentum, ac pabulum, doctrinam Deos, ac Reges spernentem, excindere, fibras euelle-

re, semina elidere, insigni quadam, ac prope diuina animi magnitudine, & constantia adortus est.

Ac post tot prælia, tot Urbium obsidia, in quibus & dux, & miles, & castrorum metator, quamuis tenuissima valetudine nobile caput quotidie periculis obiectans, quod illi paternum fuit, belluam illam in pœnas sæcundam, ac morte renascens malum, dura patientia contudit, ac vinci posse docuit. Ut demum rem Magno parenti non tentatam modò, sed ne speratam quidem aggrediretur, ac fatali diffidio magnum diem imponeret.

Ergo Rupellam affixam scopulis, vallatam Oceano, deploratæ amentiaæ sedem, ac sacrilegæ contumaciæ receptaculum, scelerum omnium nidum, infanda prædonum cubilia, furiarum septa, monstrorum stabula, verius dicam, Acheruntis regnum, atque insulares Inferos, contra Neptuni funditus convulsi rabiem, ac ventorum insaniam, iactis in profundum molibus, & contabulato mari, aduersus coniuratæ toto Orbe impietatis extremos conatus, supra Tyriæ obsidionis fidem, maximis post hominum memoriam operibus, sed magis inuicti pectoris constantia Superis ipsis, ad grande spectaculum effusis, subegit, excidit, euertit.

Verum enim verò plus illa expugnatione, quam creditur actum est. Non modò enim sublatum omne contumaciæ periculum, ac vecordiaæ asyllum: aditus exteris interclusus, omnisque spes in posterum intercisa: redditi templis post liminio Superi, Superis aræ restitutæ: Francorum nomini inusta infamiae macula absterfa, gentisque pudor absolutus, & bona fide Gallia olim diuisa in partes tres, Deo, ac Regi assera: Verùm eadem opera, Italiae laboranti pax, & libertas donata est. Cum per id tempus exterorum irruptione, ad Galliaæ clientem auita dominatione arcendum, sæuissimo bello concussa, & quæ bellum comitantur, fame, ac pestilentia, perpopulata, exhausta, & ad extremum redacta, tam prope à seruitio esset, quam olim ab Imperio. Ludouicus recentis victoriæ sudore adhuc ma-

dens,

dens, ac spolijs onustus opimis, nondum absterfo puluere, flo-
rentes ære ceteruas ducens, in Alpium iugis, sua, annique ni-
ue hiemantibus vilus, non vt olim Annibal nimbos, ac procel-
las rei Romanæ exitio glomerans, sed serena facie turbine, ac
tempestates momento distauit, supremam libertati noctem di-
fussit, urbemque fatale Europæ bustum, obsessam, solo aspe-
ctu asseruit, nec sibi vincens, prope iniectas Latio compedes
dissoluit.

Talis, ac tantus, leuiter perstricta, ac delibata aetorum sum-
ma, auus, parensque fuit. Tu verò nescio, an dicam, quod me
auus, parensque in æternos Orbes collecti dicere cupiunt, tuus
pudor, ac pietas vetat, vtroque melior, vtroque felicior. Nam
si olim Cræsus ita Cambyfi ingeniosè assentatus est, vt quæren-
ti, num ad Cyri patris gloriam accessisset, diceret: parenti equã-
dum minimè sibi videri, quod nondum ipsi filius esset, qualem
illum Cyrus reliquisset: tu vel hoc vno argumento patrem vici-
sti, quod iam filio auctus es, quem tecum de laude certaturum
non iam publica expectatio sed voti fiducia est, quæ votis tuis
minime inuidiosis blanditur, vt comparatus olim cum filio, vin-
caris.

Sed vt illuc præuortamur, ipse natalis tuus Galliæ, atque Or-
bi salutaris, Regni Palilia, diu opratus, diu expetitus, flagrantif-
simis precibus, inter lachrimas, & suspiria impetratus, ac prope
conuicijs extortus, quantum venerationis, quantum prodigio-
rum habet? Humani generis vota tandiu suspensa, ac prope de-
plorata, longæ moræ tormentum, irritæ spei cruciatus, pulsatum
querelis Cœlum, ac pene inuidia Superis facta.

Vt si fas est, diuina humanis modis aptare, æternus ille re-
rum opifex, qui omnia momento creauit, deliberasse, ac de in-
dustria cunctatus esse videatur, vt diutius opere lætaretur, cuius
adepti effusior gratulatio, quanto impatientius efflagitatum es-
set. Non fortuito fatu, aut vulgari conceptu, sed lentæ spei mo-
limine maxima quæque producuntur: nec temere fit, quod con-
sumari, nisi à Deo potest: futurum naturæ miraculum, sine mi-
racu-

râculo formari non poterat.

Frustra iam Græca vanitas iactet in Hercule profeminando, continuatum expuncto die binoctium, cum viginti anni in ortum impensi sint, ac tardi nominis moram largior vsura compenset. Tu serus ad Superos recedas, qui tarde, ac pene sero terris commodatus es. Itaque non templa modo, sed priuatæ domus votis vbique strepunt, pro salute tua susceptis: nemo te incolumi de sua sollicitus est: Votorum summa & formula: verba nullo præeunte concepta. Pro Rege nostro à Deo dato. Et quamuis munus suum frustra Deo commendari videatur, nunquam sollicitæ curæ satisfactum pietas putat. Et cæteros quidem terrarum rectores diuinitus dari, scepraque, & diademata superum munus esse, credi ex vsu vitæ est. Nullus tamen perinde ac tu, Regum optime, altiori prouidentia destinatione, & certioribus publicæ salutis indicijs, ac veluti adhibitis in consilium Superis, ostentatus primo, dein moræ pretio dilatus, demum quasi machina demissus, ac rebus humanis impositus est. Et dubitabit quisquam quin à Deo datus sis, qui pietate, ac iustitia, & perpetuo iuuandi mortales studio proximè ad Deum accedis? Ad cuius aures pene priusquam ad Deum vota præcesque homines referunt. Tanto gratius Dei beneficium, ac munus, quantò reuerentius Imperium Deo submittis, & te infra hominem putas.

Sicut in Augustæ parentis sinu & complexu, cœlestibus monitis, & præstantissimorum virorum institutione effectum est, vt tanto cæteris Regibus præstares, quanto illi reliquis mortalibus antecellunt. Nam cum in ipso vitæ limine, auctore vitæ orbatus esses, illico spei tuæ vir ille admotus est, si modo cum virum dicere fas, quem rerum natura edidisse videtur, vt ostenderet, quid summa virtus in summa fortuna efficere posset.

In quem publicæ salutis adoptiuum, caritate, ac fide supra ciues, ingenio, ac rerum vsu supra omnes homines, diuus parés, cum astra pereret, Gallicum Cœlum reclinauit, vt te futurum terrarum rectorem, dum adolescis, regeret & custodiret, qui tot

A a

mil.

millia mortalium regenda à Deo, & custodienda acceperas. Cuius contubernio iustius, quam Achilles Phœnicis, aut se miser in scrupea Schola doctoris disciplina gloriari posses. Qui rebus aduersis admirabilior quàm secundis, plus ab irata fortuna extorqueret, quam alij à blandiente sperare possent. Quiq; fatali rerum omnium perturbatione, ac fœdissima tempestate, quæ prope suprema reip. fuit, iactatus, ac pene obrutus, nunquam clauum amisit, tibi que incolume Imperium, te Imperio asseruit, nec tam Regem instituit, quàm fecit.

Quamuis non multum illi laborandum fuit, vt te talem redderet: nam quod ceteri docentur tu natus eras. Plus cœlo quàm naturæ, atque institutioni ista indoles debet: Si tamen indoles dici potest, vbi inter rudimenta & operis consumationem nihil medium est. Nam puer Regem prætulisti, florem maturitas præcepit, nascendi tarditatem festinatis adultæ virtutis incrementis compensasti. Tarde crescant quæ in turbam nascuntur: magne animæ statim satis sufficiunt, nec se expectari iubet, quod repræsentari publicæ salutis, ac felicitatis interest. Ceterum patrens, atque auus aut iusta, aut vergente ætate eas res gesserunt, quæ non solum nostris, sed omnium gentium literis, ac linguis celebrabuntur. Tu vix terris ostensus, rudibus annis ea confecisti, quæ à grandæuo patrata vix fidem inueniant. Ijs terroribus, magna q; fortunæ periculis pueritia exercita est; in te prope vagientem, si alias vnquam misera fortuna reip. atque importuna regni calamitas incurrit, vt Deus immortalis videatur, dum te regno aptat, hoc experimento, indolem tuam, ac præcocem sapientiam explorare voluisse, quantusque futurus esses ostendere, pene antequam esses. Armorum sonitus, Corybantique æra infantie crepundia fuerunt: truces litui, & classici cantus pro nœnia & vt ille Ioue satus apud Syracusium senem, clypeo cunarum vicem incubasti.

Vix enim tuus ac patriæ parens ad Superos excesserat, cum seuire fortuna violentius cepit, discordiaq; & impietas, eius diuino consilio, ac fortitudine compressa, domitis frenis debaccha-

ri, nouisque irarum fluctibus intumescens, omnia diuina, atque humana permiscere, vexare, euertere aggressa est, Herculi que in cunis vagienti, non bini angues, sed Lernæa pestis, in pœnas fertilis, & damnis ditior immissa est.

Nec vulgus modò insanum, & semper supremis capitibus insensa maligna plebecula, quæ discordijs, ac sanguine reip. agitur, in rabiem prolapsa est: sed specie recti, iura miscens curia, iustique ac sancti præceptor Senatus, partesque in bella togata, publici boni obtentu, quod seditionum omnium fatale velamen, ex regîæ potestatis iniuria, incrementa captans, inter muliebriæ tutelam, ac puerile rudimentum, sibi rerum summam arrogans: & quasi non satis gratuiti furoris in populo esset, furentibus faces subdere, & à priuatis Iudicijs, & controuersijs, in ipsum maiestatis sacrarium irrumpere, & per cruenta Funditorum, inter triarios pugnantium, nomina, regîæ fortunæ illudere, atque ima summis vertere.

Quis non frontem de rebus perijisse credat, cum ministerii pars præcipua, mærentibus bonis, fas esse putaret regijs edictis proteruè obniti, iustaque ad censuram superbe vocare, scrutari Imperij arcana, legumque custodes, Hero leges præscribere, audere, sanctius consilium, regni mentem veluti conuellere, amicorum fidissimos, pueritiæ rectores, rei Gallicæ præstitos, & Consentes, tot victoriarum ministros, quibus se publica salus debebat, à latere diripere, insectari, proscribere, ac Domini affectibus imperare.

Proceres super vetera certamina, ac fatale rerum nouarum studium potentiæ, opumque auidi, nulla largitione exsaturati, nullis præmijs atq; honoribus expleta cupidine, propter implicationem rei familiaris, malle communi incendio, quam suo deflagrare. Præterea liuoris stimulis agitati, ac peregrinæ virtuti infensi cetera discordes, ad eam secum cuncta in exitium tracturam, exturbandam consentire, eiusque insectatione Regium latus petere. Non secus, ac olim Homerici Dij nefaria conspiratione Iouem aggressi, parenti, ac Regi necere insidias, vincla

minari, impiasque manus iniicere ausi.

Nullus ordo ea tabe intactus: nec virilia tantum portenta. Mulieres turbandis rebus adscitæ, aut vltro oblata: procax genus, & potentia avidum, naturæ vitio & longa aula assuetudine, miscere coetus edoctum. Occulti amores, professa odia aut blanditijs velata, lætatio, spes, minæ, & supra sexus calliditatem, mille doli, & ambages, ac viris quoque horribiles machinationes, implexæ fallaciæ, antecessura fabulas atrocina, cuncta in scenæ speciem composita, funesti Gallia ludi, & pudenda Floralia.

Fœdum dictu, fœdum auditu. Ipsi Sacrorum ministri, pastores populorum, eodem cestro abrepti, veluti phanatici, pessimo publico facundi, nō vt in templis, sed vt in perdita domo regnantes, profunda ambitione, populum, quem ad obsequium in Deum, ac Regem hortari ius, fasq; erat, furoris stimulis agitare, ac linguæ venalis flabris, & concionum procellis vœcordiam augere, & religionis obtentu ad sacramenti obliuionem impellere, custodes ouium lupi, imperij, diuitiarumque auidi, ac ieiuni.

Latius inde funesto exemplo licentia scelerum, quasi rabies ad integros contactu procedens, & proxima quæque corripuens. Clarissimæ vrbes eadem lue infectæ, excussum obsequium: vbiq; turbamenta reip. atq; exitia, datumque posteris exemplum, ad populum suimet sanguinis mercede circumueniendum. Peregrini auri veneno imbuta mens, empta fides, & constuprata, hostile sacramentum, & cupidine libertatis, teterrimum seruitium indutum.

Quodque miseriarum omnium maximum, ac miserrimum fuit: ipsa Regia diuisa, collisi penates, distracta viscera, exemplo furentium, manus suas, ac membra lacerantium: nec semel palam factum, quam magnum crimen bellis ciuilibus summa virtus esset. Crimen ipsi fortunæ erubescendum: hosti dedecorum animoso emptori duces auctorati, quorum fama magna magis, quam bona: idemque Gallicæ rei, ac Romanæ fatum, vt

gravius

gravius semper suam quam alienam experta virtutem, nihil sibi magis, quam se timeret.

Quæ sunt insecuta deseri magis possunt, quam defendi. Terror ac minæ pupillo Regi intentatæ: infans maiestas, cui hostes pepercissent, exilium intra Regiam, & relegationem pati, moxq; furto ingratam urbem deserere, seq; furentibus subducere coacta: imperiosis precibus, & contumaci obsequio reditus esagitatus, donèc eo furialis amentia prolaberetur, vt nefaria arma mouere, vallo atque operibus Christi vnctum circumfedere, serro, facibus oppugnare auderet.

Ventum esset ad extrema, si in alium dira tempestas incidisset. Res Gallica protrita, ac pessundata foret, nisi exorata terris Numina, maturam tibi ante annos virtutem, ac festinatis incrementis consilij vim accelerassent, ac virile robur incipienti ætati indulgissent. Nisi tum, cum classis spoliata magistro fluitaret, clauo successisses intrepidus, ac puerili manu gubernacula torquens, eiusdem magistri, cuius in alienas terras expulsi fides, & constantia nunquam contremuit, veluti præsentis consilio perituram ratem nocturnis in vndis rexisses, ac demum portum fortiter occupasses. Illico fugati nimbi, turbines, ac procellæ discussæ, ac prope suprema nox depulsa, furialis seditio compressa, ciuile bellum salute patriæ extinctum, impiorum dogmatum venena dissecta, expulsa, exterminata. Quique vincendo virum præstiteras, victis, salutem largiendo, teneræ ætatis mollissimos affectus detexisti.

Quod si prouentu scelerum, totque cladibus, & calamitatibus excelsam hanc indolem, pectusque generoso honesto incolumem probare Dij immortales, virtutique, & clementiæ præsternere campum voluerunt. Si magno inusitata felicitas constat, si sola hæc ratio erat, qua Galliæ salus sanciretur, prope est, vt exclamem.

Iam nihil ò Superi querimur, scelera ipsa, nefasque

Hac mercede placent.

Ista quidem ego leuiter perstrinxi. Vidco enim te qua pietate

tate es, obliuionem illius victoriæ malle, quàm gloriam. Quippe ciuili diuisione, vt vinci miserum, ita vincere lustruosum semper fuit, cum quidquid ex vtraque parte perit, Regi pereat. Ergo vix dum misero illo furore sopito, iræ ciuiles in hostem versa. Ecce primus nascentis imperij dies, Anghiani Gallici Martis ductu, te tuos praebente diuos, florētissima victoria inauguratus est: eo conspectior, quo maior hostium numerus, & sen. ma loci iniquitate prope deplorata. Pulcherrimum victoriarum tuarum omen, parentis eadem die terris crepti manibus inferiæ data: vt inter ferales cupressus enascens laurea, illius finiret, tuum auspicaretur Imperium, curruque triumphalis illi pheretrum esset, tibi solium.

Bella deinceps, ac prælia, non modò vltra spem gerendi, sed vltra gesti fidem, operaque effectu maiora, quàm voto. Constanti victoriarum tenore, nec vsquam hæsitante fortuna, ingentes hostium copix prostratæ, validissimæ vrbes, ac munitissimæ arces, aut vi expugnatae, aut terrore nominis ad deditionem compulsæ: nulla fere Orbis pars signis tuis imperuia. Lu. cet Belgium Gallicis trophæis. Diudorum, Gestoriacum, Armentarium, Orgiacum, Astenacum, Cortracum, Dunherca fortitudinis, ac felicitatis tuæ monumenta numerantur. Philisburgum, Rhoda, Balaguerium, Plombinum, Ilua, solatia facti tulerunt, quod à te sint triumphatæ.

Et hæc incipientis virtutis documenta sunt, & victoriarum præludia: magna illa quidem excelsa, in omne ærum itura. Sed quæ communicantur cum militibus, in quorum partem Tribuni, ac Centuriones, Præfecti veniunt, & Legati: ex quibus non exiguam partem illa rerum omnium, sed præcipue belli domina fortuna sibi vendicat, & decerpit. Confecti belli laus tota tua est. Diuina, atque immortalis animi moderatio, qui bellicis laudibus innutritus, & tot vbique victorijs, ac triumphis, rebusque supra vota fluentibus, pacis studium prætuleris, iuuenisque effeceris, vt fera munera militiæ, per maria, & terras omnes sopita quiescerent. Ciuibus otium Gallix tranquillitatem,

rem, hostibus salutem insperato largitus sis. Compressisque
Iani claustris pacales oleas victrici Lauro miscueris, ob ciues
seruatos & hostes, nouum coronæ genus promeritus.

Hostes enim fide magis, & iustitia, quàm armis superare, pul-
cherrimum victoriæ genus est: victoriæque maius censendum,
victoriæ modum imponere: compescere iram, cohibere dolo-
rem, vltionis dulcedinem abrumpere, gladijs iugulo hærenti-
bus imperare, scilicet seipsum ac fortunam vincere, omnes ado-
reas, & triumphos excellit, veraque & incomparabilis inuicti
animi sublimitas est.

Si quidem inuisti tibi, atque inhonori triumphi, in quos hu-
manum genus impenditur, totque mortalium millia sæpe in-
vnius libidinem, ac sæuitiam damnata ad gladium funerantur.
Quorum triumphorum materia est, armorum rabie concussus
Orbis, ferrique potestas ius omne confundens, extracti ossibus
campi, infecta cædibus maria, subditæ delubris faces, sparsa
Numina, aut templorum ruinis contumulata, magnarum vr-
bium busta, solitudo & vastitas inducta. Si hæc est virtus, quæ
Reges immortales facit, sicut olim Cæsares non modo in Capi-
tolium, sed admittebat in Cælum, sciunt omnes, nisi pro æqui-
tate bellandum sit, malle te millies mori, quàm esse exitio quam-
plurimis.

Ergo belli gloria, quod in ipso ineuntis adolescentiæ flore
patrasti, paterno, atque auito sideri par: pace terra, marique
parta, ac rebus humanis ad tui nutum compositis, patre, atque
auo præstantior, tuoque & ciuium voto maior euasisti, per om-
nia fortunam hominis egressus. Hoc illi voluerunt, qui maxi-
mis laboribus, perpetuis contentionibus, ac periculis inter
acies, & prælia ætate exacta, tibi cum Imperio, Imperij firma-
mentum, optatæ magis quàm speratæ pacis laudem relique-
runt. Hæc te, auspice, cælo demissa animos eorum, qui odijs,
vt videbatur, implacabilibus dissidebant, æterno, vt speramus,
scedere coniunxit. Tu, vt pacis fructus constaret, quietem &
tranquillitatem, quam populis donaueras, tibi inuidisti, & vt

Gal-

Gallia otij dulcedine, bona fide frueretur, vtque omnium dominus priuatorum commodis inferuires, plures, quam in bello labores, acriores contentiones, maiora certamina tibi indixisti.

Adhibenda fomenta, vt pacem ferre possent, qui si foris desit, domi hostem quærunt, ne positis armis, animum retinerent armatum: discordiarum semina elidenda, defueta obsequio corda, animique imagine cædis & sanguinis adhuc truces, molliendi: omnia, quæ belli clade percussa, ac prostrata iacebant, excitanda: constituenda iudicia: reparandum ærarium: disciplina morum collapsa, seueris legibus vincienda: impietas, & Superum contemptus ferro, atque igne expiandus: pernicax, atque exitialis superstitio radicitus extirpanda.

Prima tibi, ac præcipua post religionis studium ærarij cura, quo vno belli administratio, pacis tutela, ipsa denique maiestas, ac rerum humanarum summa constat. Non quidem, vt illud tot bellorum voracissimis impensis exhaustum, priuatis damnis augeres, nouisque indictionibus, inauditis exactionum ingenijs, gementium populorum lachrimis, ac sanguine suppleres: quo demum, veluti liene immodice excrescente, reip. corpus contabescat, necesse est. Sed contraria plane ratione, ac solerti pietatis inuento, tributi laxamento, & vectigalium imminutione cresceret: Galliaque bello soluta, alendi belli necessitate leuaretur, ne hostilibus damnis, ac rapinis defuncta, domestici peculatus præda esset.

Itaque tanquam diligens paterfamilias, ac patrimonij attentus, rationes, quæ non aliter constant, quam si vni reddantur, inspicere cæpisti, & cum Imperio calculum ponere. Erant illæ quidem qua temporum, qua hominum culpa impeditissima. Quare in ipsos Quæstores inquirendum fuit, quorum tam benè, quam male facta regnantem premunt: quorundam repentinæ immensæ diuitiæ: paratus, & cultus vel Principi inuidiosus, popina tributo Gallia instructa, ac totius luxuriæ cumulus, erumpens per omnia, quibus ne regius quidem cepus

sus.

sufficeret, rapaces nundine, ærarij calamitas, verius, hirudines;
ac spongiæ.

Hos tu thesauris incubantes ex præda clandestina euolutos,
ita legibus tradidisti, vt admirabili seueritatis, & clementiæ
temperamento, ærarij magis, quàm fisci rationibus consuleres,
ac ne quid in posterum peccaretur, potius prouideres, quam
meritas delictorum pœnas expeteres: vt qui secari in partes,
ac populo in tributum cedere debuerant, in nexum dati, æter-
num regiæ clementiæ exemplum essent.

Maius tibi certamen aduersus fœneratorum improbitatem,
ac seuitiam, eiusdem ærarij perniciem, ac labem: nisi quod aper-
ta, ac veluti concessa depeculatio erat. Qui non contenti popu-
lum, ac plebem improba fœtura trucidare, trientarijs ac bessali-
bus, interdum iniquioribus vsuris, Regium censum mergebant.
Vt voraciori iam fœnoris quàm belli ingluuie, distractis, aut
oppigneratis vectigalibus, rerum omnium dominus, circumfo-
raneo ære obrutus, mensarijs tributum pendere, ac seruorum
peculia augere in immensum cogeretur. Neque tamen, quod
alibi interdum fit, nouæ tabulæ inductæ, & concussa fides, sed
compressa auaritia, certusque fœnebri licentiæ modus consti-
tutus.

Sicut fœnoris pabulum, & præda, luxus, ac nepotatio, exem-
plo magis, quàm legibus coercita: profusi sumptus castigati: in-
fania pereundi, perdendique omnia, dulcedo cohibita. Cum tu
præcipuus adstricti moris auctor, vt populum ditares, parsimo-
niam ignotam aulæ virtutem induceres. Vnde, obsequium in
Principem, & æmulandi gloria, cunctisque pudor iniectus, ne
paratu, & ganeâ priuatam rem abligurirent, cum attenta, ac di-
ligens publica procuratio in oculos incurreret.

Quamuis enim inaudita, & propè diuina munificentia, cete-
ras virtutes tuas tanquam minora fidera præradiet: nec vnquam
Regiæ benignitatis fons exarefcet: in bellicæ & togatæ virtutis
auctoramentum thesauros quotidie profundens, vt initium no-
uæ liberalitatis sit consummatio prioris. Et si nulla tibi maior

Bb felici-

felicitas videatur quam fecisse felices, diemque tibi perijſſe putates, quo nullius inopiam subleuaris, animi ingens, largus, magnificus, ipsas quoque spes, & auara vota præuertens, etiam extra regnum quæras, quibus te Regem præstes, nihil perijſſe tibi ratus, quod in alios contuleris, idque vnum te habere prædices, quod donasti.

Longe tamen abest inconſulta, ac prope infana largitio, omnia in omnes ſine delectu profundens. Nec beneficia proijcis, ſed collocas, & ita liberalitatem temperas, vt ærario, quod eſt populi patrimonium conſulas, quod ſi ambitione, vt ait ille, hauriatur, per ſcelera ſupplendum erit. Tu Imperij reditus computas, ne tibi rapiendum ſit, quod largiaris, nec fiſcus ciuium ſpoliarium euadat: ſed ex ſola frugalitate innocens munificentia excurrat, ſolaque parſimonia tot ſumptibus, tot congiarijs ſufficiat.

Iam pridem nos vera rerum vocabula amiſſiſſe Catonis quærela fuit. Nam de alieno largiri liberalitas vocatur, plurimis eripere quod paucos iuuet, generoſitas dicitur; cū ſit beneficio, rum verſura, & iniuriarum ſœneratio. Moerent populi, atque imperia granantur, cum quæ tuendæ maiestati, & in belli ſubſidia, genium defraudantes contulerunt, à fucis conſumi, & inter palatii tineas diſferri vident. Inuiſa ciuibus; noxia Principibus munificentia, quæ regni vires exhaurit, publicas opes atterit, belli, ac pacis neruos ſuccidit. Cum pecunia fama prodigitur: quod que à populo corraſum Princeps temere profundit, tam ipſi perit quam populo, quo paupere, nunquam diues futurus eſt Princeps.

Nam ſi prodigèntia ærarium conturbet, nec bellum geri, nec pax conſtare poteſt. Militares animos mortis ſtipendiarios, qui morte quærent, ynde poſſint viuere, non alia re, quam auro, inferrum, ac vulnera compuleris, nec niſi præſenti pecunia in officio continueris. Nulla crebrior tumultuandi materia, ſeditio, num omnium fax, & perfidiæ excuſatio ex ſtipendii defectu. Quoties æra non procedunt, ſæua prædandi licentia, ac veluti

ius

ius larrociniis datur: agrorum populatu, sociorum spoliis, & rapinis, sæuior bello pax incumbit.

Malo igitur Regem restricti animi, ac nimix in re quærenda diligentix pauci culpent immerito, quam profusum, & largitorem populus execretur. Hinc Ludouicus XII. cuius tu non modo nomen Gallix salutare, sed virtutes, ac diuinum Iusti cognomentum proximè refers, prædicare solebat, nihil debere potius, quam multa largiri sapientem Regem oportere.

Tua hæc in tempore liberalitatis fundus, p arsimonia, non tam ærarii, quam disciplinæ militaris custodia est: quod nullus Regum obsequentiore exercitu vnquam vsus est, cum ex tot armatorum millibus nemo pretio sanguinis fraudetur, nullius spes differatur, torqueatur necessitas. Sed illico vel lenta nomina expungantur: nullus surdas Quæstorum aures fatiget, ac ducibus conuicium faciat: nulla Centurionum aut Præfectorum, stipendiorum foenus exercentium, atque Herculeam partem sibi decerpentium, improba mercatura. Stipes in numerato, promptum auctoramentum, & corollarii vice repræsentandi celeritas: emeriti commoda, atque in ærarii rationibus cum Rege miles paria faciens. Hinc fit, vt sanguinem, ac spiritum promptius debeat, cui debetur nihil.

Vbi satis prospectum est, ne miles stipendii inopia prædaretur, aut sureret: maior moles supererat, ne idem confecto bello vrbibus vagus, agrisque dispersus, aut otio lasciuiet, aut prædæ cupidine res novas molientibus furorem commodaret: aut si dimissus foret, intuta pax domi forisque esset. Itaque admirabili consilio, ac plane salutari, extremis Regni finibus per vrbes atque arces, limitaneas dispositus est, & statiuis coercitus, in speciem, prouinciarum Rectoribus subiectus, re vera Præfectis obtemperans, non ad Imperium modo tuum, sed nutum intentus, idemque sublatis peccandi illecebris fidus & incorruptus, bello accinctus, nec pace grauis, simul hostilis, atque intestini motus obex, & mora, quod nunquam antea spe conceptum, nec dum opere tentatum fuerat.

- Impenſior cura, ſed ardui, ac perplexi moliminis, aduerſus
 rogatam militiam, & forenſia prælia, quæ licet incruenta, non
 ultra verba, atque iras ſæuiant, iurgiſq; & clamore decerent,
 per inexplicabiles ambages, & vitiles moras, ac dira patrocinia,
 alterum ciuilem ſanguinem hauriunt, mortales fortunis euer-
 tunt, ac lentæ tabis ſenio victos, ac victores conficiunt. Sera
 illis pax, aut infida ſocietas, raræ induciæ, pugna ſine miſſione.
 Iuris ſpecie iura miſcentes pragmatici, ac rabulæ, togati vultu-
 rii, patrimoniorum ſcopulus, bonorum caries & teredo. Hæc
 tu remedii deſperatione ceteris omiſſa, ingenti animo ita agreſ-
 ſus es, vt plurima in præſentia compoſueris, & ad priſtinum mo-
 rem reuocaueris, quædam immatura, dum remedia vndique
 conquiruntur, ne feſtinatio, aut rigor ancipitem curationem
 redderet, diſtuleris, haud dubia ſpe breui circa forum futura
 hæcedonia.

- Bello ciuili, quod externa omnia conciebat, extincto, belliq;
 cauſa ſublata, militari licentia compreſſa, compoſitis, aut ampu-
 ratis litium calumniis; opes deſecerant bellorum præda, ac li-
 titium materia: publicè ac priuatim fracta re, aut imminuta. Red-
 dita quidem pax, ſed inops, ac ſterilis, cunctis belli clade ex-
 hauſtis, ac tributi onere languentibus. Captis ac direptis vrbi-
 bus, vaſtatis agris, claſo mari, intercepto gentium commercio,
 ceſſante mercatura, ſilentibus opificiis, ac trifti artium omnium
 iuſtitio. Quæ alit artes, quæque inde alitur, vaga & egena mul-
 titudo, quæſtu vitam tolerans, magis ſine bello, quàm pacis
 compos, cuius pretium, ac fruſtus copiæ, atque opulencia.

- Eam tu extemplo inuexiſti, non reſtitutis modo, ac priſtino
 nitore redditis artibus, ſed magno pretio illectis, atque euoca-
 tis vndique artificum ingenijs, & quod uſquam peregrini opi-
 ficij inducto, ne pecuniæ ad exterar, aut hoſtiles gentes trans-
 ferrentur: aperto quodcunque eſt mari, hoſpitalique litorum
 omnium adpulſu, refertis exoticarum mercium indicatura offi-
 cinis, vt quod genitum eſſet uſquam, id in Gallia natum vide-
 retur.

Ma-

Maritimæ Societates ex omni genere hominum institutæ; diffusa in ultimos Orientis, atque Occidentis tractus commercia, eremigatus Oceanus, & cum remotissimis gentibus negotiatio inducta: ab alio Sole petitæ merces, aut permutatæ, extremus Orbis Galliæ admotus. Ac ne pecuniæ defectu tanticonatus conciderent, deprompta ex ærario, mensisque exposita tricies centenum millium summa non modo sine scœnore in decennium, sed generositatis exemplo, cui comparari non possit aliud, vt tu pericula, marisque fortuita, ac naufragiorum, damna præstares, & quidquid venti, ac tempestates deliquissent, solus lueres. Atque ita illi nullo iacturæ metu, certa que ingentis lucri spe, maioribus animis furenti Oceano se committerent, hiberna maria, atque ignota litora persultarent: tu hoc cataplo, ac planè regia negotiatione, rerum omnium toto Orbe nascentium prouentu Galliam ditares, nominis immortalitatem mercatus.

Porrò exiguum tibi visum est, non Galliæ modo, sed toti Europæ pacem dedisse, nisi sartam testamque vbique præstares: præcipuè aduersus publicos hostes, & Christianæ rei tutela, quæ tibi incumbit, nominis mensuram impleres. Cuius nobile specimen, non ita pridem editum in Pannonia, omnium oculis atque animis adhuc hæret. Cum Turcicos impetus, atque Ottomanicum furorem efferuescentem in Germaniam, & in ipsa Imperii vitalia erumpentem auxiliariis copiis, ac florentissimi equitatus robore, sed magis nominis fama repressisti, nobilissimæ de barbaris victoriæ præcipua pars atque instrumentum, qua Imperii & Christianæ rei salus stetit. Quæ quantum ea tempestate discrimen adierint, festinata, ac præceps post tantam victoriam, te repugnante pax, pacisque conditiones necessariae magis, quam honestæ, facile testantur.

Cum eodem tempore in diuersa parte terrarum, inuictæ reip. eundem rerum diuinarum, atque humanarum prædonem infecta signa Latio inferentem, religionisque & libertatis propugnaculum XX. annorum bello prope subruentem, inaudita vir-

tute

tute & constantia propulsanti, crebra subsidia, armaque & pecuniam submittendo Fortunam, tuam commodares.

Quis autem regum, & principum foederatorum; à te auxilium frustra implorauit? Quis in se tuam benignitatem claudisensit? Quis non opes suas ac salutem in te sitam esse non credit? Moguntia, Bataui, ipsaque æmula Britannia, totque alii populi, ac liberæ ciuitates, quoties fidere tuo recreatæ, quoties sola nominis tui umbra extremum discrimen depulerunt? Nec periclitantibus modo præsto es, armisque & delecto milite remiuuas, sed quod præstantius est dissidentes in concordiam redigere adlaboras, tumentes animos placas, & qua precibus, qua auctoritate bella componis, ingentes calamitates auertis, pacis sequester, rerumque arbiter, ac moderator, sine prouocatione ius Regibus dicis, consilii maturitate, ac prope nutu Orbem temperas, ex adytis responsa iuuenis reddens, quæ senes admirentur, quorum testata fides, atque euentus quoddam dininitatis consortium declarat; vt non ita pridem inter Moguntinum, ac Palatinum implacabile dissidium, quam prouide ac feliciter, sed & quam facile compositum est. Cumque externas gentes discordiis relinqui Galliæ intersit, maus sapientiæ, ac moderationis gloriam, quam Imperii fines producere.

Quanto in sociorum discrimine tu promptior, laborantibus vbique accurris, opisque omnibus ferendæ cupidus es, tanto tuendæ apud externos maiestatis attentior, si quando illi plusquam deceret, in eam sibi licere putauerunt. Quoties scilicet legatorum dignitas imminuta, & cum ea ius quoque gentium violatum esset. Non alias maior irarum moles mitissimum peccatum tuum conceussit, nunquam acrior animi contumeliæ insultu, impetus, ad eam vindicandam exarsit, eaque res magnis cladibus expiata foret, nisi Regiæ dignitatis contemptores, iudicium tuum præsentem experiri, iusque & imperium accipere, seque accusare, atque vltro supplicium dare coegisses: & in sua sibi Vrbe; hoc est in humani generis conuentu, defixis culpæ, ac pœnæ perpetuo mansuris monumentis, submissius tibi satisfieri

fieri passus es, quo peccatum irreuerentius, acrior læsæ majestatis vindex, quanto supplicibus placabilior.

Sed alio me vocat immensa gloria tua. Domi redditæ pacis fructum, & gaudia corrumpebat, nullis vnquam pœnis & supplicij repressa inter priuatos, ex prouocatione certandi licentia, ac plusquam gladiatoria procerum se sponte ad ferrum, sola inanis gloriæ mercede auctorantium pereundi dulcedo: & leuissimis de causis, interdum nullis, in vulnera, & cædes ruen di amor, & mutui sanguinis rabies, spiritusque Regi, ac patriæ debitus tanquam res superuacua arenæ impensus. Cruentæ animositates, stolidæ ostentandi roboris ferocia, flagitiosa virtus, & honoris obtentu experimentum infamia notatum. Clarissimarum familiarum funera, & orbitas, absumpta iuuentus, tot bellorum animæ viuentes inferiæ raptæ, ludi funebres, iucundum hostibus spectaculum, plurimis quotidie ad patriæ bustum erogatis, & quibus fors pepercerat, carnificem mutantibus.

Hanc tu Imperij labem, hunc inhumanum morem adeo inuenteratum, & contumacem, vt de eo ita ciues & exteri crederent, cum semper vetetur, semper in Gallia retentum iri, nescio fortiter magis, ac feliciter sustuleris. Hoc enim reip. vulnus, hanc vomicam, hoc carcinoma vitalia exedens, non molli, & suspensa manu, sed igne & ferro curare aggressus, ita tamen vt pauci exemplo impensu sint, breui ita persanasti, vt vix cicatrix, vix vlcis vestigium appareat, nec iam ciues ferro inter se, sed fide, atque obsequio cum Rege decerent.

Iam illud vnum, cuius miraculi est, quantoque à nobis gaudio, quamque ambitiose iactandum? quod studia vbique excitas, ac refoues, virosque doctrinæ fama conspicuos, inexhaustæ liberalitatis radijs perfundis, tantarum rerum claritati tam benignum testimonium miscens. Ingrati profecto simus, ne dicam impij, quicumque musas colimus, si vocem, & calamum ceteris commodantes, immensa tua in omne genus hominum merita tradere famæ aggressi, tuam istam singularem, atque
 inau-

inaudiam in literas, earumque cultores munificentiam, sacræque largitiones silentio prætereamus: & qui ceterorum mortaliū nomina utcumque hætenus expediimus, in re nostra conturbemus, ac veluti foro cedamus, nec saltem æs ingens, cui soluendo non sumus, profiteamur.

Huc huc igitur quot quot his sacris operamini, ingenium & vota vertite: huc doctarum noctium peruigiles curas, dierum sudores, ac meditamenta conferte: eum linguis omnibus, ac literis celebrate, qui literis senium & squalorem demit, ingenia ab inopia defendit: qui laboribus vestris nominis perennitatem, quam sperare poterat, vltro præstat, & beneficium accipit, quod imputet.

Plerique omnes, quicumque ingenio censemur, vulgus sumus, & siue fato, siue procerum inclementia, in tenui, & angusta re versamur, qui nominis claritatem ceteris aut præstamus, aut pollicemur: quique summa capita ad posteritatis iudicium vocaturi sumus, in obscuro fere fortunas nostras fungimur; magna pars seruientium gregi immixti, aut Academiarum umbraculis demersi: quoque literæ interiores, & reconditæ, studiaque operosiora sunt, inopi magis, ac sterili labore atterimur, despecti & ignorati. Tam vilis studiorum annona habetur.

O prouidam & ingeniosam beneficentiam tuam, cui exercendæ, tam vasti imperii limites angusti videntur: extra Gallias quæris, quos liberalitate obnoxios reddas, Orbem scrutaris, priuatos lares, Gymnasia, & Academias excutis, angulos omnes, omne secretum rimaris. Eruditos veluti indagine cingis, munificentia exercendæ materiam vndique captas, & quos beatos reddas, vltro ambis, ac prensas. Nihil regiam sedulitatem effugere potest. Latentes extrahis, seque sua virtute inuoluentes producis, ac ditas, ac ne cogitantes quidem inuidiosis congiarijs cumulas, repetita largitione obruis, intercedis inopia, nouum fatum præstas, fatoque maior, id non expectantibus repræsentas, quod à Superis exposcere audax votum esset.

Nam quid ab hominibus sperandum sit, immune facinus est,
atque

atque inuidiæ plenum percensere. Sed neque melius olim se-
res literaria habuit, aut lætior fortunæ vultus effulfit. Vix enim
vnus & alter vestrorum Regum venire in partem huius gloriæ
poterit. Franciscus quidem non huius modo nominis, sed bel-
li, pacisque artibus primus, studiorum claritate nobilior, quàm
regno, quod viros doctrina præstantes larga manu fouerit, con-
traxerit, amplexus sit, literarum parens merito appellatus est.
Sed sicuti primus, ita fortasse postremus fuit. Nisi quod auus
tuus, ille perpetuus bellator, & castrorum contubernio senex
factus, diuvsque parens studia non inter postremas Imperij cu-
ras retulerunt. Sed quantula demum horum gloria, si cum tua
comparatur? Nam fuerint qui literas respicerent, & isthic, &
alibi admodum pauci: qui illis effusissimo studio indulserit, pro-
duxerit, auxerit, nullumque impendij genus dignius existima-
uerit, quam quod in literas erogatur, & quicquid vbique do-
ctorum est, demeruerit, instruxerit, locupletauerit, atque extre-
mum Orbem beneficijs Gallix iunxerit, & ad bene sperandum
signum omnibus sustulerit, præter te nullus ad hanc diem reper-
tus est, nullum retroacta ætas exemplum, nullum æmulum po-
steritas habitura est.

Operæ pretium est audire, qui omnia præ diuitijs humana
spernunt, neque literis vllum locum, neque virtuti putant esse,
sed ingeniorum tortores habentur: quam tu dignationem am-
plissimis muneribus addideris & quibus verbis eorum pretium
auxeris. Nam quod supra omne munus, ac votum est, cum pri-
uatos, atque umbraticos homines, quos ornandos, ditandosque
susceperas, regijs diplomatis compellares, & sacris apicibus di-
gnareris, ea te causa munificum professus es, vt ingeniorum, ac
literarum messis vbique lætior effloresceret, eam porrò tibi in-
ter Imperij curas summam, ac præcipuam, nec aliud magis cor-
di esse adscripsisti. O sententiam non Delphicis foribus, sed om-
nium mentibus inscribendam! Ita ne Regum optime, & iucun-
dissime, literæ ac disciplinæ, in ista fortunæ mole, in ista veren-
da Regibus maiestate suprema tibi cura est? Quas ne inter curas

quidem regnantium plerique habendas putant. Non multum solliciti, quid de illis, literæ olim sint locuturæ, si modò loquentur vllæ. Tu literis de te semper prædicaturis, vitam dedisti, absque earum beneficio æternum victurus. Tu cum literis partiris Imperium, tu illis purpuram circumponens à fortunæ iniurijs defendis, tu seculi pudorem absoluis, tu studia consecrasti. Ingens Ludouice & par decus tuum siue fecerint istud postea, Principes, siue non fecerint.

Sed literarum comites, atque administræ, quibus secunda fors cessit, dare famam rebus, ac memoriam, Pictura, & Statuaria, & Architectonice, tibi spiritum, ac vitam debent, quæ fato functis vitam per spirantia simulachra reddunt, & cum literis ipsis de perennitate decertant. Nam sicut literæ animorum effigiem, morumque lineamenta in æuum prorogant: istæ corporum figuras interciderere non patiuntur, mutoque opere, ac surdo artificio hominum formas, & aspectus posteris narrant.

Verum postquam, te auspice & largitore exultæ, atque instauratæ fastigium attigerunt, ac vetera penicilli, cœliq; miracula renouarunt: quoties aliquid te dignum, concipere, ac moliri ausæ sunt, multum sibi ad summum deesse intelligunt. Concidunt illico manus, & in ipso conatu deficiunt, nec minus improbum, ac prophanum votum esse fatentur, sacros vultus tuos populis inhiantibus reddere, quam Deum imagines mortalibus materijs in species hominum effingere.

Scilicet facies ista toto Orbe secunda, extremus naturæ sibi indulgentis conatus. Hæc cœlo delibata species, & illud quo semel viso non vltra oculis opus est: iuuentæ lumen, frontis honos, lætææ ceruici infusa cæsaries, dulces oculorum minæ, os demum, quale habuisse Iouem Phidias credidit, quamuis coloribus spiret, auro irradiet, æri pretium, ebori decus addat, candore marmor extinguat, nitore gemmas obscuret, tam fortuna sua, quam materia omni, atq; artificio maius, omnibus simulacris emendatius est, opificum manus, spectantium oculos maiestate deijcit, nec satis vnquam effingi, aut simile reddi potest.

cum

Cum nihil simile tibi in terris spectetur, & vigeat.

Sed quæ species, qui decor immortalis, quod lumen animi illius, qui pulcherimum istud hospitium metatus est, ac veluti templum infedit? Quæ series, quod agmen, qui concentus virtutum omnium, non earum modo, quæ ceteris regnantibus communes, sed quæ te vulgo Principum exemptum propius cælo adstituunt? Vt quod olim de Cæsarum optimo dictum est, de te verius prædicari possit. Fingentibus nobis, ac formantibus Principem, nunquam voto saltem tibi similem concipere succurrit.

Religionis cultus, non in speciem, & quantum dominationi expediat, nec prauæ cupidini alieni occupandi obtentus: sed eradicat ubique peregrinæ superstitionis aconito, ac funditus auulsis impietatis fibris, talis in Deum, qualis in te ciuium, qualis Ecclesiæ primigenium decet, cuius fronti Christianæ rei summa, augustum nomen **coelesti Chrysmate impressit, I V S T I** titulum prælaturæ, nisi religio occupasset.

Par pietas, & veneratio in Augustam parentem, in fratrem, alterum Galliæ fidus, in thori, sceptrique sociam tenerimus affectus, in regiam stirpem indulgentia, & quoddam benevolentia certamen. Rex populo immixtus, sola virtute, & benefaciendi potestate eminens, non satellitio, sed publici amoris excubijs septus, id vnum timens, ne timeatur, securus magnitudinis sue. Faciles aditus, obuia comitas. Non duræ fores, ac superba limina: nullæ latebræ, ac fugientis aulae recessus: intimum Regiæ penetrabile, & celsioris fortunæ sacrarium. Capitolina cella, tam patens, quam animus, Nullius vnquam Principis reuerentius secretum non ipsa templorum adyta, ac puluina. Nam sicut auum clementia, qua ille Reges omnes anteiuit, regeras, ita continentia patris, & quantum ab Henrici licentia, quod vnum ille excusandum habuit, recedis, thori sanctitate parentem superas: securæ nurus, intacta connubia, vni maritus, omnium parens.

Cetera vix fidem inuenirent, nisi in oculis omnium, in ore famæ versarentur, ac venerantium gaudiis celebrarentur ubique.

Mens ista cœlestis tantæ moli infusa, irrequieto meatu publicæ salutis perpetim excubans, vigor, ac sublimitas, quod olim de Cæsare dictum est, omnium capax, quæ cœlo continentur, quâvis compositum Imperium infatigabili motu gubernans, & ut ille mundi oculus, omnia inuisens, omnia audiens, consilij, atque operibus Orbem fatigans: pectus inconcussum omnique affectione aut intactum, aut maius: futuri prouisus, & consilij præstantia in iuvene, quæ senibus miraculo sit: animus tam sui potens, quàm Imperij: non infra seruos ingenium: nec paucis obnoxius, imperaturus omnibus.

Imperij opes liberalius erogata, quo innocentius cumulata: Regiæ substructionum moles, arcesque, & munimenta passim excitata: principalis fortunæ paratus & cultus plusquam Regius: omnis generis spectacula, tuque maius spectaculum, voluptatibus vulgi immixtus, conuiuia, ludi, commestationes, choreæ, peruigilia, aulæ vultus perpetuo renidens, exulta publicis operibus Gallia, nouisque subuectionum & euectionum compendij, atque opportunitatibus locupletata, magnanimitatis exemplo, cui comparari cuncta non queant: quoque ipsi naturæ imperitatum est. Cum incredibili ausu, duo maria Oceanum, ac Mediteraneum vastissimo Isthmo inter Volcas & Aquitaniam perfosso, nauigabili commercio miscuisti: illustriore tanti operis fama, quanto in minore Isthmo perforando magnorum Regum, & Cæsarum infelix conatus, atque irrita spes semper fuit.

Hæc quis mente cōcipere, nedum verbis eloqui audeat? Quæ licet maxima sint, atq; incredibilia, iuuentæ auspicia & immortalis gloriæ rudimenta sunt. Nam si triumphos computemus, non annos, tu quidem grandæuus, & tam vitæ quàm laudis emeritus. Sed qui æternæ famæ metas transcendisti, pene carceribus hæres, certè mediæ vitæ spatium nondum attigisti. Atas tantis rebus immatura, atq; Imperatoriæ indolis flos, nondū plane pubescēs futuri spe blanditur: & cum nihil operibus tuis addi posse videatur, virtutis incrementa quotidie miramur, longeq; maiora publica expectatio concipere audet.

Interim vota nun-
cupat,

cupat, & in vno vota omnia coniungit. Quippe adhuc in limi-
 ne victoriarum stas, cum proxima quæque instrumentum se-
 quentis sit: & cum vtramque Solis domum meritis impleueris,
 ampliora adhuc debes. Nouæ tibi laureæ quotidie germinant,
 noua trophæa vestigiis tuis succrescunt. Immensum scriptori-
 bus aperitur opus, sollicita posteritatis cura intenditur. In
 his desudabunt historiæ, annalium fides laborabit,
 atq; inde scribendi exordium sument, vbi nos
 dicendi finem ponimus, cum tu de humano
 genere bene merendi finem facere
 nescias. Noua subinde dictu-
 ros ante vita quàm ar-
 gumentum de-
 ficiet.

D I X I:

Nomina eorum quibus Epistolæ scriptæ sunt.

	A		
I	<i>Acobo de Amore.</i>		Pag. 80
	<i>Paulo Aueroldo.</i>		145
	B		
	<i>Francisco Cardinali Barberino.</i>		68. 138
	<i>Petro Basadonna.</i>		110. 134. 140
	<i>Paulo Boscha.</i>		126
	C		
	<i>Francisco Caro.</i>		134
	<i>Io. Capellano.</i>		87. 89. 90
	<i>Petro Carcanio.</i>		96
	<i>Christina Succorum Regina.</i>		67
	<i>Io. Baptista Colbertio.</i>		70. 71. 73. 74
	E		
	<i>Georgio Archiepiscopo Erberaurensi.</i>		65
	F		
	<i>Paulo Faà.</i>		101
	<i>Ioanni Fabricio.</i>		142
	G		
	<i>Io. Friderico Gronouio.</i>		107
	<i>Iacobo Gronouio.</i>		146. 147
	H		
	<i>Aloyfso Cardinali Homodæo.</i>		69
	I		
	<i>Raymundo Ioanni Forti.</i>		150
	<i>Danieli Iustiniano.</i>		102
	<i>Marco Antonio Iustinian <u>o.</u></i>		111
	M		
	<i>Carolo Maria Maggio.</i>		130
			Me-

<u>Meneſtrelio</u> :	N	78
<u>Angelo à Nuce</u> :	P	131
<u>Vincenzio Paſqualigo</u> :		103
<u>Alexandro Perlaſcha</u> :		120
<u>Peraultio</u> .		74
<u>Nicolao Prunerio</u> :		83.84.85
<u>Io. Andrea Quarengo</u> :	Q	144
<u>Franciſco Redio</u> :	R	116
<u>Franciſco Sadarino</u> :	S	127
<u>Luca Scoochio</u> .		123
<u>Ioanni Vualermanno</u> :	V	98
<u>Viſaliano Cardinali Vicecomiti</u>		72
<u>Bartholomao Zeno</u> :	Z	101

F I N I S .

